

YUSUF KODAZ

MUHİTTİN BİRGEN

Bir Mebusun Kaleminden Hatay Meselesi

BİR MEBUSUN KALEMİNDEN
HATAY MESELESİ

T.C. KÜLTÜR ve TURİZM BAKANLIĞI
YAYINCI SERTİFİKASI NUMARASI
44040

BİR MEBUSUN KALEMİNDEN HATAY MESELESİ
MUHİTTİN BİRGEN

Hazırlayan: Yusuf Kodaz

Editör: Serap Taştekin

Bu kitabın bütün yayın hakları Palet Yayınlarına aittir.
Yayınevinin yazılı izni alınmadan, kaynağın açıkça belirtildiği tanıtımlar ve akademik çalışmalar
haricinde, kısmen veya tamamen kitaptan alıntı yapılamaz.
Eser, matbu yahut dijital ortamda kopyalanamaz, çoğaltılamaz ve yayımlanamaz.

ISBN: 978-625-6345-20-1

BASKI

SEBAT OFSET

Fevzi Çakmak Mah. Hacı Bayram Cad. No: 22 Karatay / Konya
MATBAA SERTİFİKASI NUMARASI: 74481

Konya, Ağustos 2024

PALET YAYINLARI

Mimar Muzaffer Cad. Rampalı Çarşı No: 42 Meram / Konya
Tel. 0332 353 62 27
www.paletyayinlari.com.tr

BİR MEBUSUN KALEMİNDEN HATAY MESELESİ

MUHİTTİN BİRGEN

ÖN SÖZ

Basın; çağdaş demokrasilerde yasama, yürütme ve yargı erklerinin yanında dördüncü kuvvet olarak kabul edilir. Ayrıca basın, kamuoyunun bilgilendirilmesi ve ortak hedeflere yönlendirilmesinde çok önemli bir yere sahiptir.

Tarihsel süreç içerisinde kamuoyunu bilgilendirmenin yanı sıra yönlendirme görevi de üstlenmiş olan basın, Osmanlı Devleti'nin son dönemleriyle erken Cumhuriyet yıllarında ülkenin siyasal gelişmeleri, kültür ve toplumsal hayatına temas eden konuları ele alarak dönüştürme ve modernizasyon sürecine katkıda bulunmuştur.

Osmanlı Devleti'nin yıkılış süreci, Milli Mücadele ve Cumhuriyet'in kuruluş dönemlerine tanıklık edenlerin anılarında, eserlerinde, kaleme aldıkları çeşitli anekdotlarda bahsettikleri Türkiye Cumhuriyeti Tarihi araştırmaları açısından çok önemli bir yere sahiptir. Bu kişilerden biri de Muhittin Birgen ve eserleridir. Muhittin Birgen İkinci Meşrutiyet ve Cumhuriyet dönemlerinin önde gelen yazar, gazeteci, siyaset ve düşünce adamlarından biridir. İttihat ve Terakki Partisi'nin yayın organı olan "Tanin" gazetesinde yazarlık ve başyazarlık yaptı. Başyazar olarak görev yaptığı 1914-1918 yılları arasında aynı zamanda Çorum milletvekili olarak da Mebusan Meclisi'nde yer aldı. Bu nedenle Muhittin Birgen'in eserlerinde ve kaleme aldığı köşe yazılarında İkinci Meşrutiyet dönemi ile ilgili çok önemli bilgiler yer almaktadır. İttihat ve Terakki Partisi içerisinde geçirdiği yıllara ait anılarını "İttihat ve Terakki'de On Sene" adıyla kaleme aldı. 1936-1937 yıllarında "Son Posta" gazetesinde yayımlanan anıları Zeki Arıkan tarafından aynı isimle kitap haline getirildi. 1916'da Cemal Paşa'nın isteğiyle iki ay süreyle Suriye, Filistin ve Sina'da incelemeler yaptı. 1917 ve 1918 yıllarında iki kez Almanya'ya gitti. "Halka Doğru" dergisinde milli iktisat ile ilgili yazılar kaleme aldı.

İstanbul'un işgalinden sonra Milli Mücadele hareketine katılmak için Ankara'ya geçen Muhittin Birgen, "Hakimiyet-i Milliye" gazetesinde başyazarlık ve "Yenigün" gazetesinde yazarlık yaptı. Bir süre Matbuat ve İstihbarat Umum Müdürlüğü görevinde bulundu ve Anadolu Ajansı'nın kurucuları arasında yer aldı. 1921'de Moskova'ya giden Muhittin Birgen, aldığı davet üzerine Azerbaycan'a

giderek Bakü Üniversitesi'nde pedagoji dersleri verdi. Daha sonra Türkiye'ye dönerek Galatasaray ve İstanbul Kız liselerinde Tarih, Sosyoloji ve Felsefe dersleri verdi. 1925-1926 yılları arasında önce "Meslek" ardından "Halk" gazetesini çıkararak başyazarlığını yaptı. Daha sonra İzmir'e yerleşti ve bölgede kooperatifçiliğin gelişmesinde önemli katkılar sağladı. Burada "Türk Kooperatifçisi" dergisini çıkardı. 1934'te İzmir'den ayrılarak İstanbul'a gelen Muhittin Birgen, bir süre sonra "Son Posta" gazetesinin başyazarlığı görevine getirildi. 1939-1941 yılları arasında Mardin milletvekili olarak Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde yer aldı.

Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra Fransa tarafından işgal Hatay, Milletler Cemiyeti tarafından kurulan manda sistemine dayanılarak 18-26 Nisan 1920 tarihleri arasında toplanan San Remo Konferansı'nda Suriye ve Lübnan ile birlikte Fransız manası altına verilmiştir. Hatay, Ankara İtilafnamesi ile bölgedeki Türklerin kültürlerinin gelişmesi için her türlü kolaylığın sağlanması ve Türkçenin resmî dil olarak kabul edilmesi şartı ile Fransa'ya bırakıldı. Bu durum Lozan Barış Antlaşması'nda da aynen kabul edildi. 9 Eylül 1936'da Fransa ile Suriye arasında Suriye'nin bağımsızlığı ile ilgili bir anlaşma imzalandı. Bunun üzerine Türkiye, Ankara İtilafnamesi'nden doğan ve Lozan Barış Antlaşması'nda da aynen kabul edilen haklarını gündeme getirerek Suriye ve Lübnan'a olduğu gibi Hatay'a da bağımsızlık verilmesini istedi. Türkiye'nin 1936-1939 yılları arasında izlemiş olduğu başarılı bir diplomasi sayesinde Hatay önce Suriye'den ayrılarak bağımsız hale gelmiş ardından da Hatay Millet Meclisi'nin kararı ile Türkiye'ye katıldı.

1936-1939 yılları arasında Türkiye'nin en önemli dış politika konusu olan aynı zamanda Atatürk'ün "*şahsi meselem*" dediği Hatay Meselesi'nde de Muhittin Birgen kaleme aldığı köşe yazıları ile kamuoyunun bilinçlendirilmesinde önemli rol oynamıştır. Muhittin Birgen'in Hatay Meselesi'ni konu alan ilk köşe yazısı 17 Ekim 1936'da yayımlanmıştır. Bu yazısında Fransa'nın mandası altındaki Suriye'deki durumu "milletlerin kendi kendilerini idare hakkı" çerçevesinde yeniden düzenlemeye karar verince İskenderun ve havalisi için de aynı durumun geçerli olduğuna dikkat çekmiştir. Ayrıca Türkiye'nin Fransa'ya verdiği notada Suriye'ye verilen hakların aynıısının İskenderun ve havalisi Türklerine de verilmesini istediğini

belirtmiştir. Bu isteğin Fransa tarafından reddedilmesine imkân olmadığı bu nedenle Türk kamuoyuna da Antakya ve İskenderun Türklerinin de sabır tavsiye etmiştir. Muhittin Birgen Hatay Meselesi'nin Türk dış politikasının en önemli konusu olduğu 1936-1939 yılları arasında “*Son Posta*” gazetesinde kaleme aldığı 130 köşe yazısı ile konuyu Türk basınında en fazla ele alan yazarlardan biri olmuştur. Muhittin Birgen bu yazılarında Hatay Meselesi'nin ortaya çıkışı, geçirdiği aşamaları, tarafların takip ettiği politikaları ve Atatürk'ün ve diğer devlet adamlarının meselenin çözümündeki katkılarını ayırtıları ile ortaya koymaya çalışmıştır. “*Son Posta*” gazetesinde 1936-1939 yılları arasında yayımlanan bu köşe yazıları dönemin imla kurallarına uygun olarak aktarılmıştır. Sadece özel isim ve yer adlarında gerekli düzenlemeler yapılmıştır. Orijinaline sadık kalarak aktarmaya çalıştığımız bu çalışmanın ortaya çıkmasında yaptıkları son okuma, yapıcı eleştiri ve değerlendirmelerle katkı sağlayan değerli meslektaşlarımız Harun Yıldız ve Hidayet Duyar'a teşekkürlerimi sunarım.

Yusuf KODAZ
Selçuklu, 11 Ağustos 2024

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ	5
MUHİTTİN BİRGİN	13
KAYNAKLAR	19
BİR MEBUSUN KALEMİNDEN HATAY MESELESİ	21
Antakya-İskenderun Meselesi Ne Halde?	23
Telâş ve Endişeye Lüzum Yok	25
Beyaz Kitap Muhteviyatı Fransa'nın Yeni Teklifi	27
Milletler Cemiyeti'nin Sancak Meselesindeki Kararı	29
Sancak İşİ Karşısında Türkiye ve Suriye	32
Sancak'ta Halkı Ayırmak İçin Sarfedilen Gayretler	34
Nekesle Cömerdin Harcı Birdir!	36
Bir Fransız Gazetesinin Hezeyanları	38
Adana'nın Kurtuluş Günü	41
Yavuz Hırsızın Ev Sahibini Bastırma Hikâyesi	43
Bekleyeceğiz ve Göreceğiz!	45
Suriyeliler Müstemlekecilere İnanmayınız!	47
Fransız Gazetelerini Okurken... ..	50
Fransa'daki Siyaset Muhtekirleri	53
Hatay Türkleri İş Sizinle Bize Düştü!	55
Öküzün Altında Buzağı Aramak Siyaseti	58
Hatay Toprağında Müstemlekeci At Oynatamaz	60
Fransızlarla Biraz Daha Açık Konuşalım	62
Fransızlarla Açıkça Görüşelim!	65
Cenevre'den Gelecek Haberleri Beklerken	68
Paris'ten Gelen İlk Haberler Sahi İse	70
Sancak Davasında Mısır Matbuatı	72
Türkiye'yi Muayyen Olan Programından Hiç Bir Kuvvet Döndüremez!	74
Diplomatik Muharebe Devam Ederken... ..	76
İşler Yolunda	78
Cenevre'de Tefferruatın Halline Doğru... ..	81
Hatay Zaferinin Büyük Mânaları	83
Sancak'a Ait İtilâfın Tatbikine Doğru Giderken	86
Başvekilimizin Nutku Münasebetile Suriye ile Dostluğumuz	88
Şenlik İçinde Kapanan Perde	90
Doktor Aras – Ciano Mülakâtı	92
Milano'da Neşredilen Tebliğ	94
Suriye Hey'etinin Tuttuğu Yol... ..	96
Uyanan Arap Nasyonalizmi ve Türkiye	99
Sancak'a Dair Taze Haberler	102
Sancak Meselesinin Bu Günkü Durumu	104
Suriyeli Bir Politika Tüccarının Marifetleri	106

Yeniden Öğrenmiye Mecbur Olduğumuz Bir Mesele: Alevilik	108
Fransa'nın Suriye Komiseri Yeni Bir Ermeni Meselesi Çıkarmak Mı İstiyor? ..	111
Fransa Suriye'deki Yeni Siyasetten Mes'ul Mevkidedir	113
İki Şeyi Başka Başka Ölçülerle Ölçen Fransa	115
Yalan Plânı, İftira Plânı, Tahrîk Plânı	117
Suriye Hariciye Nazırının Sözlerinde Biz Hiçbir Samimiyet Göremedik!	119
Suriye Parlâmentosundaki Nümayiş	122
Paris Anlaşması	124
İki Taraflı Zafer: Hatay Davasının Son Safhası	126
Suriye'de Yumuşama Hareketi	128
Yaşasın Hür ve Müstakîl Hatay!	131
Sancak'ın Yeni Rejimi	133
Bu Kadar Taşkınlık Zarardan Başka Bir Şey Vermez!	135
Yeni Sancak Rejiminde Ekalliyetler	137
Büyük Önder İstanbul'da	139
Vatanîler Hata ve Gaflet İçinde Bulunuyorlar!	141
Vatanîler, Aynı Yolda Devam Ediyorlar!	143
Hatay Karşısında Türkleri Düşen Yeni Bir Vazife Vardır	145
Doktor Aras'ın Suriyelilere Nasihatleri	147
Bay De Martel Türkiyeden Geçerken	149
Garip Dostluk!	151
Şam Hükûmetinin Müşkül Vaziyeti	153
Durieux'nün Beyanâtı	155
Fransız Gazeteleri Aldanıyorlar	157
Hataylıların Dikkat Edecekleri En Mühim Mesele: Alevilik	160
Kendi İşimize Bakalım	162
Zavallı Suriye!	164
Türkiye ile Suriye Arasında Yalnız Dostluk Hüküm Sürmelidir	167
Hatay Büyük Bir Hakikatin Timsalidir	170
Müstemlekeçiler Tuttukları Usulü Değiştirmelidirler	172
Türkiye Gibi Suriye'nin De Gözünü Dört Açması Lâzımdır!	175
Artık Suriye'nin ve Paris'in Müstemlekeçilerile Değil Fransa'daki Sollar Hükûmeti ile Konuşacağız!	177
Bay Delbos'un Seyahati	180
Suriye Hariciye Nazırının Beyanâtı Karşısında	182
Suriye Dostluk Muahedesinin Nakzından Sonra	185
Türkiye Gaflet Etmiyor	187
Hatay Davasının Yeni Safhasında Hükûmetimizin Tuttuğu Siyaset	190
Türkiye Çetecilik Yapmaz!	193
Suriye ve Lübnan'da Yapılan Bir Propaganda: Fransa Olmazsa İstiklâl De Olmaz	195
Milletler Cemiyeti Huzurunda Davamızın İkinci Celsesi	198
Hatay Türklerinin Bilmeleri Lâzım Gelen Şeyler	200
Ya Bizim Küçük Hatay?	202
Evet, Türkiye Almanya Değildir; Fakat Suriye De Fransa Olmamalıdır?	204
Yavaş Yavaş İlerliyen Hakikat	207

Hatay'daki Seçim.....	210
Hatay'dan Gelen Şikâyet Sesleri.....	213
Hatay, Fransa'nın Değil, Hatay'ın Malı Olacaktır!	215
Fransa'nın Maskesi Nihayet Düştü!	217
Hatay Hürriyet ve İstiklâline Kavuşacaktır	219
Artık Bu Kadarı Kâfi!.....	222
Hatay İntihabı ve Suriye.....	224
Kat'î Kararlar Vermek Mecburiyetindeyiz Bu Kadarı Kâfi!	226
Türkiye Bu Hakikatı Artık Anlamalıdır	228
Dostluğun İlk Şartı Karşılıklı Hürmettir!	231
Hatay Meselesi Artık Eski Hatay Meselesi Değildir.....	233
Bir Politikanın İflâsı	238
Şaşırmamak ve Yılmamak	240
Hatay İşleri ve Ermeniler	242
Yeni Bir Manevra.....	244
Hatay'daki Cenevre Komisyonu İş Azıttıyor!.....	247
Milletler Cemiyeti'nden Derhal Çekilmeliyiz	250
Ermeniler İçin Selâmet Yolu	253
Hatay Davasında Milletler Cemiyeti'nin Müdahalesini Ortadan Kaldırmalıyız	256
Hayırlı Netice, Muhakkak Netice!	259
Eğer Fransa Samimî İse.....	261
Propagandaya Propaganda ile Mukabele Etmeliyiz	263
Hilâl Çıktığı Yere Tekrar Girdi	266
Fransa ile İmzaladığımız Dostluk Paktı.....	268
Şam'ın Anlamadığı Hakikat	271
Biz De Burada Bayram Yapmalıyız!	274
Arap Âlemi ve Türkiye.....	277
Hatay Anlaşmasının Haricdeki Tesirleri	280
Vaktimiz Var, Bekleriz!	282
Hatay Muzafferiyetinin Büyüklüğü	284
Hatay'da Türklüğün Kuvvetlendirilmesi	286
Suriye'de Yapılan Çirkin Propagandalar.....	289
Bir Fransız Zihniyeti.....	291
Türkiye'nin Yavrusu, Hür Hatay'ın Doğum Günü	294
Hatay Türklerinin Büyük Vazifeleri	297
Hatay Ermenileri İçin Tarihî Bir An	300
Hatay Bayrağını Selâmlarken... ..	303
Türkiye ile Cenub Komşuları Arasında Fesad Çıkarmak İsteyen Gazeteciler..	305
Suriye-Fransa	308
Suriye ve Filistin Meselelerinde Türkiye	310
Suriye'yi Umacı ile Tutmak Siyaseti	313
Hatada İsrar!	316
Türk-Fransız Anlaşması	319
Hatay Davasının Sonu	321
Hatay Davası ve İtalya	323

Hatay ve Suriye	325
Yeni Ermeni Muhacereti.....	328
Lüzumsuz Olduğu Kadar Manasız Bir Edebiyat	331

MUHİTTİN BİRGEN

İkinci Meşrutiyet ve Cumhuriyet dönemlerinin önde gelen yazar, gazeteci ve düşünce adamlarından biri olan¹ Muhittin Birgen, 1885'te İstanbul'da doğdu. Babası aslen Yozgatlı olan ordu muhasebecisi Ömer Lütfi Bey, annesi Ayşe Fazilet Hanım'dır.² Unkapanı Rüştîyesi ve Vefa İdadisi'nde okuduktan sonra, Darülfünun Edebiyat Fakültesi'nden mezun oldu.³ Fransızca, Almanca, biraz Rusça ve İngilizce, Arapça ve Farsça bilmekteydi.⁴ 1906'da Hicaz Demiryolları İdaresi'nde maliye memuru olarak göreve başladı. 1908'de bu görevinden ayrılarak Hadika-i Meşveret, Üsküdar İdadisi ve Üsküdar Sultanisi gibi okullarda 1914'e kadar Edebiyat ve Felsefe öğretmenliği yaptı.⁵ Aynı yıllarda kitap yazarlığı, gazetecilik ve bazı yabancı gazetelerin muhabirliği gibi birçok işi bir arada yürüttü.⁶ Melahat (Süreyya) Hanımla evlendi ve Asude adında bir kızları oldu.⁷

İkinci Meşrutiyet'in ilanından sonra İttihat ve Terakki ile yakın ilişkiler kurarak bu cemiyeti destekleyen “Tanin” gazetesinde çalışmaya başladı.⁸ Muhittin Birgen bu sıralarda kendisinin “Meşrutiyetçi, siyasi ve içtimai bir inkılabın harareti taraftarı, radikal bir demokrat ve

¹ Zeki Arıkan, *Mustafa Kemal Paşa ve Milli Mücadele, Atatürk Yolu Dergisi*, C. 5, S. 20 (Aralık 1996), s. 365.

² Ş. Şenal Günay, *Türk Parlamento Tarihi TBMM – VI. Dönem* (3 Nisan 1939-15 Ocak 1943), C. V, Ankara 2004, s. 567; Zeki Arıkan, *Tarihimiz ve Cumhuriyet Muhittin Birgen (1885-1951)*, İstanbul 2010, s.2-3; Cemil Adar Yilmazer, *Tek Parti Dönemi Mardin Milletvekilleri ve Meclis Faaliyetleri (1923-1950)*, Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Niğde 2017, s. 125; Mevlüt Çelebi, *Cumhuriyet'in İlk Yıllarında Sıradışı Bir Gazete: Halk Gazetesi, Türk Basın Tarihi Uluslararası Sempozyumu*, (19-21 Ekim 2016/Elazığ), C. II, (Yayına Hazırlayan: Merve Uğur), Ankara 2018, s. 1172.

³ Günay, age., s. 567; Muhittin Birgen, *İttihat ve Terakki'de On Sene*, (Yayına Hazırlayan: Zeki Arıkan), İstanbul, 2017, s. 11; Bedri Mermutlu, *Muhittin (Birgen) ve Tarih, Tarih Felsefesi ve Sosyoloji Temelinde Toplumsal Sınıf Sorgulaması*, In: *Değişim ve Dönüşüm Perspektifinden İktisadi Bakış-Prof. Dr. Sabri Orman'a Armağan*, Bursa 2019, s. 508.

⁴ Günay, age., s. 567; Yilmazer, agt., s. 126.

⁵ Birgen, age., s. 11; Zeki Arıkan, *Tarihimiz ve Cumhuriyet Muhittin Birgen (1885-1951)*, İstanbul 2010, s. 4; Mermutlu, agm., s. 508.

⁶ *Son Posta*, 9 Ocak 1937, s. 13; Arıkan, age., s. 4; Çelebi, agm., s. 1172.

⁷ Eşi 1976'da, kızı ise 1970'de vefat etmiştir. Birgen, age., s. 43.

⁸ Arıkan, age., s. 5; Kamil Yıldız, *Muhittin Birgen'in Yeni Edebiyat Adlı Eserinde Eski Türk Edebiyatı'na Getirdiği Eleştiriler (İnceleme-Metin)*, Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Bursa 2015, s. 4; Mermutlu, agm., s. 508.

hatta cumhuriyetçiliğe mütemayil bir ideale sahip” olduğunu belirtir.⁹ Onun İttihat ve Terakki Cemiyeti’ne yakınlık duyması bu ideallerinden kaynaklanmaktadır.¹⁰ Ancak cemiyette aşırı bağınaz, gerici, feodalizm taraftarı ve medreselerden yetişmiş hocalar gibi farklı düşüncelere sahip kişiler de bulunmaktaydı.¹¹ Muhittin Birgen, “bu asırda belki de budalalık sayılacak dereceye kadar idealist bir ruh ile, cemiyetin defterde kaydı, mihrapta yemini olmıyan, fisebilillâh gayretli bir taraftarı oldum ve bir gün gelip alnımıza kara bir ‘İttihatçı!’ damgası vurulacağını pek iyi bildiğim halde, gene vazifemi tamamen ifaya çalıştım”¹² diyerek düşüncelerini savunduğunu belirtmiştir. Muhittin Birgen hayatında önemli bir yeri olan “*Tanin*” gazetesinde ikinci yıl yazı işleri müdürlüğü görevine getirilir. 31 Mart Ayaklanması sırasında gazetenin idare merkezi yıkılıp yağmaladığı için Muhittin Birgen satın aldığı bir tabancayı masasının üzerinde mendil altında saklayarak yazılarını kaleme aldı.¹³ 30 Ocak 1914’te İttihat ve Terakki’nin Umumi Katibi Mithat Şükrü’ye devredilen “*Tanin*” gazetesinin başyazarlığına da Muhittin Birgen getirildi. Ancak Muhittin Birgen beş yıl boyunca “*Tanin*” gazetesinde başyazar olarak kaleme aldığı yazılarının hiçbirine imzasını atmadı. Çünkü Muhittin Birgen bu başyazıların bazılarını zamanın şartları altında istemeyerek kaleme almasına rağmen hiçbir zaman bu yazılardan pişmanlık duymadığını ifade etmiştir.¹⁴ Bunun nedeni Muhittin Birgen şöyle açıklamıştır: “Harpten evvelki buhranlı zamanlarda, harbe girdikten sonra büyük badire esnasında bizim ferdî fikirlerimizin o kadar kıymeti olamazdı. Artık, hayat buhranının en kat’î safhasına girmiş olan Osmanlı Devleti’nin o zamanki yegâne teşkilatlı kuvveti olan İttihat ve Terakki’yi, bütün kusurlarına rağmen, tutmak hepimiz için farz olduğundan, kanaatimize muhalif olarak yazdığım yazılardan dolayı da sonradan hiçbir zaman vicdan azabı duymadım”¹⁵ İttihat ve Terakki Fırkası’nın yayın organı olarak

⁹ *Son Posta*, 29 Ekim 1936, s. 15; Arıkan, age., s. 5-6; Said Emre Meşhur, *Muhittin Birgen’in Yeni Edebiyat Adlı Eseri*, Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kütahya 2013, s. 4.

¹⁰ Arıkan, age., s. 6.

¹¹ *Son Posta*, 29 Ekim 1936, s. 15.

¹² *Son Posta*, 16 Ekim 1936, s. 11.

¹³ Arıkan, age., s. 6; Meşhur, agt., s. 5-6.

¹⁴ Arıkan, age., s. 7-8.

¹⁵ *Son Posta*, 27 Ekim 1936, s. 9.

bilinen “*Tanin*” gazetesinde önce yazar, daha sonra da başyazarlık görevini üstlenen Muhittin Birgen, “*Taninci Muhittin*” olarak tanınmaktadır.¹⁶

Muhittin Birgen, Meclis-i Mebusan’da 1914-1918 yılları arasında Meclis-i Mebusan’da Çorum milletvekili olarak da görev yaptı.¹⁷ Birinci Dünya Savaşı devam ederken Erkân-ı Harbiye Riyaseti İstihbarat Şubesi tarafından halkın askere ve orduya güvenini artırmak için çalışmalar yapılmıştır. Bu doğrultuda Çanakkale’de büyük fedakarlıklar gösteren askerlerin kahramanlıklarının halka anlatılması için şair, edebiyatçı, ressam ve diğer sanatçılardan oluşan ve Çanakkale Cephesi’ne giden heyet arasında yer aldı. Birçok yazarın da bulunduğu 19 kişilik heyet 11-22 Temmuz 1915 tarihleri arasında Çanakkale Cephesi’ni ziyaret etti. Heyet cephede gördüklerini çeşitli yazı, şiir ve hikayelerle kamuoyuna aktardı.¹⁸ Cemal Paşa’nın isteği ile 1916’da iki ay süreyle Suriye, Filistin ve Sina’da incelemelerde bulundu. Ayrıca ilki 1917’de, ikincisi de 1918’de olmak üzere iki kez Almanya’ya gitti. “*Halka Doğru*” dergisinde yazdığı ekonomi yazıları ile millî iktisat arayışının ilk örneklerini verdi.¹⁹ 1918’de Hüseyin Cahit’e vekaleten Men-i İhtikâr Komisyonu başkanlığı görevine getirildi.²⁰ 1 Kasım 1918’de İttihat ve Terakki Fırkası’nın kendisini feshetmesi ve onun yerine kurulan Teceddüt Fırkası’nın kuruluş sürecinde de önemli rol oynadı.²¹ 11 Kasım 1918’de Hüseyin Hüsnü Paşa’nın başkanlığında kurulan Teceddüt Fırkası’nın idare meclisi üyeleri arasında Muhittin Birgen de yer aldı.²² İstanbul’un işgalinden sonra İttihatçıların tutuklanmaya başlaması üzerine bir süre İstanbul’da saklanan²³ Muhittin Birgen,

¹⁶ Muhittin Birgen, *Ermenilerin İsyanı* (Hazırlayan: Zeki Arıkan), İzmir 2005, s. 7.

¹⁷ Günay, age., s. 568; Yılmaz, agt., s. 126.

¹⁸ Zekeriya Türkmen, *Psikolojik Harekât Açısından Çanakkale Muharebelerine Dair Bir Değerlendirme, On Beşinci Askerî Tarih Sempozyumu Bildirileri* (21-27 Mart 1915 İstanbul), Ankara, 2017, s. 343-344.

¹⁹ Arıkan, age., S. 12-14; Mermutlu, agm., s. 509.

²⁰ Mermutlu, agm., s. 509.

²¹ Arıkan, age., s. 9; Çelebi, agm., s. 1173.

²² Ercan Yalçın, *Devrimler Döneminde İttihatçılık ve Kemalizm (1919-1926)*, Dokuz Eylül Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisan Tezi, İzmir 2012, S. 87-88; Bahar Arslan, *Mütareke Döneminde İttihatçılık: İzmir’de Teceddüt Fırkası (11 Kasım 1918-5 Mayıs 1919)*, *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, C. 20, S. 40 (Eylül 2020), s. 359.

²³ *Son Posta*, 30 Nisan 1937, s. 9; age., s. 24-25.

yakın arkadaşlarından doksan lira borç alarak zorlu bir yolculuktan sonra Milli Mücadele hareketine katılmak için Nisan 1920’de Ankara’ya geldi.²⁴ Burada Hakimiyet-i Milliye başyazarlığının yanı sıra Yenigün gazetesinde de yazılar kaleme aldı. 14 Aralık 1920 - 9 Mart 1921 tarihleri arasında Matbuat ve İstihbarat Umum Müdürlüğü görevinde bulundu. Ayrıca 6 Nisan 1921’de kurulan Anadolu Ajansı’nın kuruluş çalışmalarında da yer aldı.²⁵ Bir ara arkadaşları ile birlikte bir şirket kurarak ticaretle de uğraşan Muhittin Birgen, bu şirketin işlerini takip etmek için Mayıs 1921’de Moskova’ya gitti.²⁶ Eğitim sisteminin iyileştirilmesi çalışmalarına katkı için Azerbaycan’a davet edilen²⁷ Muhittin Birgen, Bakü Üniversitesi’nde pedagoji dersleri verdi ve eğitim müşavirliği görevinde bulundu.²⁸ Burada görüştüğü Enver Paşa’yı Anadolu’ya geçmemesi için ikna etmeye çalıştı.²⁹ Bakü’de bulunduğu sırada polise onun Ankara adına casusluk yaptığı ve Azerbaycan’da karşı bir ihtilal hazırlığı içinde olduğu yolunda sürekli ihbarlar yapılmaya başlandı. Bunun üzerine polis tarafından Azerbaycan’ı terk etmesi için kendisine bir haftalık süre verilen Muhittin Birgen Bakü’den ayrılmaya karar verdi.³⁰ Sonradan bu kararın yanlış bilgilere dayandığı ortaya çıkmasına ve Azerbaycan’da kalıp derslere devam etmesine izin verilmesine rağmen o, bu kararından vazgeçmedi.³¹

Muhittin Birgen, Türkiye’ye döndükten sonra Galatasaray ve İstanbul Kız liselerinde Tarih, Felsefe ve Sosyoloji dersleri verdi. Aynı zamanda 1924-1925 yılları arasında Nail Bey, Kara Kemal, Mahmut Şevket ve Sadık Vıcdani ile birlikte “*Meslek*” gazetesini çıkararak başyazarlığını yaptı.³² 15 Aralık 1924-1 Eylül 1925 yılları arasında 38 sayı olarak yayımlanan ve “*Mesleki temsil*” düşüncesini savunan gazetede Muhittin Birgen, kooperatifçiliği teşvik eden yazıların yanı

²⁴ Arıkan, age., s. 24-25; Çelebi, agm., s. 1173.

²⁵ Günay, age., s. 568; Arıkan, age., s. 27-28; Çelebi, agm., S. 1173.

²⁶ Arıkan, age., s. 46-48; Çelebi, agm., s. 1173.

²⁷ *Son Posta*, 12 Temmuz 1937, s. 10; Arıkan, age., s. 53.

²⁸ *Son Posta*, 12 Temmuz 1937, s. 10; Günay, age., s. 568; Arıkan, age., s. 53-54; Yılmaz, agt., s. 126; Çelebi, agm., s. 1173.

²⁹ Muhittin Birgen, *İttihat ve Terakki’de On Sene*, (Yayına Hazırlayan: Zeki Arıkan), İstanbul, 2017, s. 27-28.

³⁰ *Son Posta*, 21 Temmuz 1937, s. 10; Arıkan, age., s. 59-60

³¹ Arıkan, age., s. 60; Mermutlu, agm., s. 509.

³² Arıkan, s. 60; Çelebi, agm., s. 1173-1174; Mermutlu, agm., s. 509.

sıra Türkiye'nin sosyal ve ekonomik yapısını konu alan yazılar kaleme aldı.³³ Haftalık olarak yayımlanan “*Meslek*” gazetesinin kapanmasından sonra yine başyazarlığını kendisinin yaptığı günlük “*Halk*” gazetesini yayımlamaya başladı.³⁴ Abidin Nesimi, Memduh Şevket, Kör Ali İhsan, Nail, İffet Nüzhet Hanım, Nazmi Topçuoğlu, Dilci Necmi (Dilmen) ve Servet beylerin de yazarları arasında bulunduğu gazete 30 Kasım 1925-22 Mart 1926 tarihleri arasında yayımlandı.³⁵ Gazete, Atatürk'ün “muasır medeniyet seviyesine çıkma” idealine hizmet etmeyi hedefleyerek halkı aydınlatmaya çalıştı. Bu doğrultuda siyaset, ekonomi ve sağlık gibi pek çok konuda farklı kişiler tarafından yazılar kaleme alındı. Gazetede haftanın günleri rutin olarak Mizah, İlim, Çiftçi, Kadın, Güzel Sanatlar, İktisadiyat ve Gençlik günleri olarak ayrılmış ve bu konularda bilgiler verildi.³⁶ Muhittin Birgen gazetede başyazar olarak kaleme aldığı yazılarında özellikle köy sorunları, ekonomik bağımsızlık, kooperatifçilik, yabancı sermaye, kredi, tarım ve üretim konularına ağırlık verdi.³⁷

1926'da İzmir'e yerleşen Muhittin Birgen uzun süredir üzerinde durduğu kooperatifçilik düşüncesini uygulama imkânı buldu. Ege Bölgesi'nde kooperatifçilik düşünce ve uygulamalarının gelişmesinde önemli hizmetler yaptı.³⁸ Ege Bölgesi'ndeki kooperatiflerin birleşmesi ile oluşan Aydın Zirai Satış Kooperatifleri İttihatı'nı kurarak bir yıl başkanlığını yaptı.³⁹ Devletin kooperatifler kurmasına karşı çıkan Muhittin Birgen, kooperatifçiliğin tabandan yukarı doğru örgütlenmesi gerektiğine inanmıştır.⁴⁰ Nazmi Topçuoğlu ile birlikte Ege bölgesinde kooperatiflerin güç kazanmasına önemli rol oynadı ve onunla birlikte “*Türk Kooperatifçisi*” dergisini çıkardı.

³³ Birgen, age., s. 29; Özlem Yıldırım Kocabaş, *Türkiye'de Kooperatifçilik Hareketinin Düşünsel Boyutu*, 20. Milletlerarası Türk Kooperatifçilik Kongresi (6-7 Ekim 2011 Ankara), s. 51-52.

³⁴ Birgen, age., s. 30; Erol Ülker, İkinci Meşrutiyet Dönemi'nden Cumhuriyet'in İlk Yıllarına Mesleki Temsil, Sosyalizm ve Komünistler, *Toplum ve Bilim*, S. 157 (Eylül 2021), s. 53.

³⁵ Arıkan, age., s. 63; Çelebi, agm., 1174-1179.

³⁶ Çelebi, agm., s. 1192-1193.

³⁷ Arıkan, age., s. 65; Mermutlu, agm., s. 509.

³⁸ Birgen, age., s. 31; Yıldırım Kocabaş, agm., s. 52; Çelebi, agm., s. 1174.

³⁹ Birgen, age., s. 32; Arıkan, age., s. 79-80.

⁴⁰ *İzmir Kooperatif Analizi 2022*, (Yayına Hazırlayanlar: Sinem Özdemir Durmuşlar-Sena Gürsoy), İzmir 2022, s. 42.

Derginin başlığında yer alan “Bir kişi herkes için herkes bir kişi için” ilkesi ile kooperatifçiliğin amacı ortaya konulmuştur.⁴¹ İzmir de yayımlanan derginin İmtiyaz sahibi ve sorumlu müdürü Nazif Topçuoğlu, müdür ve muharriri ise Muhittin Birgen’dir. İlk sayısı 1 Mart 1930’da yayımlanan dergi Türkiye’nin ilk bağımsız kooperatif dergisi olarak kabul edilmektedir. Aydın İncir Müstahsilleri Ortaklığı’nın yayın organı olarak 32 sayı çıkan derginin 1933’te yayın hayatı sona erdi.⁴²

İzmir’den 1934’te ayrılarak İstanbul’a gelen Muhittin Birgen, bir süre sonra “*Son Posta*” gazetesinin başyazarlığı görevine getirildi.⁴³ Gazetede 1936-1937 yıllarında “*İttihat ve Terakkide On Sene*” adıyla anılarını yayımladı.⁴⁴ Ayrıca “*İktisadi Yürüyüş*”, “*Ticaret-İktisat Ansiklopedisi*” gibi çeşitli ansiklopedilerde yazılar kaleme aldı ve F. Engels’in “*Ailenin, Özel Mülkiyetin ve Devletin Kökeni*” isimli eserini “*Cemiyetin Asılları*” adıyla Türkçeye çevirdi.⁴⁵ “*Son Posta*” gazetesinde başyazarlık görevine devam ederken Türkiye Büyük Millet Meclisi’nin altıncı dönemi için 26 Mart 1939’da yapılan seçimlerde Mardin Milletvekili seçildi.⁴⁶ Türkiye Büyük Millet Meclisi’ne 3 Nisan 1939’da katılan Muhittin Birgen, Ziraat Encümeni’nde görev aldı.⁴⁷ İki aydan fazla Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurulu’na devamsızlık yaptığı için 13 Haziran 1941’de milletvekilliği düşürüldü.⁴⁸ Daha sonra İstanbul’da ticaretle uğraşan ve danışmanlık yapan Muhittin Birgen, 1 Ekim 1951’de evinde kalp krizi geçirerek vefat etti ve Feriköy Mezarlığı’na defnedildi.⁴⁹

⁴¹ Arıkan, age., s. 67-72; Yıldırım Kocabaş, agm., s. 52.

⁴² Arıkan, age., s. 73-74.

⁴³ Birgen, age., s. 32; Arıkan, age., s. 80; Yıldız, agt., s. 5.(2015

⁴⁴ Zeki Arıkan, *Mustafa Kemal Paşa ve Milli Mücadele, Atatürk Yolu Dergisi*, C. 5, S. 20 (Aralık 1996), s. 365-366.

⁴⁵ Birgen, age., s. 32.

⁴⁶ Zeki Arıkan, *Cumhuriyet ve Tarihimiz Muhittin Birgen (1885-1951)*, İstanbul 2010, s. 80; Yılmaz, agt., s. 126; Çelebi, agm., s. 1174.

⁴⁷ Birgen, age., s. 36.

⁴⁸ Birgen, age., s. 36-41; Arıkan, age., s. 80; Yıldırım Kocabaş, agm., s. 54; Yılmaz, agt., s. 126

⁴⁹ *Son Posta*, 2 Ekim 1951, s. 7; *Akşam*, 3 Ekim 1951, s. 2; Arıkan, age., s. 81.

KAYNAKLAR

1- Başvuru Eserleri

- ARIKAN, Zeki, *Mustafa Kemal Paşa ve Milli Mücadele, Atatürk Yolu Dergisi*, Cilt: 5, Sayı: 20 (Aralık 1996), ss. 365-386.
- , *Tarihimiz ve Cumhuriyet Muhittin Birgen (1885-1951)*, Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul 2010.
- ARSLAN, Bahar, *Mütareke Döneminde İttihatçılık: İzmir'de Teceddüt Fırkası (11 Kasım 1918-5 Mayıs 1919), Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, Cilt: 20, Sayı: 40 (Eylül 2020), ss.351-375.
- BİRGEN, Muhittin, *Ermenilerin İsyanı* (Hazırlayan: Zeki Arıkan), Ege Üniversitesi Basımevi, İzmir 2005.
- , *İttihat ve Terakki'de On Sene* (Yayına Hazırlayan: Zeki Arıkan), Kitap Yayınevi, İstanbul 2017.
- ÇELEBİ, Mevlüt, *Cumhuriyet'in İlk Yıllarında Sıradışı Bir Gazete: Halk Gazetesi, Türk Basın Tarihi Sempozyumu (19-21 Ekim 2016/Elazığ)*, Cilt: II (Yayına Hazırlayan: Merve Uğur), Atatürk Araştırma Merkezi Yayını, Ankara 2018, ss. 1167-1198.
- GÜNAY, Ş. Şenal, *Türk Parlamento Tarihi TBMM-VI. Dönem (3 Nisan 1939-15 Ocak 1945)*, Cilt: V, Türkiye Büyük Millet Meclisi Vakfı Yayınları, Ankara 2004.
- İzmir Kooperatif Analizi 2022*, (Yayına Hazırlayanlar: Sinem Özdemir Durmuşlar-Sena Gürsoy), Kalkınma Ajansı Genel Müdürlüğü İzmir Kalkınma Ajansı Yayınları, İzmir 2022.
- MERMUTLU, Bedri, *Muhittin (Birgen) ve Tarih, Tarih Felsefesi ve Sosyoloji Temelinde Toplumsal Sınıf Sorgulaması, In: Değişim ve Dönüşüm Perspektifinden İktisadi Bakış-Prof. Dr. Sabri Orman'a Armağan*, Ekin Yayınları, Bursa 2019, ss.507-533.
- MEŞHUR, Said Emre, *Muhittin Birgen'in Yeni Edebiyat Adlı Eseri, Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Kütahya 2013.
- TÜRKMEN, Zekeriya, *Psikolojik Harekât Açısından Çanakkale Muharebelerine Dair Bir Değerlendirme, On Beşinci Askerî Tarih Sempozyumu Bildirileri (21-27 Mart 1915 İstanbul)*, Genelkurmay Personel Başkanlığı Askerî Tarih ve Stratejik Etüt (ATASE) Daire Başkanlığı Yayınları, Ankara, 2017, ss. 325-347.
- ÜLKER, Erol, *İkinci Meşrutiyet Dönemi'nden Cumhuriyet'in İlk Yıllarına Meslekî Temsil, Sosyalizm ve Komünistler, Toplum ve Bilim*, Sayı: 157 (Eylül 2021), ss. 35-65.
- YALÇIN, Ercan, *Devrimler Döneminde İttihatçılık ve Kemalizm (1919-1926)*, Dokuz Eylül Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir 2012.

- YILDIRIR KOCABAŞ, Özlem, *Türkiye’de Kooperatifçilik Hareketinin Düşünsel Boyutu*, 20. Milletlerarası Türk Kooperatifçilik Kongresi (6-7 Ekim 2011 Ankara), ss. 39-86.
- YILDIZ, Kamil, Muhittin Birgen’in Yeni Edebiyat Adlı Eserinde Eski Türk Edebiyatı’na Getirdiği Eleştiriler (İnceleme-Metin), Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Bursa 2015.
- YILMAZER, Cemil Arda, *Tek Parti Dönemi Mardin Milletvekilleri ve Meclis Faaliyetleri (1923-1950)*, Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Niğde 2017.

2- Gazeteler

Akşam

Son Posta

BİR MEBUSUN KALEMİNDEN HATAY MESELESİ

Antakya-İskenderun Meselesi Ne Halde?

Şimdiye kadar bu mesele hakkında hiçbir şey yazmadım. Matbuatımızın ve efkârı umumiyenin bu hususta çok haklı olarak gösterdiği hassasiyet ve asabilğin yüksek bir hadde vâsıl olmuş bulunduğunu gördüğüm için, doğrusu bu hassasiyeti daha fazla kızıştırmaktan çekinmeği faydalı görmüştüm. Bu görüşümün başlıca sebebi şu idi: Antakya ve İskenderun meselesi birtakım muahede ve mukaveleler, konuşmalar, anlaşmalar neticesi olarak vaktile muayyen bir çerçeve içine alınmış bulunuyordu. Bu çerçevenin esası, cihan harbi sonunda tantana ile ilân edilmiş olan “milletlerin kendi kendilerini idare hakkı” prensibi idi. Hiç bir milletin diğerine hâkim olmasını kabul etmeyen bu prensibe göre birtakım hudutlar çizildi, mandalar tesis edildi, imparatorluklar kuşa benzetildi, hülâsa Avrupa ve Asya’da birçok değişiklikler yapıldı. O zamandan beri, sulhün birçok prensipleri ihlâl edilmiş olmasına rağmen bu prensip bozulmadı. Çünkü milletlerin en tabîi ve iptidaî haklarını ifade eden böyle bir esas ve prensibin ihlâl edilmesine imkân yoktu. Sonra, Fransa hükûmeti, on yedi senelik bir manda tecrübesini müteakip Suriye’deki vaziyeti, aynı prensip dahilinde ıslah etmeğe karar verince elbet bu kararın İskenderun ve havalisi hakkındaki tatbikatının da ötekinden ayrılmaması zarurî olacaktı. İlk hamlede bir ayrılık görünmedi değil, fakat bunun olsa olsa nihayet bir hâtıra ve hâfıza hatâsı, bir unutmama, bir yanlışlık, nihayet gürültüyü sevmiyen Türklerin sabır ve sükûnuna karşı istiyerek gösterilmemiş bir hürmetsizlik olabilirdi. Hâdisе meydana konulunca bu hatânın mutlaka tashih edilmesi icap edeceğini Suriye’nin de Fransa’nın da anlayacakları şüphesizdi. Ben buna tamamen kanidim ve hâlâ da kani ve mutmainim.

Telâş etmeyişimin ikinci ve daha kuvvetli bir sebebi vardı: Tevfik Rüştü Aras Avrupa’ya giderken Türk gazetecilerine bu mesele ile ciddi surette meşgul olacağını söylemişti. Rüştü Aras şimdiye kadar dâhilî işlerde de, haricî meselelerde de yapmak istediği şeyleri iyi ölçüp biçmek ve doğru ve haklı bir yolda yürüdüğüne emin olmadıkça harekete geçmemek merakında bulunan bir hükûmetin Hariciye Vekilidir. Bu hükûmet, şimdiye kadar hangi işi başarmıya karar vermişse, onu muvaffakiyetle bitirmiştir. Madem ki Dr. Aras giderken Türk gazetecilerine “Ben bu işle meşgul olacağım” demiştir; şu

halde, dostluk sohbetinde mebzul kelimeli, fakat diplomatik müsa-habede az sözlü ve ihtiyatkâr dilli olan Hariciye Vekilimiz, hükûmetin muayyen kararlarına göre, yola çıkmaya ve icabı kadar engine açılmaya karar vermiş demektir. İş böyle olunca, netice bence malûmdur. Alt tarafı, Montrö konferansı münasebetile oradan vaktile yazmış olduğum gibi, sonu okunmuş bir romandan başka bir şey değildir.

Üçüncü bir sebep daha göstereyim: Türk hükûmetinin hariçteki prestiji büyüktür. Bunun büyüklüğünün başlıca sebebi de şudur ki o şimdiye kadar istemekte haklı olduğu şeylerin daima en asgarisini istemiştir. Şımarık değildir. Ağır başlıdır. Mutlaka haklı olduğunu ister ve istediğini de mutlaka elde eder. Mademki istemiştir, hariç te bunu vermek lâzımgeldiğini takdir edecek ve verecektir. Kaldı ki burada hariç, kendisile bu kadar eskiden beri dostluk yaptığımız ve ötedenberi millî hakları tanımasını bilen Fransa'dır.

Nihayet size son sebebi de söyleyeyim: Hükûmetimiz hakkın yerine getirilmesini istemeğe karar verince Fransa'ya bir nota tevdi etti. Bu hususta şimdiye kadar sızan haberlere göre notada istenilen şey, Suriye'ye verilen şeylerin aynen ve müstakilen Antakya ve havalisi Türklerine de verilmesi esasından ibarettir. Türkiye kendi hududuna bitişik olan bu Türk parçası için daha fazlasını da isteyebilirdi. Dünyanın şu karışık zamanında yeni meseleler çıkarmamak arzusile olmalıdır ki Türkiye mutedil bir şey istedi ve bunun, oradaki Türklere kâfi derecede millî bir hayat, yaşama emniyeti vereceğini görerek fazlasına gitmedi. Bu kadar makul birşeyin reddedilmesi, bilhassa Fransa tarafından reddedilmesi imkânı var mıdır

Bunun için ben Türk efkân umumiyesini de, Antakya ve İskenderunlu kardeşlerimize de sükûnet ve sabır tavsiye etmeğe taraftarım. Belki bu vazifemi yapmakta geciktim; fakat, geç olsun, güç olmasın!

Telâş ve Endişeye Lüzum Yok

Antakya ve İskenderun meselesinin halli uzadıkça memlekette bir asabiyet hali göze çarpıyor. Halbuki, bence ne asabiyete, ne telâşa ne de heyecana sebep yoktur. Türk hükûmeti bu işe el koymuştur. Türklerin haklı olarak inandıkları ve güvendikleri büyük insan, Atatürk daha geçen gün Büyük Millet Meclisi karşısında söylediği nutukta bu bahsin üzerinde lâayık olduğu ehemmiyet ve kendisine mahsus olan ciddiyetle durmuştur. Atatürk'e inanıyor muyuz? Onun halletmediği Türk meselesi, halletmeyeceği Türk davası olabileceğini kabul etmemekle doğru bir kanaat ve iman taşıyor muyuz? Şu halde hiç bir telâşa, hiç bir endişe ve heyecana sebep yoktur. Hududumuzun yanı başında bizim gibi Türk, bizim kadar Türkçü, bizim kadar millî olan kitlenin bizim gibi millî bir hayat yaşamalarını temin edecek şartlar muhakkak surette temin edilecektir. Ben buna çoktan inanmış bulunuyorum. Bunun için kendimi müsterih addediyorum.

Denebilir ki, son günlerde oradaki kardeşlerimiz fazla tazyiklere, fazla tehditlere, eza ve cefalara maruzdurlar; biz buna karşı lâkayt mı kalalım? Lâkayt kalabilir miyiz? Hayır, ne lâkayt kalalım, ne de kalabiliriz. Bilhassa şunun için lâkayt kalamayız ki onlar da bizimle beraber millî davanın müdafaasına iştirak ettiler, yıllarca kan döktüler. Nihayet, bir tarih anının zaruretiye katlandılar. Bunun için onların bir dertleri bizim iki derdimizdir, iki katı bir derdimiz!

Onların derdi benim de derdimdir, hepimizin müşterek ve millî derdimizdir. Bununla beraber, ben bu işin uzayışından hatta memnunum: Bu memleketin otuz senelik umumî ve millî hayatını gün gün yaşamış, bu hayatın her köşesini görmüş ve her köşesinde başka bir tarzda çalışmış ve çabalamış bir Türk sıfatile söylüyorum ki Türkün varlık duygusu ve vatan aşkı böyle dertli mücadeleler ve çetin boğuşmalar arasında yükselmiştir. Türk mahlûktur ki dertten korkmaz, felâketlerden yılmaz, elem ve ıstıraptan kuvvet ve şevk alır. Ben bunu son otuz senenin her günü bir başka mücadele içinde geçen hayatımda adım adım gördüm, vak'a vak'a tecrübe ettim. Kolay bir muvaffakiyet, muvaffakiyet değildir; bizatihi büyük bir muvaffakiyet bile olsa bence Türkün yetişmesi, Türk vicdanının inkişafı ve Türk karakterinin sertleşmesi bakımından o kadar sevinçle karşılanacak birşey değildir. Milletimizin mânevî hıfzıssıhhası, hayat

tecrübesi ve millî varlık idealinin yükselmesi itibarile ben ona arada sırada böyle müşkül ve çetin mücadele günlerinin gelip çatmasını çok candan dilerim. İşte, ben bunun için endişe etmiyorum. Hattâ müsterih ve memnun bulunuyorum.

İyi kararları almakta daima geç kalmakla meşhur olan Avrupa'nın bir daha görmesi lâzımdır ki Şarkın, bu asırlar ve asırlarca hâkim rolü oynamış efendi milleti, sakın, tahammüllü ve fakat, hakkı mevzuu bahsolduğu zaman çetin bir millettir. Şu ufak meselede bunun bir kere daha görülmesi, yarın ortaya daha büyük meseleler çıktığı zaman bizim için çok faydalı olur. Bunun için temenni etmeliyiz ki Fransa ile bizim aramızda -bizimle Suriye arasında değil!- imzalanmış olan bir muahedenin tamamen tatbiki meselesinden dolayı notalar gidip gelsin, iş biraz daha tazyik görsün. Bu, oradaki kardeşlerimiz için biraz daha müz'ic ve bizim için de biraz daha dertli olur ama Türkün bir kere daha kavrulması, Avrupa'nın da Türk'teki bu çetin ruhu bir kere daha tanınması bakımından bize hepsiz iyilikler verir.

İşte bu mülahazalardan dolayıdır ki telâşa, endişeye ve heyecana sebep olmadığı fikrindeyim. Hükûmetimizin bu işle kâfi derecede alâka ile meşgul olduğunu emniyet ve itimat gösterelim ve nihayet Fransa'nın da millî hakları inkâr etmemek ve muahedelere riayet etmek lüzumunu takdir den bir devlet olduğunu unutmıyalım. Bizimle onlar arasında olsa olsa bir yanlış anlaşma olabilir ve elbet bu da ortadan kalkacaktır.

Beyaz Kitap Muhteviyatı Fransa'nın Yeni Teklifi

Hariciye Vekâletimiz ikinci Beyaz Kitabı neşretti. Bu kitap gerek Sancak'ın hukukî vaziyetini gösteren bütün vesikaları ve gerek son günlerde teati edilen notaları ihtiva etmek itibarile cidden entere-sandır. Hukukî vaziyeti şimdiye kadar gazeteler o kadar tekrar etti-ler ki bu davada ne derece haklı olduğumuzu bu defa bir de Beyaz Kitabın neşri münasebetile tekrar etmeğe teşebbüste hiç bir fayda yoktur. Fakat buna mukabil, teati edilen notaları dikkatle okumak faydalı oluyor. Eğer bu karışık hukuk ve diplomat dilinin yarısını okumak bile dehşetli yorucu bir şey olmasaydı, herkese okumayı tavsiye ederdim.

Fransa hülâseten demek istiyor ki “benim nazarımda Suriye bir kül halindedir. ve bunun içinde Sancak ta vardır. Ben onunla müza-kere ettim, bir itilâf esası hazırladım. Bu mesele bu itilâf çerçevesi dahilinde konuşulabilir”

Bizim cevabımızın da manası şudur ki: “Biz Fransa ile anlaşma yaptığımız zaman Suriye hukukan mevcut değildi. Biz Fransa ile an-laştık, Fransa ile konuşmak ve onun taahhütlerini ifa ettiğini gör-mek isteriz”

Fransa notasının hukukî tezi ne kadar zayıf ise bizim notamızın muhteviyatı da o kadar kuvvetlidir.

Esasen herhangi siyasi iş hukukçuların ellerine geçerse onun hak ve adalet dairesinde halledilmesinin ve alâkadarları memnun edecek bir neticeye varmasının imkânı yoktur. Bilhassa eski bir hu-kuk bürokrasisi vasıtasile idare edilen bütün Hariciyelerde hâkim muhafazakâr bir ruh vardır ki bu, birçok hallerde günlük hayatı ya-şayan ve günlük hayata günün icabına göre şekiller ve istikametler vermek isteyen devlet adamlarını doğruyu görmekten meneden bir kuvvet olur. Gönül isterdi ki -ve hâlâ ister ki- M. Delbos işi Hariciye hukuk bürokrasisinin elinden kendi eline alsın da baştan başa Türk'ten ibaret olan bir toprağı istiklâl hayatına yeni doğacak gayri Türk bir memlekete bağlamak hususundaki ısrarın ne kadar yanlış bir yol olabileceğini çabukça görsün ve Fransa ile Türkiye arasında, bilhassa Türkiye tarafından günden güne artan heyecan ve asabiyete sebep olan bir meseleyi bir hamlede halletsin. İşin zaten başka bir çıkar yolu da yoktur.

Türkiye, bugün dünyanın en kuvvetli ve en samimî bir sulh

unsurudur. Türkiye bütün memleketlerle, bilhassa kendisine hâlâ kuvvetli kültür bağlarile bağlı olduğumuz büyük Fransız milletile dost yaşamak, dost kalmak arzusundadır. Türkiye milletlerin haklarına tamamen riayet edilmesinin en hararetli taraftarıdır. Bütün bunlara Fransa'nın da emin olduğunu zannederiz. Fakat, Türkiye bir noktada musirdir: Türkün hakkını aramak, onu müdafaa etmek. Cihan harbini müteakip Türkü bütün dünyaya karşı isyana sevketen ve bütün dünyaya rağmen varlığını herkese kabul ettiren kuvvet işte bu kuvvettir. Böyle olunca Türkiye'nin Sancak Türklerinin mukadderatının bu tarzda bir hukukçu leyteleallesine bırakmaya razı olamaz. Bunu Fransa hükûmeti bilir. Bilhassa Sosyalizm ve Radikalizm prensiplerini müdafaa eden bir hükûmetin bunları bilmemesini ve hattâ anlayıp takdir etmemesini bizim için kabule imkân yoktur. Bunun için, ben öyle tahmin ediyorum ki, Fransa'da son günlerde hükûmetin fazla meşgul olması işin bürokrasi elinde kalmasını mucip olmuştur. Elbet, iş doğrudan doğruya devlet adamları tarafından tetkik edilince hakikat anlaşılacak ve dava kolayca halledilecektir.

Milletler Cemiyeti'nin Sancak Meselesindeki Kararı

Milletler Cemiyeti konseyi Sancak meselesi hakkında ilk kararını vermiştir. Bu kararı “tetkik ve beklemek” sözleriyle hülâsa etmek muvafık olur.

Filhakika, cemiyet Noel ve yılbaşı yortularından evvel, meseleyi esaslı surette tetkika vakit bulamazdı. Bunun için daha Hariciye Vekilimiz yola çıkarken biz zaten nu talik kararını bekliyordu. Milletler Cemiyeti de bunu istemiş ve onun bunu istemesine de ne Fransa ve ne de bizim tarafımızdan mümanaat edilmemiştir. Bununla beraber, Hariciye Vekilimiz bu karara esas teşkil eden rapor mündericatını Türkiye namına tamamen tasvip ve kabul etmiş değildir. Bunun sebebi de Milletler Cemiyeti'nin işe daha esaslı surette el koymasını istemekte olmamızdır. Halbuki, cemiyet, meseleye şimdilik yalnız “müşahit” sıfatı ile alâkadar oluyor ve gerek Sancak, gerek Suriye mandası meselelerini kendi işi olarak kabul etmekte tereddüt eder görünüyor.

Doktor Aras, Türkiye namına istiyor ki Milletler Cemiyeti Sancak'a, yalnız salâhiyetsiz müşahitler değil, icabında, halk lehinde müdahaleye kadir, salâhiyetli mümessiller göndersin. Milletler Cemiyeti ise bu fikri kabul etmemiş, yalnız kısa bir zaman için, oraya müşahitler göndermekle iktifa etmiştir. Bunun iki sebebi olabilir: Ya cemiyet, orada kendisini temsil eden Fransa'ya fazla itimat ve hürmet göstermek istiyor, yahut ta, Fransız görüşüne derhal iltihak etmek suretile bu işi doğrudan doğruya kendi üzerine almak istemiyor. Bir ay sonra aktedilecek toplantıya kadar alâkadar iki devlet arasında konuşmaların devam edeceği hakkında rapora kaydedilmiş olan fıkralar, Fransız tezinin aksine olarak, cemiyetin bu işi tamamen kendisine maletmeğe pek te taraftar bulunmadığını gösterir.

Türkiye'nin bu içtimada almış olduğu vaziyet, müdafaa ettikleri davanın doğruluğuna inanmış olanlara mahsus bir sükûnet ve dürrüstî içinde göze çarpıyor. Hakkından emin olduğu için talika muhalif değildir; Milletler Cemiyeti'nin bu işte son karar hakkına malik olmasına da itirazı yoktur. Ancak, hududumuzun öte tarafındaki kardeşlerimizin son zamanlardaki vaziyetlerinin gittikçe ağırlaşmasına karşı lâkayt kalamıyacağı için de Türkiye, Milletler Cemiyeti'nin bu işe daha sağlam surette el koymasını ve oraya, icabında salâhiyetle işlere müdahale edebilir bir heyet göndermesini istiyor.

Fakat, bunun Fransa'ya karşı bir itimatsızlık ifade etmesini de istemediği için aynı kontrolün bizim tarafımızdan da yapılmasını bizzat teklif ediyor. Türkiye'nin böyle bir teklif yaparak bunun üzerinde ısrar etmesi beyhude değildir. Hududumuzun öte tarafından her gün gelen kötü haberler, bizim içimizde fena tesirler yapmakta olduğu gibi Sancak'taki heyecanın da bizim tarafımızdan tahrik edilen bir hareket olduğunu iddia edenler vardır. Ezcümle Fransa'nın muhafazakâr diplomat bürokrasisi böyle iddia etmek istiyor. Sancak işlerinin Milletler Cemiyeti'nin filî kontrolü altında bulunması ise, hem Türkiye dahilindeki heyecanı teskin edecek, hem de Sancak dahilindeki halka sükûnet ve emniyet verecektir. Aynı zamanda bizim hududumuzun içindeki kontrol da mukabil tarafın aleyhimizdeki propagandalarını toptan durdurmaya yarıyacaktır. İşte Doktor Aras'ın istemiş olduğu şey de böyle birkaç taraflı bir faydanın temini idi.

Demek oluyor ki, Milletler Cemiyeti, yukarıda işaret ettiğimiz sebeplerden birinin ve belki de hepsinin tesiri altında bizim tekliflerimizi kabule lüzum görmemiş ve daha ziyade Fransa ile bizim aramızda anlaştıktan sonra Milletler Cemiyeti karşısına gelmemizi istemek tarzında bir temayül göstermiştir. Müzakere esnasında Romanya ve İngiltere delegelerinin söyledikleri sözler de bu temayülden mülhem görünüyor. Şu halde, önümüzdeki bir ay zarfında Türkiye ile Fransa gene başbaşa kalmış bulunacaklar ve konuşmakta devam edecekler, demektir.

Bizim ne mukavele ve hukuka mugayir, ne Milletler Cemiyeti'nin bizzat koyduğu prensipler haricinde, ne de Fransız medeniyetinin senelerdenberi neşr ve müdafaa ettiği esas fikirlere uymıyan bir şey istediğimiz yoktur. Diyoruz ki, elimizdeki mukavelenin ahkâmı yerine gelmelidir. İstiyoruz ki Suriye Suriye'nin olsun ve Türk te, Türk kalsın. ve hiç bir millet ve hiç bir milliyet bir diğerrinin tesiri ve hâkimiyeti altında yaşamasın. Arzu ediyoruz ki müstakil Suriye devleti ile Türkiye arasında ihtilâflar ve münazaalar yapabilecek her nevi pürüz ortadan kalsın... Herkesin de isteyebileceği şey bundan ibaret olmak lâzım gelmez mi?

Eğer Fransız diplomasisi, muhafazakâr bürokrasilerin tarihî çalışma usulü olan mahut "nalıncı keseri" usulünden kendisini kurtararak açık görüp kestirme yoldan gider ve Fransa için küçük, fakat

Türk milleti için büyük bir meseleyi kökünden halletmek üzere harekete geçmek isterse, yeni içtimaa kadar her şey iki günde halledilir ve Milletler Cemiyeti de dünyanın şu gaili devrinde bu ehemmiyetsiz mesele üzerinde yorulmaktan kurtulmuş bulunur!

Sancak İşi Karşısında Türkiye ve Suriye

“Türk’ün hakkını müdafaa hususunda çok çetin bir mahlûk olduğunu Suriyeli herkesten iyi bilir.”

Suriye’de yükselen ses, Suriye’nin hakikî nasyonalist sesi değildir. Bu Suriyelilerle Türkler arasında dostluğu ihlâl etmekte alâkadar olanların, Suriyelilerle Türkler arasında mevcut olmıyan meseleleri var gibi gösterip araya nifak sokmakta menfaatleri bulunanların yaptıkları tahrikâtın sesidir.

Güzel suları, mümbit ovaları ve yüksek servet hazineleri ile büyük bir iktisadî kül teşkil eden Suriye ve Suriyelilerle Türkler arasında bütün tarihte dostluktan başka bir hatıra yoktur; uzak zamanları bir tarafa bırakalım, yakın tarihte, Osmanlı İmparatorluğu’nun tazyikından belki onlar da biraz müteessir olmuşlardır. Halbuki biz Türklerin bu imparatorluktan onlardan fazla şikâyet hakkımız vardır. Buna mukabil, Suriyelilerin Türklerden bir davaları yoktur ve olamaz. Bilâkis, Türkler, Osmanlı İmparatorluğu camiası içinde, Suriye’yi uzun zaman müstemlekeci emperyalistlere karşı şiddetle müdafaa etmişlerdir. Osmanlı İmparatorluğu, Türklere dayanarak; Suriye’yi ve Suriyelileri oldukları gibi muhafaza etti: Ne dinlerine, ne dillerine, ne de servetlerine karışmadı. Suriye ve Suriyeliler imparatorluk içinde âdeta geniş bir muhtariyet, belki de bir istiklâl sahibi oldu. Suriye, belki de imparatorluğun bir iki vilâyeti şeklinde göründü; fakat imparatorluk oraya ancak bir iki memur gönderdi ve Suriyeliler de kolayca bu memurları etkilerine alarak, onları kendi memurları haline getirmenin usulünü bildiler. Zahirde Suriye Osmanlı İmparatorluğu’nun bir parçası idi; fakat imparatorluk Suriye’de ev sahibi değil, bir misafir gibi oturdu ve öylece de kalıp gitti. Eğer Osmanlı İmparatorluğu dayanmamış, Suriye de bir iki asır evvel bir müstemleke olmuş bulunsaydı hiç şüphesiz bugün bir Suriye olarak kalamazdı.

Osmanlı İmparatorluğu modern bir müstemlekeci emperyalizm yapabilecek bünyede değildi. Türkiye ise, hiç emperyalist değildir. Suriye’nin Suriyeli için rahat ve mes’ut bir ev olmasını haki katen gönülden isteriz: Bizimle onlar arasında ekseriyet ve kitle itibarile bir din kardeşliği, bir dil akrabalığı, bir tanışma alâkası ve bilhassa aynı tarih devresi ve aynı coğrafya sahası içinde yaşamaktan doğan bir menfaat birliği vardır. Şu halde, neden dolayı Sancak

meselesinde Suriye nasyonalistleri emperyalist bir ruh ile hareket ediyorlar? Neden dolayı Türk olan bir toprağın hâkimiyet hakkını, onun üzerinde yaşayan Türk için mukaddes bir hak olarak tanımayıp ta bu hakka el uzatmak sevdasına düşüyorlar!

Bu suallerin cevabını bulmak ta pek müşkül görünmüyor: Suriye’de yükselen ses, nasyonalist sesi, Suriye’nin hakikî nasyonalist sesi değildir. Bu, Suriye ile Türkiye arasında dostluğu ihlâl etmekte alâkadar olanların Suriyelilerle Türkler arasında mevcut olmayan meseleleri var gibi gösterip araya nifak sokmakta menfaatleri bulunanların yaptıkları tahrikâtın sesidir. Suriye’nin hakikî nasyonalistlerinin bu noktayı iyi bilmeleri ve ona göre hareket etmeleri, Suriye’nin istikbali ve refahı için çok faydalıdır.

Türklerin bir darbı meselleri vardır ki bunu Suriyeliler de çok iyi bilirler: “Sel gider, kum kalır!” Sancak meselesinde Suriye de, Türkiye de birer kumdur. Şarktan çok sel geçmiş, bu topraklar üzerinde çok siyaset dalgası yuvarlanmış, fakat kumlar yerlerini, hattâ değiştirmemişlerdir. Suriye Türk’ün hakkına el sürmemeği bir ana siyaset bilirse Suriye’nin hakkına hürmet etmeği siyaset edinen Türk’e karşı ancak doğru bir mukabeleden ibaret olacaktır. Buna da müstakbel münasebet itibarile çok şiddetle lüzum vardır.

Türk’ün hakkını müdafaa hususunda çok çetin bir mahlûk olduğunu Suriyeli herkesten iyi bilir. İstiklâl hakkını ne bir Milletler Cemiyeti’nden, ne de bir mandadan almayan tarihteki bütün varlığını yalnız dişine tırnağına borçlu bulunan Türk ile istiklâl hayatına henüz doğmakta bulunan Suriyeli arasında hiç bir pürüz bulunmaması lâzımdır. Biz bunu kendimiz için olduğu kadar Suriye için de böyle istiyoruz ve bunu temine çalışıyoruz. Suriye nasyonalistleri hakikaten Suriye’nin nasyonalistleri ve Suriye’nin müdafileri iseler, onlar da bu davada bizimle beraber olmalıdırlar. Ancak bu sayededir ki Suriye yeni istiklâl hayatına huzur ve emniyetle girebilir. Eğer aramıza nifak koymak isteyenlerin “hâkim olmak istersen ayır!” siyasetine katılıp giderlerse bu Suriye’nin istikbal menfaatlerine karşı bir hıyanetten başka bir şey olmayacaktır!

Sancak'ta Halkı Ayırmak İçin Sarfedilen Gayretler

Hariciye Vekilimizin Paris'e vararak ilk temaslara başladığı hakkındaki haberler, iyi bir hava içinde aksederken hududun öbür tarafından gelmekte devam eden haberlerde hâlâ hoş bir tesir bırakmayan unsurlar var. Ümit ediyoruz ki Paris müzakereleri az bir zamanda her iki tarafça da memnuniyeti mucip olacak bir neticeye varır da hem hududun öbür tarafına sükûnet gelir, hem de, ilerde yeni yeni ihtilâtların tohumlarını eker mahiyette görünen birtakım mahallî teşevvüslere mahal kalmaz.

Mahallî teşevvüş dediğimiz şey, Sancak dahilinde yaşayan Türk kitlesine karşı gene o muhit içinde göze çarpan aleyhdarlık hareketleridir. Meselâ, zorla icat edilmiş bir Alevilik hareketi, aynı zamanda mahut Taşnakların gene sahneye çıkmaları gibi hâdiseler bu kabilendir. Alevi, Sünni, falan ve filânı hep Türk olan insanlar arasında zatında hiçbir mesele yoktur. Bir zamanlar belki Alevilerle Sünniler arasında birtakım davalar keskin ve kanlı mücadelelere kadar gitmiş, fakat, Türkler arasında bu gibi meseleler büsbütün ortadan kalkalı çok olmuştur. Alevilik ile Sünnilik davası bu gün hiç bir tarafta kalmamıştır. Alevi ile Sünni'nin yanyana yaşadıkları Kafkasya'da ben Türk duygusunun yükselip bu iki mezhebî duyguyu nasıl boğmuş ve yok etmiş olduğunu pek güzel gördüm. Bunun gibi, bugünkü Anadolu'nun birçok yerinde, az veya çok kesif bir halde, serpilmiş olarak bulunan Aleviler, Sünnilerin ekseriyeti içinde o kadar tabîî yaşarlar ve halis Türk kültürünün kuvvetli varlığını o kadar güzel temsil ederler ki Alevi yanbaşıda bir Sünni yaşadığından ve Sünni de karşısında bir Alevi ile konuştuğundan adeta bihaber görünürler. Halbuki, "hâkim olmak istersen ayır!" düsturile hareket edip sanki bir marifet yaptıklarını zannedenler, hafi ve mütemadi bir tahrikât ile Suriye'de bir Alevilik yaratmaya çalışmayı kendileri için şiar edinmişlerdir. Şimdi bunlar Sancak'ta bu tahrikâtı son had-dine kadar götürüyorlar.

İyi mi ediyorlar? Hayır. İnsanlar arasında mezhebî mücadelelerin ne çirkin bir şey olduğunu bunlar bilmezler mi? Mükemmel bilirler; fakat, ne çare ki klâsik müstemlekeçiler için bu huy meselesidir ve huyun da canın altında bulunduğu malûmdur. Fransa siyaset makinesine kumanda eden akli başında insanlar, bu klâsik müstemlekeçilerin örümcekli kafalarını temizleyinceye kadar bu hal böyle

devam edecektir. Ümit edelim ki çok devam etmesin, çünkü neticesi mutlaka fena olur.

Bizim mahut Taşnaklara gelince, bunlar için de iş aynı şeydir: Huy meselesi! Bugün eski nüfuzları kalmamış, Ermeni kitlesi bunlardan yüz çevirmiş olmasına rağmen gene elbet bunların peşinden gidecek birkaç sersem bulunur. İşte, klâsik müstemlekeçiler, şunun ağzına bir parmak bal, ötekinin ağzına bir kemik parçası, halkı ayırmak ve her ayrılan parçayı ayrı ayrı kendi emellerine lokma etmek üzere hiç bir gayrette kusur etmiyorlar. Cihan harbinde bu adamların Türk'ü arkadan vurmak üzere yapmış oldukları muazzam tertibatın vermiş olduğu feci neticeyi müstemlekeçiler öğrenmemiş olsalar bile Ermenilerin unutmamış oldukları muhakkak bulunduğu göre bugün olmazsa yarın, mutlaka gene Türk'le yanyana ve başbaşa kalacak olan bu kitlenin Taşnakların peşinden gitmiyeceklerine eminiz. Ancak, geçmişteki faciaları unutarak Türk ile Ermeni arasında yeni bir mesele ihdasına çalışan müstemlekeçilerin insanlık bakımından fevkalâde çirkin bir yoldan gittiklerini hatırlatmak bizler için bir vazifedir. Dost Fransız hükûmetinin bu bahse dikkatini celbederiz.

Bizzat Taşnaklara da şunu söylemek lâzımdır: Balkan harbinden itibaren Türk'ün varlık mücadelesi hengâmesinde her cephede başka bir şekil ve kıyafette karşımıza çıkan bu komiteçiler, her yerde dayak yediler ve hüsrandan başka bir şey elde edemediler. Kâh dahilde Türk'le Ermeni arasında asırlardan beri mevcut olan dostluğa suikast yaptılar; kâh Legion Etrangere'e girip İngiliz veya Fransız şeklinde karşımıza çıktılar; kâh Yunan ordusuna girip Türk köyle-rini yaktılar; her ne yaptılarsa yaptılar, hepsinde tepelendiler. Fakat, Türk milleti de, Ermeni milleti de hâlâ şerlerinden kurtulamadı. Şunu unutmamalıdır ki onlar Türk'ü takip ettiler. Türk te onları takip etmesini bilecektir.

Nekesle Cömerdin Harcı Birdir!

Dünyada büyük bir kültür hareketi yapmış ve bugünkü medeniyetin mühendislerinden olmuş bir milletin bazı zaman dar ve kısa görüşlü olmasını insanın aklı kabul edemiyor. Bununla beraber orta yerdeki hâdiselere bakacak olursak bunun başka türlüüne inanmanın da mümkünsüz olduğunu kabul etmek zarurî oluyor.

918 denberi Fransa, daima fazla isteyen, fazla almakta ısrar eden bir siyaset takip etti. Almanya'nın sırtını yere getirdikten sonra ona o kadar ağır şartlar imza ettirdi ki bu şartları bir milletin tamamen ifa edebilmesi gücü. Bunun için Almanya'da Nasyonal sosyalizm doğdu ve adım adım ilerleyerek nihayet Versay muahedesinde ayakta durur hiçbir şey bırakmadı. 925 ten sonraki Fransız hükûmet adamları Almanya'yı lüzumundan fazla sıkışmış olduklarını anladıkları için siyaseti tadil etmek istediler. Fakat, değişme işinde lâzım gelen cömertliği gösteremedikleri için, azar azar, parça parça verdiler. Verdikleri hiçbir şeye yaramadı; Almanya ile Fransa arasında dostluk yapmak isteyen sosyal demokratları, Nasyonal Sosyalistler millet karşısında kolay vurdular ve nihayet Fransa, birtakım emri vâkiler karşısında sükûta mecbur kalarak "Versay muahednamesi ahkâmının ihlâlini hukukan protesto" ile iktifa eyledi.

Fransa bugün dünyanın en büyük bir koloni imparatorluğuna sahip olan memleketlerden ikincisidir. Türklerle meskûn olan küçük bir sancak'ı, mutlaka Suriye'ye bağlayıp sonra da Suriyelileri kendisine müttefik yapmakla temin edeceği fayda ne olabilir? Fakat, buna mukabil Sancak'ın Suriye'ye bağlanmasını kabul etmek, bizim için hem Türklüğe hiyanet etmek, hem de en tabîî haklarını müdafaa etmesini bilememek gibi bir vaziyeti kabul eylemek demektir. Sancak Türklerinin tabîî hakları, bizim ve Fransa'nın imzalarımızla imzalanmış olan hukukî bir vesikaların zarurî icapları, mutlaka bu meselenin halledilmesini iktiza ettiriyor. Mutlaka, halledilecektir, çünkü başka çaresi yoktur. Türk efkârı o kadar ateşlenmiş, hak uğrunda yaptığı mücadelenin kendisine vermiş olduğu mefis itimadı ve şeref ve izzeti nefis hisleri bizi bu davaya o kadar kat'î olarak bağlamıştır ki Sancak Türkleri istiklâllerine nail olmadıkça bizim bundan vazgeçmemize imkân tasavvur edilemez. Sözün mânasını bildiklerini 1918 den beri mütemadiyen isbat etmiş olan Türklerin bir ferdi sıfatile söylüyorum ki Sancak Türklerinin haklarının

çığnenmesine razı olmamızın ihtimali yoktur.

Haydi diyelim ki düne kadar Fransa'yı sağ cenah ve merkez idare etmişti. Sağ cenah ve merkez insanları ise, malûm ya, ekseriye çok, lüzumundan çok fazla nekestirler ve Fransız emperyalizminin mümessilleri olan bu unsurlar, iştahının yedikçe arttığını darbı mesel olarak tekrar edip dururlar. Fakat, dünyanın sulhünü, dünya milletlerinin arasında müsaviliğin ve hakkın müdafileri olan sol cenah hükûmeti niçin işi anlamakta gecikiyor? Onlar niçin cömert olamıyorlar? Niçin millî bir davanın, bundan sonra ne kuvvet ve ne de siyaset gürültüsü ile bastırılamıyacağını anlayamıyorlar?

İşte, insan ve Türk olarak bu suallere makul hiç bir cevap bulamıyorum. Bunun için, şu sözleri söylemeğe lüzum görüyorum: Sancak'ta yanan bir hak, adalet ve insan ateşi vardır. Bu ateşi söndürmek lâzımdır. Fransız ve Türk diplomatları bunu kolaylıkla söndürebilirlerdi. Fakat, evvelce de söylediğim gibi, Fransız hariciyesinin kafaları örümceklenmiş bürokrat müstemlekeçileri, sol cenah hükûmetini hatâya sevketmekte ısrar ediyorlar. Bundan dolayı ne kadar teessüf etsek azdır. Çünkü Fransa ile samimî bir dostluğun en halis taraftarlarıyız. Bunun için Fransız dostlarımıza bir kere daha hatırlatmak isteriz ki nekesle cömerdin harcı birdir.

Bir Fransız Gazetesinin Hezeyanları

Fransa'ya yardım paktı teklif etmiş, yapamayınca Sancak işini ileri sürmüştü

Sersem Fransız muharriri ilâve ediyor: “Fransa, Türkiye’ye büyük iyilikler yapmış, Anadolu sahillerini gözüne kestiren İtalya’yı Habeşistan’a yollamıştır!”

Biz Fransa’dan yardım paktı değil, kardeşlerimizin haklarının tanınmasını ve imzaya riayet istiyoruz. Öteki masala gelince İtalya’nın büyümek için düşüneceği sahalarda Türkiye en sonra gelir. Çünkü Türkiye Habeşistan değildir. Bunu İtalya da, bütün dünya da çok iyi bilir.

Paris müzakereleri daha henüz başlarken Jurnal gazetesinde Saint Brice bir makale neşretmiş olduğunu görüyoruz. Makalenin hülâsası, şimdiye kadar Fransa Hariciyesi tarafından yazılmış olan notalardaki sözlerin tekrarından ibaret olduğu için içinde, esas meseleye dair yeni hiçbir şey yoktur. Yalnız, Türkiye’nin Türk hakkını müdafaa hususunda gösterdiği ısrara karşı Saint Brice fena halde hiddetlidir. Makale bu hiddetle yazılmış, fakat bu hiddet doğrudan doğruya ifade edilmemiştir.

Fransa’da “tek ola bana gele, çift ola bana gele!” siyasetinin mümessillerinden biri olan bu gazetenin bu işde hiddetlenmesi bize hiç te hayreti mucib olmaz. Bunun için eğer yazdıkları bundan ibaret kalsaydı güler ve geçerdik. Fakat, yazısının içinde, umumî siyaset bakımından bazı hezeyanlar da karıştırmış ki bunları cevabsız bırakmamıza ve hazmetmemize imkân yoktur.

Saint Brice göre Sancak meselesi bir bahane imiş. Hakikatte Türkiye, Fransa’ya kızıyor. Kızmasının sebebi de Fransa’nın kendisile bir yardım muahedesi akdetmemiş olması imiş. Bundan dolayı Türkiye, kendi emniyeti bakımından endişeye düşüyormuş. Halbuki endişeye de hiç sebep yokmuş: Bir taratan Balkan paktı, bir taraftan da Rusya ile paktı ve İngiltere ile dostluğu ve nihayet Milletler Cemiyeti’nin avönü ile Türkiye emniyet altında bulunuyormuş. Şimdiye kadar kendisine karşı hiçbir fenalık yapmış olmıyan Fransa, hatta ona bir iyilikte de bulunmuş: İtalya, büyümek ihtiyacını tatmin için Türkiye üzerine gitmeği gözüne kestirirken Fransa onu bundan vazgeçirip Habeşistan’a gitmeğe teşvik etmiş!

Acaba Saint Brice nerede yaşıyor? Bu arzın sakinleri arasında

midir, yoksa aya veya merihe yaptığı bir seyahatten mi geliyor? Türkiye'nin ne olduğunu, ne istediğini, hakikî maksadı neden ibaret bulunduğunu anlamıyacak kadar sersem bir kafayı biz gazeteciler arasında görmeğe razı olamayacağımız için bu meşhur Fransız hari-ciye muharririnin şu esnada dünyadan uzak bir âlemden geldiğini farzetmeğe ihtiyac vardır. Türkiye'nin, Fransa'dan ne yardım paktı, ne de başka birşey istediği yoktur. Biz birşey istiyoruz: Fransa'nın imzasını tanımasını ve hududumuzun yanıbaşındaki kardeşlerimizin haklarını vermesini. Eğer bunu şimdiye kadar Saint Brice anlamamışsa ya anlamak istediği yoktur, yahud da anlaması mümkün değildir. Eğer bu telâkki, Fransa'da, Jurnal'ın yazış tarzından anlaşılacağı veçhile, yalnız Saint Brice'in kafasında değil de böyle düşünen ve böyle zanneden başka kafalar da varsa bunların hepsinin kulaklarına bağıra bağıra söyleyelim ki:

— Türkiye Fransa'dan pakt değil, kardeşlerinin haklarının tanınmasını ve imzaya riayet istiyor.

Pakt meselesine gelince, Türkiye bilir ki bir millet herşeyden ve herkesten evvel kendi kuvvetine güvenmelidir. O bunu çok iyi bilir ve bildiğini de ispat etmiştir. Türkiye Cihan Harbi'nden mağlûb olmıyarak çıkan yegâne devlettir. 918 mağlûblarının hep birden Dikkat diye feryad ettikleri muahedeleri Türkiye'nin imza etmemiş ve nihayet kendi istediği muahedeyi herkese kabul ettirmiş bir memleket olduğunu Saint Brice'in hatırlaması lâzımdır. Türkiye'nin bugün bütün Avrupa'da sahib olduğu dostluklar onun için kâfidir. Türkiye, bu dostluklariyle iftihar eder ve onlar da umumî siyaseti bakımından kendisi için en kuvvetli emniyet vasıtaları görür. Fakat, gün gelince, asıl kuvvetin kendisinde olacağını bilecek kadar tecrübeli ve realisttir.

Saint Brice'in el kesesinden bahşış verme kabilinden olarak icad ettiği masala, yani Fransa'nın Türkiye'ye iyilik yaptığı meselesine gelince bu, sadece gülünc olan fesad ve tezdirden başka birşey değildir.

İtalya'nın büyümek için düşüneceği sahalar arasında Türkiye en sonra gelir. Çünkü Türkiye'nin Habeşistan olmadığını İtalya çok güzel bilir. Eğer İtalya bir gün gelir de daha birkaç misli kuvvetlenirse belki büyümek için yeniden gözlerini etrafa gezdirir; fakat bu gözler Türkiye üzerinde durmadan evvel duracak daha başka yerler

bulunduğu muhakkaktır. Fransa'yı gafletten gaflete sevkedip onun başına yalnız belâ ve siyasetine yalnız muvaffakiyetsizlik davet eden Brice gibi sersem ve şoven muharrirler belki bunu anlamazlar, fakat, biz çok iyi biliriz.

Ve... İtalya da bilir!

Fakat, siz sersem Fransa muharririnin müzevir kafasına bakınız ki ortaya bu lâfı atmakla siyaset yaptığına, İtalya ile bizi korkutacağına ve bunun için Sancak meselesinde mülâyim olacağımıza kani-dir. Onun fikrince, İtalya ile bizim aramız nekadar bozulursa Fransa'nın müstemlekecilik fırıl-dağı o kadar kolay döner!

Aldanıyor. Türkiye kimseden korkmaz. Türkiye hak istiyor, davası muahede ve imzaya riayet, Türk'ün hakkının Türk'e verilmesini istemek.

Biz bunu istedik, istiyoruz ve isteyeceğiz.

Ve mutlaka da alacağız!

Adana'nın Kurtuluş Günü

Bu yıldönümü, bize muhakkak olan öteki kurtuluşun sevincini şimdiden tattıran bir timsal oluyor

Türk'ün bir bakımdan mahallî, bir bakımdan millî olan Bayramlarının serisi tamamlanmak için bunlara bir tanesinin daha ilâve edilmesi lâzımdır. Onu bugün daha iyi ve derin hissediyoruz.

Türkiye, bayramı bol bir memleket oldu; senenin her ayında yer yer bir ve bazan iki, üç bayram yapıldığı görülüyor. Millî mücadele tarihinin doğurduğu bu bayramlar, gayet güzel şeylerdir: Her şehir düşmandan kurtulduğu günün her yıldönümünde kendisini bir kere yokluyor ve Türk olarak, müstakil Türklüğün içinde müstakil bir parça olarak yaşadığını bir kere daha tesbit ederken aynı zamanda geçmiş mücadele zamanlarının hatıralarını da bir kere daha yaşıyor.

Bu, hemen hemen istilâ görmüş her şehrimiz için bir âdet oldu. Bugün İstanbul, yarın İzmir, öbür gün Edirne, daha öbür gün Gaziantep, Adana ve ilâh... hep bu kurtuluş günlerini bayramlıyorlar ve hep mücadele senelerinin hatıralarını canlandırıyorlar.

Şimdi bu bayram zamanı Adana'ya geldi. Bugün onun kurtuluş yıldönümüdür.

Anlaşıyor ki Adana, bu sene kurtuluş gününü başka bir ruhla bayramlayacaktır. Bugün ve bu akşam, canlı ve heyecanlı bir bayram, Adana içinde ve Adana dışında, bütün Adanalıları bir araya toplayacak ve onlara millî mücadele tarihinin acı ve tatlı bir sürü hatıralarile dolu devrini yaşatacaktır. Sancak'ın komşusu olan Adanın bu yıldönümünü bu sene müstesna bir hararetle karşılaması esassız değildir. Bugün Sancak'ta hâkim olan kuvvet, millî mücadele senelerinde Adana'da da hâkim olmuştu.

Bunun için Adanalıları, bu sene bayram gününü kucaklayan siyasi hava, her seneden ziyade ateşlendirir ve heyecana getirirse elbet haklıdır. Nitekim Gaziantep'te de öyle oldu, orası da geçen gün kurtuluş yıldönümünü her senekinden fazla sıcak bir duygu içinde bayramladı.

O günler ne günlerdi! Dünyanın en büyük askerî kuvvetlerini yere sermiş galipler karşısında Türk'ün istiklâl ve hukuk davasıyla, baştan aşağı hiddet ve heyecan kesilerek ayaklandığı ve yumruklarını sıkarak ileri atıldığı günler! Şimdi o devri hatırlıyorum da

inanamıyacak gibi oluyorum; o tarihte Türk'ün bütün silâhı yumruk ve sopa idi. Gayet küçük bir mübalâğa ile yumruk ve sopadan başka hiç bir şey yoktu demek çok doğrudur. Buna rağmen o öyle bir hiddet ve gazapla ayaklanmış, evet, dünyanın en büyük askerî kuvvetleri karşısına öyle korkusuz ve pervasız çıkmıştı ki onu manen devler gibi yükselten bu mukaddes hiddet karşısında kimse üstüne varmaya cesaret edememişti.

Bilhassa kendisine karşı yapılan bazı taarruzları bu yumruğun ezip mahvettiği görüldükten sonra bütün istilâcıların manevî kuvvetleri kırıldı ve işte, Adana da bu sayede kurtuldu.

Adana'nın kurtuluşunun ve bu kurtuluşun şartlarını hatırlatan bugünlerde bütün kalbimiz Adanalılarla beraberdir, çünkü bu kurtuluş, bize mukadder ve muhakkak olan öteki kurtuluşun bütün sevinç ve heyecanlarını şimdiden tattıran bir timsal oluyor. Biz biliyoruz ki Türk'ün bir bakımdan mahallî, bir bakımdan da millî olan bayramlarının serisi tamamlanmak için buralara bir tanesinin daha ilâve edilmesi lâzımdır. Onu bugün daha ve daha derin hissediyoruz. Biliyoruz ki Adanalılar bugün kendi kurtuluşlarının bayramını yaparken ötekilere teselli vermeği unutmıyacaklar ve komşularına diyecekler ki:

— Merak etmeyiniz, biz nasıl kurtulduksa siz de öyle kurtulacaksınız!

Yavuz Hırsızın Ev Sahibini Bastırma Hikâyesi

Sancak meselesinin Türkiye bakımından gayet ehemmiyetli ve nazik bir devreye girmiş bulunması, nihayet Fransa'nın bu meseleye daha dikkatle bakmak üzere gözlerini bu tarafa çevirişin hakikati görmek ve ona göre yeni kararlar alıp yeni istikametlere doğru gitmek arzularile beraber olduğunu zannettirecek âlâmetler, maalesef yoktur. Bilâkis, Fransa'dan gelen haberler, Paris mahafilinin işi gürültüye ve mugalataya sevk etmek istediğini gösteriyor. Türkiye'de sınırların son haddine kadar gerilmiş olması üzerine hükûmetin vaziyeti ehemmiyetle tetkik etmekte bulunduğu günlerde Fransa'nın işi derhal mugalataya sevkettiğini ve bir taraftan Ajans Havasın, öte taraftan da Paris matbuatının gürültüye başlayarak Türkiye'nin hudud üzerinde asker toplamış olduğunu işae ettiklerini görüyoruz. Halbuki orta yerde bu tarzda bir gürültü koparmaya müsait bir vaziyet bulunmadığı muhakkaktır. Fransız mahafilinin hudut üzerinde asker toplanmış olduğundan bahsedilişleri, eğer herhangi bir vehim mahsulü değilse, mutlaka, muayyen bir siyaset fikrine tebaan uydurulmuş şeyler olmak lâzımgelir.

Türkiye dünyanın en sağlam ve en hakikî sulh dostudur. Herhangi bir davayı sulh yoluyla halletmenin imkânından bütün ümitlerini kesmedikçe cebri bir harekete hiç bir zaman taraftar olmaz. Bu meselede de henüz davanın sulh yolıyla halletmesi imkânları ortadan kalkmamış ve iş Milletler Cemiyeti'nin ruznamesine girmiş bulunduğu için bugünden yarına askerî bir hareket yapılmasını icap edecek bir sebep yoktur. Buna mukabil, hududumuzun öte tarafında müstemlekeçiler tarafından yapılmakta olduğu her gün gözümüze çarpan, tahrikât karşısında vaziyeti olanca nezaketiyle tetkik ve mütalea etmek te bizim hem hakkımız, hem de vazifemizdir. Şimdiye kadar Türkiye bu vaziyetin tabîi icaplarının haricinde hiç birşey yapmamıştır. Bunula beraber Türkiye, davasının muvaffakiyetle neticelenmesi için hangi yoldan gitmek icap ederse o yoldan gidecektir. Vaziyetin fevkalâde ciddi ve nazik olduğunu bilmek ve binaenaleyh her türlü ihtimalleri gözönünde tutmakla beraber Türkiye nihaî kararları almakta, dünya karşısında teenni ile mükellef bulunduğunu takdir etmiyecek bir devlet de değildir. Bunun için Fransız matbuatının yapmakta oldukları gürültüden ve mugalatadan dolayı son derece teessüf etmemek elden gelmiyor. Çünkü bu

nevi tahrikât sulh ve sükûn içinde ve hak ve adalet prensipleri dahilinde halledilmesi için henüz bütün imkânların zail olmadığı bir zamanda sükûna mühtaç olan sınırları, büsbütün gelecek bir tesir yapmasından hakkiyle korkulabilir şeylerdendir.

Gerek Fransız matbuatına, gerek hududumuzun her iki tarafında da son derecede gerginlik içinde bulunan Türk efkârı umumiyesine şunu söyleyebiliriz ki Sancak meselesi Türklüğün istediği ve Türkiye Cumhuriyetinin tasavvur ettiği hal neticesine mutlaka varacaktır. Fransız matbuatının dünya efkârını aleyhimizde tahrik için sarfettiği gayret beyhudedir. Kendi davasını dünya efkârı karşısında hakkiyle müdafaa etmek için Türkiye'nin de kâfi vasıtaları bulunduğu gibi bu memleket bu davayı tahakkuk ettirmenin yolunu bulmaktan aciz de değildir. Fransa matbuatı, istediği kadar manevra ve mugalata yapsın, dünyanın müstemlekelerine sığmayan Fransız müstemlekeçileri, bu küçük Türk toprağına istedikleri kadar hırs ve iştaha ile göz diksinler ve ev sahibinin gayet tabî olan müdafaa hakkını bastırmak üzere istedikleri kadar mugalata hürriyetine kavuşacaktır. Biz bundan emin olduğumuz için müsterihiz. İsterlerse Fransız müstemlekeçileri telâş edebilirler, bu da onların hakkıdır.

Bekleyeceğiz ve Göreceğiz!

Lüzumundan fazla ümide düşmeğe henüz mahal yoktur.

Fransa'nın müstemlekeci tarafı Türkiye için kabulü mümkün bir hal şekline varılınca kadar, daha pek çok tecrübeler yapacaktır. Biz Fransız milleti ile Türk milleti arasında hak ve adalet esası üzerine kurulmuş tam, pürüzsüz ve sağlam bir dostluk tesis edecek havayı yaratıncaya, yani Sancak Türkleri Türk olarak almaları lâzım gelen hakları alıncaya ve Fransa ile aramızda mesele kalmayıncaya kadar mücadeleyle devam edeceğiz.

Geçirdiğimiz son hafta içinde gayet nazik safhalarını gördüğümüz Türkiye-Fransa ihtilâfında son iki gün içinde göze çarpacak bir salâh sesleri vardır. Çıkmadığı istemediği işi komisyona havale etmekle iftiharını meşhur olan Napolyon'un memleketi, bu siyaseti eski Babialı usullerle de karıştırarak, geniş bir oyalama sevkülceyi yaptıktan sonra şimdi meseleyi müstaceliyet kararile mütaleaya başlamış görünüyor. İki günden beri gelen haberler, nihayet işe M. Blum'un müdahale ederek meseleye hal çaresini bulacağı vaadini teyit ettiğini gösteriyor. Ancak, Fransa'da müstemlekecilik siyasetinin müdafileri bu işe daha pek çok engel çıkarmaya çalışacaklarından, lüzumundan fazla ümide düşmeğe de henüz mahal yoktur. Bekliyeceğiz ve göreceğiz.

Şimdilik gördüğümüz şeyler şunlardır: Türkiye'deki sinir gerginliği nihayet Avrupa'nın dikkatini çekmiş ve bütün siyaset merkezleri bu mesele ile meşgul olmaya başlamıştır. Gelen telgrafların satırları arasında gizlenen manaları okumayı bilenler anlarlar ki Fransa'nın emperyalist ve müstemlekeci tarafı Avrupa efkârını bizim aleyhimize tahrik için her vasıtaya müracaat ediyor. Bu hal, meselenin bir an evvel halledilip biteceği ümitlerini kuvvetlendiremez. Bunun için Türk efkârı umumiyesine sükûnet ve itidal tavsiye etmeği ve hükûmetimizin basiretkârlığına bilâ kaydi şart emniyet ederek onu kararlarında tamamen serbest bırakmak lüzumunu tekrarlamayı bir vazife biliriz. Bizim bildiğimiz Fransa'nın müstemlekeci tarafı, Türkiye için kabulü mümkün bir hal şekline varılınca kadar daha pek çok tecrübeler yapacaktır. En basit siyaset hakikatlerini anlamak ve bunların icaplarını kabul etmek hususunda en geriden giden bu şoven unsur, bu işlerde Fransa'nın en ileri görüşünü temsil eden Halk Cephesi kuvvetlerini doğru yola girmekten men

için ellerinden geleni yapacaklar ve var kuvvetleriyle onun eteğine yapışarak geriye çekeceklerdir.

918'den beri, ne zaman Avrupa'nın dürüst bir sulh ve anlaşma siyasetine girmesi mevzuu bahsolrsa kâh nalına, kâh mihına vura vura beynelmilel sulh arabasını çeken biçare atın ayağını bıcılğan eden bu kuvvet, kolay kolay silâhını teslim edecek değildir. Dünya siyasetinin gidişini anlamıyan, millî şuurların her cebir ve tezyika boyun eğmiyeceğini takdir edemiyen bu müstemlekeci unsurun elinde daha çok koz vardır. Bunları birer birer oynayacak ve bizim hükûmetimiz de bununla birer birer uğraşacaktır. Bunu bilmemiz ve ona göre hareket etmemiz lâzımdır. Bunun başka türlü olması, Fransa'da büyük bir inkılâp vukua gelmesi kadar mühim bir hâdise demek olur ki biz buna inanmayız.

Bugünkü Türkiye, Babıali'yi inkâr eden ve onu bütün usulleri ve ananeleri ile yıkarak büsbütün yeni bir âleme, büsbütün başka bir gözle bakmak üzere yüksek Anadolu yaylasının temiz havalı iklimine nakletmiş olan bir Türkiye imiş, bundan Fransız müstemlekeçileri bir şey anlamadılar. İnsanlığın tabîî hakları namına Bastille'i yıkan millet için hâlâ “daha fazla müstemleke, daha fazla hâkimiyet!” davasile yürüyen kafası örümceklenmiş şoven bürokratlardan mürekkep bir unsur vardır ki Fransa siyasetini Fransa menfaatlerinin aleyhine sevk etmek için hiç birşeyi ihmal etmiyor. İşte, Türkiye bu unsurla mücadele edecektir.

Milletlerin tabîî haklarına riayet davasının en kuvvetli müdafilerinden olan Türkiye bu mücadeleyi hiç korkmadan, hiç çekinmeden kabul ediyor. Otuz seneden beri mücadelenin her nev'ini görmüş ve fakat, gözü yılmamış bir milletin çocuğu olarak söylüyoruz ki Fransız milleti ile Türk milleti arasında, hak ve adalet esası üzerine kurulmuş tam, pürüzsüz ve sağlam bir dostluk tesis edecek havayı yaratıncıya, yani Sancak Türkleri Türk olarak almaları lâzımgelen hakları alıncaya ve Fransa ile aramızda mesele kalmayıncaya kadar biz bu mücadelede devam edeceğiz.

Fransız milletin de, Suriyelilerin de ve onlarla beraber bütün dünyanın da bilmesi lâzım gelen hakikat budur!

Suriyeliler Müstemlekecilere İnanmayınız!

“Sel gider Kum kalır”

Suriyeliler! Müstemlekecilere uyarak eğer bizim hududumuzda Çerkeslik, Alevilik, Ermenilik gibi yoktan meseleler çıkarmağa kalkışsanız tarihinizin en büyük gafletini yapmış olursunuz. Türk’ün davasını müdafaada ne kadar azimkâr ve inatçı olduğunu ötekilerden çok daha iyi bilirsiniz.

Sancak meselesi karşısında Fransız müstemlekecilerinin aldıkları vaziyet, bizim cenub komşularımızla olan meselesinin birinci derecede ehemmiyet celbetmesini mücib olacaktır. Çünkü müstemlekeçiler, bu davada kendi zevklerini tahkim için bizim siyasetimiz aleyhine geniş bir propagandaya girişmişlerdir. Elllerinde bulunan mebzul ve kuvvetli vasıtalarla onların aleyhimize yapacakları tahri-fata mani olmak üzere bizim de gözümüzü dört açmamız icâb ediyor.

Türkiye Cumhuriyeti, Türk efkârı umumiyesi ile tamamen mütabık ve kâmil bu efkârı umumiyeye tercübe olarak, bütün bu işlerde muayyen bir prensip dahilinde hareket eder; bu prensip de:

- 1- Suriye Suriyelilerin,
 - 2- Filistin Filistinlilerin,
 - 3- Hicaz Hicazlıların ve
 - 4- Irak Iraklıların
- maddelerile ifade edilir.

Türkiye Cumhuriyeti, kendi varlığını cebren âleme kabul ettirirken ortaya bir prensip koymuştu: TÜRKİYE TÜRKLERİNDİR! Bu prensip Türkiye için ne kadar doğru ise Irak için de, Suriye için de, sâir sâbık Osmanlı İmparatorluğu parçaları için de aynen doğru olmak lâzım gelir. Bunlardan birinin inkârı, hattâ inkârı da değil, sadece ihtimali, bizim dayandığımız prensibin de inkâr ve ihmal manasını ifade edeceğine göre kendi davamızı ne kadar şiddetle müdafa edersek onların davalarını da o kadar sadakatle müdafa etmeliyiz.

Suriye, Suriyelilerin; Irak, Iraklıların ve ilh. demek, bu memleketler halkının kendi kendilerini idare hususunda istedikleri yolu tutmalarında serbest olmaları demektir. Biz onlara karışmayız. Kimsenin bizim işlerimize müdahalesini kabul etmemekte nasıl müttassıp isek başkalarının işlerine karışmamakta da o kadar dikkati

olmamız lâzımdır ki kendi prensiplerimizi kendimiz inkâr etmiş olmayalım. Biz bu prensiplerle bir taraftan hak, bir taraftan da vazife olarak bakarız.

Buna rağmen “ayır ki hâkim olasin!” düsturunu iyi bilen Fransız müstemlekeçileri, dönüp Suriye’ye, dönüp Irak’a, dönüp Mısır’a dönüp diğerlerine hitaben mütemadiyen diyecekler ve demeğe de başlamışlardır:

— Görüyor musunuz, Suriyeliler, Iraklılar, Mısırlılar, Hicazlılar, Türkiye emperyalizm hevesine düşmüştür. Bugün Sancak, yarın Halep, öbür gün Musul, eğer bir olmazsak, Türkler sizi birer birer yutacaklar!

Küfe içinde götürülen ayyaşın sokakta sallanarak giden bir adamı gösterip “sarhoşa bakın!” demesi tarzında bir şey olan bu iddia yalandır, boştur, iftiradır! Suriyeliler, Iraklılar vesair bütün milletler bilmelilerdir ki Türkiye yalnız Türkiyelilerin vatanıdır ve Türkiye yalnız Türkiyelilerin menfaatlerini müdafaa eder. Sancak dün Türkiye’nin bir parçası olduğu ve bugün Suriye istiklâl yolunda yürürken bu parçanın Türkiye’ye iadesini istemek hakkımız bulunduğu halde yeni bir revizyon davası açmamak, teessüs etmiş şeylere riayetkârlık göstermek ve nihayet Suriyeli komşularımızı şüpheye düşürmemek için onu bile istemiyor ve sadece bunların muahedelerle tesbit edilmiş olan milliyet haklarının, istiklâllerinin davacılığını yapıyoruz. Başka bir davamız, iddiamız ve bilhassa hiç kimsenin toprağında gözümüz yoktur. Dahilde ve hariçte de büyük bir prensip adamı oluşunu yirmi senedenberi bütün faaliyeti ile isbat etmiş olan Atatürk’ün vatanı, kendisi için de, başkaları için de aynı prensibin aynı kuvvetle tatbikından başka bir şey istemez; çünkü isteyemez, çünkü istemek kendi kendini inkâr etmek olur!

Suriyeliler, Fransız müstemlekeçileri hilekârlık yapıyorlar, onlara inanmayınız. Biz sizinle dün vatandaştık, bugün komşuyuz. Türkiye müstemlekeci değildir. Çünkü, millî olmak isteyen müstemlekeci olamaz. Biz bu hakikati iyi biliriz. Sizlerle yalnız dost ve komşu olmak isteriz. Bilhassa sizlerle ve bilhassa Iraklılarla, öyle sıkı ve sağlam bir dostluk ve iyi bir komşuluk ki birbirimizden şikâyet edebileceğimiz arada hiç bir mesele bulunmasın. Hattâ hududlarımızı bekliyecek asker ve jandarma kuvvetlerine bile ihtiyaç olmasın. Hududların zabıta emniyeti için sizin memurlarınız

bizimkilere, bizimkiler de size yardım etsinler, komşuluk vazifesine dikkat ve komşuluk hakkına riayet esasına dayanan bir dostluk siyasetinden başka bir şey yapmıyalım.

İşte, biz bunu istiyoruz. Aynı sözleri Iraklılar için de tekrara lüzum bile yoktur.

Suriyeliler! Müstemlekeçiler sizlerle bizim aramızı açmak için be şeyi yapmaya başladılar ve daha da yapacaklar. Bunu siz de bilirsiniz. Bunun için siz de onlara uyararak, eğer bizim hududlarımızda Çerkeslik, Alevilik, Ermenilik gibi yoktan meseleler çıkarmaya çalışırsanız, tarihinizin en büyük hatasını ve gafletini yapmış olursunuz. Türk'ün, davasının müdafaada ne azimkâr ve inadcı bir mahlûk olduğunu siz ötekilerden çok iyi bilirsiniz. Türkiye üzerine bu nevi davalarla hücum edenlerin veyahud etmek isteyenlerin âkıbetleri malûmdur. Biz bu Sancak işinde mutlaka muvaffak olacağımız için, beyhude yere yeniden millî husumetler tahrik etmiş olursunuz. Suriyeli Suriye'yi ve Suriyeliyi seviyorsa bu siyasete âlet olmamayı vazife bilmelidir. Size bizim "Sel gider, kum kalır!" sözü-müzü bir kere daha hatırlatalım. Gün gelecek siz de bizim gibi hür, kâmilten hür olacaksınız. O zaman bizim mutlaka dost ve iyi komşular olmamız lâzımdır.

Biz o günü düşünerek, o gün için hazırlanarak, aramızda mesele olmamasını, pürüz kalmamasını istiyoruz. Bizim Sancak Türklerinin Türk olan haklarının kendilerine verilmesinden başka bir şey istediğimiz yok. Hattâ daha başka türlü söyleyelim:

Biz, Türkiye Türkleri, Sancak Türklerini Suriye câmiasına müstakil bir varlık olarak emanet bırakmak suretile sizlere emniyet ve itimad gösterdiğimizize kaniiz. Bu, bizim size karşı olan dostluk ve itimad duygumuzun bir nevi garantisidir.

Buna mâkûs bir mukabelede bulunursanız tarihinizin en büyük hatasını işlemiş olurdunuz.

Fransız Gazetelerini Okurken...

Sancak meselesinin son safhası hakkındaki hâdiselerden bahseden Fransız gazetelerini okurken daha vazih olarak görüyoruz ki bu sütunlarda ilk günden beri izah edegeldiğimiz görüşte biz tamamen haklıyız. Sancak bahsinde hakikati inkâr eden, güneşi balçıkla sıvamaya çalışan ve dünyanın her tarafında aleyhimize tahrikât yapan Fransa değildir; bilâkis, takip ettikleri “tek ola bana gele, çift ola bana gele!” siyaseti ile Fransa milletin başını belâdan başka bir şey getirmeyen dar ve kalın kafalı müstemlekeçiler, yani sağ cenah nasyonalistleri ve Fransa diplomasisini henüz kendi an’aneleri içinde tutan müstemlekeci bürokratlardır. Onun için temenni etmek lâzımdır ki sol cenahın mümessilleri bu işin idaresini kendi ellerine alsınlar ve ona makul olan hal şeklini, verebilmek için kendi siyasetlerinin prensiplerini tatbik etsinler. O vakit herşey daha kolay bir şekilde halledilebilecektir.

Bu gazeteleri okurken anlıyoruz ki Fransa Hariciye Nezaretinin müsteşarı M. Viénot Türkiye sefiri Suat Davaz’la konuşurken Türk matbuatının Fransa aleyhine yapmakta olduğu neşriyatın şiddetinden dolayı şikayetlerde bulunmuş ve bu neşriyatın yapabileceği fena tesirler üzerinde kendisinin dikkatini celbetmiş. Suat Davaz’ın lâzımgelen vermiş olacağından emin bulunmakla beraber, bu neşriyatı yapanlardan biri sıfatıyla biz de bu noktayı tavzih etmek ihtiyacındayız. Bugün hâlâ Fransız kültürünün tesiri altında bulunan Türkiye matbuatının neşriyatı Fransa’ya, Fransız milletine karşı değildir. Bu milletin içinde hak ve hakikat davasını gütmek lâzım geldiği zaman, Fransa’nın bazı menfaatlerinin aleyhinde de olsa, fikirlerini açıkça ifadededen çekinmeyecek insanlar olduğunu biz pek iyi biliriz. Bizim Fransız milleti ile, Fransa ile bir davamız yoktur. Biz Fransız milletin içinde, Büyük İnkılâp prensiplerini tahrip pahasına da olsa her türlü hakkın aleyhine yürümekten çekinmeyen haris müstemlekeçilerle mücadele ediyoruz. Bu unsur son, yirmi beş sene içinde Fransa’ya fenalıktan başka birşey yapmadı; Büyük İnkılâp Fransa’sının dünyanın her tarafından toplamış olduğu şeref hazinelerini, müsrif bir mirasyedi ruhiyle israf eden bu unsur, nihayet Fransa’yı birtakım milletlerin nazarında yalnız yutmayı ve tahakkümü düşünen bir memleket olarak gösterdi. Şimdi de Sancak meselesinde Türklerin karşısına çıkan bu kuvvettir. Nitekim, bugün

Şimalî Afrika müstemlekelerinde yerlilere biraz siyasî hak verme ihtiyacını hisseden Blum hükûmetine karşı ateş püsküren matbuat ta, işte bunların elindeki matbuattır. Bizim Fransız milleti ve Fransız devleti ile bir davamız yoktur, biz beynelmilel hukukun en korkunç ihtikârını yapmakla maruf olan siyaset muhtekirleri ile mücadele ediyoruz ve Sancak meselesinde karşımızda yalnız onları görüyoruz.

Gene görüyoruz ki bu unsur, bizim aleyhimizde Avrupa'nın her eli yetiştigi sahasında tahrikât yapmaktadır. Meselâ İngiliz matbuatında gözümüze çarpan bazı neşriyat sırf Fransız müstemlekeçilerinin tahrikâtı eseridir. Bu cümleden olarak şunu zikredebiliriz: Güya Türkiye Cumhuriyeti eski Osmanlı İmparatorluğu'nu ihya emeline düşmüş. Bu, Sancak meselesi ilk adımıdır. Bunu hallettikten sonra Irak'a vermeğe kerhan razı olmuş bulunduğu Musul petrollerini istirdat hareketi çıkacakmış! Türk diplomasisinin bu gibi tahrikâta karşı lâzım gelen bütün tertibatı alacağını muhakkak surette bilmemize rağmen derhal söyleyelim ki bütün Avrupa bir araya gelip Türkiye'ye: "Aman şu Osmanlı İmparatorluğu'nu tekrar kur!" diye yalvaracak olsa, Türkiye'nin tüyü bile kıpırdıyacak değildir. Biz Türk'üz; Türkiyeliyiz; Türk ve Türkiyeli olarak yaşamaktan çok memnunuz. Komşu olarak kendilerile pek güzel geçinebileceğimiz milletlerle vatandaş olarak kavga etmeği istemeyiz. Hele müstemlekeçilik yapmak elimizden hiç gelmez. Kendisi müstemlekeçilerden bu kadar şikâyet eden bir milletin müstemlekeci olabilmesine imkân tasavvur edilebilir mi?

Bunun için İngiliz dostlarımızı temin edelim: Ne Musul meselesi, ne bilmem ne meselesi gibi hiç bir mesele yoktur ve hiç bir mesele çıkmaz. Bir kısım Paris gazeteleri istedikleri kadar "Osmanlı Cumhuriyeti" diyip dursunlar. Bizim memleketin adı: "Türkiye Cumhuriyeti" dir. Bütün memleketin tek bir adam gibi arkasında yürüdüğü Atatürk, Türk varlığı namına ayaklandığı günden bugüne kadar, yirmi senedir bir gün bile Türkiye'nin hudutları haricinde herhangi bir emel ve hedef ifade eder bir tek kelime söylememiş olduğu gibi bilâkis Türk efkârı umumiyesine senelerden beri her zaman bunun aksini telkin etmiştir. Bunun için hiç kimsenin ne toprağında, ne petrolünde gözümüz yoktur. Biz yalnız istiyoruz ki kimsenin de bizde gözü olmasın ve Türk'ün hakkını herkes tanısin.

Türkiye, beynelmilel hayatın en sakin ve en yumuşak unsurudur;
ancak Türk'ün hakkı Türk'e verilmek şartıyla!

Fransa'daki Siyaset Muhtekirleri

Biz bu maskeli profesyonel müstemlekeçilerin oyunlarını çok iyi anlamış bulunuyoruz

Mademki Türkiye işini bilir, mademki Atatürk arkasındaki milletin fedakârlıklarından emindir, o halde Türkiye bu defa bu unsuru mutlaka mağlûp edecektir.

Sancak meselesinin son safhasının Avrupa'da kopardığı fırtınanın gün ehemmiyetini gün geçtikçe daha iyi anlıyoruz. Şimdiye kadar Avrupa'da sulhün ve beynelmilel nizam hukukun halis bir müdafî olarak kendini göstermiş bulunan bir memleket birden bire ayaklanıvermiş ve son gerginliği haddine kadar gelmiş olduğunun görülmesi ortada daha fazla şakaya tahammülü olmayan bir mesele bulunduğunun anlaşılmasına sebep olmuştur.

Fakat, işlerin bu kadar gergin bir safhaya girmesinden dolayı mes'ul olanlar da münhasıran Fransız müstemlekeçileridir. O Fransız müstemlekeçileri, ki Fransız matbuatının büyük bir kısmı da tıpkı bizim gösterdiğimiz sebeplerden dolayı kendilerinden şikâyet ediyorlar.

Filhakika, bu müstemlekeçiler bir türlü açık; dürüst ve samimî konuşmayı sevmezler. Tunus'ta, Cezayir'de, Fas'ta, Şarkî Avrupa'da, Çin Hindistan'ında kullandıkları "tavşana kaç, taziya tut!" siyasetini hâlâ Avrupa'da da kullanabileceklerini zannederler. Almanya'da Sosyal Demokratlara "kaç!", Hitlerlere "tut!" diye diye Versay muahe-desini paçavra haline getirenler onlardır. Akdeniz'de İtalya'ya "kaç!", İngiltere'ye "tut!" diye diye şimdi, şimdi İspanya meselesinde İtalya ile Almanya'yı elele yürümeğe sevketmiş olanlar da gene onlardır. Fransa'nın dünya siyasetini bütün milletlerin karşısında küçük düşürmek için hiç bir şeyde kusur etmiyen bu entrika, uzatma, sinir öldürme, sabrı boğma siyasetini tenkit edince de "Türk matbuatı da pek şiddetli neşriyat yapıyorlar!" diye şikâyet ederler. Türk matbuatı; aklı başında olan büyük bir kısım Fransız matbuatından fazla ne söylüyor ki?

Hakikaten, profesyonel müstemlekeçilerin maskeli siyasetleri Fransa için de Avrupa için de çekilmez bir gaile şeklini almıştır. İşleri güçleri Fransız efkârı umumiyesini tahriktir. Tahrik için de ellerinde bir umacı vardır: Almanya ve Hitler! Sancak meselesinde Türkiye Türk'ün hakkını mı istiyor? Hemen umacıya müracaat ederler:

“İşte, Türkler, Almanlarla beraber oluyorlar ve şu gaili zamanımızda biz dostlarına böyle muamele ediyorlar!” diye feryada başlarlar. Filhakika, Sancak Türklerine vermediği taahhüt ettikleri hürriyeti vermemek için on beş seneden beri her türlü oyunu yapan müstemlekeci dostlarımıza gaille çıkarmak istemiş olsak belki de yerden göğe kadar haklıyız ama, biz sulh ve müsainmet unsuru olmaya karar vermişiz ve hakkımızı sulh yoluyla almaya kadir olduğumuza emin bulunduğumuz müddetçe ne silâha, ne de hattâ siyasî entrikaya müracaat etmiyerek hedefimize doğru, açıkça ve dümdüz yürümeği tercih ederiz.

Biz bu yolda, dümdüz yürüyerek, hak ve adaletten başka bir şey istemiyerek dürüstçe Fransa’ya müracaat ettik. Bizce bu kadar ehemmiyeti olan bir meseleyi sükûnla, güler yüzlülükle, dostluk, sözlerle karşılayıp işi medreseye düşürüp zamanın uyuşturucu ve unutturucu tesirine terketmek ve bizi müzmin bir hastalığı taşıyıp gitmeğe alıştırmak istediler. Bugün hâlâ da onu yapmak fikrindedirler. İşte bunların başlıca neşriyat vasıtaları olan “Temps” gazetesinin bu meseleye tahsis ettiği gayet yumuşak ve riyakâr ifadeli bir makalenin son fıkrası:

“Paris ile Ankara arasında 1921 anlaşmasının muhtariyet -ki zaten biz, ancak istiklâl bahsini hariç tutan bir muhtariyet üzerinde konuşabiliriz- esasları üzerinde bir prensip anlaşması teessüs ettiği takdirde mesele halledilmiş bulunacak ve tekrar konseyin karşısına çıkıldığı zaman meselenin esasını müzakereye lüzum kalmıyacaktır”

Hep aynı şey! Oyalamak, uyuşturmak, sinirleri yıpratmak ve enerjiyi öldürmek siyaseti! Biz biliyoruz ki hükûmetimiz, bu maskele, iki yüzlü oyuncuların bütün taktiklerini çok iyi tanır. Fransa’nın bugünkü Halk Cephesi hükûmetinin arkasına gizlenerek mütemadiyen onları fitilleyen, gazetelerile Fransız efkârını tahrik eden, her ne tarafa dönerlerse yüzlerine başka türlü bir maske takan bu beynelmilel siyaset muhtekirleri bu sefer de ellerinden geleni yapacaklardır. Fakat, mademki Halk Cephesinin de düşmanları bunlardır, Fransız milletini de gafletten hataya, hatadan gaflete sevkeden kuvvet budur, ve nihayet, mademki Türkiye, işini bilir ve Atatürk, arkasındaki milletin fedakârlığından emindir, Türkiye bu defa unsuru mutlaka mağlûp eder.

Hatay Türkleri İş Sizinle Bize Düştü!

Biz için Millî Mücadele tarihi nereden başladıysa, sizin için de oradan başlıyor

Biz işe millî bir misak ile başladık. Siz de “Hatay Hataylılarındır!” diye bir millî misak yapacaksınız. Üst tarafı kolaydır. Bizim yanımızda kimse yoktu. Sizin arkanızda biz varız icab ettiği zaman bütün kuvvetimizle ve varlığımızla varız.

Tarihin en geniş devirleri arasında şarkta Japonya’dan Avrupa’nın garbına kadar her zaman, her yerde ve her hâdisede kendi varlığının delillerini göstermiş bir milletin parçası olan Hatay Türkleri, artık daha iyi anlaşıyor ki sizin omuzlarınıza bugün büyük bir vazife yüklenmiştir. Doymak bilmiyen bir hırsın sevkile dünyayı yalnız kendileri için yaratılmış bir müstemleke haline getirmek isteyen Fransa müstemlekeçileri, yeniden başlamak üzere bulunan müzakerelerde sizin şereflerinize mütenasib olan haklarınızı tanımamak için ellerinden gelen mukavemeti gösterecekler ve gerek Fransa içinde, gerek Fransa haricinde her nevi entrikaları yapacaklardır.

Bu, onların gidecekleri yanlış bir yoldur. Bırakınız gitsinler. Kendi bilecekleri iştir. Fakat, bizim de gideceğimiz bir yol vardır ki bunun piştar kuvveti sizsiniz. Türk tarihinin şerefi ve haysiyeti bir taraftan; sade Türk olarak değil, insan olarak varlığınızın yegâne selâmeti öte taraftan, size bir vazife vermiştir: Cidal! Sizin bu vazifeyi bir yirminci asır milletine yakışacak yükseklikle yapmanız lâzım geliyor. Bunu artık iyi bilmeniz icab eder.

Göstermeniz lâzım geliyor ki Türk istiklâlsiz yaşayamaz. Anlatmanız lâzım geliyor ki üzerinde Türk’ün yaşadığı toprak, müstemleke olamaz. İspat etmeniz lâzım geliyor ki Türk müstemlekeciye karşı bir yirminci asır milleti gibi mücadele etmesini bilir. İşte vazifenizin esası budur.

Dünyanın en büyük askerî kuvveti Versay muahedesini imza ettiği zaman Avrupa’nın en hakir gördüğü Türk milleti, Sevr muahedesini tanımayarak Atatürk’ün etrafında toplandı ve mücadele etti. Bütün silâhı yumruğundan bütün cephanesi kalbindeki ateşinden ibaret olduğu halde, millet olarak yaşamak istiyene kimsenin bir şey yapamayacağını bilerek, cesaretle ileri atıldı. Bu hikâyenin neticesini bilirsiniz: Bize Sevr’i imza ettirmek isteyenlere biz Lozan’ı imza ettirdik.

Siz o zaman coğrafi vaziyetiniz dolayısıyla bu mücadeleye içeriden, merkezden değil, kenardan ve uzaktan iştirak etmişsiniz. Türk'ün bir yirminci asır milleti olarak medenî bir cidal yapmasını bildiğini ispat vazifesi şimdi bir kere de size düşüyor. Siz de istiklâl beratinızı imza ettirinciye kadar uğraşacaksınız. Biz de buradayız, sizin arkanızda, yanınızda ve icab ederse önünüzdeyiz: Daima sizinle beraber, daima sizin için...

Şimdiye kadar, on beş seneyi aşan bir zamandanberi, artık tamamen öğrendiniz ki müstemleke oyuncuları, Suriye'yi parça parça ediyorlar: Dürzi'yi, Cebelliye, Şamlıyı Beyrutluya; Alevi'yi Çerkes'e, Türk'ü Arap'a, Arap'ı Türk'e çarpa çarpa, bugün mandater, yarın müttefik şeklinde Suriye'nin, Cebel'in, Hatay'ın enselerinde boza pişirmek istiyorlar. Size yirminci asrın yüksek ve millî kültürünü vermemek, sizi dejenere olmuş orta tarih kültüründen dışarı çıkarmak için herşeyi yapıyorlar ve yapacaklardır. Siz, işte, bu oyuna müsaade etmiyeceksiniz. Onlar istedikleri yerde bu siyaseti takib ve tatbik edebilirler. Kim isterse ensesinde boza pişirtsin, boynunu bir öküz gibi, müstemlekeci boyunduruğuna rahatça uzatsın. Fakat biz Türkler, sizler, buna razı olmayacağımızı bir kere daha göstereceğiz. Bizim için millî mücadele tarihi nereden başladıysa sizin için de oradan başlıyor. Biz işe millî bir misak ile başladık, siz de millî bir misak yapacaksınız. Üstaraflı kolaydır. Bizim arkamızda kimse yoktu, sizin arkanızda biz varız ve icap ettiği zaman bütün kuvvetimizle ve varlığımızla varız!

Haydi Hataylılar! Vazifeye, millî misaka, mücadeleye... Siz bu mücadeleye bir yirminci asır milleti gibi medenice başlayacaksınız. Medenî bir mücadelede silâha sarılmak en son iştir. Bunun için de silâhla başlayacak değilsiniz. Gaile içinde, perişanlık halinde bulunan bugünkü dünyada yeniden bir silâh patlatmak için evvelâ, ondan başka her şeyi yapmış olmak lâzımdır. Bunun için sizler ve bizler, silâhtan başka herşeyi tecrübe edeceğiz ve bu yoldan mutlaka muvaffak olacağız. Olamazsak o zaman düşünürüz.

Hataylılar, millî misakınızın ilk ve son maddesi, bütün esası şudur: "Hatay, Hataylılarındır!" Size bir kere davanın esasını böylece kurup misakınızı yapınız, ondan sonrası kolaydır. Millî şuurunuz, millî mücadele şevki tabiîiniz size bu davayı kazanmak için takip edeceğiniz yolu göstermekten hali kalmıyacaktır. Bununla beraber,

ben size kullanacağınız programın esaslarını da izah edeceğim. Siz, yalnız şimdiye kadar olduğu gibi pasif bir mukavemeti değil, aktif bir cidal yapmak vazifesini iyi anlıyarak işi üstünüze alınız. Bukadarı kâfidir. Size yolu biz göstereceğiz ve son haddine kadar götürülmezden evvel zora müracaat edilmemesi icap eden diplomatik ve beynelmilel mücadeleyi de biz yapacağız. Siz oradan, biz buradan, ispat edeceğiz ki Türk, ancak müstakil olarak yaşar.

Şunu iyi biliniz: Fransız müstemlekeçileri, Fransa'nın gafleti üzerine kurulan kuvvetlerine çok güvendikleri için müzakerelerde kolay kolay yumuşayacak değillerdir. Beynelmilel siyasî entrikaların elinde bir oyuncak olan sözde Milletler Cemiyeti'nden de bir çok bir şey beklemiyoruz. Mücadelenin çetin safhası asıl şimdi başlıyor. Mücadeleye yeni giriyoruz; onu bize yakışan bir azim ve kuvvetle başaracağız.

Siz oradan, pişdar olarak; biz de buradan ve icabında her şeyi yapacak ana kuvvet halinde...

Öküzün Altında Buzağı Aramak Siyaseti

Doğrusunu söylemek lâzım gelirse, Fransa’da hakikati görenler ve arayanlar yok değildir; hele hakikati görmek isteyenlerin pek çok bulunduğu muhakkaktır. Fakat, ne çare ki, Fransız hariciyesinin tozlu dosyaları üzerinde oturan kraldan ziyade kral taraftarı bürokratlar, hakikatin çehresini kimseye göstermemek için bütün maharet ve marifetlerini sarfetmekten de bir an bile hali kalmıyorlar. Bunun böyle olduğunu Fransız gazetelerini okurken çok güzel anlıyoruz.

Fransa’yı alâkadar eden bu meselenin mahiyetini anlamak için, gazeteciler yegâne müracaat yerleri olan Hariciye daireleri önünden geçit resmi yaptıkları zaman, oradaki dairenin şefi, hepsinin kulağına başka bir şey fısıldıyor:

— Ha... diyor bu mesele mi? Birşey değil, Türkiye bizimle dostluk paktı yapmak istemişti. Onu kabul etmedik te onun için kızdı, güürültü ediyor. Geçer...

Ötekine de diyor ki:

— İşin asıl deren tarafı büsbütün başkadır: Türkiye, Almanya’ya temayüle başladı. Bunun için Akdeniz’in garbinde Almanlar Fas’ı istilâya hazırlanıyorlarken Türkler de Suriye’yi istilâ hevesine düştüler. Mesele budur.

Meselâ bu defa bir İngiliz gazetecisine şöyle söylüyor:

— Sancak’ta Türkler ekseriyet sahibi mi? Ne münasebet... Ekalliyet, hem de çok ekalliyet... Türklerin maksatları başkadır; onlar, eski Osmanlı İmparatorluğu’nu ihya etmek istiyorlar. Hani şu günlerde Almanlar harekete gelmediler mi? Onlarla olan silâh arkadaşlığını bir türlü unutamayan Türkler de şimdi harekete geçtiler... Bugün bize, yarın size, hani şu Bağdat yolu meselesi?

Öküzün bacakları arasında buzağı arayan bu efendilerin dostane anlaşma yolunda da ne cevher yumurtlayacaklarını da şu günlerde göreceğiz. Gerek M. Delbos’un, gerek M. Blum’un verecekleri kararlar, nihayet onların ağızlarından çıkacak malûmata istinat ettiğine göre bizim ümitlerimiz çok büyük değildir.

Burada, üzerine Fransız devlet adamlarının dikkatlerinin çekilmesini zarurî gördüğümüz mühim bir mesele vardır: Fransa ile aramızda bir muahedenin tatbikına ait basit ve hattâ bizce uzun boylu münakaşaya bile değmeyen bir meseleyi, öküzün altında buzağı

aramak usulüyle bu kadar ters yollara götürmek ve hiç te dostâne bir muamele olmuyor; Türkiye, bir Türk hakkını arıyor ve muahedene-nin tatbikını istiyor. Türkiye ile karşı karşıya dostça konuşup bu işi dostça halledivermek varken böyle sapa yola gidilmesi, iki memleket arasındaki münasebetlerin âtisi bakımından çok fenadır.

On beş seneden beri beynelmilel hayatta en dürüst yoldan giden bir memleketin hakikî siyasetini Fransız diplomasisinin hâlâ anlamamış olması imkânsızdır. Biz Fransız hariciyesini idare eden devlet adamlarını ve hattâ memurlarını bu işleri anlamak için kâfi-den çok fazla bir zekâ ile mücehhez insanlar olarak tanırız. İş böyle olunca, hakikati bu suretle tahrif etmek, Türkiye'nin beynelmilel münasebetlerini ihlâl etmeğe matuf bir komplo yapmak demek olur ki biz de onun üzerine bir balmumu yapıştırmadan geçemeyiz.

Avrupa'da bütün milletler için müşterek bir emniyet ve bütün dünyada umumî bir sulh hüküm sürmesi davasını güden insanların, herşeyden evvel tabiî hakları tanımaları ve beynelmilel hayatta, gizli ve entrikalı mücadele yerine açık ve dürüst münakaşa yolunu tutmaları lâzımdır. Halen hazim ile meşgul Fransa için çok aziz olan sulhü tehdit eden tehlike ne Alman siyasetinin emri vâkilerinde, ne İspanyada her an patlamaya müheyya duran barut fıçısında, ne de yahut, filân veya falân pakt sisteminin gevşemesinde veya bozulmasındandır. Tehlike ortadadır, bu entrika ruhundadır. O ruh ki fesada ve tahakküme karşı, her ne pahasında olursa olsun, daima isyan edegelmiş olan insanlığın bir gün gelir, son tahammül haddini de taşırır ve felâketler de ondan doğar.

Öküzün altında buzağı arayan entrika diplomasisi, Avrupa'nın da, dünyanın da en büyük düşmanıdır. Fransa'nın Halk Cephesi, işe evvelâ bu ruhu öldürmekle başlamalıdır!

Hatay Toprağında Müstemlekeci At Oynatamaz

Sancak'ta entrikacıların faaliyetleri arttıkça Türkiye'nin de sabrının azalacağını Fransa'nın anlaması lâzımdır.

Milletler Cemiyeti namına Sancak'a gönderilen müşahitler, yani seyirciler, bugünlerde güzel değil, korkunç olsa bile, gene herhalde enteresan sahneler seyrediyorlar: Müstemleke senaryocuları san'atkârları onları eğlendirmek için güzel sahneler tertip ettiler. Sancak'ın Türk olmadığını isbat etmek üzere senelerden beri dört taraftan topladıkları ve türlü türlü isimlerle yadettikleri birtakım ücretli siyaset koristlerini harekete geçirdiler. Tabî ki bunun karşısında Türkler lâkayt kalamazlardı. Kendi memleketlerine tesahüp iddiasında bulunan bu unsurlara karşı vaziyet aldılar. Mücadele başladı, kan döküldü.

Bu, henüz bir başlangıçtır. Milletler Cemiyeti'nin ve hattâ beynelmilel diplomasinin müttehiden her ayak bastığı yerde öteden beri daima arta geldiği görülmüş ve tecrübe edilmiş olan bu arbede, mücadele, kanlı döğüşme, nihayet Hatay'a da girmiştir. Bunu oraya sokan Sancak'ta mevcut tabî bir vaziyeti, yani Türklüğü, gayri tabî bir vaziyete, yani Suriyeliliğe tahvil için müstemleke entrikacılarıdır. Ortaya bir Alevilik, Çerkeslik, Ermenilik davası çıkardılar. Bu marifetlerini Milletler Cemiyeti'nin seyircilerine -yani müşahitlerine!- de göstermek istedikleri için işte şimdi hareket başlamıştır. Müşahitler gidinceye kadar bu hal devam edecek ve ondan sonra da eğer meydan müstemlekecilere serbest bırakılacak olursa, bu hal âdet olup gidecektir. ve gittikçe de büyüyüp kan gövdeyi götürecek ve bizim sabrımızı tüketecektir!

Milletler Cemiyeti, yahut müttehiden hareket eden beynelmilel diploması, nerede ve ne zaman bu tarzda bir meseleye, onu teskin maksadıyla el koymuşsa arada iş böyle şekillere girmiştir. Biz bunu vaktiyle Makedonya'da çok iyi gördük. Düveli muazzama denilen devletlerin kontrolü girdikten sonradır ki o taraflarda mücadele şiddetlenmişti. Danzig'te gördüğümüz manzara aynı şey değil midir? Milletler Cemiyeti namına tevzi edilmiş olan mandalarda yirmi senedir görülen arbedeler ihtilâller, mütemadi kan dökülmeler hep aynı mahiyette şeyler değil midir? Şimdi müstemleke entrikacıları, bu defa da Sancak'ta marifetlerini göstermeğe başladılar. Para ile ellerine geçirdikleri birtakım serseriler vasıtasile bir kısım halkı

ayaklandırıp ve kendi himayeleri altında harekete geçirip o toprakların sahiplerini susturmaya teşebbüs ediyorlar. Elbet o memleketin şerefli sahipleri olan Türkler buna karşı sükût edemezler, onlar da kendilerini müdafaa edecekler ve hattâ bu uğurda herşeyi göze alacaklardır.

İşte, Milletler Cemiyeti'nin bu memleketlere getirmek istediği sükûn! İşte bu beynelmilel müessese namına bu vazifeyi ele almış olan Fransa'nın müstemleke entrikacılarının kanlı marifetleri budur!

Onlar, Sancak'ta yeni bir Makedonya mı yapmak istiyorlar? Türkiye, böyle bir şeye hiç bir zaman müsaade edemez. Emin olmak isteriz ki bugünkü Fransa hükûmeti bu nevi kanlı oyunlarla oynamanın taraftarı değildir. Belki tarzda görmek bizatihi bu işleri bu tarzda görmek demektir. Fakat, biz, hududumuzun yanı başındaki kardeşlerimizin böyle kanlı oyunlarla tehdit, tedhiş edilmelerine razı olmayız. ve Türk'ün bir müstemleke lokması yapılmak istenmesine müsaade edemeyiz. Eminiz ki, Fransız milleti bu işlerin hakikatini bilse bizimle beraber bu siyaseti bütün şiddetiyle protesto eder. Fransa'nın müstemlekesi az mıdır? Elindeki yetiştiriyor mu ki bir de gelip bizim kardeşlerimizin memleketlerine sokulup onların huzurlarını ihlâl etmeğe ve sükûn içindeki müsbet çalışmalarına mâni oluyor? Fransa'da bu müstemleke entrikacılarının yanı başında, Fransa'nın şerefini ve menfaatlerini milletlerin haklarına ve fuzulî müdahalelerine tecavüz etmemekte arayan âkil insanlar da vardır. Bunların harekete geçmeleri ve bu entrikacılara demeleri lâzımdır ki:

— Bıktık sizin bu parçalama ve birbirine düşürme siyasetinizden! Bu marifetinizi şimdi de Türklere karşı tecrübe etmek istiyorsunuz. Unutuyorsunuz ki onlar, daha dün türlü türlü istilâları memleketlerinden kovmuş olan insanlardır!

Sancak'ta sükûnun ve Türkiye-Fransa münasebatında eski vaziyetin avdeti ancak böyle bir şarta bağlıdır! Entrikacıların faaliyetleri arttıkça Türkiye'de de sabrın azalacağını Fransız milletinin artık anlaması lâzımdır! Artık herkesin de anlaması lâzımdır ki Türk top-
rağında müstemlekeci at oynatamaz!

Fransızlarla Biraz Daha Açık Konuşalım

Suriye’deki yüksek komiserin yaptıklarına sulh namına sabrettik, ediyoruz. Fakat her şeyin bir hududu vardır.

Komiserlik Milletler Cemiyeti’nce tarif edilen “tecavüz” mefhumunun hududu içinde ne yapmak kabilsen bir kaç senedenberi bunların hepsini yapmıştır. Devam edip gittiği takdirde bu halin bir gün Fransa’yı mütecaviz mevkiine koyacağından şüphe yoktur.

Önümüzdeki tarih için bütün mes’uliyetin bizden gitmiş bulunmasına çok ehemmiyet verdiğimizden Fransızlarla biraz daha açık, hem de apaçık konuşmağa ihtiyaç vardır. Bugün de onu yapacağız.

Evvelâ, bir masal meselesini halledelim: Türkiye’nin Sancak’ta bir emrivaki yapmağa karar verdiği ve yahud vereceği hakkında Fransız membalarından çıkan havadisler boş şeylerdir. Türkiye, sulhu sulh olduğu için sever; sulh, onun için bir vasıta değildir; “biraz daha hazırlanalım biraz daha silâhlanalım ve müsaid fırsatı kolıyalım da harbe o zaman girelim!” fikri Türkiye’de yoktur. Biz sulhu, sulh yapmak için, yani bir harbe hazırlanma vasıtası değil, bir sulh olduğu için sevmeseydik belki şimdiye kadar emrivakii de, fazlasını da yapmıştık. Fakat, şimdiye kadar Avrupa’nın en çok harbeden milleti biz olduğumuz için Avrupa’da sulhun da en sağlam dostu biziz ve bunun için son haddine kadar, sulhu muhafaza ve müdafaanın son imkânsızlığına kadar sabretmesini bileceğiz.

Saniyen biz, dünya efkârı umumiyesi karşısında “mütecaviz” in tarifini yapmış ve altına imzasını koymuş milletiz. Bunun ne demek olduğunu da biliriz. Bunun ne demek olduğunu da biliriz. Bunun için mutaarrız almayız. Fransa bize taarruz etmedikçe ve yahud Fransa, gene “mütecaviz” in tarifi dahilindeki bilvasıta tecavüzlerinden son haddine gelmedikçe biz yerimizden kımıldamayız. Fakat, bütün sabrımızı tüketen Fransa’nın karşısında, sulh hakkımızı, dürrüst, samimî ve hakikî sulhcülüğün filen müdafaadan da korkmayız.

Gelelim işin diğer tarafına... Bizim, Fransa ile, Fransız milletile aramızda hiç bir tarihî husumet yoktur. Şu Suriye meselesi çıkıncıya kadar aramızda hiç bir ihtilâf mevzuu da yoktu; Osmanlı tarihinin son devirlerinde Fransa’nın Suriye üzerindeki gözünü bilmez ve orada nüfuz kazanmak için yaptığı gayretleri görmez değildik. Bununla beraber bu işe de o kadar ehemmiyet vermezdik. Fakat,

Fransa gelip Suriye'ye yerleştiği zamandanberi aramızda bir Suriye, bir cenub hududu ve nihayet bir Sancak meselesi çıkmıştır ve bunda Fransa bize karşı dost olarak hareket etmiş değildir. Belki bundan Fransız milletinin haberi yoktur; belki Fransa'nın merkezi hükûmeti de bu işlerin ruhunu, ancak Suriye'deki Yüksek Komiserin gösterdiği nisbet dahilinde tanır; fakat, vaktinde ve zamanında henüz Basra harab olmadan açıkça tam bir samimiyetle söylemeği bir dostluk vazifesi biliyoruz ki biz Suriye'deki idareyi bir dostluk eseri saymıyoruz. **Dostluğa münafi ve Milletler Cemiyeti'nce tarifi edilmiş olan "tecavüz" mefhumunun hududu içinde her ne yapmak kabilsen Suriye'deki Yüksek Komiserlik kaç senedenberi bunun hepsini yapmıştır.**

Fransız milleti bundan haberdar değildir; belki de bizzat Paris hükûmeti işin bu ehemmiyetini henüz anlamamıştır. Birbirlerine düşman olmaları için hiç bir sebep bulunmayan iki millet ve iki devlet arasındaki münasebetlerin bütün temizliğini ihlâl eden ufunet dolu bir çıbanı tamamen deşmek endişesile ifşa etmeği vazife bildiğimiz hakikat budur!

Fransa'nın Suriye Komiser, M. de Martel, bizim hududumuzun yanibaşında küçük mikyasta bir Makedonya'nın nüfuzunu bizim hududlarımızdan içeriye doğru genişletmek siyasetine karar verdiği gündenberi bizi rahatsız etmek için her ne yapmak lâzımsa hepsini yapmıştır. Yaptığı şeyleri burada birer birer saymak uzun sürer; çete yapıp hududumuzdan içeri sokmak, Yüzellilikler cemiyeti yaptırmak, Kürtlerle meşgul olmak, Alevilik tahrikâtı yapmak, Taşnak Ermenilerini bir araya toplayıp fesad yuvası vücade getirmek gibi şeylerden hiç birisi ihmal edilmemiştir. Bütün bunlar Milletler Cemiyeti'nce kabul edilmiş olan "mütecaviz" tarifi içine sokan hareketlerdir. Bunlara karşı biz bir müddet sabrettik ve bir müddet dikkati çektik, arada bir muaheze ettik. Her defasında bir kaçamak cevab bulan Fransa hükûmetine karşı daima sabır gösterdik. Nitekim daha da göstermekteyiz. Fakat, bu hal devam edecek olursa, bunun günün birinde Fransa'yı mütecaviz mevkiine koyacağından şüphe yoktur. Eğer biz sulhun hararetli taraftarı olmasaydık, şimdiye kadar bu tecavüzleri tesbit edip mukabelesini de yapabildik; fakat, bu asırda yaşıyan bir millet için son haddine gelinceye kadar sabretmesini bilmek te bir zaruret olduğundan vazifemizi yapmakta kusur

etmedik. M. de Martel'i sade biz değil, herkes tanır; bilhassa onun Amiral Kolçak'la olan münasebetlerini, kara günde de, ak günde de dostlarımız olan Ruslar çok iyi bilirler; gene aynı mösyönün Çin'deki marifetlerini de İngiliz dostlarımız bilirler; en sonra Fransa müstemlekeçileri bu zatı bizim başımıza musallat ettiler; Eğer biz istemiş olsaydık M. de Martel'in tecavüz hareketlerini şimdiye kadar çoktan tesbit etmiş ve ona, dünyanın eski dünya olmadığını, şarkta ve Türkiye'de derin inkılâblar vukua gelmiş bulunduğunu göstermiş bulunurduk. Sulh namına sabrettik, ediyoruz, fakat, her şeyin bir haddi vardır!

Ümid ederiz ki bu sözlerimize M. de Martel de gücenmeyecektir. Onun şahsı ile bir alâkamız yoktur. Kendisi çok muhterem ve vatanını çok seven bir Fransız olabilir. Fakat, kullandığı müstemlekecilik usulleri ve bu usulü kullanan zihniyeti biz iki memleket arasındaki dostluğun en günahkâr ve meş'um bir yıkıcısı olarak tanıdığımız için onu böylece ifşaya ve Fransız efkârı umumiyesinin dikkatini çekmeğe lüzum görüyoruz.

Fakat, söyleyeceğimizin hepsi bu kadar değildir. Yarın da devam edeceğiz...

Fransızlarla Açıkça Görüşelim!

Fransa ya dosttur, bizimle anlaşmalı, yahut, değildir, bunu da açıkça iftiraya mecbur olmalıdır

Fransa ile Türkiye arasında dostluğa mâni ve geçimsizliğe sebep olan kuvvet Fransa müstemlekeçilerinin kafalarında yaşayan gizli maksatlardır.

Fransa bizden dostluk mu istiyor? Hazırsınız. Bir şatla: Bizim Suriye ile dostluk yapmamıza mâni olacak siyaseti ortadan kaldırdığının maddî delilini gösterebilirsin.

Türkiye'nin Sancak meselesinde tuttuğu azimkâr yolun, vaktiyle Fransa'ya teklif etmiş olduğumuz dostluk paktının Fransa tarafından reddedilmiş olmasından ileri geldiği sebebi ile izah edilmek istenmesi, Fransa efkârını oyalamak ve gaflet içinde tutmak isteyenlerin ve kafalarındaki fikirleri, ağızlarından çıkan sözlerle saklamak yolundan gidenlerin eseridir. Fransa ile pakt yapmak veya yapmamak meselesi ayrı bir şey, dün izah ettiğimiz veçhile, Suriye'de bilhassa Türkiye aleyhine takip edilen siyasetten müterakim hesaplar meselesi de büsbütün başka birşeydi. Pakt yapılmış olsa da olmasa da bizim Sancak ve Suriye meseleleri karşısındaki vaziyetimiz değişecek değildi.

Binaenaleyh, er veya geç, bu siyasete ait hesapların temizlenmesi lâzımdı; Fransa ile Suriye arasındaki ittifak meselesi, bu hesap tasfiyesi zaruretinin meydana çıkmasına sebep olmuştur. Fransız efkârı umumiyesine karşı açık olarak söylenmesi lâzımgelen hakikat budur. Bunu böylece hem Fransız, hem de cihan efkâr umumiyesine bu suretle söylerken şunu da ilâve edelim ki eğer Fransa'da veyahut Suriye'de bunun başka türlü olduğunu zanneden devlet adamı veyahut yüksek vazife sahibi memurlar varsa onların da derhal fikirlerini değiştirmeleri ve işin hakikatini anlamaları lâzımdır. Başka türlüysü ya bir gaflet, yahut ta Türk-Fransız münasebetlerinin istikbaline karşı bir hiyanet olur.

Bu noktayı böyle tesbit ettikten sonra Fransızlarla şu meseleyi de açıkça görüşebiliriz: Bizim teklif ettiğimiz şey Sancak'ın istiklâlidir. Fransızlar, bu istiklal verilmesi Suriye birliğini bozmak demek olacağı için, bunu kabul edemeyeceklerini söylediler; bu ipe un sermekten başka birşey değildir. Suriye'nin canı ve hakikaten bir parçası olan Lübnan'ı ondan ayırmak Suriye birliğini bozmuyor da,

Suriyelilikle alâkası bulunmayan Sancak'ın istiklâli mi Suriye'nin birliğini bozuyor? Bu tarzda verilen bir cevap bizim şüphelerimizi ne kadar arttırsa yeridir.

Lübnan'a istiklâl verip te Sancak'a vermiyen Fransa, demek oluyor ki, Sancak'ta başka emeller sahibidir. İşte, bizim de şikâyetimiz buradan geliyor, biz de bu emellere karşı isyan ediyoruz. Fransa, ya bizim dostumuzdur, o halde böyle emeller taşımamalı; yahut ta dostumuz değildir, Sancak'ta bir Makedonya yaparak oradan bizim hudutlarımızın içine doğru süzülüp yayılmak istiyor, bu taktirde de biz böyle şeylere müsaade edemiyeceğimizi ve buna karşı emniyet tedbirleri almamız lâzımgelceğini açıkça söylemeliyiz. Her türlü münasebette dostluk ancak samimiyet üzerine kurulabileceği için biz bu vazifemizi de yapıyoruz ve Fransız efkârı umumiyesine dönerek Fransa'nın müstemleke siyasetlerini idare edenleri Fransızların da huzurlarile cevap vermeğe davet ediyoruz. Biz pürüzsüz ve meselesiz bir Sancak'ı Suriye camiasına müstakil bir unsur şeklinde sokmayı teklif edince Suriye'yi kuvvetlendirmek isteyen bir dost oluruz. Buna mukabil, Fransa hududumuzun yanıbaşında Sancak'tan bir fesat ve entrika yuvası yapmak istediği zaman, bizim karşımıza dosttan başka herşey çehresile çıktığını kabule mecburuzdur.

İşte, bütün mesele buradadır! Fransa ya dosttur, bizimle istediğimiz esaslar dahilinde anlaşmalı, yahut, değildir, bunu da açıkça itirafa mecbur olmalıdır. Bizim siyasetimiz budur. Bunu bugün söyleyeceğiz, yarın söyleyeceğiz, Milletler Cemiyeti'ne söyleyeceğiz, velhasıl, âleme anlatacağız ki Fransa ile Türkiye arasında dostluğa mâni ve geçimsizliğe sebep olan kuvvet, Fransa müstemlekeçilerinin kafalarında yaşayan gizli maksatlardır. Bu maksatlar bir kere açıkça meydana çıksın, bize kâfidir. Biz mücadeleden korkmayız ve davadan da vazgeçecek değiliz. İstedüğimizi alıncaya kadar mücadele devam edecektir.

Fransa bizden dostluk mu istiyor? Hazırız, bir şartla: Bizim Suriye ile dostluk yapmamıza mâni olacak siyaseti ortadan kaldırdığının maddî delilini gösterebilirsin. “Hayır, ben bildiğimden şaşmam!” mı diyor? O halde evvelâ bunun herkesçe görülmesi ve anlaşılması lâzımdır. Ondan sonra mücadelenin kendisi ve safhaları gelir. Dünyanın hiç bir gâilesinden yılmamış bir millet sıfatıyla biz Şarkî Akdeniz'deki Fransa entrikasından korkmadığımızı göstermeğe her

zaman kadiriz!

Bu satırları Fransız milletine karşı duyduğumuz an'anevî iyi hislerin tesirile ve Türk efkârına tamamen tercüman olarak yazdık. Bunları okuyacak olan Fransızların bu satırlardaki samimiyeti takdir etmelerini ve bu açık kalpliliği anlamalarını isteriz. Bu sözleri anlayacaklar mı? Fransızlar derler ki:

— A bon entendeur salut!

Doğrudur. Neticeyi önümüzdeki hâdiseler gösterecektir.

Cenevre'den Gelecek Haberleri Beklerken

Hariciye vekilimiz dünden beri Cenevre'de bulunuyor. Üç günden beri de Paris'ten Fransa'nın genişçe bir muhtariyet teklifinde bulunduğuna dair haberler gelmekte olduğu gibi Dr. Aras ta Belgrad'tan geçerken gazetecilere verdiği beyanatta Fransa ile devam eden konuşmaların müsait bir neticeye varabileceği hakkında daha ziyade ümitli görünen bir lisan kullanmış bulunuyor. Bütün bunlar, ortada büyük fırtınalardan sonra sakinleşen havaları andıran bir yumuşama alâmetidir.

Fakat, bunlar yalnız bir alâmetten ibarettir. Bu alâmetlerin arkasında yaşayan vâkıalar nelerdir? Acaba, bu alâmetlerin gösterdiği istikamet, yumuşama ve anlaşma nereye kadar gidecek? Türkiye'nin Hariciye Vekili, Cenevre'de umduğu havayı bulacak mı? Yoksa, bu hava, uyuşturucu ve aldatıcı bir siyasetin çok gerdiği bir ipi koparmamak için, yaptığı muvakkat bir gevşetme hareketi midir? Yoksa, Fransa'nın, daha ziyade muayyen bir ideale bağlı olarak iktidar mevkiine gelen yeni adamı, M. Blum, klâsik Fransız siyasetine bu küçük meselede olsun başka bir görüş tarzı vermeğe mi muvaffak olmuştur?

Bütün bu suallerin cevaplarını şu önümüzdeki birkaç gün içinde anlamış olacağız.

Bize kalırsa, biz o fikirdeyiz ki Fransa'nın yaptığından bahsedilen mukabil teklifi, Türkiye'yi memnun edecek mahiyette bir teklif olursa, bu memlekette büyük bir inkılâp vukua gelmiş olduğuna inanmak zarurî olacaktır. Muhtelif memleketler arasında senelerce dolaşmış, birçok milletin fikirlerini ve hayatını pek yakından tanımış ve görmüş bir adam sıfatıyla ben, Fransız milletinin en muhafazakâr, bir millet olduğuna kaniim. Büyük ihtilâl ile bütün eski müesseseleri yıkmış olmasına rağmen, Fransa'nın ruhu muhafazakâr kalmıştır. Meselâ, âdet muhafazakârlıklarla meşhur olan İngilizler ise, Fransa'nın tamamen aksine olarak, hayatı anlama tarzlarında gayet seyhaldirlir. Her derdin, her psikolojik ânın ihtiyacına göre değişmesini, menfaatlerinin istikametlerini bugün bu göz, ve yarın başka gözle görmesini çok iyi bilirler. Fransızlarda ise bu kabiliyet yoktur. Bilhassa ellerinde bulunan bir şeye dokunulmak mevzuu bahseldüğü zaman bütün makuliyetlerini kaybederler. Daha dün Fas meselesinde bunun bir misalini görmedik mi? “Almanya Fasa

asker çıkarıyor!” diyerek gene kendi kendilerine çıkardıkları bir şa-
yia üzerine bütün Avrupa’yı velveleye vermediler mi? Sonradan ne
aslı, ne de astarı olmadığı sabit oluveren bir hâdise, onların ne kadar
kıskanç, ne kadar vehham olduklarını bir kere daha gösterdi. Fransa
Hariciyesinin klâsik büro aristokratları tarafından temsil edilip on-
lar tarafından halk arasında neşrolunan bu gayri makul zihniyet, ko-
lay kolay ortadan kaldırılamaz ve işte bundan dolayı da Fransa’nın
bu Sancak meselesinde nihayet makul bir yola girebileceğine inan-
mak güç olur. Kaldı ki, şu dakikada, Sancak’ta ayırma, parçalama ve
birbirine düşürme siyaseti hâlâ devam ediyor. Bu vakıânın öte ta-
rafta göze çarpan yumuşak havayı fiilen tekzip ettiğinde şüphe yok-
tur.

Olsa olsa Fransa’dan üzerinde konuşulması mümkün bir teklif
gelmiş olabilir. Bu takdirde Türkiye hükûmeti Fransa ile konuşup
her iki tarafı da memnun edebilecek bir neticeye varmak için bütün
iyi niyetlerle hareket edecek ve kendisince mümkün olan fedakâr-
lıkların hepsini yapacaktır. Bu cihetten, yani kendimizden tamamen
eminiz. Elverir ki Fransa, üzerinde konuşulabilecek bir teklif yap-
mış olsun.

Fransa-Türkiye münasebetlerinin gayet mühim bir dönüm nok-
tasında bulunduğu muhakkaktır. Bu münasebetlerin hangi istika-
metlere doğru gittiğini veya gideceğini anlamak için bu günlerde
Cenevre’den gelecek haberleri beklemeliyiz. Ya Fransa, Türkiye’nin
derdini anlamış ve siyasetini buna uydurmaya karar vermiştir; ya-
hut ta, hâlâ M. de Martel’in tuttuğu siyasetin arkasında bütün
Fransa Hariciyesi onunla birlikte yürümeye karar vermiş görüne-
cektir. Birinci tavrı memnuniyetle karşılayacağımız muhakkak ol-
duğu kadar ikinci tutumun karşısında da pervasızca kollarımızı ka-
vuşturarak Fransa Hariciyesinin gafletini seyredeceğiz. Bu gafleti
seyrediş te bizim için zevksiz olacak değildir, çünkü bu sayede biz
hem kendimizin siyasî görüşü itibarile Fransa’dan daha yüksek oldu-
ğumuzu anlayacağız, hem de Türk için bizatihi zevkli olan mücade-
lenin devam ettiğini göreceğiz. Bu mücadele, bilhassa Fransa diplo-
ماسisi gibi cihanı kucaklıyan bir kuvvete karşı yapıldığı zaman elbet
daha zevkli olur!

Paris'ten Gelen İlk Haberler Sahi İse

Dün, Paris'ten gelen ilk haberler sahi ise, Fransa hükûmetinin mukabil teklifi üzerine hükûmetimiz için söylenecek çok söz vardır. Bu sözleri nasıl söyleyecek? Nerede ve ne şekilde ifade edecek? Bunları bilmek ona aittir. Fakat, eğer bu haberler sahi ise biz bunların üzerinde konuşmanın bile müşkül olacağına kaniiz.

Dünkü Son Posta da okumuş olacağınız veçhile, gelen haberler şunlardır:

M. Blum, her iki tarafın iddiasını tetkik etmiş. Bizim bazı noktalarda haklı olduğumuzu görmüş. Bilhassa kültürel ve idarî meselelerde, evvelce Fransızlarla akdetmiş olduğumuz muahedenin esaslarını haklı bularak bunların tatbikına taraftar olmuştur. Fakat ne ne tarzda? Tarz hakkında gelen haberler sarîh değildir; anlaşılan şey, pamuk ipliğine bağlamaktan ibaret bir takım müsaadeler, imtiyaz vermeğe münhasır olacak, ki müphem bir şekilde söylenmiştir.

İkinci derecede M. Blum bu havalinin gayri askerî bir mıntuka haline ifrağını münasip görüyor.

İskenderun limanından Türkiye'nin istifadesini temin eylemeği teklif ediyor.

Sancak'ın Suriye'ye mebus göndermesine ve valinin kim olacağı meselesine hiç karışmıyarak bunları Milletler Cemiyeti'ne bırakıyor.

Yukarıdaki imtiyazların tatbikatına Suriye hükûmetinin riayet edeceğinden şüphe edildiği takdirde bu işi Fransa'nın garantisi altında Milletler Cemiyeti'nin deruhte etmesi de kabildir. Bu suretle yalnız İskenderun şehrine mahsus olmak üzere Cemiyet bir de komiser koyabilir.

Nihayet Ankara muahedesi esaslarının tatbikat işini Fransa Milletler Cemiyeti'ne de devrediyor ve aynı zamanda Milletler Cemiyeti'nin bu işte vereceği kararları şimdiden kabule razı olacağını da söylüyor.

M. Blum'un münasip gördüğü anlaşma esasları bundan ibaret ise, hükûmetimiz için söylenecek ve yapılacak hayli iş var demek oluyor. Bir kere, İskenderun'un Sancak'tan, Sancak'ın İskenderun'dan ayrılması mânasızdır. İkinci derecede kültürel ve idarî imtiyazlar ne demektir? Bunların tasrih edilmesi lâzımdır.

İskenderun limanından Türkiye'nin istifadesi, bizim için ikinci

bir meseledir. Biz İskenderun'dan Türkiye'nin istifadesini değil, Sancak halkının Sancak'a sahip olmalarını istiyoruz. Binaenaleyh bu teklif bizim gözlerimizi kamaştıracak bir şey değildir.

Asıl mesele, Suriye ile Sancak arasındaki münasebetler meselesidir ve Fransa'nın diplomasi inceliği de buradadır. Fransa karşımıza gene yumuşak bir çehre ile çıkıyor ve bütün işi bu vasıta ile Milletler Cemiyeti'ne sevketmiş bulunuyor. Milletler Cemiyeti'ne sevketmek demek, Napolyon'un komisyon usulünü kullanmak demektir. Milletler Cemiyeti'ne giden iş, oradan acaba ne vakit çıkar? Burasını ancak Allah bilir.

İhtimaldir ki M. Blum'un münasip gördüğü esaslar bundan ibaret değildir ve bu havadisler bize noksan olarak gelmiştir. Esas itibarile biz Fransa'dan büyük birşey beklemediğimiz için teklifler hakkında hususî membalardan gelen bu ilk haberleri de, zarurî olan bazı noktalarına rağmen, gene doğruya yakın olarak telakki ediyoruz.

Şu haberlere göre, bu esaslar üzerinde konuşmaya devam etmek ancak diplomatik nezaket mülâhazalarının icap ettirdiği bir vazife olabilir. Eğer bu konuşmalar ve bu konuşmalar arasında muhtemel tavassutlar bu işi halletmeğe müsait neticelere doğru gidilmesini mümkün kılabilirse ne âla, yoksa meselenin bu safhada hemen halledilip biteceği hakkında büyük ümitlere düşmeğe mahal olmayacak, mücadele yeni bir safhaya girmek suretile devam edip gidecektir.

Biz bütün bu safhalardan geçmeği göze almış ve istediğimiz neticelere varmak için meselenin her safhasında ve her görüşünde ayrı ayrı işlemeğe karar vermiş olduğumuz için gerek Fransızlarla doğrudan doğruya yaptığımız bu temastan ve gerek bu defa işi tetkik edecek olan Milletler Cemiyeti'nden müsbet bir netice çıksın veya çıkmassın, hiç vaziyetimizi değiştirecek değiliz.

Sancak Davasında Mısır Matbuatı

Hayretle karşılanacak meselelerden biri de, Sancak davasında Mısır matbuatının tutmuş olduğu yoldur. Sancak etrafındaki basit ve tabîî bir Türk meselesinden kocaman bir Araplık davası çıkarmaya çalışan bu Mısır gazeteleri, eğer yaptıkları neşriyatı, Napolyon'un fütihat hatıralarına hürmet için yapıyorlarsa mutlaka bizce anlaşılması müşkül başka sebepler altında hareket ediyorlar demektir! Türkiye, şimdiye kadar kaç bin defa tekrar etmiştir ki bizim, Türklerle meskûn olmıyan memleketler üzerinde hiçbir iddiamız yoktur. Hattâ, tarihen bizim bugünkü varlığımızla alâkaları bulunmıyan ve başka bir tarih kazanı içinde başka milletlerle birlikte kaynamış bulunan Kafkas ve İran Türkleri hakkında da hiç bir iddiamız olamaz. Kaldı ki Araplığa karşı gizli fikirlerimiz olsun. Bilâkis, bize Arapların müstakil millet olarak Türklerle en sıkı ve en samimi dostluk münasebetleri yapabilecek millet olduklarına emin olduğumuz için onların tamamen müstakil birer millet olarak bizimle dostluk yapmalarını candan temenni ederiz.

Bilhassa Mısır matbuatının neşriyatı bizim garibimize gidiyor. Eğer Kahire gazeteleri, bilhassa El-Ahram gibi eski bir Türk dostu gazete El-Mukaddam gibi istiklâl davasını kuvvetle müdafaa etmiş bir organın bu mesele münasebetile aleyhimizde neşriyat yapmaları bizce hiç anlaşılabilir. Türk matbuatını yakından takip eden bu gazeteler bilirler ki gerek Mısır'da, gerek Suriye'de istiklâl için yapılan mücadelelere Türk matbuatı, işte hiç bir siyasî alâkamız bulunmamasına rağmen, gayet dostane bir gözle bakmışlardır. Birtakım tarihî alâkaların ve ezcümle emperyalist âlemin tasallutlarından bizzat müteessir olmuş bulunmanın doğurduğu bu sempati hissi, tamamen hasbî bir dostluğun eseridir. Biz Türkler, eminiz ki, eğer şu Sancak meselesinde ara yerde M. de Martel karışmamış olup ta karşı karşıya yalnız Suriyelilerle konuşmak mevkiinde bulunsak elbet daha kolay anlaşırız. Bunun için de isteriz ki Suriye gerek bugün olduğundan gerek yarın olacağından daha fazla müstakil bir hale gelsin de biz de kendisi ile samimî olarak konuşabileceğimiz bir komşuya sahip bulunalım. Bugün Irak'la aramızda mevcut olan dostluk, her türlü anlaşmazlığa mâni her türlü gizli fikirden uzak bir dostluktur. İngiltere ile Irak arasında aktedilen ittifakın Irak'a karşı olan liberal ruhu, Iraklıları olduğu kadar bizi de memnun

ediyor. Ne o taraftan bize karşı en küçük gizli bir maksat eseri görülüyor, ne de bu taraftan o tarafa karşı iyi komşuluğun ruhuna muhalif en küçük bir hareket veya fikir vardır. Böyle bir dostluğu niçin Suriye ile de yapmıyalım? Neden Suriye ile aramızda Sancak gibi, kahir bir Türk ekseriyeti ile meskûn olan ve Türk olmıyan nüfusu da Fransızların sun'î surette yaptıkları bir kalabalıktan ibaret bulunan, küçük bir sahada büyük bir mesele bulunsun ve bir pürüz kalsın?

İşte, bütün bu mülâhazaları böyle kaydederken ise demek istiyoruz ki Mısır matbuatı bu sözler üzerinde duracaklar ve insaf ile düşüneceklerdir. Bizce Mısır'ın ve Suriye'nin istiklâlleri bizim kendi istiklâlimiz kadar azizdir. Bu hususta kendilerine teminat vermeğe bile lüzum olmadığını zannettiğimiz halde Mısır matbuatının bu tarzda neşriyat yapması bizi cidden müteessir etmektedir. Ümit ediyoruz ki Mısır gazeteleri bu hakikati anlamakta daha fazla gecikmiyerek, eğer neşriyatlarında samimî iseler, dillerini ve tavırlarını değiştireceklerdir.

Türkiye'yi Muayyen Olan Programından Hiç Bir Kuvvet Döndüremez!

Hükümetimiz Sancak davasında kendisince memnuniyeti mucip olacak asgarî neticelere varmadıkça iddialarından vazgeçecek değildir ve işi mutlaka kendi arzusuna göre halledecek bütün tedbirlerin ittihazına karar vermiştir.

Bugün konuştuğum bir devlet adamımız hükûmetin kendisince muayyen olan programı temin eden bir neticeye varmadıkça mücadeleden vazgeçmemek hakkındaki azim ve kararlarını bana bir kere daha ka'tî olarak teyit etti

Cenevre'de Sancak meselesi etrafındaki faaliyet ve münakaşa Çarşamba gününden beri Ankara'ya siyaset muhitini ve halkını git-tikçe şiddetini artıran bir hararet ve alâka içinde kucaklayıp götürmüş bulunuyor. M. Blum'un teklif esasları üzerindeki fikirlerini bütün Ankara münakaşa ediyor.

Adetâ bir İncil üslûbu ile yazılmış olan bu cevap bazı noktalarda müsait gibi görünüyor. Bazı noktalarda ise bu davada istediğimizi vermek istemiyen bir diplomasinin oyunlarını ihtiva eden müphem bir muamma şekli alıyor. Onun için iş bütün esasile bir tefsir meselesi halindedir. Herkesin kendisine göre yaptığı bu tefsirlerden birini ele aldığınız zaman mesele gayet müsait bir safhadadır. Diğere baktığımız zaman da iş diplomatik sahada tamamen çıkmaza girmiştir. Hangi tefsir daha doğrudur. Bunu kestirmeğe imkân olmaz. En güzel tefsir Cenevre'deki müzakerelerin inkişafı neticesinde meydana çıkacak olandır. Yani her mânaya gelebilir bir müphemiyet içindeki tekliflerle tekrar açılan müzakere kapısı her iki tarafı karşı karşıya getirmek veya bilvasıta konuşturmak yollarile hangi neticeye varılacaksa M. Blum'un hakikî maksatları o zaman anlaşılmış olacaktır.

M. Blum'un müphem sözleri altındaki maksat bizim istediğimiz hadde kadar giden bir siyasetin pişdarlığını yapan bir pazarlık fikrini temsil ediyorsa mesele yoktur. Eğer böyle değil de bu sözlerin altında gene dar kafalı müstemlekeçilerin tesirleri bütün kuvvetiyle yaşamakta berdevam ise o zaman Cenevre müzakerelerinin neticesinden emin olmamak lâzımgelir.

Yalnız şu cihet muhakkaktır ki hükümetimiz kendisince memnuniyeti mucip olacak asgarî neticelere kadar varmadıkça iddialarından vaz geçecek değildir. İş mutlaka kendi arzusuna göre

halledecek bütün tedbirlerin ittihazına karar vermiştir. Onu kendisince muayyen olan programdan geri döndürmeğe hiçbir kuvvet kadir değildir.

Bugün konuştuğum bir devlet adamımız, hükûmetin kendisince muayyen olan programı temin eden bir neticeye varmadıkça mücadeleden vazgeçmemek hakkındaki azim ve kararlarını bana bir kere daha kat'î olarak teyit etti.

Bu azim ve karar içinde takip edilen siyasete millet tamamen itimat edebilir.

Şurası muhakkaktır ki Cenevre'de her iki taraf ta bütün kuvvetlerini harekete getirmiş bir haldedir.

Fransa Hariciyesi bir taraftan bu işte asıl kararı Milletler Cemiyeti'ne bırakmak gibi gayet yumuşak bir siyaset tutmakla beraber öte taraftan da bütün diplomasi kuvvetlerini harekete getirerek kendi noktai nazarını müdafaa ediyor.

Buna karşı Türkiye de dolsuz ve yardımcısız değildir. Onun da dostları harekettedir. Bunun için münakaşa çetin bir mücadele ruhu içinde cereyan etmektedir. Bundan dolayı konsey bu meselenin tetkikini gelecek haftaya bırakmaya mecbur olmuştur.

İşlerin alacağı şekil hakkında esaslı bir fikir edinmek gelecek haftanın ilk günlerinden evvel mümkün görünmüyor. Şu halde Sancıak meselesi etrafındaki bu yeni mücadelenin, bu yeni safhasının vâsıl olacağı neticeyi görmek için pazartesiye kadar beklemek zarurîdir.

Temenni edelim ki bu safha mücadelenin son safhası olsun ve M. Blum'un tekliflerini nikbin bir gözle okuyanlar haklı çıksın.

Diplomatik Muharebe Devam Ederken...

Dava mutlaka bizim lehimize halledilecektir.

Sancak meselesi çıkalıdanberi bir kaç defa Ankara'ya geldim. Her gelişimde yaptığım temaslarda şunu gördüm ki hükûmet bu davayı bir Yirminci asır devleti gibi tutmuş, önüne katmış, istediği gibi sürüp götürüyor.

Sancak meselesi etrafında bu günlerde Cenevre'de başlamış olan diplomatik mücadele bütün şiddetle devam ediyor. Her iki taraf da elinin altında olan bütün kuvvetleri meydana atmıştır.

Son günlere kadar bu sahada yapılmış olan şeyler, hep birer istikşaf hareketinden ibaretti. Asıl diplomatik muharebe şimdi, bir iki gündenberi başlamış oluyor.

Kuruluşunun daha ilk günündenberi bu sahada da bir çok meydan muharebesi vermiş ve hepsinden de muzaffer çıkmış olan Atatürk Türkiye'sinin, bu defaki muharebden de muzaffer çıkacağına hiç şüphe etmiyoruz ve hiç kimsenin şüphe etmemesi lâzımdır. Vâkıa bugünkü muharebede, karşımıza maalesef hasım olarak çıkmış bulunan Fransa'nın meydana atabileceği kuvvetlerin bizimkinden büyük olduğunu düşünenlerin netice hakkındaki bu iddiamı biraz şüphe ile karşılamaları ihtimali bulunduğunu bilmez değilim; fakat, onlara karşı şunu haber verebilirim ki, hakkı istihsal etmeye karar vermiş bir milletin azmi Fransa'nın bütün diplomatik kuvvetlerinin de üstünde duran bir kuvvettir. Biz şimdi bu kuvvetle dövüşüyoruz, mücadele muhtelif safhalardan geçebilir. Fakat bizim için mağlûp olmak ihtimali yoktur.

Sancak meselesi çıkalıdanberi bir kaç defa Ankara'ya geldim. Her gelişimde yaptığım temaslarda şunu gördüm ki: Hükûmet, bu davayı bir yirminci asır devleti gibi tutmuş davayı önüne katmış, onu istediği gibi sürüp götürüyor.

Babali'yi içinden tanımış bir adam için bugünkü tutumun yeniliğini ve bu yenilikte gizlenen medenî kuvvetin büyüklüğünü çok iyi anlamamak ve bundan dolayı iftihar etmemek kabil değildir. Bu defaki gelişimde bu işin tutumu hakkında yaptığım yeni müşahedelerden sonra tam bir kanaat getirdim ki dava mutlaka bizim lehimize halledilecektir. Bunun için, ilk gündenberi muhafaza ettiğim kalb huzurunu bu defaki müşahedelerim büsbütün kuvvetlendirmiş bulunuyor.

Evvelki gündenberi ajanslarda, radyolarda, ziyafet kolislerinde dolaşan dedikodu tarzındaki haberler ve aynı zamanda daha sağlam kaynaklardan gelen bütün malûmat Fransa'nın çok ciddî bir diplomatik taarruza girişmiş bulunduğundan ittihağ etmesine rağmen bütün bu havadislerin toplandığı merkez olan hükûmet mahaflin-deki sükûn ve huzur da görûlmiye değeri bir şeydir. Bu duygu ve bu tavır, hesabını iyi tutmuş bir devletin, tıpkı mücadeleye girmezden evvel kuvvetlerini iyi tartmış bir kumandan gibi, netice hakkında duyduğu emniyetten gelen bir şeydir.

Burada en çok teessüf edilen şey şudur: Müstemlekeçilerin Sancak'ta ve Suriye'de yapmakta oldukları tahrikât... Avrupa'daki halk cephesi siyasetine bütün demokratik ideallerile kendisini bağlı hissedeni Türk Cumhuriyeti halk cephesi ideallerine hiç uymayan bu tahrik ve tezvir siyaseti neticesinde Türkiye ile Fransa arasına mütemadi surette ayrılık mesafesi bulunmasından dolayı fevkalâde teessüf hissediyor.

Bu siyasetin, beynelmilel diplomasi sahasında Fransa'nın oynadığı rollerden dolayı yapılan ithamlara hak kazandıracağını düşünenlerimiz, bundan dolayı da ayrıca müteessirdirler. Türkiye'nin bu dava içinde bu kadar medenî ve bu kadar demokratik düşünmekte olduğuna bütün Türkiye hem emin olmalı hem de bundan dolayı iftihar etmelidir!

İşler Yolunda

Ankara’da bariz bir memnuniyet havası göze çarpmaktadır

Daha altı ay evvel Montrö konferansında kendisinin beynelmilel mevkiinin ne kadar kuvvetli olduğunu görmek vesilesini bulmuş olan TÜRKİYE Bu mevkiinin yükseklik derecesini bu defa da bu vesile ile âleme göstermiş oluyor... Nihayet bütün Avrupa davamızın ehemmiyetini ve isteklerimizin verilmesinden başka çare olmadığını anladı.

Dün akşam saat sekize doğru bazı radyo merkezleri fena haberler neşretmişlerdi. Bu haberlere göre Fransa’nın ilk görüş tarzında ısrarları üzerine Cenevre müzakerelerinin neticesiz kaldığına inanmak icap edecekti. Biz bu haberlere inanmadık. Çünkü o saatte daha Cenevre’de iki tarafın da dostlarıyla birlikte bir ziyafet sofrası etrafında toplanılıp bu işlerin tatlı ve dostane bir tarzda bir kere daha konuşulması kararlaştırılmış bulunuyordu.

Evvelki akşam sabaha doğru ve bu sabah daha düzgün haberler gelmeğe başladı. ve bu haberlerde son günlerde burada mevcut olan iyilik görüşlerini teyit edecek mahiyette idi. Nihayet gece yarısından sonra kuvvetli dostlukların müdahalesinin de yardımıyla Fransa’nın son mukavemetlerinin kırılmış olduğunu gösteren daha vazıh haberler gelmeğe başlamıştır.

Şu dakikada resmî olarak henüz hiç bir taraftan tebliğ neşredilmemiştir. Bununla beraber artık işlerin yoluna girmiş bulunduğu ve bir iki gün içinde herşeyin halledilmiş bulunacağına inanmak lâzımgeliyor.

Bu hususta her taraftan alacağımız haberlerle anlayacaksınız ki Sancak’a verilecek idare şekli geniş bir muhtariyeti daha doğrusu bir istiklâldir.

Bugün kısa bir Vekiller içtimasında burada da müzakereler ve Cenevre ile muhavereler devam etmekle beraber meselenin hal yolunda yürüdüğünü ve hükümetimizce matlup olan neticelerin istihsal edilmiş olduğunu gösteren bariz bir memnuniyet havası kolaylıkla göze çarpmaktadır.

Resmî mahafilde teferrüata dair gelecek malûmata intizaren kolay anlaşılır bir ihtiyatkârlık gösterilmesine rağmen biz gazeteciler artık bu işe tarihe geçen bir diploması meselesi göziyle bakabiliriz.

Dün de yazdığım gibi Cenevre’de mücadele çetin olmuş,

bununla beraber Türkiye'nin dostları Fransa'yı Türk görüşüne gelmek için bütün gayretlerini sarfetmişlerdir. Bu bakımdan Türkiye'nin elde ettiği netice sade Sancak meselesinin bizce matlup bir şekilde hallinden ibaret değil, belki de memleketin diplomasi sahasında kazandığı yeni bir muzafferiyet suretinde telâkki edilmek icap eder. Türkiye'nin haricî siyaseti, Türkiye'nin Avrupa'daki mevkiî yeni bir tecrübe ve imtihandan geçmiş ve bu imtihan Türkiye hesabına büyük bir muvaffakiyet olmuş demektir.

Bundan dolayı da Fransa'nın her iki istikametteki siyasî kuvvetlerine teşekkür ederiz.

Daha altı ay evvel Montrö konferansında kendisinin beynelmîl mevkiinin ne kadar kuvvetli olduğunu görmek vesilesini bulmuş olan TÜRKİYE bu mevkiinin yükseklîği derecesini bu defa da bu vesile ile âleme göstermiş oluyor.

Eğer müstemlekeci Fransa bu kadar çok mukavemet etmemiş ve makul Fransa'nın müdahalesi bu mukavemeti yenmek için bu kadar müşkülâta uğramamış ve nihayet araya dostlarımızın da karışımaları lâzım gelmemiş olsaydı, biz elde edilen neticenin büyüklüğünü ne görmek ve ne de göstermek vesilesini bulamazdık.

İşte teşekkürlerimizin sebepleri bunlardır. Atatürk'ün yüksek idaresi etrafında toplanan Türk hükûmetine karşı borçlu olduğumuz teşekkürleri de unutmayalım. Başta Cumhur Reisimiz olduğu halde devlet adamlarımız bu işi o kadar güzel tuttular ve Türkiye'nin davasında muvaffak olmadan yerine oturmamak azmini o kadar güzel temsil ettiler ki nihayet bütün Avrupa davamızın ehemmiyetini ve isteklerimizin verilmesinden başka çare olmadığını anladı.

Meselenin teferrüatına dair olan şu günlerde alacağımız kat'î haberler gösterecektir ki biz bu davada baştanberi her ne istedikse almış bulunuyoruz. Hülâsa her ne taraftan baksak memnun olmamız lâzımdır!

Kardeşlerimizin istikballerini emniyet altına aldık. Türkiye diplomatik bir muzafferiyet kazandı. Hükûmetimiz mühim bir davanın parlak bir müdafaasını yaptı. Milletler Cemiyeti de bir davayı hak ve adalet dahilinde halletmek vesilesini buldu.

Nihayet bütün bunlardan başka bir kere de şunun için memnunuz: İlk günlerdenberi netice hakkında gösterdiğim huzur ve

emniyette hak kazandım.
YAŞASIN TÜRK LÜK...

Cenevre’de Teferrüatın Halline Doğru...

Mademki, M. Blum Fransa ile Türkiye arasındaki dostluğu muhafazaya kıymet vererek hükûmeti noktaî nazarımıza doğru yürümeğe sevketmiştir; şu halde ümit ederiz ki bu hareketin tamam bir hareket olmasını temine de ehemmiyet verecek, Sancak’ın gelecekteki idaresi bakımından Türkiye ile Fransa arasında ihtilâfları mucip olabilecek hiç bir pürüz bıraktırmıyacaktır.

İşlerin çabukca halledileceği ümit olunuyor. Esasen bugünlerde daha başka işleri olduğundan Hariciye Vekilimiz de Cenevre’de uzun müddet kalamıyacaktır.

Burada Sancak vaziyetine dair henüz yeni birşey yoktur. Bu dakikaya kadar gelen haberler, iki taraf mütehasıslarının teferrüata ait meselelerin halli ile meşgul oldukları merkezindedir. Hükûmet mahafili teferrüat işlerinin inkişafını gayet büyük bir ehemmiyet ve alâka ile takip etmektedir. Kuvvetle ümit ve temenni edilebilir ki teferrüat meseleleri üzerinde de bir ihtilâf çıkmaksızın mesele bu günlerde halledilmiş bulunacaktır. Esas noktalarda Türkiye’nin görüşünü kabul etmek suretiyle son dakikada iyi bir niyet göstermiş olan Fransa’nın teferrüat bahislerinde müşkülât çıkarmak istemiyeceği ve bilhassa M. Blum’un bu gibi müşkülâtın çıkmasına mâni olacağı çok kuvvetle tahmin edilebilir. Bunun için Cenevre’de işin sür’atle bitirilmesi gayesile sarfedilen faaliyetin inkişafını emniyetle bekliyebiliriz.

Bugün için bizim tarafımızdan üzerinde ehemmiyetle ısrar edilecek yegâne temenni Fransa tarafından atılmış olan adımın tam olması, Sancak’ın gelecekteki idaresi bakımından Türkiye ile Fransa arasında ihtilâfları mucip olabilecek hiç bir pürüzün kalmamasıdır, bu da ancak Sancak halkının kendi hayatlarını, kendi kendilerine ve sükûnetle tanzim edebilmelerine mâni olacak tesirlere mahal bırakan ahkâmın araya karışmaması ile mümkün olur.

Açık söyleyelim, Sancak’ta müstemlekeci unsurun kendi kafalarına ve kendi an’anelerine göre diledikleri gibi at oynatabilmelerine mahal verebilecek teferrüat ahkâmı Fransa ile bizim aramızda daimî ihtilâflara sebep olabilir. Bu ihtilâflar da iki de birde Sancak’ın huzurunu bozmaya ve Milletler Cemiyeti’ni de işgale vesile olur. Bunlardan kaçınmak her iki tarafça da kuvvetle temenni edilmesi iktiza

eden bir zarurettir. Fransa bizim tezimizi kabule razı olmuş, mademki M. Blum Fransa ile Türkiye arasındaki dostluğu muhafazaya kıymet verecek hükûmeti bize doğru yürümeye sevk etmiştir. Şu halde ümit edebiliriz ki bu hareketin tamam bir hareket olmasına ehemmiyet verecektir. Bu ümit ve temenni burada umumî surette iştirak edilen bir his halindedir. Hattâ diyebilirim ki neticenin bu tahminleri değiştirmeyeceğine inanlar ekseriyet teşkil eder. Ben de şahsen bu fikirdeyim. Gerek dünyanın bugünkü huzursuzluğu gerek şimdiye kadar pürüzlü kalmış meselelerden dolayı çekilen başağrıları ve hattâ acı tecrübeler Fransız devlet adamlarına hakikati göstermeğe yarayacak ve bunlara Türkiye ile Fransa arasında velevki uzak bir istikbal için ihtilâf ve münazaa tohumları taşıyacak pürüzlerin kalmamasını temine sevk edecek sebeplerdir. Bunun için ben netice hakkında tamamen nikbin bulunuyorum; Türkiye'nin bütün bu işlerde gayet samimî olduğunu, bu münasebetle bir kere daha teyit ederim. Şimdiye kadar Fransa'daki zihniyet ve an'ane meselelerini Fransa'nın müstemleke işlerindeki bazı umumî ve hususî alâkalarını bu dava esnasında Türkiye hiç bir zaman gözden uzak tutmadı. İsteddiğimiz şeylerde gayet mutedil olmaya ehemmiyet vermemizin sebebi de budur. Fransa ile dostluğa bizim tarafımızdan da büyük bir kıymet verilmesinden ileri gelen bu görüş ve hareket tarzımızı teferrüat meselelerinde de değiştirecek değiliz. Bilâkis elimizden gelen her türlü yumuşaklığı gösterebiliriz. Ancak bunun ileride Fransa ile dostluğumuzu ihlâl vesile verebilecek noktalara kadar gitmesini ne biz isteriz, ne de Fransızların arzu edeceklerini zannederiz.

İşte vaziyet bugün de bu merkezdedir. Ümit ediyorum ki işler çabukça halledilmiş olacaktır. Fransa Hariciye Vekilimizin de bugünlerde daha başka işleri olduğundan Cenevre'de uzun müddet kalamıyacaktır.

Hatay Zaferinin Büyük Mânaları

Bütün Türklerin bilmeleri lâzımdır ki bu, Türkiye’de yapılmış olan inkılâbın yeni bir cephesidir.

Hattâ mübalâğasız iddia edebiliriz; bu siyaset tutumu, bu istikamet tayini, bu yürüyüş sade Türkiye için değil, bütün dünya için yeni olan bir hâdisedir. Beynelmilel münasebetlerde yeni bir inkılâptır. Türkiye dünya diplomasisine Atatürk’ün eliyle yeni bir şiar vermiştir: Düşmanca harbetmemek için dostça dövüşmesini milletle artık öğrenmelidir.

Kaç aydır Türk efkârını halecan içinde tutan, hududumuzun yanıbaşındaki kardeşlerimizi de endişeler içinde yaşatan bir mesele esas itibarile, artık halledilmiştir. Bu sütunlarda daima müdafaa etmiş olduğum bu fikrin, yani “madem ki bu işe Atatürk halli muharrer bir mesele olarak el koymuştur, şu halde, mutlaka istediğimiz gibi halledilecektir” fikrinin bu suretle hakikat haline geçmiş olması bizi bir çok bakımdan memnun eder. Bir kere Atatürk’e ve onun ilhamlarıle hareket eden Türk hükûmetine karşı içimizde yaşayan hudutsuz itimadın sebepsiz olmadığını bu vesile ile bir kere daha görüyoruz. Sade bu müşahede, bizim istikbale doğru yürürken tanımamız lâzım gelen manevî kuvvet bakımından pek büyük bir şeydir ve bence bu davada en büyük kazancımız da budur.

İkinci derecede, şunu görmek bizim için büyük bir sevinç kaynağı olur: On beş sene evvel küçük ve yorgun bir memleket olan Türkiye’nin bugün Fransa ölçüsünde bir devletle karşı karşıya gelip, milletler huzurunda diplomatik bir mücadele açması ve nihayet bu mücadeleden istediğinin yüzde doksan hepsini alarak çıkması, yeni Türkiye tarihinin büyük hâdiselerinden biridir. Montrö zaferini daha başka bir şekilde, daha çetin bir dava sahasında teyit eden bu hâdisе, yeni tarihimizde bir dönüm noktası teşkil edecek kadar büyüktür.

Üçüncü derecede Sancak’taki kardeşlerimizin haklarını tanıtmak, onları, lâıyk oldukları daha iyi bir hayata doğru götürecek yeni bir kuvvetle techiz etmek bizi elbet çok sevindirecek bir hâdisedir. Bütün bunları bir araya topladığımız zaman görürüz ki Türkiye’nin Büyük Şefinin bu büyük mücadeleyi mütemadi bir dikkat ve heyecan ile takip etmesi sebepsiz değildi. Elde edilecek netice, Türkiye

için çok mühimdi; netice elde edilmiş ve bütün emekler, en güzel mahsulü vermiştir.

Muzafferiyetin yüksek manalarını tetkik ederken şunu da görmeliyiz:

Türkiye devleti, bugünkü dünyanın en büyük kuvvetlerinden biri olan Fransa ile mücadele etmekten korkmadı. Niçin? Çünkü, yapmak istediği şey, medenî bir mücadele idi; hak istiyordu; hakkı müdafaa ediyordu ve bunu zorla değil, dostlukla tahakkuk ettirmek azminde idi. Bunun için, Fransa ile dostça bir mücadele ruhun ve gayenin manasını Fransa'nın da, bütün dünyanın da anlaması lâzımdı; Türkiye, bugünkü dünyanın artık bu gibi manaları anlama kabiliyetinde bulunduğu inanmış olduğu için, korkusuz ve tereddütsüzce ileri atıldı. Fransa ile hayır Fransa ile değil, Fransız müstemlekeçilerle dünya huzurunda medenî bir maç yaptık; Türkiye bu maçtan muzaffer çıktı. Fransa ile dostça dövüştük ve dostça anlaştık. Bu arada şunu gördük ki, bu maçta hakemlik edenler, eskiden olduğu gibi, yalnız bir tarafın hakemleri değildir; hak davasında, dünyada esmeğe başlayan yeni bir hava vardır; hakkını isteyen, istemesini ve almasını bildiği zaman adaletle hüküm verecek hakemler de پیدا olmuştur. Bu suretle, Türkiye, milletler arasında adalet fikrinin bir gün gelip muzaffer olacağına inananların imanlarını kuvvetlendirmek gibi büyük ve insanî bir işe de hizmet etmiş oluyor. İkinci defadır ki Milletler Cemiyeti, Türkiye'nin istediği bir şeyi kabul etti; demek oluyor ki bu cemiyet, büsbütün manasız değildi; onun bazı haller ve şartlar içinde, müsbet ve makul işler çıkarma kabiliyeti de vardır. Bunu görmek, dünyanın şu karanlık devrinde insanlara biraz olsun teselli verir. Türkiye bu teselliye vasıta oldu.

Medenî bir mücadele, bir davanın medenî müdafaası ne demektir? Türkiye bu suale bir cevap verdi ve misal gösterdi: Eğer bir millet, bir davada haklı olur, hakkını ister ve bunu almak için elinde mevcut olan bütün kuvvet ve vasıtalarla müracaat ederek, kademe kademe, sonuna kadar yürümeğe azmetmiş bulunduğunu açık, sarıh ve samimî bir şekilde dünyaya anlatırsa ve gizli yoldan gitmez, söylemesini, anlatmasını bilirse, medenî bir mücadele yapmış olur. Bu şekilde bir cidalin neticesini görüyoruz: Muvaffakiyet, Türk hükûmeti bunu yaptı. Kuliste oynamadı; herkesle ayrı bir dil konuşmak üzere cebinde bir kaç maske taşımadı. Müstemlekeçilerin

hareketleri karşısında çok defa kendisini tecavüze uğramış olarak gördüğü halde sabretmesini bildi ve hâdiseyi herkese gösterdi. Fakat, aynı zamanda, bütün bunları yaparken kuvvetinden emin olmayarak değil, bilâkis, hiç bir şeyden korkmadığını göstererek ve anlatarak hareket etti. O zaman gördük ki Fransa'nın diplomatik muharebe meydanına atabileceği kuvvetler yavaş yavaş azaldı ve bizim kuvvetlerimiz arttı... Bütün Türklerin bilmeleri lâzımdır ki bu, Türkiye'de yapılmış olan inkılâbın yeni bir cephesidir; hattâ, mübalağasızca iddia edebiliriz: Bu siyaset tutumu, bu istikamet tayini, bu yürüyüş sade Türkiye için değil, bütün dünya için yeni bir inkılâptır. İnkılâplar memleketi olan Türkiye, millî bir davayı milletler karşısında müdafaa etmek için bir milletin ne suretle hareket etmesi lâzım geleceğinin, bütün dünya için yepyeni olan bir mislini değil, hattâ benzerini dahi henüz diplomasi tarihinde görmedik. Bununla yeren göke kadar iftihar edebiliriz.

İşte, davayı biz bu suretle kazandık. Bugün dünya karşısında kuvvet ve itibarımız bir kat daha artmış bulunuyor. Yarın, öbür gün, Sancak'a ait fer'i meseleler, yeniden bizimle Fransa, bizimle Milletler Cemiyeti arasında gene bahis mevzuu olabilir. Türkiye, o zaman da aynı tarzda hareket edecek, haktan ve doğrudan başka bir şey istemiyecektir. Söz dinliyecek, sözünü dinletecek, hülâsa, müstemlekeciğin Türk'e zarar vermemesi için neler yapmak lâzımsa hepsini yapacak. Bütün dünya ile olduğu gibi Fransa ile de dostuz. Dost olacağız ve dost kalacağız. Fakat, bu hal icabında, sulh ve müsalemet dairesinde dostça dövüşmemize mâni olmayacaktır. Çünkü Türkiye, dünya diplomasisine, Atatürk'ün elile yeni bir şiar vermiştir: Düşmanca harbetmemek için dostça dövüşmesini, Milletler artık öğrenmelidirler.

Sancak'a Ait İtilâfın Tatbikine Doğru Giderken

Sancak meselesinin halli münasebetile Fransız gazetelerindeki neşriyata dair ilk gelen haberler gösteriyor ki neticeden Fransız matbuatının büyük bir kısmı memnundurlar; fakat, onların memnuniyetleri ile bizimki arasında büyük bir fark var: Biz, istediklerimizi aldık, diye memnunuz, onlarsa, biraz geç ve güç oldu ama, nihayet Türklerin istedikleri de verildi, diye memnundurlar... Fransa'nın bu davada uğradığı lüzumsuz mağlubiyeti itraftan çekinmeyen bu matbuatın gösterdiği hulûsu, burada bilhassa kaydetmekle memnunuz.

Eğer, müstemlekeçiler, bu işin başında meseleyi çok ters taraftan görmüş ve göstermiş olmasalardı, elbet daha iyi idi; fakat, işler geç ve güç düzelmiş olmasına rağmen, gene herşey iyi neticelenmiş ve perde kapanırken sahne dekoru arasında bulunan Fransız gazeteleri rollerini tam yapmışlardır. Bununla beraber, eğer M. Blum'un kuvvetli müdahalesi olmasaydı işler fena bitebilir, Fransa ile Türkiye arasında doldurulması imkânsız uçurumlar açılabilirdi. Bunun için Fransa'nın uğradığı şerefli mağlubiyetin bütün meziyetleri M. Blum'a aittir. Avrupa işlerine geniş bir gözle bakan bu devlet adamı Fransa'ya bu şerefli mağlubiyeti vermekle ona büyük bir zafer kazandırmış kadar hizmet etmiş bulunuyor. Fransa-Türkiye münasebetleri onun ismini kolaylıkla unutacak değildir.

Türkiye-Fransa münasebetleri yeni bir devreye girmiştir; müstemlekeçiler bu defa biraz daha iyi anlamışlardır ki bugünkü Türkiye'yi eski Türkiye farzetmeğe imkân yoktur. Onların bu müşahedeleri bizim için de, Fransa için de en büyük bir kazançtır. Eğer önümüzdeki işlerimizde bu kazancı genişletmek yolundan gidebilirsek bundan her iki taraf için de hesapsız menfaatler doğabilir. Biz müstemlekeci bir memleket olmadığımız için aramızda Fransa ile bir rekabet mevzuu yoktur. Müstemlekeciliğin ne demek olduğunu biliriz.

Fakat, bütün bunlara rağmen, Fransa ile aramızda müstemlekecilik rekabeti bulunmadığı için, onun işlerine karışmak aklımızdan geçmez. Suriye'deki müstemlekesine hangi şekli verirse versin, Suriyelilerle anlaştığı müddetçe orada yaptığı ve yapacağı şeyler bizi alâkadar etmez. Fakat, ara yere bizim alâkadar olduğumuz Türklük meseleleri karıştığı zaman -bugünden tam bir samimiyet ve hulûs ile söyleyebilir ki- müstemlekeci Fransa arasına Türkiye menfaatleri

tam bir tezat ve ihtilâfa girer. Ne Türkiye'nin karşısında müstemlekeci metotlarının kullanılmasına ne de umumiyetle Türkler hakkında bu tarzda muamelelere razı olmayız. Fransa Türkiye'ye karşı Avrupalı millet muamelesini yapmaya mecburdur; yapmadığı zaman gene onula mücadele ederiz. Biz ve bizimkilere karşı Avrupalı millet muamelesi yaptığı müddetçe dostuz, yapmadığı zaman da mücadele, sade hakkımız değil, aynı zamanda vazifemiz ve borcumuzdur.

Bu sözleri böylece, gayet açık ve tam bir samimiyetle söylemekte birçok faydalar vardır; bunların başında Sancak meselesi üzerindeki itilâfa ait tatbikat meseleleri bulunuyor. Yarın, öbür gün bu tatbikat başlayacaktır. Tatbikat esasında M. Blum'un temsil ettiği Fransa ile aramızda belli başlı meseleler çıkabilmesine ihtimal vermiyoruz. Fakat, M. Viénot'un müstemlekeci bürokratlarından ilham alan ve M. de Martel'in müstemlekeci teşkilât ile temsil edilen Fransa'dan şikâyet edebileceğimiz birçok şeyler çıkmasından korkarız. Bu gibi ahvale karşı şimdiden söylemek lâzımdır ki Türkiye müstemlekeçilerin yeniden oyuna başlamalarına hoş gözle bakacak değildir. Bunun için, kendisile daima dost kalmak istediğimiz Fransa'ya rica ederiz: Sancak'a ait müstakbel işlerin hallini, şimdiye kadar yanlış yoldan gitmiş olan müstemlekeçilerin eline bırakmasın. Bunların elinden çıkacak işlerden hayır gelmesi çok şüphelidir

Başvekilimizin Nutku Münasebetile Suriye ile Dostluğumuz

Cenevre itilâfının manasını ve bu itilâfî vücade getirmiş olan beynelmilel hava ile onun neticelerini izah etmek üzere evvelki gün Mecliste söz almış olan Başvekil İsmet İnönü, bu vesile ile Türkiye'nin bütün haricî münasebetleri üzerinde ayrı ayrı durdu ve son ayların bir bilânçosunu yaptı. Bununla gördük ki herkesle günden güne dostluk münasebetlerini kuvvetlendiren ve dünyada, kendi sahası ve kendi kuvveti dairesinde, bir sulh ve emniyet unsuru olan Türkiye, en iyi haricî münasebet sahibi olan memleketlerden biridir; kendisi Dogmatik olmadığı için dünyada bugün hüküm süren Dogm mücadelelerle alâkası bulunmayan Türkiye, kendisince çizmiş olduğu sulh ve çalışma yolunda yürüyüp gidiyor.

Başvekilimizin bu defaki nutku içinde yeni bir unsur var: Suriye. Şimdiye kadar haricî münasebetlerimizden bahsedildiği zaman bu unsurun yeri ihmal edilirken bu defa, İsmet İnönü ona bilhassa ehemmiyet vermiştir. Sebebi de, Sancak meselesinin bugünkü hal şeklinden müteessir görünen Suriye'ye dönerek ona bazı şeyler söylemek lüzumunu hissetmiş olmasıdır.

Söylediği sözlerin içinde doğru olmıyan, uzun tecrübelerden geçmiş bir halk ve devlet adamının en samimî hislerine tercüman bulunmıyan tek bir kelime yoktur. İsmet İnönü, bütün temiz yüreğile istiyor ki Suriye, Türkiye'nin dostluğuna inansın ve ona karşı emniyet ve itimad göstere sin. Bunu yapmakla bütün Türkiye'nin hislerine tercüman olduğunda şüphe yoktur. Bütün Türk efkân umumiyesi onunla beraberdir.

Türkler biliyorlar ki Suriye derdsiz değildir. On beş seneden fazla bir zamandanberi işgal altında, bir kaç defa isyan etmiş, istiklâlê susamış, derdli bir memlekettir. Ne haricî münasebetlerinde, ne de dahilî işlerinde serbest değildir. Bilhassa iktisadî hayatı, tam manasile bir müstemleke, bir iptidaî madde memleketidir. Bu itibarla, son dünya buhranından pek ziyade müteessir olmuştur. Bütün bunları bilen Türkiye, çok ister ki Suriye de Türkiye gibi tamamen müstakil ve hür bir memleket olsun. Eğer Fransa ile yapılan muahede, bu ilk medeniyetlerin sahnesi, peygamberlerin beşiği ve mezarı olan memlekete, siyasî ve iktisadî işlerinde biraz daha istiklâl ve hürriyet getirebilirse, Türkiye pek çok memnun olacaktır.

Her ne suretle olursa olsun, garp memleketleri şark memleketlerine karşı mutlaka bir istismar gözile bakmağa alışmış oldukları için şark memleketleri birer birer kendilerini nekadâr toplamağa muvaffak olursa hepsi için ayrı ayrı o kadar faydalıdır. Bunun için, biz Suriye'yi sade müstakil değil, belki de, müreffeh, mes'ud ve kuvvetli görmek isteriz. Böyle bir Suriye bizim için bir zâf değil, bir kuvvettir: İcab ettiği zaman üzerine dayanabileceğimiz ve gene böyle bir zamanda onun da bize itimad edebileceği bir kuvvet... Emektar Başvekilimiz bütün bu meselelere işaret etmiştir.

Türkler, bu duygularla mütehassis bulundukları ve Suriye'de halen hüküm süren rejimi tanıdıkları için son zamanlarda Suriye matbuatında gördükleri neşriyattan ne müteessir oluyorlar, ne de bunlardan dolayı Suriye'yi mes'ul tutuyorlar. Suriye'nin ne bugünkü hükûmeti, ne de bugünkü matbuatı millî Suriye'yi temsil edemez. Suriyelilerle bizim aramızda geçmiş bir fenalık olmadığı için bizim onlara gösterdiğimiz dostluk hislerine anların düşmanlık değil, hatta az sempati ile mukabele etmeleri için bile sebep yoktur. Biz bunu çok iyi biliriz ve ne olursa olsun, bir gün gelip resmî Suriye'nin halk Suriye'si ile birleşerek Türkiye'ye karşı dostluk nümayişleri yapacağından eminiz. Bu devrin mutlaka geçeceğinden emin olduğumuz için de bugün buna muhalif görünen tezahürattan dolayı hiç müteessir olmuyor ve Suriyelileri bundan tenzih ederek onları mazur görüyoruz.

Tekrar edelim Sancak meselesinin bugünkü tarzda halli, Türkiye ile Suriye arasında ancak yeni esaslarda bir dostluğun başlangıcını teşkil etmelidir.

Ve, öyle de olacaktır!

Şenlik İçinde Kapanan Perde

Dün İstanbul halkı, coşkun tezahüratla bir miting yaptı. Bu suretle aylardan beri, Türk efkârı umumiyesinin güç zaptedilebilen bir helecan ve heyecan içinde seyretmekte olduğu bir sahnenin ilk perdesi, şenlik ve neşe içinde, sevinç ve ferah sesleri alkışlarla örtülerek, kapandı. Aylardan beri, uzaktan ve yakından, bütün dünyanın kâh seyircisi, kâh aktörü olduğu bu perde, Sancak davasının ilk perdesidir. Esası halledilen bir davanın, biraz sonra icra faslı başlayacak, o zaman onu da, Türk efkârı umumiyesi, gene aynı heyecan ile seyredip neticede de... -hiç şüphesiz!- perdeyi, gene böyle şenlik içinde, alkışlarla kapayacaktır!

Olup biteni hep biliyoruz: Genç bir davacı, en uzak dedelerden kalma bir hakkını müdafa için, o hakkın üzerine oturup keyif sürmek isteyen fuzulî bir sahibe müracaat eder ve hakkını ister. Halbuki bu fuzulî sahip, o hakkı vermeğe taraftar değildir. Kendi kendisine şöyle düşünmüştür:

— Hak demek, kuvvet demektir. Ben de çok kuvvetliyim. Bu davacı da kim oluyor? Gelir, gider, söyler, bağırır, bir gün elbet yorulur ve susar!

Böyle düşündüğü için de bu genç davacıyı, her müracaatında başka bir lâfla baştan savar. O ne şöylese, öteki vurdum duymazlığa gelir, arada bir “evet hakkın var ama, bakalım, sonra, yarın, öbür gün gel de bir görüşürüz” der; bazan da “üç sene sonra...” diye daha uzağa atar. Fakat, en uzak dedelerden kalma bir hakkın müdafaasını yapan genç davacı, öyle kolaylıkla baştan savulacak mahlûklardan değildir. Hakkını ister. İsterken de anlatır ki, “hak” sade kuvvet olmadığı gibi, kuvvet bahsinde de kendisi o kadar ihmal edilecek bir şey değildir.

İddia, iddiaya mukabil baştan savma cevaplar, bir müddet devam eder. Fakat, günün birinde genç davacının çehresi o kadar ciddiyet kesbeder, sözleri o kadar kat’î bir kuvvet duygusundan ruh alan o kadar büyük bir azimkârlıkla dolar ki, nihayet, fuzulî sahip, geçmişi hatırlar ve bu hakkını müdafa etmesini bilen delikanlı ile dost olmayı terciha mecbur olur.

— Haydi anlaşalım ve dost olalım! der. Anlaşılırlar ve dost olarak birbirlerinin ellerini sıkırlar. İşte, dün bu anlaşmanın ve dostluğun bayramı yapıldı.

Bu iş, bu, bütün dünyanın gözü önünde cereyan eden, hakikî bir sahnedir ve bütün ruhu şu yukarıdaki hikâye ile hülâsa edilir. O delikanlı davacı bütün Türk milletidir. Onu sahnede temsil eden de, bütün Türklüğün ruhunu ve kuvvetini kendinde toplamış olan insandır. Vazifesini o kadar güzel yaptı; kalbini, temsil ettiği küçük kahraman davasına o kadar iyi bağladı ki, onu şimdi sade biz değil, bütün dünyanın seyircileri de bizimle beraber alkışlıyorlar. Hattâ fuzulî sahibin gazeteleri de, beynelmilel siyâsî alış verişlerde pek nadir tesadüf edilir bir mertlikle, mağlubiyeti itiraf, kahraman aktörün tasdik ediyorlar. Hattâ, Fransa'da, bu şerefli mağlûbiyetten memnun olanlar bile görüyoruz ve bu bize ayrıca bir ferah veriyor: Hakkın, kan dökülmeden müdafaası kabil olduğunu gösteren bu kıssa, bütün insanlık için hisselerle doludur!

Dün, -kimbilir kaçınıcı defa olarak- adı bir kere daha, Türk milletinin dudaklarında, sevgi ve saygı ile, iki kelimedenden ibaret büyük ve emsalsiz bir destan halinde terennüm edilen büyük adam, Türkiye'ye şeref, insanlığa anlaşma ümidi veren bu güzel sahnenin yegâne kahramanıdır. Aylardan beri devam eden mücadelede, o milletin bütün şerefini, bütün hakkını, bütün varlığını kendisinde hissederek, gece ve gündüz, bütün düşüncesini buna hasrederek öyle çalıştı ki bunu bilmiyen, yahut hissetmiyen aramızda artık kalmamış gibidir.

Bunun için, Türkiye'ye şerefli bir diplomasi zaferi kazandırmakla neticelenen bu sahnenin perdesi kapanırken, son vazifemiz, bütün heyecanımız ve bütün sevgimizle onu alkışlamak olmalıdır.

Doktor Aras – Ciano Mülakâtı

Bundan yirmi gün kadar evvel bu sütunlarda Giornale d'Italia gazetesinin bir makalesinden bahsederken Türkiye ile İtalya arasındaki dostluk münasebetlerinin ciddi esaslara dayandığını söylüyorduk. Aradan az bir zaman geçti; dün, İtalya, Milano'da Hariciye Vekilimize parlak bir kabul merasimi yaptı. Dr. Aras'ı, Milano istasyonunda karşılayan İtalya Hariciye Nazırının, bu münasebetle Türkiye mümessiline gösterdiği hürmet ve itibar, İtalya'nın Türk dostluğuna vermekte olduğu kıymetin derecesini göstermeğe kâfidir. Öyle tahmin edilebilir ki, mülâkatın Milano'da oluşunun bir sebebi de, Cenevre'den yorgun olarak dönen Hariciye Vekilimizin Roma'ya kadar gitmiyerek, yol üzerinde hem iki gün istirahat etmesi, hem de bu suretle İtalya ile Türkiye arasındaki meseleleri İtalya Hariciye Nazırını ile birlikte tetkike vesile ve imkân bulması gibi bir nezaket fikrinin eseridir.

İki devlet adamı arasında, Milano'da yapılacak olan konuşmaların esasını Türkiye ile İtalya dostluk münasebetlerinin bir kat kuvvetlendirilmesi bahsi teşkil edeceği anlaşıyor. Biri Akdeniz'in göbeğinde, öteki şarkında geniş sahillere yayılmış olarak oturan iki memleket, birbirile hemhudut sayılacak derecede yakındırlar. Sahillerimizin karşısında duran birkaç büyük kara parçası, bu komşuluğu büsbütün yakınlaştırıyor. İki memleketi alâkadar eden iktisadî münasebetler, hayli mühimdir. Son senelerin tahdidatından bir hayli müteessir olmasına rağmen kesafetini muhafaza etmekte olan bu münasebetler, ilk fırsatta, yani tahdidatın kalkması veya hafiflemesi halinde, çok mühim nisbetler almaya namzet bulunuyorlar. Bütün bunlar, İtalya ile Türkiye'nin dostluk münasebetlerini daha sıkı bağlarla bağlamakta müşterek menfaatlere sahip bulunduklarını gösterir. Bunun için, Dr. Aras'la Ciano arasındaki bu mülâkata herhalde ciddi bir ehemmiyet atfetmekte ve bunun iyi neticeler vermesini temenni eylemekte elbet haklıyız.

Son zamanlarda Fransız gazetelerinde bazı havadisler gördük. Suriye ve Mısır gazetelerinde de akisler yaptığını son günlerde görmekte olduğumuz bu havadislere göre Sancak meselesinde Türkiye'nin gösterdiği ısrar, Almanya ve İtalya tarafından vukua gelmiş olan teşviklerin eseri olmak lâzım geliyor. Halbuki, Türkiye şimdiye kadar herhangi bir hakkını şu veya bunun teşvik veya tahriri ile

müdafa etmiş olmadığı gibi şunun veya bunun tehdidi de onun bu hakkının müdafaasından vazgeçirmiş değildir. Yeni Türkiye'nin ilk temelleri Erzurum ve Sivas kongreleriyle atılmaya başladığı tarihten beri Türkiye kendisi için hak tanıdığı şeyleri müdafa ederken ne herhangi devletin tehdidinden korkmuş, ne de herhangi bir devletin teşvik ve tahriki ile hareket etmiştir. Herkesin bildiği bu hakikat meydanda iken ve Sancak davası da, Türkiye'nin on yedi senedir müdafa ettiği hak davasının bir parçası bulunurken bu meseledeki ısrarımızı şu tahrik veya bu teşvike atfetmek elbet mânâsızdır. Almanya ile pek mühim, İtalya ile elbet mühim iktisadî alâkalarımız bulunmak itibarıyla bu iki memleketle aramızda kuvvetli bir dostluk hüküm sürmesini herkesin tabîî görmesi lâzımgelir. Fakat, bu dostluk münasebetlerini şunun veya bunun aleyhine kullanmak, yahut şu düzeni zaten bozuk Avrupa'da bu münasebetleri, yeni bir karıştırma ve huzursuzluk vasıtası olarak kullanmak hatırımızdan bile geçmez. Bizim Sancak meselesindeki ısrarımız, bu memleketlerin teşvik ve tahrikleriyle alâkadar olmadıktan maada, hattâ bu memleketlerin siyasetleri o sıralarda bizim aleyhimizde olsa bile gene asla gevşeyecek değildi. Bir milletin en tabîî bir hakkını istemesi ve bunu müdafaada ısrar etmesi, eğer bu gibi şartlardan müteessir olmak icap ederse o milletin müstakbel bir millet bile sayılamıyacağına kani bulunduğumuzdan biz bütün o davada ne tehdisten korktuk, ne de teşvik ve teşci aradık; kendi şevkimiz bizim için kâfi idi. Bundan dolayı her taşın altında bir Almanya veyahut -şimdiki modaya göre- bir İtalya arayan matbuatın hareketi mânâsız idi. Nitekim bugünkü Milano mülâkatı da beynelmilel istikamette takip edilen bir gayenin değil, belki de iki memleket arasındaki dostluk münasebetlerinin hususî çerçevesi ile mahdud bir konuşma ihtiyacının eseridir.

Hiç şüphe etmiyoruz ki, Milano mülâkatı bu izah ettiğimiz ruh içinde cereyan edecek ve iki memleket arasında mevcut dostluk münasebetlerini daha feyizli ve verimli sahalara doğru götüren müsbet neticelerin elde edilmesine yarayacaktır. Her iki tarafın da bu gayeye müteveccih samimî niyetlerle karşı karşıya gelmiş olduklarında şüphe bulunmadığı için, elde edilecek neticelerin beslenen ümitleri aldatmıyacağı muhakkaktır.

Milano'da Neşredilen Tebliğ

Türk ve İtalyan Hariciye Nazırlarının, halkın da iştirak ettiği bir dostluk ve samimiyet havası içinde yaptıkları konuşmaların hülâsası uzunca bir tebliğ ile neşredildi.

Bu resmî tebliğ, bütün emsali gibi, umumî bir ifade ile yazılmış ve hususî surette hiç bir mesele hakkında, her mutat, sarih bir şey söylememekte bulunmuş olmasına rağmen, gene tetkik ve tahlile değer bir vesikadır.

Yazılıştta bir vüzuh ve kat'iyet göze çarpıyor. En ziyade kat'î olarak ifade edilen şey, iki memleket arasında münazaünfih hiç bir şey mevcut olmadığı ve bunların münasebetlerinde ancak mütekabil bir itimat hisleri mevcut bulunduğu noktasıdır. Bu vuzuh ve sarahat, muhtelif meselelerin mütaleası sırasında iki tarafın kat'î bir görüş birliğinde bulunduklarını ifade ederken de ayrıca dikkate çarpıyor.

Demek oluyor ki İtalya ile Türkiye arasında sıkı bir dostluk tesisine mâni olabilecek hiç bir şey bulunmadığı gibi, bu dostluğun muhtelif meseleler karşısındaki mütekabil görüş şekilleri arasında da tam bir mutabakat vardır.

Konuşulan meseleler hakkında tebliğin verdiği malûmata bakılırsa, bu bakımdan da Milano mülâkatının esaslı bir konuşma vesilesi vermiş olduğunu görebiliriz.

Konuşmaların esası, 928 dostluk muahedesi ruhu dahilinde cereyan etmiştir. Demek oluyor ki, iki memleket arasında mevcut olan dostluk, bugünün eseri değil, hayli eskimiş bir tarihte mevcut dostluğun temadisinden ve teyidinden ibarettir. Aradaki zaman zarfında dedikodu mahiyetinde bazı şeyler cereyan etmiş olmasına rağmen biz de bu dostluğun hiç bir zaman ve hiç bir taraftan ihlâl edilmiş bulunmadığına kaniiz. Hattâ ençok dedikodu devresini teşkil eden Montrö konferansı esnasında, Türkiye'nin İtalya'dan ve İtalya'nın da Türkiye'den hiç bir şikâyetleri bulunmadığını gösteren hâdiselere ben Cenevre ve Montrö'de bizzat şahit olmuştum. 928 muahedesini doğurmuş olan o ruh bugün sadece teyit edilmiştir.

İki nazır, muhtelif meseleler üzerinde de durmuşlardır, her iki memleket münasebetlerinde esaslı temas noktalarını tetkik etmişler ve ezcümle Boğazlar meselesi ile Montrö konferansı mukarreratını gözden geçirmişler ve bütün bunlarda aralarında tam bir fikir birliği bulunduğunu da görmüşlerdir.

Fakat, yalnız iki memleket arasındaki münasebetler bakımından konuşmakla iktifa etmiyerek bu iki memleketin Avrupa'da ve Akdeniz'deki beynelmilel münasebetler bakımından da vaziyetlerini gözden geçirmişlerdir. Bu bakımdan hâsıl ettikleri kanaat te, bu suretle teyit edilen Türk-İtalyan dostluğunun hiç bir memleketin menfaatleriyle çarpışma halinde bulunmadığı merkezindedir. İtalya'nın olduğu kadar Türkiye'nin de arzuları, dünyada sulhün devamı ve sulh siyasetine müzaheret hususlarına matuf bulunduğu cihetle Türk-İtalyan dostluğunun bütün Avrupa ile tam bir âhenk halinde bulunması da zaten tabiidir.

Bütün bu müşahedeleri yaptıktan sonra diyebiliriz ki Hariciye Vekilimiz Doktor Aras, bu son seyahatlerinde hayli yorulmuş olmakla beraber, bugünlerde dönerken memleketine güzel güzel hediyeler getirmiş bulunacaktır. Bir cebinde Sancak itilâfı ve Fransızlarla yeni bir dostluk esaslarını, öbür cebinde de, Türk-İtalyan dostluğunun teyidini ve Boğazlar rejimine, bu rejimde en çok alâkadar devletlerden biri olan dost İtalyan devletinin iştirakini getirecek olan Doktor Aras, her mutat iyi çalışmış bir devlet adamı olarak aramıza dönecektir. Bunu memnuniyet ve aynı zamanda teşekkürle kaydetmek te bir vazifedir.

Suriye Hey'etinin Tuttuğu Yol...

Suriye'nin Hariciye Nazırı ayrılırken: “Muhterem Başvekilinizin tuttuğu yoldan gideceğiz” demiştir... Bizim Başvekilimizin tuttuğu yol Türklerle Suriyeli arasında sevişme ve elbirliği yoludur... Halbuki Suriye hey'eti bu yolu uzatıyor: Paris'e, Cenevre'ye, kim bilir daha nerelere kadar götürüyor...

Suriye Başvekili ve Hariciye Vekillerinden mürekkep bir hey'et İstanbul'dan geçerek Paris'e gitti. İstanbul'da iki gün kadar kalan ve zaten tanıdıkları şehrin görülecek yerlerini gezerek biraz dinlendikten sonra tekrar yola çıkan bu hey'et Paris'e ve Cenevre'ye neden gidiyor?

Son Posta'nın Şam muhabirinin verdiği malûmata bakılırsa, hey'et Paris'e ve Cenevre'ye sırf bu Sancak meselesi için konuşmak maksadile gidiyor. Gene Şam muhabirinin verdiği malûmata bakılırsa konuşacakları şeyler, Sancak hakkındaki kararların tatbikatını kolaylaştırmaktan ziyade yeniden münakaşalar yapılmasını icap edecek şeylerdir. Bununla beraber, Suriye'nin Hariciye Nazırı, yola çıkmazdan evvel İstanbul gazetecilerine tatlı sözler söylemeği de ihmal etmemiştir:

— Muhterem Başvekilinizin tuttuğu yoldan gideceğiz...

Demiştir. Bizim Başvekilimizin tuttuğu yol, dostluk yolu, anlaşma yolu, müteakıl bir emniyet ve itimat yolu, hülâsa, sulh iyilik, şarkta uyuşma, Türk'le Suriyeli arasında sevişme ve elbirliği yoludur. Bu yol, Başvekilimizin yolu, İstanbul'la Şam ve Beyrut arasında işlek bir caddedir. İstanbul'u Şam'a götürdüğü kadar Şam'ı da İstanbul'a getirecek bir yol... Halbuki Suriye hey'eti, bu yolu uzatıyor: Paris'e, Cenevre'ye ve kim bilir daha nerelere kadar götürüyor. Bizim Başvekilimizin tuttuğu yolun bu kadar uzun ve dolaşık olduğunu biz zannetmiyoruz!

Bununla beraber, bu dünyada herkes tuttuğu yolda yürümekte serbesttir. Yalancı nüfus kayıtlarına -ki bizce bunlara nüfus değil, nüfuz demek daha doğrudur- dayanarak Sancak'ın nüfusunun yarısından fazlasının Türk olmadığını iddia eden, Suriye bakış tarzı bize şunu gösteriyor ki Şam hükûmeti, Sancak üzerindeki Türk görüş tarzına muhaliftir. Bu, aynı zamanda Sancak'ı Araplaştırmayı, daha doğrusu, Suriyelileştirmeyi istemek demektir. Henüz kendisi Suriyeli olmıyan ve yarın da ne dereceye kadar Suriyeli olabileceği

meşkûk bulunan bir Suriye hükûmetinin Mösyö de Martel'in görüşünü kendi görüşü yapması ve bu görüşle bir sefere çıkması, elbet Başvekilimizin tuttuğu yoldan gitmesi demek olamaz. Siyasî ifadeleri ne olursa olsun, biz Suriye hey'etinin bu seyahattaki gayelerinin ne olduğunu anlamaz değiliz ve tuttukları yolun bizimkine tamamen aykırı bir yol olduğunu da pek âlâ biliriz.

Buna rağmen, biz bu seferden dolayı Suriyelileri muatep da tutmayız. Biliriz ki Suriye hükûmeti, Suriye'nin hükûmeti değildir. Onun söylediği sözler de Suriyelilerin, büyük bir ekseriyetle, her vakit tekzip edebilecekleri sözlerdir. Bunun için biz, tuttuğumuz yoldan, dün olduğu gibi, bugün de ayrılacak değiliz: Türk'ün hakkı Türk'ün, Suriyelinin hakkı Suriyelinindir. Başvekilimizin tuttuğu yol budur ve bu yoldan biz mutlaka Suriye dostluğuna, Suriye anlaşmasına, Suriye ile Türkiye arasında daimî ve ebedî bir sulha gideceğiz.

Her türlü yanlış anlamalara bir kere daha sed çekmek için söyleyelim ki Suriye dostluğu ve Suriye anlaşması dediğimiz zaman, bizim anladığımız şey, Türkiye'nin Suriye'ye avdeti değildir, bizce, Türkiye'ye böyle bir maksat isnat etmek, Türkiye'de ne kadar derin bir fikir ve görüş inkılâbı vukua geldiğini anlamıyarak bize hakaret etmek demektir: Biz milletlerin birbirlerine tahakküm edebilmeleri zamanının geçtiğine kaniiz. Bilhassa bizim gibi kendi hudutları içinde kendi kendisine yapacağı pek çok işleri bulunan bir millet, başka bir milletin ne toprağına, ne işine göz dikemez; bu, bir sersemlik olur ki, çok şükür, biz sersem değiliz. İsteriz ki biz Suriye ile, hakikî Suriye ile dost olalım, dostça yaşayalım, birbirimize tamamen emniyet edelim, rahatça alış veriş edelim. Bizim kuvvetimiz, ancak kendi memleketimizi imara kâfi iken çok imara muhtaç olan Suriye'nin de işini kendi üzerimize almayı hatırdan bile geçirmeyiz. Onlar da kendi başlarının çaresine baksınlar, biz de: Yalnız, birbirimizle dost olalım ve birbirimizin hakkımıza riayet edelim. Bu suretle her türlü ihtilâf ortadan kalkar ve iki millet, dostça komşuluk yaparlar.

İşte bizim Suriye'den istediğimiz budur. Biliriz ki bugünkü Suriye fail ve muhtar değildir. Bizi ya anlamaz, yahut ta anlamak istemez. Zarar yok biz de aceleci değiliz, bekleriz.

Sadullah Cabir Bey, giderken:

Demiştir. Biz uzundan ziyade iyi konuşmak isteriz ve bunun için de sabırsız değiliz, bekleriz. Yirmi beş gün de, yirmi beş sene de... Günü gelinceye kadar...

Uyanan Arap Nasyonalizmi ve Türkiye

Arap Nasyonalizmine bir nev'i emperyalizm çeşnisi ilâve edilecek fikirler bize doğru tehyic ve tahrik ediliyor. Bu vaziyet Araplarla Türkler arasındaki münasebetlerin geleceği bakımından gayet tehlikelidir. Buna karşı tedbirli olmak lâzımdır.

Son Posta'nın Şam muhabiri, gayet mühim bir mesele üzerine bizim dikkatimizi celbediyor. Diğer tarafta göreceğiniz mektubunda kısaca hülâsa etmiş olduğu vaziyete göre, Türklerle Arapların aralarını açmak isteyen bulanık su balıkçıları, bu vaziyetten istifade ederek, bütün kuvvetlerini bâzuya vermişlerdir.

Muhabirin dedikleri hakikaten doğrudur: Arap âleminde kuvvetli bir nasyonalizm hareketi vardır. Suriye'nin bugünkü resmî temsilini yapanların büyük bir kısmı, Fransa müstemlekeçileri tarafından kurulmuş nasyonalistler olduğu muhakkak bulunmakla beraber, Suriye'de, sade orada değil, her tarafta temiz bir Arap ve İslam nasyonalizmi uyanmış bulunduğu da âşikârdır.

Biz uyanıştan yalnız memnun olabiliriz. Arap milleti ile bizim aramızdaki mânevi bağlar, Türk devletinin laik olmasına rağmen, halk kütleleri arasında çok kuvvetlidir. Maddî bağlara gelince, memleketlerimiz, bir diğerinin parçası denebilecek kadar birbirlerine bağlıdır. İklimlerindeki farklar, mahsullerindeki farklar, dağ ve nehirlerindeki alâkalar, demiryolları ve cihan hareket yolları bakımından da bu memleketler arasında sıkı bir iktisadî alâka şebekesi mevcuttur. Siyasî alâkalara gelince, onlar da, biz de düne kadar istilâ tehlikesi altında yaşamış milletleriz. Onlar bu istilâyı bizden daha acı tattılar. Bu bakımdan da aramızda müşterek menfaatler vardır. Şu halde, Araplar ne kadar uyanırlar, millî varlıklarına ne kadar sahip olurlarsa biz de o kadar rahat eder ve memnun oluruz.

İş böyle olduğu halde, son zamanlarda uyanan Arap nasyonalizmini bize karşı tahrik etmek için, bilhassa Fransa manda memurları tarafından her şey yapılmaktadır. Hatay meselesinden istifade ederek, Arap nasyonalizmine bir nevi emperyalizm çeşnisi ilâve edilerek, fikirler bize doğru tehyic ve tahrik ediliyor.

Arap nasyonalistleri de düşünmüyorlar ki bu meselede nasyonalist değil, henüz nasyon, millet olmadan, emperyalist olmak tehlikesindedirler. Bunun için aramızda hiç yoktan, bir mesele meydana çıkıyor. Bu vaziyet, Araplarla Türkler arasındaki

münasebetlerin geleceği bakımından gayet tehlikelidir. Buna karşı tedbirli olmak lâzımdır.

Türk milleti ve Türk devleti, bu vaziyet karşında gayet tabîi olan tavrını almış, siyasetini tâyin etmiştir: Arap nasyonalizmine karşı yalnız bir ağabey vaziyetinde bulunan Türk nasyonalizmi, gerek ec-nebi tahrikâtı ile uyandırılan hava, gerek yeni uyanan ve henüz şu-urulanmıyan bir nasyonalizmin ifratları ile karşılaştıkça hiç kızmamak, sinirlenmemek ve siyasetin tabîi olan inkişafını beklemek. Onlar bizden kaçsalar bile biz onlara yaklaşmakla mükellefiz; onlar bize küfür de etseler, biz onlara tatlı söz ve güler yüzle mukabele edeceğiz. Bu bir zarurettir ve biz bunu yapıyoruz.

Bu tedbirler muhtelif ve çoktur. Birinci derece Araplara ve ez-cümle komşularımız olan Suriyelilere karşı hiçbir fena niyetimiz ve gizli maksadımız olmadığını göstermek üzere mütemadi neşriyat yapmak vazifesi vardır.

Bu cümlelerin ilk teşebbüs olmak üzere radyolarımız Arapça neşriyat yapmaya başladılar. Fakat yapılan neşriyat kâfi değildir. Daha uzun neşriyat yapmak ve bu memlekette mevcut olan his ve fikirleri radyo vasıtasile onlara anlatmak çok güzel bir iştir. Şimdiye kadar yapılan neşriyat ekseriyetle Türkiye'nin yarı resmî gazetesinin makalelerini vermeğe münhasır kaldı. Halbuki, Türkiye'nin resmî kayıtlarından her suretle âzâde, sırf milletin gelişi güzel fikir ve hislerine tercüman olan gazeteleri de vardır. Bunların neşriyatı da bu memleketteki fikir ve hisleri göstermek bakımından çok mühimdir. Bunun için, hem bu gazetelerin de yazılarını vermek, hem de ayrıca Türkiye havadislerini daha fazla yaymak için bu neşriyat zamanlarını uzatmak lâzımdır.

Bunlar kâfi değildir. Arap ve Türk'ü alâkadar eden muhtelif meseleler hakkında bazan radyo ile Türkçe ve Arapça konferanslar verdirmek de çok faydalı olur. Arap nasyonalistlerinin çoğu Türkçe bilirler.

Daha sonra, ilim ve fikir adamlarımızın aramızdaki müşterek meselelerle -her nevi kültür meselelerinden her nevi günlük meselelere kadar- meşgul olmaları ve eserler yazmaları lâzım.

Fakat, bütün bunların bir tek gayesi olmalıdır: Küçük Asya'da, Arabistan yarımadasında, ve yakın Şarkta, milliyet esaslarına ve millî hududlara riâyet şartına bağlanarak siyasi, iktisadi, kültürel bir

sulh, bir dostluk tesis etmek.

Eskiden onlarla aramızda orta tarih devrine mahsus bir bağ, bir din bağı vardı. Taassuba dayanan ve bu itibarla asrî ve medenî olmayan bu bağ ortadan kalkmalı ve yerine medenî bir bağ gelmelidir.

Aramızda, medenî, millî ve her milletin kendi işlerini bildiği gibi idare etmesi esaslarına riâyet eden bir kültürel bağ ve aynı zamanda komşuluk münasebetlerinde dostluk prensibi hâkim olmalıdır.

Mısır ve Irak İngiltere ile, Suriye Fransa ile ittifak etmişler. Bu, bizi alâkadar etmez. Biz herkesle dostuz, her millî harekete taraftarız, çünkü biz de bizzat bir millî hareketiz. Biz herkesle sulh, dostluk ve anlaşma isteriz. Bunun da herkesin birbirinin hakkına riâyet etmesile temin edilebileceğini biliriz.

İşte bütün bunları, bu esaslar dahilinde düşünen Türkiye'nin daha bir çok düşünce ve fikirlerini Araplara anlatmaya çalışmalıyız.

Bütün bunlardan daha evvel de radyomuzu kuvvetlendirmeyeği unutmıyalım. O, Türkiye'nin sesidir. Türkiye'nin sesi artık kuvvetli çıkmalıdır.

Sancak'a Dair Taze Haberler

Sancak'a dair taze haberler geliyor: Suriyeliler Sancak anlaşmasından bir türlü memnun değildirler. Cenevre anlaşmasında ismi geçen Bayır ve Bucak nahiyeleri meselesini sanki Türkiye tarafından ortaya yeni atılmış bir iş imiş gibi canlandırarak “işte, Türkiye Suriye’yi boğmaya başlıyor!” tarzında propagandalar yapıyor. Sonra, Kamisul Hadîdî (demir gömlekliler) in Sancak’ı icabında silâhla istirdat etmekten bahsettikleri görülüyor. Arkasından bakıyorsunuz ki Musa Dağı muhacirleri “bize silâh verin, biz Sancak’ı silâhla müdafaâ edeceğiz!” diyorlarmış. Onların “bize silâh verin!” dedikleri zamanlarda bir taraftan da Sancak’ta Türklere karşı tethiş siyaseti takip edilmek üzere birtakım çeteler hazırlamakta olduğu haberleri duyuluyor. ve saire ve saire...

Bütün bunlar iyi alâmetler, hayır alâmetleri değildir. Bütün bunların delâlet ettikleri mâna, Suriye’nin yanlış bir yolda yürümekte devam ettiğini ve Sancak meselesinin, hiç olmazsa mânen henüz halledilmediğini gösterir.

Fakat, biz bu işlerde sinirlenmemeye karar vermiş olduğumuz için sinirlenmemekte ve işleri sükûnetle mütalea etmekte devam edeceğiz. Yalnız, Suriye’de bu hareketleri yapanlar ve idare edenlerle konuşmakta fayda olacağını düşünerek aşağıdaki mülâhazaları kaydedeceğiz:

Suriye’de bu hareketleri kimler yapıyorlar? Bu suale iki ihtimal ile cevap verilebilir:

A- Mes’ul Fransa hükûmetinin âkilâne siyasetini anlamıyan birtakım, Fransız müstemlekeçileri, marifet yaptıklarına kani olarak Suriye’de sahte bir Nasyonalizm hareketi yapmak ve bu vesile ile Suriye ile bizim aramızı açmak istiyorlar. Bu, sadece ateşle oynamak olduğu için, Fransa hükûmetinin dikkatini bu mesele üzerine ehemmiyetle davet etmeği icap ettirecek bir haldir. Biz burada “Fransa ile dost olduk, dost kalacağız!” diye sevinip dururken Fransa hükûmeti namına hareket eden müstemleke organlarının, neticede Fransa ile aramızı açabilecek olan böyle oyunlara gitmelerini ne kadar teessüfle karşılasak azdır. Amelî hiç bir faydası olmayan, Sancak’ın tarihî mukadderat seyrini tevkif edemiyecek bulunan bu oyuna bir an evvel nihayet vermek çok lâzımdır. Bunun için eğer böyle birşey varsa buna mâni olmasını Fransa hükûmetinden

rica ederiz.

B- Suriye’de, Suriye’nin hakikî istiklâlini isteyen Arap Nasyonalizmi, Suriye hudutlarının daralmasını değil, bilâkis genişlemesini isteyebilir ve bundan dolayı da böyle müfrit hareketlere kadar gidebilir. Bunların kendi başlarına çete teşkili ve bunlara silâh verme işine girişebileceklerini kabule imkân olmamakla beraber, hattâ mücadelenin yalnız manevî tarafıyla meşgul olduklarını farzetmek mümkündür. Bu takdirde de pek müteessif oluruz. Henüz ne bugün için, ne de yarın için müstakil olmalarına imkân bulunmayan Suriye’nin bütün istiklâli, nihayet bir müstemleke istiklâlin-den ibaret olduğu halde, Arap Nasyonalizmi kendisine hedef olarak Türklerle mücadeleyi tayin ve tesbit etmiş bulunursa elbet büyük bir hatâ ve gaflete düşmüş olur. Onların müdafaa ettikleri Nasyonalizmin düşmanı biz değiliz, bizimle halledilecek davaları yoktur. Evvelâ memleketleri hakikî mânasile müstakil olsun ki biz de onlarla o zaman ciddî olarak konuşabilelim. Bugün müdafaa ettikleri dava, Suriye’nin hudutlarının davası dahi değildir. Bir zamanlar Suriyeliler, Fransa’yı bize Suriye hesabına cemile göstermekle itham etmişlerdi. Şimdi de biz onları, bu vaziyete nazaran, Fransa hesabına lüzumsuz gayretkeşlik göstermekle itham edersek haklı olmaz mıyız?

Mümkündür ki bu iki sebepten müstakilen hiç biri bulunmasın da her ikisi de aynı zamanda vaziyette tesir yapmakta olsun. Bu takdirde iki taraflı ve iki katlı bir teessüfe düşmemiz de tabî olur. Hem Fransa hatâ ediyor, hem de bir kısım Suriyeliler gaflet ve hatâ içindedirler ve galiba işin doğrusu da budur. Ancak bize düşen iş, bütün bu ahvale karşı sinirsiz olmak ve vazifemizi yapmaktır, bu vazife de bir taraftan Fransa’yı, diğer taraftan Suriyelileri ikaz etmek icap ediyor. Biz, Türk matbuatı vazifemizi yapıyoruz; elbet hükûmetimiz de bütün bu işleri lâayık olduğu ehemmiyetle takip etmektir. Kendisine düşen vazifeleri de yapacaktır.

Şimdilik, vaziyeti bilerek, hâdiselerin mânalarını tamamen tain ederek neticeyi bekliyeceğiz.

Sancak Meselesinin Bu Günkü Durumu

Şam'dan ve Cenevre'den gelen haberler iyi değildir. Şam'dan gelen haberler gösteriyor ki kısmen temiz, fakat müfrit ve hesapsız, kısmen de perde arkasından idare edilen yalancı bir Nasyonalizm, Türkiye aleyhindeki tahrikâtına son zamanlarda azamî şiddet vermiştir; makaleler, beyannameler, her suretle Türkleri incitecek edebiyat devam ediyor. Eğer Türkiye, Şam'ın idare ettiği bu mânasız Nasyonalizme biraz mukabele edecek olsa Suriye ile Türkiye'nin arasında tamiri güç fenalıklar çıkabilir. Bunu düşünerek ve Suriye vatanilerinin samimî olanlarının henüz bu yolda genç ve yeni olduklarını gözönünde tutarak mukabele tarafına gitmiyoruz ve bir gün gelip bunların tuttukları bu yoldan vazgeçeceklerini ümit ediyoruz.

Suriye hatâ içindedir. Türk olan bir küçük kıt'anın Suriye ile Türkiye arasında kuvvetli bir dostluk ve hattâ kardeşlik rabitası teşkil etmesini bizzat Suriye arzu etmelidir. Suriye, Suriye olarak, başlı başına ne bugün, ne de yarın bir kuvvet değildir. Onun en büyük kuvveti Fransa'nın işgali değil, komşularının dostluğu olmak icap eder. Nitekim Suriye'den başka bütün kardeşleri ve komşuları Türkiye'nin dostluğuna lâyık olduğu kıymeti veriyorlar ve bütün Arap memleketlerini Türkiye aleyhine tahrike çalışan Suriye Nasyonalistlerini bu davada yalnız bırakıyorlar. Bunu gördüğü halde, Suriye, gene bildiğinden şaşmıyor, Türkiye aleyhinde tahrikâta devam ediyor. Bunun pek fena bir yol olduğunu bir kere daha söylemeği bir vazife sayarız.

Düşünüyoruz: Suriye'yi denizden ayıran Lübnan'a karşı Suriye nasyonalistleri hiç bir şey söylemiyorlar. Arapların parlak tarihlerinde kuvvetli bir yapıcılık rolü oynamış olan Türklerin Suriye Araplarından, Lübnan'a verdikleri hakların yarısını olsun Türklerle vermesini istemeğe de hakları yok mudur? Kürt'e, Çerkez'e, Ermeni'ye kardeşlerimiz -ihvanına- diye hitap eden Arap gençleri eğer hakikaten mektepte tarih okuyan ilim gençleri iseler bilmelidirler ki Arapların kardeş diye hitap edebilecekleri bir millet varsa o da ancak Türk milletidir: Arap'ın dinini, ilmini, kültürünü müdafaa için kendilerini asırlarca ateşe atmış olan Türklerle düşman göziyle bakmak Araplık için o kadar büyük bir hiyanetle karışık o kadar esefe lâyık bir gaflettir ki biz bu gaflet karşısında yegâne teselli, bu fikirde olanların ekalliyette kaldıkları kanaatinde buluyoruz. Türk devleti

lâyiktir; fakat, Türk milleti Müslümandır. Lübnanlıların ise Hristiyan oldukları muhakkak, Arap oldukları da şüphelidir. Onlara verilen şeyi, Suriye neden dolayı Türk'e vermek istemiyor? Bunu merak etmekte elbet haklıyız.

Tekrar edelim: Arap ilmini Türk kafası yükseltti. Arap dilinin hâkimiyetini ve istiklâlini Türk müdafaa etti; Arap medeniyetinin hudutlarını Türk kılıcı genişletti. Bugün Türkiye, Avrupa medeniyetini Şark milletleri arasında en çok salâhiyetle temsil eden, Şarkın şerefini artıran, bütün dünyadan hürmet gören kuvvetli bir memleketir.

Türk'e kardeş muamelesi etmiyen Suriye, kardeşliğin ne demek olduğunu ve hangi nevî kardeşliğin insana şeref vereceğini bilmiyor demektir. Bu, elim müşahede üzerinde hâlâ durmak istemiyoruz. Hâlâ ümit ediyoruz ki Türklerin Şam-ı Şerif diye hürmet ettikleri güzel şehirde akıl ve siyaset, yakın bir zamanda gaflet ve delâlete galebe edecektir.

Cenevre'den gelen haberler de iyi değildir: Suriye mi Fransa'nın arkasında, Fransa mı Suriye'nin arkasında saklanıyor, bu cihet anlaşılacakla beraber, işlerin yürüyüşünde matlûp olan sür'at görülüyor. İşleri sürüncemede bırakmak, dedikoduyu artırmak siyaseti gene revaçta gibidir. Bütün meseleleri bir hamlede halledip bitirmek ve üç taraflı bir dostlukla şarkın sükûnunu ruhlara iade etmek en güzel bir siyaset olduğu halde Cenevre'de alâkadarlar tarafından işi uzatma temayülünü gösteren alâmetler gittikçe artmaktadır. Bunun yakın hiç bir tehlikesi olmasa bile uzak zararları hesapsızdır. Bu uzak zararlar, Türkiye için de, Suriye için de, Fransa için de mühim olan zararlardır; bunlardan içtinap için herkes elinden geleni yapmalı ve Türk'ün hakkını tanımalıdır.

Hülâsa: Suriye anlamıyorsa Fransa anlatmalı, Fransa anlatmıyorsa Suriye anlamalı ve bu ortadaki Türk davasını bir an evvel halledip işi bitirmelidir.

Suriyeli Bir Politika Tüccarının Marifetleri

Bir zamanlar Fındıklı Sarayının koridorlarında daima telâşlı telâşlı yürüyen, daima heyecan içinde konuşan, kâh Talat Paşayı, yalalayıp ona bir mektup okuyan ve okurken heyecanlı jestlerle izahat veren, kâh Enver Paşayı bir tarafa çekip onunla fiskos yapan bir insan tanırım; orta boyda, orta yapıda, her hareketi sinirlerinde fazla bir gerilme, fazla bir titreme ve oynama kabiliyeti gösteren, daima her zaman meşgul görünen bu mebus ile konuşanlar, bu adamın göğsünde bir kalp değil, bir yanardağ bulunduğuna zahip olurlardı. O kadar heyecanlı, hareketli bir insan, bir Osmanlı vatanperveri, bir İslam mücahidi idi! Onun bu vatanperverlik usturasu ile kaç defa yüzümün kazınmış olduğunu hatırladığım bu zatın uzun, parlak ve Arap'tan ziyade Türk olan bir adı vardı: Emir Şekip Arslan! Sade ismi ile değil, çehresinin rengi ile de Türk rengini andıran ve göz-lüklerinin arkasında Arap'tan ziyade Türk gözleri taşıyan bu yanardağ yürekli aslan, gayet halis bir Türk dostu, gayet coşkun bir Osmanlı ve aynı derecede heyecanlı bir panislamist idi. Kendisi gibi mebus olan kardeşi Necip Arslan, 31 Mart vukuatı arasında, asî askerler tarafından Hüseyin Cahit zannedilerek öldürülmüş olduğu için, Emir Şekip'in ayrıca, Türklük, Osmanlılık ve İslamlık uğrunda bir şehit vermiş olmak gibi büyük bir şöhreti de vardı. O, arada bir Talat Paşaya okuduğu mektuplardan, Enver Paşa ile yaptığı fiskos-lardan olduğu kadar, bu şöhretten de istifade ederdi. Kâh ondan bir caize koparır, kâh ötekinin teşkilâtı mahsusasına karışır ve birşeyler alır, kâh Cemal Paşa'ya çatar, onunla bir iş çıkarırdı. Kendisi İslamcı olmakla beraber Türkçülüğe de aleyhtar değildi: Herkesin mizacına göre şerbet verir ve her bardak şerbet için, yerine adamına göre, münasip bir mükâfat alırdı!

Güzel söz söyleyen ve güzel yazı yazan bu şerbetçi, hakikatte mahir bir politika tüccarıdır. Osmanlı parlâmentosu yıkılalıdan beri kâh o tarafa, kâh bu tarafa başvurduktan sonra Cenevre'yi karargâh yapmıştı. Politika tüccarları için her zaman herkese göre satılacak mal mümkündür. Şimdi de Emir Şekip Arslan, Suriye'de müstemlekecilere Türk düşmanlığı malını satmakla meşguldür. Şam'da neşrolunan bir gazetede yeni bir makalesini okurken şu yukarda küçük bir portresini yaptığım Şekip Arslan gözlerimin önünden geçti. Bu makalede Türkler ve Sancak davası aleyhinde birçok şeyler

yazdıktan sonra şunları söylüyor:

“Rivayet edildiğine göre, Tevfik Rüştü Aras, Türklerin Araplar tarafından idare edilmeğe hiç alışık olmadıklarını, halbuki bunun aksinin doğru olduğunu söylemiş. Eğer bunu söyledi ise yalandır. Türkler, asırlarca Arapların hâkimiyeti altında yaşadılar. Rüştü Aras, aynı zamanda, şunu da söylemiş: “Arapların Müslüman dinlerinin tozunu biz çoktan beri ayaklarımızdan silkip attık. Eğer böyle birşey söylediyse ondan hesap istemeği biz Türk milletine havale ederiz. Fakat her zaman yaptığı gibi, o bunu da inkâr edecektir!”

Bu âdi politika tüccarının şimdi nasıl bir kundakçılık yapmaya başlamış olduğunu gösteren yukarıdaki satırların gayesi, Araplarda ve Müslümanlarda Türklere ve bizim harici işlerimizde mümessilimiz olan Dr. Aras’a karşı husumet uyandırmaktır. Başvekilimizin Suriyelilere karşı tatlı sözlerine, Hariciye Vekilimizin Suriye dostluğuna vermekte olduğu ehemmiyete ve nihayet bütün Türk matbuatının bu davada Suriyeliler ve Araplar hakkında gösterdikleri dostluk hislerine karşı nankörçesine ve haincesine mukabelede bulunan bu eski Osmanlı mebus, hakikatte Arap veya İslam kitlelerinin en mühim menfaatlerini rastgelen müşteriye bir pul mukabilinde satmaya hazır bir politika tüccarıdır. Bugünün siyaset perdesinde ona böyle bir kundakçı rolü oynatan elin hangi el olduğunu aklı başında olan Suriyelilerin pek iyi bilmeleri lâzım olmakla beraber ben gene onların dikkatlerini celbetmek istiyorum. Bütün söyledikleri yalan ve maksadı da Türkiye ile Suriye arasında dostluk teessüs etmesine mâni olmaktır.

Suriyeliler! Şekip Arslan’dan ve onun gibi olanlardan ihtiraz ediniz ve bunları kendinize dost değil, düşman biliniz.

Yeniden Öğrenmiye Mecbur Olduğumuz Bir Mesele: Alevilik

Artık öğrenmemiz lâzımdır ki “Alevilik meselesi bizim şimdiye kadar bildiğimiz gibi değildir” Türk’ün millî şuurunda bu bakımdan da bir inkılâp yapmaya muhtacız; çünkü, Alevilik hakkında saltanat devirleri münevverlerinin bildikleri ve etrafa öğrettikleri şeyler kâmilan yanlıştır. Bunları cumhuriyet ve halk münevverleri baştan başa değiştirmeye mecburdurlar.

Türklüğün yavaş yavaş uyanan şuru ile kendi kendine sönüp gitmekte olduğu halde Fransızlar tarafından Suriye’de yeniden uyandırılmasına çalışan “Alevilik” nedir?

İsminden de anlaşılacağı veçhile, Alevilik, Ali taraftarlığı demektir. Ali taraftarlığı ise aynı zamanda hem dinî, mezhebî; hem de siyasi mahiyeti haiz bir taraftarlık demektir. Şu halde Aleviliği anlamak için İslamiyet’in ilk günlerine kadar gitmek ve o devrin siyasi hareketlerini gözden geçirmek lâzımdır.

Her inkılâp hareketi gibi, İslam hareketi de, zuhurunun ertesi günü birtakım ihtilâflara vesile vermiş, İslam camiası içinde, o günün siyasi menfaatlerine göre, muhtelif fırkalar zuhur etmiştir. Bunlardan biri de, malûm olduğu üzere, Ali taraftarlığı idi ki Ali ile Muaviye arasındaki Sıffin muharebesi ile ilk mühim tezahürünü yapmıştır. Bu, Kûfe ile Şam, daha doğrusu Kûfe ile Mekke ve nihayet Irak ile Hicaz arasında bir mücadele idi. Buna bugünkü cemiyet ilmi gözüle bakacak olursak, dava, Irak’taki ticaret burjuvası ile Mekke ve Şam’daki Arap aşiret feodalitesi arasında bir hâkimiyet mücadelesinden ibarettir. Bu bakımdan Alevilik daha demokratik bir sistemdir. Benî Ümeyye’nin kurduğu İslam ise tam mânasile otoriter ve mutlakiyetçi bir devlet mefhumu üzerine kurulmuştur. İslam’ın zuhuru da zaten aynı şekilde vukua gelmiş değil miydi? Muaviye’nin Sıffin muharebesini nasıl Machiavelli’ce bir hile ile kazanmış olduğu hatıralardadır.

Irak ile İran, halk kitleleri ile bunlara kılavuzluk eden Irak ve İran ticaret burjuvazisi elele vererek, İslam çerçevesi içinde, Arap hâkimiyetine ve bilhassa Kureyş feodalitesinin mutlak hâkimiyetlerine karşı durdular. Göklerin imparatorluğu namına hüküm sürmek isteyen Benî Ümeyye’ye karşı, burjuvanın, halkın hâkimiyeti namına hareket eden Irak, Ali’nin arkasına sığınarak ilk hareketi yaptıktan sonra mağlup olmuşa da bundan ümitsizliğe düşmeksizin

mücadelede devam etmiştir. İşte, Alevilik böyle bir siyasetin doğurduğu ve uzun bir tarih devrinde türlü türlü şekillerle tezahürlerini gördüğü harekettir.

O tarihlerde Türkler de kitle kitle ve aşiret cemiyetleri halinde Irak'a, Anadolu'ya doğru, yeni bir dalga halinde ilerliyorlardı. Bu aşiretlerin demokratik ruhları da henüz bozulmamıştı. İlerlerken hep Alevilik ruhu içinde bulundular ve bu arada İslam dinini kendi hayat anlayışlarına uydurmak için birtakım tefsirler yaptılar. Bu suretle, Alevilik, zamanına, yerine, siyasî ve içtimaî şartlara göre, İslam akidelerine verilmiş birtakım tefsirlerle, türlü türlü şekillere girdi: Bütün demokratik kitleleri saran, bütün demokratik teşkilâtlarda ve ezcümle küçük san'at muhitleri içinde tamamen hâkim olan ruh budur. Bu ruh, aynı zamanda tarih içinde Türklüğün İslamlığı anlama tarzıdır ki Türk bununla, Bizanslaşan, mutlakıyetçi, Roma'cı Osman oğullarına isyana ve mücadeleye kadar gitti. Alevi Şah İsmail, elbette Sünni Yavuz'dan daha Türk ve Türkçü idi. Yavuz farisî divan yazarken Hataî ismile divan vücade getiren Şah İsmail Türk dilinin şairi oldu. Demirlenk'in Beyazıt'ı perişan etmek için dayandığı kuvvetler Alevi Türklerdi; buna mukabil Beyazıt'ın ordusu devşirme ile Hristiyan Sırlara istinat ediyordu. Türk olan kısmı da daha muharebenin ilk safhasında Demirlenk'in kumandasındaki Türk kitlesine iltihak etmişlerdi.

Alevilikle mücadele eden bütün Osmanlı tarihi, aynı zamanda Türk'ü ezen bir tarih hareketinden başka bir şey değildir. Bununla beraber, türlü türlü şekillere giren Alevilik, her şeye rağmen, ölmeyen Türklükle birlikte Osmanlı tarihi içinde ve devşirmenin zulmü altında yaşamakta devam etti. Osman oğulları kendilerini Sünnilik yoluyla müdafaa ettiler ve gerek devşirmeye, gerek Rumeli Hristiyan prenslerinin yardımlarına dayanarak Alevi'yi ve Türk'ü her fırsat buldukça kestiler. İşte, Sünni ile Alevi arasındaki münâferetin hikâyesi bizzat bu tarihin kendisinden ibarettir.

Bugün Osmanlılık yıkılmıştır. Bugün hâkim olan Türk'tür; şu halde Sünnilikle Alevilik arasındaki mücadele de bitmiştir. Fakat, sade Sünnilik ile Alevilik arasındaki mücadele bitmiş değil, belki de, Türk bakımından, Aleviliğin, Osmanlının dilile anlatılmış olan Alevilikten büsbütün başka birşey olduğu görülmeğe başlamıştır. Bugün görüyoruz ki, Türklerin en koyu Sünnileri bile Alevilikten bir

parça bir şey muhafaza etmiştir. Türk'ün uyandıkça Alevilik ve Sün-nilik davası ehemmiyetini kaybetmiş, bir zamanlar Türk ile Bizans, İran ile Bizans (yani Osmanlı) çarpışırken en şiddetli şekli almış olan bu dava, uyanan Türklüğün müşterek şuuru ile mahiyetini çoktan beri değiştiriyordu. Fransızlar, bunu Suriye'de yeniden uyan-dırmak istediler. Fakat, biz Türkler, artık o eski Osmanlılar değiliz! Fransızların uyandırmak istedikleri fitneyi ezeceğiz.

Hamîş: Türklüğün bu çok mühim hâdisesini Türk okuyucula-rına iyice tanıtmak için Son Posta sayfamızda neşredilmek üzere ay-rıca makaleler hazırlamaktayım.

Fransa'nın Suriye Komiseri Yeni Bir Ermeni Meselesi Çıkarmak Mı İstiyor?

Asilzade Bay de Martel Suriye'de ateşle oynamıya başladı, gazetesini bîçare bazı Ermenileri ümit ve hülyaya düşürerek avlamıya çalışıyor

De Martel, kaş yapayım derken göz çıkarıyor

Aleyhimizdeki siyasetini dikkatle takip ediyoruz

Mukabeleye karar verirsek kaybedecek olan biz değiliz

Suriye ile Türkiye arasındaki dostluk münasebetlerini bozmak için sistematik surette çalışmayı kendisine iş edinmiş olan Bay de Martel, talihsiz bir diplomattır; çünkü elde etmek istediği gaye için çalışırken Türkiye ile Fransa arasındaki dostluk binasının temellerini yıkmakta olduğunu farkında olmuyor ve kaş yapayım derken göz çıkarmak bahsinde en beceriksiz ve düşüncesiz insanlara taş çıkarıyor.

Bunun yeni bir misalini, bize Son Posta'nın Suriye muhabirinden gelen son mektup gösterdi. Bay de Martel'in üfürükleriyle işleyen La Sirie gazetesi, Sancak meselesi arasına bir de Ermeni meselesi sıkıştırmak gibi yeni ve parlak bir gaf yapmıştır. Bizim için de tarihen hal ve tasfiye edilmiş bir mesele olan Ermeni meselesi bahsini tekrar ortaya atmakla Türk umumî efkârını gücendirmekten ve aramızda Fransa'ya karşı mevcut dostluk hislerini baltalamaktan başka hiç birşeye yaramıyacak olan bu makaleye eğer aynı tarzda mukabele etmek isteyseydik de Martel'in de, emsali arkadaşlarının da yüzlerini kızartacak ve başlarını önlerine eğdirtecek pek çok şeyler söyleyebilirdik. Fakat, biz dünyayı lâfla ıslah etmek iddiasında olmadığımız ve henüz Fransa ile olan dostluk siyasetine kıymet vermekte bulunduğumuz için bu yola gitmiyoruz. Yalnız, şunu söylemek isteriz ki Bay de Martel'in Suriye'deki aleyhimizde gütmekte olduğu siyaseti, mümkün olan dikkatle takip ediyoruz; mukabeleye karar verdiğimiz gün, kaybedecek olan elbet biz değiliz.

Ermeni meselesine gelince, bu bahiste düşündüklerimizi şimdiye kadar birçok vesilelerle biz vazihan anlattık. Fakat, gerek Bay de Martel'in, gerek bizzat Fransa'nın ve nihayet bu meselede canları ve başlarıyla alâkadar olan Ermenilerin işi biraz daha iyi anlamalarına yardım için şu sözleri tekrar edelim:

Cihan harbi sırasında Türkiye'de yapılmış tehcirde eğer

beyhude yere Ermeni kanı dökülmüşse bir o kadar, hiç olmazsa ona yakın Türk kanı da dökülmüştür. Bunun birinci derece mesulü Çarlar emperyalizmi, onun arkasından da müstemlekeci Fransızlardır. Vicdanları para ile satın alınmış Ermeni komitecilerine isyanı tertip ettirenler onlardır. Bugün de Bay de Martel aynı rolü oynuyor, Suriye’de darma dağınık bir halde yaşayan ve dünyada dönen siyaset fırıldaklarından habersiz iş, güçlerle meşgul olan Ermeni kitlesini de Martel yeniden bir avantüre sürüklemeye çalışıyor.

Bu avantürü alâkadarlara haber verelim: Bay de Martel, dünyayı bir ahtapot gibi sarmış olan müstemlekecilğin tipik bir mümessilidir. Maksudı Suriye’yi parçalamak ve Arap-İslam ekseriyetini Suriye’deki ekalliyetler vasıtasile tutmak, ezmek ve kemirmektir. Bunun için, kendisinin arkasında Fransa’yı Ermenilerin hamileri gibi gösterir. Fakat bu siyaseti günün birinde bir çarpışmaya varırsa, o zaman Bay de Martel ortada yoktur. Kim kuvvetli ise o kazanır ve hak ta kuvvet demektir. Fransa’nın Halk Cephesi hükûmetinin bilmesini çok arzu ediyoruz ve kendisine haber veriyoruz: Asilzade Bay de Martel Suriye’de ateşle oynuyor!

Ermeniler de haber verelim: Türk’e dost olan Ermeni, Türkiye’nin içinde de olsa, dışında da olsa Türk’ün dostudur ve bir Türk kendisini ne kadar emniyet altında hissederse o da kendisini o kadar emniyet altında duyabilir. Türk’e düşman olana gelince, Ermeni de olsa, Türk te olsa, Türk onun düşmanıdır.

Dünyanın yeni ve insanî bir siyaset takip etmesi davasının senelerden beri müdafaasını yapmış bir insan olan Bay Blum’un Türk demokratlarının hâlâ emniyetleri olduğunu söylemeği unutmıyacağız: Beyrut’ta Fransa’yı temsil eden Bay de Martel’in gazetesi, Türk milletinin en hassas damarına basmakta kendi kendisine geniş bir serbesti vermiş görünüyor. Son tarihin mazlûm bir millete zalimlik isnat eden büyük devletlerin emperyalizm hırslarına oyuncak ola ola şimdiye kadar pek çok kurban vermiş bir milleti yeni avantürlere sevketmeğe çalışan bu siyasete bir nihayet vermek, Türkiye-Fransa dostluğu namına da çok güzel bir iştir. Fransa’da aleyhimizde neşriyat yapan gazeteler için Fransa hükûmetini, hiç olmazsa zahiren mes’ul tutmamıza imkân yoktur. Fakat, Beyrut’ta Komiserlik parasile çıkan ve ancak Haçlılar zamanında yazılacak bir üslûp ile neşriyat yapan bu az nâzik gazeteyi susturmak Bay Delbos’un elindedir.

Fransa Suriye'deki Yeni Siyasetten Mes'ul Mevkiidedir

Son Posta'nın, Cenevre anlaşmasının ilk günlerinden beri üzerine celbetmekte olduğu ve herkese haber vermeğe çalıştığı bir iş, hürriyet ve plân dahilinde, tabii olan mecrasını takip ederek yürüyor. Paris ve Cenevre'ye giden ve Fransa'ya, mütemadiyen Türk dostluğu namına Suriye'yi feda etmiş olmak ithamları ile hücum eden Suriye heyeti, Kont de Martel'den aldığı talimat veçhile, Cenevre esaslarının bir kısmının mahiyetini bozmak için çalışıp duruyor. Müzakerelerin ilk safhası, bizim tarafımızdan intizar edildiği veçhile, muvafakiyatlı bir yürüyüş yapmış değildir. İş olduğu yerde saymakta ve komisyon müzakerelerini nisanın ortalarına doğru atmış bulunmaktadır.

Bu manevra böyle devam ededursun, öte tarafta Suriye'de de Türkiye aleyhine matbuat neşriyatı devam ediyor. Suriye'nin Nasjonalist gazeteleri tarafından her gün herkese anlatılmak istenilen şey şudur ki Türkiye, bütün Arap memleketlerini tekrar yutarak, Osmanlı İmparatorluğu'na iade etmek fikrindedir. Buna karşı bir tek çare var: Bütün Araplar, Türkiye'ye karşı ittifak etmelidirler!

Müstemlekeçilerin kasden koparttıkları bu yaygaraya, bereket versin ki, diğer Arap memleketlerinin hiç te aldındıkları yoktur. Fakat zarar yok, onlar istedikleri kadar aldındırmazlar. Suriye yaygaracıları için takip edilecek politika yolu malûmdur: Fesat ve tezdîr sayesinde, bütün Araplarla Türklerin değilse bile, hiç olmazsa Suriyelilerle Türklerin aralarını açmaya çalışmak. Lübnan'ı Suriye'den koparıp Fransa'ya teslim eden, Fransa'nın bütün Suriye'yi avucu içinde tutmasını gönül hoşluğu ile kabul eden bu yaygaracılar, Türk Hatay'ın Türk ve müstakil olarak kalmasına razı olmadıkları gibi bunu ellerinde bize manen olsun hücum için vesile olarak ta kullanıyorlar. Niçin? Çünkü Kont Cenapları bunu böyle istiyor. Fransa böyle istiyor mu, istemiyor mu? Onu bilmiyoruz. Bildiğimiz birşey varsa, Fransa'nın mandası altında bulunan ve hattâ, -eğer tabir caizse- Fransa'nın müttefiki bulunan bir memlekette gene Fransa'nın eli altında bulunan bir matbuat, mütemadiyen Türkiye'ye hücum ediyor!

Bilmiyoruz bu siyaseti Paris hükûmeti de dereceye kadar yakından tanıyor ve onu ne dereceye kadar tutuyor. Fakat, gördüğümüz şey şudur ki Kont Cenapları gâh nalına, gâh mihına vura vura,

Suriye’de öyle bir hava yaratıyor ki bu vaziyetin dönüp dolaşıp Türk efkârını sabrın son haddine kadar götürmesinden korkmak mümkündür. Fransa’nın mandası altında bulunan yahut, -haydi müstemlekeçilerin yeni tabirini kullanalım!- Fransa’nın müttefiki bulunan bir memleketin mütemadiyen Türkiye’ye hücum edişi, Fransız-Türk münasebatında, Fransa’nın Türkiye’ye karşı gösterdiği dostluğun matbuatına kaydedilmesi mümkün olan hâdiselerden değildir. Bundan dolayı müteessifiz. Bu teessüf içinde, bizler için artık şunu söylemek bir vazife olmuştur: Fransa, Suriye’nin takip eylediği siyasetten, mandacı olarak, söz gelişi, müttefik olarak ta Türkiye’ye karşı dostluk namına, mes’ul bir mevkidedir. Paris hükûmetinin bu noktayı gözönünde tutması zamanının gelmiş olduğu artık şüphesizdir.

İki Şeyi Başka Başka Ölçülerle Ölçen Fransa

Hatay meselesinin hallini takip eden ilk günlerde üzerine dik-kati davet ettiğimiz bir nokta vardır: “Hatay meselesi, prensip ola-rak, halledilmekte beraber bu prensibin tatbikatında pek çok müş-küller çıkacaktır; başta yüksek komiserlik olduğu halde, Fransa’nın Suriye siyasetini idare edenler, Cenevre prensiplerinin tatbikatı es-nasında onları baltalamak için herşeyi yapacaklardır” diyorduk. O zamandan beri, hayli gün geçti, hayli konuşuldu ve yazıldı. Neticede gördük ve görüyoruz ki gerek Sancak’ı alâkadar eden diğer mesele-lerde ileri atılmış bir adım yoktur. Her şey, tahmin etmiş olduğ-u-muz tertip ve hava içinde cereyan etmekte ve herşey, ortaya yeni bir Danzig (Dançık) meselesi çıkarmakta olduğunu göstermektedir.

Hangi taraftan bakılsa, ortada aynı maddenin iki türlü ölçü ile ölçüldüğü görülür. Fransa, iki türlü ölçü kullanmak hususunda em-salsız bir ihtisas sahibidir. Kendisi için ayrı bir ölçü, başkaları için ayrı bir ölçü. Fransa, Suriye meseleleri karşısında kendisi için ayrı bir ölçü kullanıyor ve yüzde yüz Arap olan Lübnan’ı Suriye’den ayı-rıp kendisine bağlamak politikasında süratle yürüyüp gidiyor. Çünkü Lübnan, senelerden beri bu maksat için hazırlanmış olan Katolik Araplarla Fransa’ya sımsıkı bağlanacaktır. Çünkü Fransa, Şarkî Akdeniz müstemlekesini tutmak için Lübnan’ı kendisine ge-niş bir kapı olarak kullanmaya karar vermiştir. Lübnan’ı, tabîi olan en geniş hududundan daha geniş bir sun’î hudut ile Suriye’den ayı-rıyor, günden güne tamamen müstakil -sözde!- bir devlet halinde kendi eline alıyor. Bunu yaparken de Suriyeliler, Araplar buna acaba ne derler? diye zihninden en küçük bir mülâhaza geçirmiyor. Fakat, iş öte tarafa, Hatay meselesine gelince, Fransa cebinden başka bir ölçü çıkarıyor ve bir taraftan bize, bir taraftan da Suriye’ye başka başka sözler söylüyor; haktan, adaletten, ittifaktan, mes’uliyetten bahsediyor. Kimse de ona sormuyor:

— Ya Lübnan? Şimdi, parasını bile Suriye parasından ayırmakla meşgul olduğunuz Lübnan?

Suriyeliler de, yahut Suriye’nin bugünkü hükûmet mahafili de, Fransa’dan aldıkları dersi güzel öğrenmiş ve onu -bittabi Fransa he-sabına- gayet güzel tatbik eden insanlardır. Fransa, onların ellerin-den Lübnan’ı koparıp günden güne daha kat’î surette sımsıkı ken-disine bağlıyor. Kitlet’ul Vataniyye’nin buna karşı belli başlı hiç bir

itirazı yoktur. Belki itiraz ediyorlar, fakat, neticede, gene olan olup bitiyor. Halbuki Lübnan yüzde yüz Arap'tır; fakat, yüzde seksen Türk olan Sancak'a gelince o zaman, Ermenilerle kardeş olup Türkiye'ye karşı hemen bir husumet cephesi vücade getiriyorlar. İşte, bu da ikinci bir ölçüdür.

Türkiye, bu iki ölçü dostları uzaktan dikkatle seyrediyor. Fransa siyasetinin bu oyunlarını anlamıyacak kadar çocuk veya ahmak değiliz. Fransa'ya, tedrici surette Şarkî ve Merkezî Avrupa'yı kaybetti-ren bu ruh, Türkiye'de de tesirlerini yapmaktan hali kalmıyacaktır. Türk efkârı umumiyesi, bu siyasetin cilvelerini birer birer gördükçe Fransa siyasetinin, hudutlarımızın yanıbaşındaki bu faaliyetini ve faaliyetin hedeflerini not etmesini bilecektir. Bunu Fransa'ya açıkça söylemekte hiç bir mahzur görmüyoruz.

Suriye'nin Kitlet'ul Vatanîlerinin kullandıkları an'anevî Fransız ölçüsüne gelince, bunlar için şimdilik ayrı bir hüküm vermeğe lüzum yoktur. Çünkü, bunlar, halen Fransa'nın kuklalarından başka birşey değildir!

Yalan Plânı, İftira Plânı, Tahrik Plânı

Fransız müstemlekecilerle Taşnaklar arasında dostluk yeniden aldı, yürüdü

Taşnaklar da kurukemik mukabilinde bu müstemlekecilerin zararlığını yapmaktan vazgeçsinler. Bir Ermeni meselesi mi çıkarılacak? Türkiye bütün bunlara karşı sabretmesini bilecektir. Beynelmillel meselelerde kuvvetli olanlar, kendilerini kuvvetli hissedendenler için sabır, en güzel muvaffakiyet vasıtasıdır.

Hâdiseler inkişaf ettikçe, Hatay davası tekâmül seyrini takip edip gittikçe yavaş yavaş vazıh bir çehre alan yeni bir hâdiseye karşısında olduğumuzu görüyoruz; bu hâdiseye, Hatay davasının yanibaşında uyanan, gün geçtikçe canlanmaya ve şekillenmeye başlayan bir meseledir. Taşnaklarla Fransızlar arasındaki dostluk!

Geçende, Fransa'nın Şark'taki organı, La Sirie gazetesi, Ermeniler için aynı zamanda hem bir mersiye, hem de bir kaside olan bir makale yazmıştı. Aynı günlerde, Suriye'nin Fransa'dan ilham alan Nasyonalist gazeteleri de Ermenilere "kardeşlerimiz" diyorlardı. Gene bir zamandan beri görüyoruz ki Hatay'da Türk'e karşı gerek tahrik, gerek tethiş, gerek mücadele kuvveti olarak müstemlekeciler tarafından teşkilatlandırılan kuvvetlerin içinde hâkim olan unsur, gene Ermenilerdir. Bütün bunları görüp durduğumuz sırada şimdi bir de başka bir hâdiseye şahit oluyoruz: Paris'teki Taşnak gazetesi Türkiye aleyhine sistematik neşriyata başladı!

Haraç ismini taşıyan bu Taşnak organı iki üç hafta evvel çıkan bir nüshasında Hatay meselesini ele alarak Türkiye aleyhinde bir hayli şeyler yazdı. Bu makaleyi uzun uzadıya nakle lüzum yoktur, içinde ne bulunduğunu herkes keşfedebilir: Türkiye hükûmetinin birtakım gizli maksatları vardır. Bu karanlık siyaseti tahakkuk ettirmek için Türkiye, senelerden beri çevirdiği entrikalara Sancak meselesi münasebetiyle büsbütün şümül vermiştir. Bu mesele, mürettep bir plânın ancak bir safhasıdır. Türklerin tasarladıkları istilâ planlarında yalnız İskenderun ve hattâ Suriye ve Lübnan'la iktifa etmeyip, plânlarla beraber, ellerini ta Filistin'e kadar uzatmışlardır! Vesaire... Vesaire... Fakat iş bununla kalmadı; o zamandan beri bu gazete, her vesileden istifade ederek Türkiye aleyhine neşriyatta bulunuyor.

Görülüyor ki Sancak meselesinde, Sancak hudutları haricinde

mürettep plânı değil, hiç bir maksadı olmıyan Türkiye, bizzat mürettep bir plân karşısında bulunmaktadır: Fransa müstemlekeçilerle Taşnaklar arasında vücade getirilmiş bir ittifak ve bir plân, Yalan plânı, iftira plânı, tahrik plânı... Haber verelim ki bu mürettep Fransız-Taşnak plânı karşısında Türkiye'nin de mürettep bir plânı vardır: Son haddine kadar sabretmek! Haber verelim ki Türkiye Suriye'deki müstemlekeçilerin ipliklerini pazara çıkarıncaya kadar sabredecektir. Taşnaklara da haber verelim ki, onlar için mukadder olan âkıbetin tahakkuk günü geldiği zaman, bütün dünya efkârı umumiyesinde Türkiye ile beraber olduğu görülecektir. İşte, Türkiye'nin mürettep sabır plânı da böyle iki taraflı bir gayeye müteveccihdir.

Fransız müstemlekeçileri, Suriye'de karşımıza yeni bir Ermeni meselesi çıkarmak için uğraşmakta devam etsinler; Taşnaklar da bir kuru kemik mukabilinde bu müstemlekeçilerin zağarlığını yapmak-tan vazgeçsinler. Türkiye bütün bunlara karşı sabretmesini bilecektir. Biz biliriz ki, herhangi bir işte muvaffak olmanın şartlarından biri de sabırdır. Bilhassa, beynelmilel meselelerde, kuvvetli olanlar, kendilerini kuvvetli hissedenenler için sabır en güzel muvaffakiyet vasıtasıdır. Suriye ve Lübnan'da takip ettikleri tahakküm ve istismar plânlarını, müstemlekeçilerin başlarına geçirmek günü gelinceye kadar Türkiye sabretmesini bilecektir. Varsın, o zamana kadar, Taşnaklar da kanlı ağızlarile kuş tutmak için, gaddar avcılara köpeklik yapmakta devam etsinler!

Suriye Hariciye Nazırının Sözlerinde Biz Hiçbir Samimiyet Göremedik!

Nasıl görelim ki Suriye gazetelerinin hakkımızda yazdıkları vak-tile Taşnak ve Makedonya matbuatında dahi okumadık

Suriye hey'eti Ankara'ya uğramadı. Cebel-i Dürüz'deki son vaziyet onlara programlarını değiştirmiş olacak. Biz zaten hey'etin Ankara ile bir şeyler konuşabileceğine akıl erdiremiyorduk.

Hâdise inkişaf ettikçe, Hatay davası tekâmül seyrini takip edip gittikçe yavaş yavaş vazih bir çehre alan yeni bir hâdise karşısında olduğumuzu görüyoruz; bu hâdise, Hatay davasının yanibaşında uyanan, gün geçtikçe canlanmaya ve şekillenmeye başlayan bir meseledir. Taşnaklarla Fransızlar arasındaki dostluk!

Son Posta'nın Şam muhbirine ve aynı zamanda Şam matbuatına göre, Suriye hey'eti Paris'ten dönerken Ankara'ya uğrıyacak ve orada Türk devlet adamları ile Sancak meselesinin nihaî halline ait bazı meseleleri konuşacaktı. Hey'et, ekspresle yoluna devam ederek Ankara'da durmamıştır. Cebel-i Dürüz'deki son vaziyetin Suriye hey'eti için, yolda vakit kaybetmeğe bırakmıyacak kadar ciddî olduğunu tahmin ederiz. Şam'dan buraya haberler gelinceye kadar, onların programlarının değişmiş olması da bu suretle izah edilebilir. Fakat, eğer doğrusunu söylemek lâzım gelirse, Suriye hey'etinin Ankara ile ne konuşabileceğine biz de zaten pek akıl erdiremiyorduk.

Bunun muhtelif sebepleri vardır. Bir tanesi, Suriye hey'etinin Suriye namına salâhiyetle söz söyleyebilecek bir mevki ve sıfatı olmamasıdır. Bugün Suriye hükûmeti diye ortada adı geçen hükûmet, henüz Fransız mandası altında bulunan bir memleketin, herhangi bir meselede müstakilen karar almıya ve fikir beyan etmeğe salâhiyeti olan bir hükûmet değildir. Sancak meselesi de bir Suriye-Türkiye meselesi değil, bir taraftan bir Türkiye-Fransa ve bir taraftan da Milletler Cemiyeti'ni alâkadar eden beynelmilel bir iştir. Denilebilir ki Suriye, Fransa ile akdettiği muahede mucibince yakında müstakil bir memleket olacaktır. Biz buna da lüzumundan fazla inanıyor değiliz. Bu ittifak muahedesinin akdî tamamlanıp mer'iyet mevkiine girdiği zaman dahi, Suriye hükûmeti, müstakil bir devlet olarak sayılacak değildir. Sade, müstakil bir devlet olabilmek için lâzım gelen evsafın bir çoğunu haiz bulunmayacağı gibi Fransa'nın Lübnan'daki vaziyetine ve Lübnanlıların Fransa ile olan münasebetlerine

bakıldığı zaman bu zavallı memleketin, yakın zamanlarda bir dereceye kadar daha istiklâl elde edebileceğine inanmaya dahi imkân yoktur. Suriye, müstakil bir varlık sahibi olabilmek için şimdiye kadar, maalesef çok parçalanmıştır. Coğrafi, veya iktisadî olsun, siyasi veya manevî olsun, hangi taraftan bakılsa Suriye parçalanmıştır. Böyle olmasaydı, belki yakın bir atide, Irak gibi, Mısır gibi bir istiklâlâle sahip olabilirdi. Şimdilik buna imkân yoktur.

Suriye'nin bu vaziyetinden ancak kendileri mes'uldürler. Suriye bunu istemiş ve istediğine de nail olmuştur. İki de birde, bize dönüp, bizi Suriye'yi istilâ emellerile itham edenler, bu yolda hatır ve hayale gelmiyen masallar uyduranlar, kendi gözlerindeki mertebesi görme-yip, başkalarının gözlerinde çöp aramakla meşguldür. Bizim bütün derdimiz, parçalanmış ve parçalanmaya mahkûm görünen bir Suriye içinde bir Türk memleketi olan Hatay'ın da sefalet çekmesine mâni olmaktır. Yoksa, bizim Şam'ın şekerine âşık olmadığımızı Suriyeliler pek iyi bilirler. Osmanlı Devleti'nin ve Türk milletinin asırlardanberi "Kavmi Necibi Arap" diye el üstünde tuttıkları bir milletin Suriye'deki parçası, Osmanlı İmparatorluğu devrinde, bir Suriyeli vahdetine sahiptiler ve imparatorluk onları tamamen servet bırakmıştı. Onlar, o zamanki rejimi beğenmediler ve halkın hiç olmazsa bitaraf durmasına mukabil, siyaset elebaşları vasıtaile, o rejimi yıkmaya çalıştılar. Şam meb'usu Şükrü el-Aselî'nin, bizim aleyhimizde yazdığı yazılarile meşhur olan El-Muktebes gazetesinin yerine geçen bugünkü El-Kabes gazetesinde aleyhimize yapılan neşriyatı gördükçe acı acı gülümsüyorum; millî şuuru inkişaf etmemiş bir millet, bu suretle dostunun ve düşmanının nerede olduğundan gafil bulunmakla temeyyüz eder. Demek ki Şam'dakiler, henüz dostlarını ve düşmanlarını nerede aramak lâzım geldiğinden haberdar değildirler.

Hayat böyledir: Aklını başına alanlar müstakil olurlar ve müstakil kalırlar Aklını başına almamış, şuurlanmamış olanlar da Suriye gibi, her bakımdan bir başka türlü parçalanmış talihsiz millet hayatı yaşarlar.

Hayat kanunu bunu böyle istiyor; bizim için yapılacak hiç bir şey yoktur.

Suriye Hariciye Nazırı Sadullah Cabiri Bey'in İstanbul'dan geçerken gazetecilere söyledikleri sözlere gelince, biz bunlarda, bütün

teminata rağmen, samimilik eseri hiç görmüyoruz. Bunun sebebi de gayet basittir:

Vatanîlerin en koyu gazetesi olan El-Kabes'teki neşriyat, onların bize karşı olan fikir ve duygularının gayet açık bir delilidir. Türkiye aleyhinde bu kadar müzevircesine, bu kadar yalanla, iftira ile dolu neşriyatı, otuz senelik gazetecilik hayatımda bir defa bile görmedim. Makedonya matbuat, Taşnak matbuatı, Çarlık matbuatı gibi bir takım matbuatta aleyhimizde yazılmış çok şeyler hatırlarım. Fakat, Suriye matbuatında, bu arada bilhassa, hükûmete yakın olan El-Kabes'te okuduğum şeyleri, başkalarında hiç hatırlamıyorum.

Bir taraftan aleyhimizde bu neşriyatı yapan Vatanîler, bir tarafta da İstanbul'dan geçerken, samimiyet edası takınarak, dostluktan ve muhabbetten bahsederlerse elbet çok tuhaf olur.

Bununla beraber, biz Suriye'ye dargın değiliz ve onun talihine de acırız.

Suriye Parlâmentosundaki Nümayiş

Suriye parlâmentosunda, geçen gün bir açılma merasimi yapıldı. Buna dair gelen haberlere ve Şam gazetelerinde okuduklarıma nazaran, bütün açılma merasimi, Sancak meselesi etrafında yapılmış fırtınalı bir nümayişten ibarettir. Birtakım mebuslar söz almışlar, Türkiye aleyhinde bir hayli şeyler söylemişler, Sancak'ın iki mebusu da, Sancak'ın "Arap, Ermeni ve Türk" ahalisi namına Suriye'ye sadakat ve bağlılık hislerini ifade eden bir beyanname okumuşlardır. Bu beyannameye Sancak'ın "Arap, Ermeni ve Türk olan ahalisi" tarzındaki ifadenin inceliği gözümüze çarpmaktan hali kalmadı. Sancak mebusları evvelâ Arapları, sonra Ermenileri, sonra da Türkleri sayıyorlar. Temsil etmek iddiasında bulundukları bir intihap daire-sinde Türkleri üçüncü mertebede zikreden ve Türk ile Arap arasında "Ermeni" yi sokmaya itina gösteren bu beyanname, Suriye'de hüküm süren ruhun çok dikkate değer bir vesikası ve Sancak bahsinde Türkiye'yi harekete getirmiş olan zaruretlerin en mükemmel bir delilidir. Hama mebusu Şişaklı'nın Türkiye hakkındaki iltifatları da gözümüzden kaçmadı. Her şey gösteriyor ki, kürsüsünde bir taraftan Türkiye'ye hücum edilirken öte taraftan da Fransa için kasideler söylenen bu parlâmento, bilhassa bu nümayiş yapmak için açılmıştır.

Nümayiş esnasında Suriye hükûmeti, Türkiye hakkında dostâne sözler söylemeği de ihmal etmemiştir. Bunlar, ince diplomasi oyunlarıdır. Devlet adamlarının ağızlarile böyle söyleyen hükûmet, gayri mes'ul parlâmento ağzile büsbütün bu dostluğa aykırı sözler söylenirse bunun manasını anlamak bizim için hiç te güç değildir. Hele, Şam hükûmetinin gazeteleri tarafından Türkiye aleyhine yapılan neşriyatı gözönüne getirecek olursak Şam hükûmeti tarafından verilmekte olan dostluk teminatının ne kadar ağızdan döküle döküle söylenmiş sözler olduğunu pek iyi anlarız. Yüzde doksan dokuzu yalana, masa başında uydurulmuş masallara istinat eden bu neşriyat bu tarzda devam edip gittikçe Şam'dan gelecek dostluk sözlerinin bir kelimesine bile inanacak kadar safdil değildir.

Halen Ankara'da bulunan Irak Hariciye Nazırı muhterem Bay Naci el-Asil'in, Ankara'da devlet adamlarımızla konuştuğu sırada Suriye ile Türkiye arasındaki dostluk münasebetlerinin teyidi meselesine de lâkayıt kalmıyacağı hakkında gazetelerde birtakım

neşriyata tesadüf ediyoruz. Türklerle Araplar arasında dostluktan ve kardeşlik duygusundan başka bir hissin hüküm sürmemesi icap ettiğine tamamen kani bir Türk sıfatile şunu söyliyelim ki, böyle bir devrin açılması için birinci şart, bir taraftan şu Suriye gazetelerinin yalan ve tezirle dolu olan neşriyatına bir nihayet vermesidir.

Türkiye, Irak'la olduğu tarzdaki dostluk ve kardeşlik münasebetlerini, sade Suriye değil, bütün Arap memleketlerine kadar uzatmak ve yaymak fikrinin en hararetli taraftandır. Bizim siyasetimiz, Şark milletlerinin birbirleriyle ancak dost olmaları prensibi üzerine kurulmuştur. Fakat, Şam hükûmetinin matbuatı Türkiye'de mevcut olan bu temayülü bu suretle baltalamakta devam ettikçe, bizim bu prensibimizi Suriye ile olan münasebetlerimize arzu ettiğimiz genişlikle tatbik edebilmemize imkân yoktur. Dostluk ancak müteakbil olur. Hele Bay Cabiri'nin Suriye Meclisi'nde bir taraftan dostluktan bahsedip te öbür taraftan:

— Bu sözlerimiz herhangi bir zaafın veyahut korkunun eseri değildir

Diye falsolu bir dil kullandığını gördükçe, esefle söylemeğe mecburuz ki, Şam ile Ankara'yı tam bir dostluk bağı ile bağlamak çok müşkül olacaktır.

Paris Anlaşması

İsmet İnönü Londra'ya giderken bir geceyi Paris'te geçirdi. Bu bir gece esnasında Paris'in resmî mahafili hep onula meşgul oldu. Paris gibi, dünya siyasetinin ve dünya menfaatlerinin çalkandığı ve şu dakikada her kaldırımında başka bir dahilî meselenin dolaştığı görülen bir şehirde İsmet İnönü'nün geçişi bir hâdise teşkil etti. Türkiye Başvekili güzel karşılandı, güzel kabul edildi, hakkında hararetli bir dostluk muamelesi gösterildi. Hiç şüphe yok ki, bu bir nümayıştır: Türk-Fransız dostluğu lehine küçük mikyasta bir nümayiş.

Son zamanlarda aradan geçen ve Türk-Fransız münasebetlerini hayli karıştıran bir takım ahvalden sonra, bu münasebetlerde değişmiş bir şey olmadığını ve her şeyin ananevî şeklini muhafaza ettiğini göstermek için bu nümayiş, çok yerinde gelmiştir. Suriye gazetelerine inanmak icap etseydi, Fransızlarla Türklerin araları gün geçtikçe bozulduğuna kani olmak mümkündü. Paris'teki büyük mânalı küçük nümayiş gösteriyor ki iş öyle değildir. Hattâ dahası var: Her iki taraf da Paris'te âleme karşı bir sürpriz hazırlamış olduklarını gösterdiler: İsmet İnönü Paris'ten ayrılırken gayet mühim sözler söyledi ve orada bir anlaşma vaki olduğunu haber verdi.

Esasen işlerin başka türlü olması için de sebep yoktur. Yer yüzünde hiç bir köşe görülmez ki orada Fransa ile bizim menfaatlerimiz arasında doğrudan doğruya ihtilâf ve bir çarpışma olsun. Hatay ve Suriye bahislerindeki ihtilâf çok mahalli ve çok küçük sebeplerden ileri geliyor. Hattâ, bu ihtilâfın Fransa ile bizim aramızda değil, müstemlekecilerle bizim aramızda çıkmış bir mesele olduğunu söylemekten hâli kalmadık. Hakikaten de kanaatimiz bu merkezde idi. Eğer Fransa'nın müstemlekeci unsuru araya karışmamış olsaydı bu ihtilâf bu kadar uzamaz ve mesele çoktan halledilmiş bulunurdu.

Başvekilimiz, Paris'ten ayrılırken gayet mühim beyanatta bulundu; "Fransa ile iş birliği kararlaştı" ve "Hatay işini, kabul edilen prensiplere tam manalarını vermek yoluyla halletmekten başka çare yok!" dedi. Bu sözlerin birincisi, Fransa ile olan dostluk münasebetlerinin eski şeklini aldığını ve ikincisi de bugünlerde Hatay müzakerelerinin sür'atle ilerleyeceğini gösterir.

Demek oluyor ki Fransa ile aramızda aylardanberi devam edip gelen münakaşalar, ihtilâflar, acı ve tatlı gazete edebiyatı, bütün

bunlar, eski masallarda ve yahut Amerikan filmlerinde olduğu gibi, nihayet düğün ve dernekle, “Hepy end” le bitiyor. Bir taraftan Türkiye-Fransa münasebetleri de eski şeklini alıyor ve hattâ daha ileri gidiyor, daha sıkı bir iş birliği yapmayı tasavvur ediyor. Öbür taraftan da Hatay meselesi, tabîî olan hal şeklini buluyor.

Fransız gazeteleri, hattâ bunların arasından bir kaç ay evvel bize bir hayli veriştirmiş olanları bile hâdiseden memnun görünüyorlar. Onların memnuniyetlerine biz de iştirak ederiz. Sulha muhtaç olan dünyada halledilen her ihtilâf, hattâ küçük de olsa büyük bir kazançtır. Bu ihtilâfın çıkmış olması bile abesti. Bereket versin ki, Fransa siyasetini idare eden yeni adam, dünyanın bir hayli değişmiş ve artık milletler arasındaki meseleleri eski usullerle halletmenin - yahut edememenin- zamanı geçmiş olduğunu anlamakta gecikmedi. Bugünkü netice, onun eseri sayılsa gerektir.

Paris konuşmalarının neticelerini her iki taraf da kendi siyaseti için bir muvaffakiyet sayabilir: Bir taraf vererek muvaffak oldu, öbür taraf da alarak. Fransa vermesini bildi, Türkiye de istemesini ve almasını. Bunun için, bütün bu gürültülü münakaşalar ve mücadeleler arasında, gösterdikleri siyaset kuvvetinden dolayı tebrik etmek lâzımdır. Her iki taraf da hislerine kapılmadı; her iki taraf da realiteyi gördü. Biz istemek hakkımız olduğu için istedik, o da vermek zarurî olduğu için verdi.

Temenni etmek lâzımdır ki Fransa ile Türkiye arasında hayli mücadele pahasına elde edilmiş olan bu mes’ut netice, devamlı olsun ve Avrupa’nın sulhuna yardım hususundaki vazifesini tam olarak ve muvaffakiyetle yapsın.

İki Taraflı Zafer: Hatay Davasının Son Safhası

Son günlerde muhtelif taraflardan gelen muhtelif haberler hep birbirini tutuyor: Ankara'da Bay Saraçoğlu'nun parti içtimasında bir takım izahat vermiş olması, Paris ve Ankara'da neşredilmiş bulunan tebliğler, Fransız gazetecilerine Başvekilimizin söylemiş olduğu Fransız gazetelerinde gördüğümüz sözler, nihayet, Türkiye'nin Fransa ve Suriye ile yapacağı muahede meselelerini bitirmek üzere Fransız sefirinin Dr. Aras'la birlikte Cenevre'ye yapacağı seyahat, hülâsa her taraftan gelen haberler ve hâdiseler, gösteriyor ki artık Hatay meselesi son safhasına girmiştir. Bu suretle, bir aralık hiç halledilmez bir mesele zannedilmiş, sonra, Milletler Cemiyeti'nde şeklen halledilmiş olsa dahi, fiilen bitirilmesi kabil olmayacağı fikrine düşülmüş bulunan mühim bir dava, önümüzdeki sayılı günler içinde bitmiş bir iş olacak demektir.

Hiç şüphe yok ki, Avrupa siyasetinin şu son altı ay içinde takip ettiği inkişaf hattı ve bu inkişaf esnasında, Türk diplomasisinin gösterdiği dikkat ve basiret olmasaydı. Fransa ile son günlerde yapılmış olan anlaşmaya varılmak imkânı bulunmıyacaktı. Türkiye ile Fransa'yı, Paris'te, birdenbire yeniden samimî bir dost olarak karşı karşıya getirmiş olan bu diplomasi faaliyeti, ruh ve esas itibarile tetkik edilecek olursa şu neticelere varılabilir:

Evvelâ, Türkiye'de bizzat Büyük Şef tarafından idare edilen umumî bir siyaset hareketi vardır ki bu, herkese emniyet ve itimat telkin ediyor: Meselâ, Yugoslavya'ya, Türk dostluğunun ve Türk sözünün sağlamlığı, duygularını telkin etmiş olan bu siyaset, Fransa'ya da Türklerin Hatay davasında takip ettikleri yalnız millî gayenin samimiyeti hakkında kat'î bir emniyet ve itimat hissi vermiştir. Bunun için İsmet İnönü gibi, Türkiye namına en kuvvetli bir salâhiyetle söz söylemek mevkiinde bulunan bir şahsiyet, Paris'te bir gece kalmakla iki memleket arasındaki buzlar çözülürmüştür. Eğer, Fransa Türkiye'nin iyi niyetlerinden emin olmasa veyahut, başka bir ifade ile, birtakım kötü niyetler peşinde dolaştığı fikrinde bulunsaydı elbet bu meseleyi sürükleyip götürmeğe çalışmak için daha bir hayli diplomasi oyunlarına müracaat edebilirdi.

İkinci derecede şu cihet kaydedilmelidir ki Türkiye de hakikaten Hatay davasıyla yalnız bir millî bir gayenin hududu içinde hareket etmiştir. En kuvvetsiz zamanında Hatay üzerindeki millî fikrini

açıkça ifade etmiş olan Türkiye, Türklüğün hakkının yerine getirilmesini istemek zamanının geldiğini görünce, istemesi lâzım şeyi açıkça istemekten çekinmemiştir. Milletler Cemiyeti, Türkiye'nin hal ve tavrına baktı, onun samimiyetine inandı ve istediğini verdi. Türkiye'nin Milletler Cemiyeti'nden istediği şey, isteyeceğinin azamisi idi. Milletler Cemiyeti bunu tanıdı. O bunu tanıyınca, Cenevre'de kabul edilen esaslar da bizim için, isteyeceklerimizin ve mutlaka alacaklarımızın asgarisi oluyordu. Bundan sonra iş, Fransa'nın da Milletler Cemiyeti gibi, Türkiye'ye emniyet göstermesini temine kalıyordu. Atatürk'le İnönü'nün sevk ve idareleri altında çalışan Türk diplomasisi, muntazam bir plânla bir hayli uğraştıktan sonra Fransa'ya bu emniyet hissini verince, o zaman Fransa da doğru yola geldi ve Türkiye'nin istediklerini verip omumla dost olmaya karar verdi.

İşte son günlerin hâdiselerini doğuran hareketin karakteristik vasıfları bunlardır. Türkiye isteyeceği şeyin azamisini ve asgarisini iyi tayin etmiş olarak işe başlamıştı. İstedi ve istediği şeyin hepsini aldı.

Hepsini aldı mı? Buna nereden hükmediyorsunuz? Henüz bir şey bitmiş olmadığı için “hepsini aldı” demek belki ihtiyatsızca bir söz gibi gelir. Hayır, bu iki kelimeyi, kalemin ucuna takılmış olarak kullanmıyoruz. Gördüklerimize, tetkik ettiğimiz hâdiselere ve etraftan öğrendiklerimize göre hepsini almıştır, yahut bu ayın sonunda hepsini almış olacaktır. Hatay'da da, Türkiye de, elde edilen tam neticelerden dolayı şimdiden sevinebilirler.

Bizi sevindirmesi lâzım gelen bir şey de şudur ki Türkiye hem istediklerinin hepsini temin etmiş, hem de bunu dostluk ve samimiyet yoluyla yapmıştır. Fransa ile aramızda dostluğa mâni olacak hiç bir mesele ve hiç bir sebep yoktu. Hatay davasının da bu dostluğa mâni olmaması icap ederdi. Türkiye diplomasisi bu iki hedefe birden vâsıl oldu. Bunun için, bu ayın sonuna kadar, tam bir şekilde halledileceği muhakkak olan dava ile Türkiye müzaaf bir zafer kazanmış bulunacaktır. Fransa emin olabilir ki Türkiye, Hatay davasını istediği gibi halletmiş olmakla ne kadar memnunsam, onunla olan dostluğunu kuvvetlendirmekle de o kadar ve belki daha ziyade memnun olacaktır!

Suriye’de Yumuşama Hareketi

Bir zamandanberi Suriye’de bir yumuşama hareketi göze çarpıyor. Şam gazetelerinin dilleri sakinleşti; Türkiye ve Türklük aleyhindeki neşriyat tamamen durmadıysa bile, eski şiddetini kaybetti. Meselâ El-Kabes gazetesi, “Mahmut Sami Bey’in hatıraları” unvan altında yapmakta olduğu hayalî neşriyatı, “bir iki gün” sonra tekrar başlamak üzere kesti; fakat, okuyucularına karşı vadini tutmıyarak, bir hayli zamandanberi, bahse avdet etmedi. Bir başka gazete de, son günlerde, Suriye’nin Türkiye ile olan münasebetlerinden bahsederken şimdiye kadar tutulan yolun yanlış olduğunu söylüyor ve hulâsatan diyordu ki “Türkiye ile anlaşmak için bizim Fransa yolile konuşmamız doğru değildir. Türklerle doğrudan doğruya konuşmamız müreccahtır. Çünkü, Türklerle Suriyeliler birbirlerinin dillerinden daha kolay anlarlar” Hatay meselesinin halledilmek üzere bulunduğundan, İsmet İnönü ile Blum arasındaki konuşmalardan bahseden en müfrit Vatanî gazeteleri bile, artık o eski şiddetli dili kullanmıyorlar ve meselâ İskenderun için Hatay ve İskenderunlu için de Hataylı denilmesi bahis mevzuu olunca kıyamet koparmıya kalkmıyorlar. Hulâsaten, bunlar gibi daha birçok hâdiseler zikretmek kabildir. Bütün bu hâdiseler, Suriye’de sinirlerin gevşemiş ve kafaların bir dereceye kadar yumuşamış olduğunu gösterir.

Bu harekette Türk hükûmeti tarafından tutulan siyasetin ve Türk matbuatı tarafından kullanılan konuşma ve söyleme usulünün pek çok faydası olmuştur. Suriyeli Vatanî, şimdiye kadar tuttuğu hışunet, şantaj ve palavra yokunun sökmediğini, Türk’ün sinirlenmediğini ve iddiasında sükûnetle sebat ettiğini görünce ve Fransa’nın da, Vatanî iddialarını lüzumundan fazla tutmadığını anlayınca, yumuşama ve sakinleşme yolunu tercih etmiştir. Benim bu sütunlarda yazmış olduğum makalelerden birini geçenlerde tercüme etmiş olan bir Suriye gazetesi, Suriye hakkında Türkiye’nin yalnız dostluk hissi ile mütehassis oldukları hakkındaki sözlerime ait satırların altını çizerek neşreliyordu. Demek oluyor ki Suriye yumuşamıştır.

Hiç şüphe etmemeliyiz ki bu yumuşamada biraz da Suriye halkının siyasî mahafil ve matbuat üzerinde yaptığı tesirin de büyük bir hissesi vardır. Çünkü, Suriye’nin karmakarışık ellerde bulunan matbuatı ne yazarsa yazsın halkın Türkiye’ye karşı dostluk beslediği muhakkaktır. Bunun matbuat üzerinde ayrıca bir tesir yapmış

olduğunu tereddütsüz kabul edebiliriz.

Türkler, bu hareketten ancak memnun olurlar; henüz bir müstemleke hayatı yaşıyan, müstemleke hayatı yaşamaktan kurtulması zamanı da -Fransa ile yapılan muahedelere rağmen- henüz çok uzak görünen bir memlekette samimî vatanperverlerin sinirli yüklü ve gergin olmasını biz gayet tabîi bulduğumuzdan, bu kadarcık bir yumuşama da bizi memnun etmek ve bize gelecek zamanlar için iyi ümidler vermek için kâfi gelir.

Suriyeli komşularımıza şu ciheti gayet samimî olarak söyleriz ki bizimle iyi bir dostluk yapmaları kendileri için tarihen mukadder ve zarurî olduğu kadar fevkalâde de faydalıdır. Bizim için bu dostluğun tek şartı, samimî surette dost olmak, Suriye'nin ne içinde, ne de dışında Türkiye'ye ve Türk'e karşı husumet göstermemektir. Bizim Suriye üzerinde hiçbir gizli fikrimiz olmadığına göre biz bu dostluğu birkaç katı ile mukabele etmeğe hazırız. Fakat, bu dostluğun gayet samimî olması şarttır.

Bu bakımdan bizi en çok sinirlendiren şey, Suriye'nin Türkiye'ye karşı cephe almak için Ermenileri tutmasıdır. Meselâ, Suriye'deki millî isyanların birinci derecede mühim bir başı olup son günlere kadar Kahire'de yaşamakta bulunan Doktor Abdurrahman Şehbender, El Ehrâm gazetesinde okuduğuma göre, Mısır'da neşredilen bir Ermeni gazetesine, Ermenilerin Araplarla beraber olmaları ve Suriye davasını müdafaa etmeleri lüzumuna dair hayli mühim sözler söylemiştir. Bu bir hatadır, Suriye'nin bizim karşımıza Ermenilerle çıkması kadar yanlış bir siyaset olamaz.

Bundan on beş sene evveline kadar büyük bir Ermenistan davasının arkasında dünyanın en büyük devletleri varken de, Türkiye, mevhum bir varlık karşısında Türk hakikaten Türk olan bir hakkı ısrarla müdafaa etmiş ve maksadına hasıl olmuştur. Bugün, Suriye'nin, mevcut olmıyan bir Türk tehlikesine karşı, mevcut olmıyan bir Ermenilik kuvveti ile tedbir almayı düşünmek, sadece bir gaflettir. Öyle bir gaflettir ki Türkiye'yi sinirlendirir, fakat Suriye'ye fiilen hiçbir şey temin etmez. Bunun için, gönül isterdi ki Abdurrahman Şehbender gibi Suriye'nin nasyonalizm hareketine önderlik etmiş bir insan, bu gaflete düşmesin ve Suriye'deki taraftarlarına desin ki: "Tarihte kendi kendisini yiyip bitirmiş bir milletin bakıyetüssüyufu ile birleşip tarihte kendi kendisini yapmış ve her zaman hâkim

olarak yaşamış bir millete karşı durmak abesle iştigaldir”

Suriye’deki yumuşama hareketi esnasında bu sözlerin faydalı olacağını zannediyorum.

Yaşasın Hür ve Müstakil Hatay!

Milletler Cemiyeti'nin kararından sonra Türkiye'nin cenubu hududlarında yeni bir komşu zuhur etmiş oluyor. Bu komşunun evi kurulmak üzere bulunuyor. Bu evin adı, görünüşe göre, HATAY olacaktır.

Hatay, ne Türkiye'nin, ne de Suriye'nin bir parçası olmayacak, ayrı bir varlık ve daha doğrusu ayrı bir devlet teşkil edecektir.

İsmet İnönü, Paris'te Fransız devlet adamlarile konuştuğundan sonra, Londra'ya hareketi esnasında gazetecilere şu sözleri söylemişti: "Hatay meselesinin, Milletler Cemiyeti tarafından kabul edilen prensiplere en geniş manalarını vermek suretile halledilmesi bir zarurettir ve öyle halledilecektir"

Statü hakkında neşredilen malûmatı okuyan Türkler göreceklerdir ki mesele, İsmet İnönü'nün bahsettiği tarzda bir neticeye bağlanmıştır. Sancak üzerinde Suriye'nin bütün hâkimiyeti, dönüp dolayıp nazarı ve şekli bir sahaya münhasır kalmaktadır. Sancak, hattâ, kendi menfaatleri dairesinde başka devletlerle kendisi için hususî muahedeler akdine bile salâhiyetli olmaktadır. Böyle bir salâhiyet, eski Avusturya-Macaristan birliğinde, Macaristan'a bile verilmiş değildir. Vâkıa Sancak bu salâhiyetini, Suriye kanalından geçmek suretile kullanacaksa da Suriye'nin muhalefet hakkı, bu sahada da nihayet nazarı sayılabilir. Çünkü, onun muhalefeti Sancak'ın davasının reddi mahiyetinde olacak değil, iş nihayet Milletler Cemiyeti'ne kadar dayanabilecektir. Her iki taraf arasında müşterek olan güm-rük ve para işlerinde dahi vaziyet bu merkezdedir.

Bu suretle, büyük ve kuvvetli Türkiye, Hatay Türklerine her türlü emniyet ve selâmet şartlarını haiz güzel bir yuva vermek vazifesini tam ve mükemmel ifa etmiş bulunuyor. Hatay Türkleri, bundan böyle, Suriye'nin hâkimiyeti altında değildirlir; kendi kendilerini, diledikleri gibi idare edebilecekler ve Suriye'ye lâfzî murad bir metbuiyetten başka bir şey vermiyeceklerdir. Kendi evlerinin sahipleridirler ve onların bu güzel evleri Fransa ile Türkiye gibi iki devletin ve aynı zamanda Milletler Cemiyeti'nin garantileri ile çevrilmiş olarak, her nevî tecavüze karşı emniyet altıdadır. Cennetin bütün güzelliğini yeşil kıvrımları arasında toplamış olan Amanos dağlarını yüksek şahıkalrı, bundan böyle, Hatay ülkesinin zengin ovaları üzerine, büyük ve muzaffer Türklüğün kurmuş olduğu yüksek

âbideler demektir. Bundan böyle, bu dağların yeşil kıvrımları arasından ovalara doğru akıp giden billûr sesli dereler, mes'ud nağmelerile, Türk zaferinin ebedî şiirlerini okuyacaklar ve Hatay ülkesinde doğup büyüyecek Türk nesilleri, Türklüğün ne güzel bir şey olduğunu birbirlerine nakledip gideceklerdir!

Büyük ve kuvvetli Türkiye, Atatürk'ün mucizeler yaratan elile, Hatay Türklerine güzel ve şen bir yuva kurdu. Bununla ne kadar iftihar etse yeridir!

Şimdi iş Hatay Türklerine kalıyor. Vazifeleri gayet basittir: Birbirlerine sımsıkı sarılmak, tam manasile yekpare bir kütle halinde, büyük Türkiye'nin, daima ileriye doğru attığı adımların izleri üzerinde yürümek! Türkiye, şimdiye kadar ne yapırsa onlar da onu yapacaklardır; Türkiye, bundan böyle ne yapacaksa onlar da onu tekrar edeceklerdir. Türkiye, Türklüğü tek bir şeyle kurtardı: Birleşmek ve sevmek. Hatay da bu kuvvetin elile kurtuluyor. Şu halde onların da bir tek vazifeleri var: Birleşmek ve sevmek.

Hataylılar, şunu bilmelisiniz ki, şahıs mücadelelerine düşmek Türklüğe hiyanet etmektir, kendi kendinize hiyanet etmektir. Türk'ün kuvvetli elinin hainlere karşı verdiği cezanın ne olduğunu ise söylemeğe dahi lüzum yoktur; onu herkes biliyor: Bu el değil alelâde hiyanetleri, hattâ hain saltanatları bile yıktı!

Arkalarını büyük Türkiye'ye, ana Türkiye'ye dayıyarak birleşmek, sevmek, iktisat ve kültür bakımından yükselmek üzere mütemadiyen çalışmak... Bundan sonra Hatay Türklerinin yegâne vazifeleri budur!

Türkiye'nin yeni komşusu Hatay, Türkiye'nin bir yavrusudur. Bu küçük komşu ve yavru Türkiye, pek güzel bilir ki Atatürk kendisinin de atasıdır ve bugünkü müstakil varlığını onun gayretine ve hamlelerine borçludur. Şu halde Hatay Türklerinin en mühim bir vazifeleri de onun arkasından, onun izinden ve onun çizdiği yoldan, tek bir adam olarak yürümektir. Onlar bu vazifeyi ne kadar tam olarak ifa ederlerse o kadar kolay yükseleceklerdir!

Sancak'ın Yeni Rejimi

Milletler Cemiyeti'nin kabul ettiği statü ile Sancak'a verilen yeni rejim tahlil edilecek olursa şu neticelere varabiliriz:

Sancak, nazarî surette Suriye'nin bir parçası, fakat, hakikatte müstakil bir memleketdir. Suriye'nin Sancak üzerinde hiçbir hâkimiyet hakkı yoktur. Onun bugüne kadar malik olduğu bütün hakları, bizim Fransızlarla 923 de akdetmiş olduğumuz bir mukavele'nin neticesi idi. Bundan başka, zaten, ne tarihî, ne de millî bir hakkı yoktu. Bugün, 922 mukavelesinden çıkmış olan bütün haklar geri alınıyor, ama buna mukabil, hatır için lâfzî bir hâkimiyet veriliyor. Sancak üzerinde nihaî hak, bir devletin devlet reisi tarafından temsil edilen bütün hükümrانlık hakkı münhasıran Milletler Cemiyeti tarafından halledilecektir. Demek oluyor ki, Sancak'ın devlet olarak varlığını otoritesini temsil eden devlet reisi veya hükümdarlık hukuku Suriye'ye değil, Milletler Cemiyeti'ne aittir. Filhakika, Sancakla Suriye arasındaki münasebetlere ait hiçbir mesele yoktur ki bunda Suriye'nin vereceği her hangi bir karar, Sancak için nihaî tatbik kuvvetini haiz olsun.

Meselâ, Suriye'nin Sancak'ın haricî münasebetlerine hâkim olması hakkını ele alalım:

Suriye, Sancak'ı hariçte temsil edecektir. Temsil hakkı pasaport vermek, Sancaklının hariçteki hukukunu müdafaa etmek gibi ahvâle münhasırdır. Bunlar siyasî ve diplomatik mahiyeti haiz olan şeyler değildir. İdarî ve, hususî tâbirince, konsüler bir hizmetten ibarettir. Buna mukabil, Suriye'nin başka bir devlet veya devletlerle akteceği herhangi bir itilâf veya muahede, Sancak'a derhal ilzam edecek değildir; bu nevî akidlere karşı Sancak, bilâkaydû şart itiraz hakkını haizdir. Bu itiraz neticesinde Suriye ile anlaşamazsa iş Milletler Cemiyeti'ne kadar gider ve kararı Milletler Cemiyeti verir. Bunun gibi, Sancak ta bizzat, kendisi için, hariçle her hangi bir itilâf veya muahede akdetmek arzusunda bulunursa bunu Suriye hükûmetinden ister, o da bu işi Sancak namına takib eyler. Eğer takib etmeyecek olursa Sancak derhal Milletler Cemiyeti'ne müracaat eder, Milletler Cemiyeti de bu işi bizzat tetkik ederek lâzım gelen kararı verir. Demek oluyor ki Suriye'nin Sancak'ı hariçte temsil hakkı bir bakımdan yalnız konsüler, diğer bir bakımdan da Milletler Cemiyeti'nin otoritesi ile mukayyed bir haktır. Amelî bir hâkimiyet

hakkı yoktur. İkinci bir misali de para ve gümrük bahsinde görebiliriz. Sancak ile Suriye arasındaki en mühim iştirak noktası bunlardır. Para bahsinde iş, yalnız bir ölçü birliğinden ibarettir. Suriye'nin bir ihraç bankasile aktedeceği itilaf, Sancak namına da aktedilmiş farzedilecektir. Fakat, Sancak isterse, bu ihraç bankasından çıkaraacağı paralar üzerine kendi istiklâl âlâmetini koydurabilecektir. Böyle bir ölçü birliğine de, Sancak'ın bugünkü şartlarına göre, hakikaten ihtiyaç vardı. Gümrük bahsinde de aynı iktisadî zaruretler vardır.

Fransa tarafından bakıldığı zamanlarda şunları görürüz:

Fransa Sancak üzerinde bir manda sahibi idi; bundan böyle Fransa'nın da böyle bir hakkı yoktur. Sancakta oturacak olan komiser, şimdiye kadar Suriye'deki komisere tâbi iken bundan böyle, doğrudan doğruya Milletler Cemiyeti'ne tâbi olacaktır. Bunun, şahsan Fransız tabiiyetinde olması, Fransa'ya karşı gösterilmiş bir cemiledir. Fakat, Milletler Cemiyeti kararı hilâfına, hiçbir salâhiyeti ve kuvveti olmayan bu komiser, bundan böyle Sancakta Fransa'yı değil, Milletler Cemiyeti'ni temsil edecektir.

Buna mukabil, Sancak'ın yeni rejiminin tamam olarak tatbikine nezaret hususunda, şimdi Türkiye'ye de bir hak verilmiştir. Fransa ile aktettiğimiz bir muahede mucibince, Türkiye şimdiye kadar haiz olmadığı bir takım haklar sahibi oluyor ki bu haklar, Suriye'nin Sancak üzerindeki lâfzî hâkimiyetine nispetle daha kuvvetlidir ve Sancak'ın Türklüğü Türkiye'nin himayesi altına konulmuş bulunuyor.

Bu izahat gösterir ki Sancak, Türkiye tarafından Türklüğü himaye edilen ve Fransa tarafından da Fransa'nın hususî menfaatleri bakımından kontrol altında tutulan beynelmilel bir garanti altında, dünyanın sakin bir köşesi olabilecektir. Sancak'a böyle bir rejim vermek bahis olunca, artık orada ekalliyetlere bir takım haklar verilmesi ve Arapçanın da ikinci resmî bir dil olması zarurî idi. Bunun için Türkiye hükûmeti bu meselede lüzumundan fazla ısrar etmemiştir. Hangi taraftan bakılsa Sancak ihtilâfının çok iyi bir neticeye bağlanmış olduğu ve Türkiye'nin bu işde temini mümkün olan şeylerin azamîsini temin etmiş bulunduğu muhakkaktır. Bundan ötesi Sancak Türklüğünün göstereceği inkişaf kuvvetine bağlıdır ki biz, onların bu kuvveti göstereceklerinden tamamen emin bulunuyoruz.

Bu Kadar Taşkınlık Zarardan Başka Bir Şey Vermez!

Şam'ın yaygaracı matbuatının Cenevre kararları münasebetile yaptıkları gürültülere rağmen, Suriye halkı, Türk hakkının Türk'e verildiği haberlerini sükûnetle karşıladı. Bir Beyrut gazetesinin dikkatini celbetmiş olan bu sükûnet manzarası münasebetile bu gazete diyor ki:

“İnsan, Şam'daki yalancı pehlivanların atıp tutmalarına baktıkça, Cenevre'den fena haberler gelir gelmez, bu kahramanların “Ankara'yı ve Bizans'ı fethetmeye gidiyoruz!” diye ayaklanacaklarını zannederlerdi. Halbuki öyle olmadı. Halk, takdire lâayık bir sükûnet ve basiret gösterdi”

Gazetenin dikkat ettiği bu hususiyet, gözden kaçmayacak derecede manalıdır. Suriye halkı, Sancak meselesinde Vatanî şamatacılığının arkasından gitmeğe hiç bir zaman taraftar olmadı. Fakat, buna mukabil, Şam meclisinin çatısı altında hayli büyük sözler de söylenilmiş olduğunu görüyoruz. Söyliyenlerin başlarından çok büyük olan bu sözlerle misal olmak üzere, El-Eyyam gazetesinin parlâmentodaki sözlerden bahseden sütunlarından şunu nakledebilirim:

Meb'us Tevfik Şişaklı diyor ki:

“Aziz müttefikimiz olan Fransızlar, Alsace-Lorraine'i istirdat etmek için 44 sene sabrettiler; biz de Araplığın ayrılmaz bir parçası olan sevgili Sancak'ımızı Türklerin elinden kurtarmak için 44 sene sabredebiliriz. O zaman, Araplığın ittiadı sayesinde Sancak'ı değil, Suriye'nin tarihî ve tabîî hududu olan Toros hattına kadar bütün toprakları Türklerden istirdat edeceğiz!”

Ötedenberi Türk düşmanlığı ile kendisini gösteren bu tatlı su pehlivanı, Tevfik Şişaklı'nın başından kırk dört bin kere büyük olan bu söz, eğer sırf Türklerle Suriyelilerin aralarını açmak için yapılmış bir provokasyon değilse, taşkınlığın münasebetsizlik derecesine kadar çıkmış en yüksek bir nümunesi olur. Anadolu'da yaşayan Türk milleti çürümüş Bizans değildir. Bunu, Şişaklı ile onun gibi olan bir kaç politikacıardan maada, şarkta herkes biliyor ve bütün şark milletleri Türkiye'yi, kendilerinin millî istiklâl ve millî hürriyetleri için yegâne bir misal olarak tanıyorlar ve bu sıfatla da onu tutuyor ve candan seviyorlar. Ona karşı değil, bütün Araplığın ittiadı, hattâ bizzat Suriyelilerin bile ittiadı mümkün ve mutasavver değildir. Türkiye'nin bütün kuvveti, onun millî hudutlarına göz koyacak

olanların özlerini çıkarmasını bilmesindedir. Bu hakikati Şişaklı bil-mese bile Suriye halkının yüzde sekseni bilir ve bunun için de şu son hâdiseler karşısında sükûnet ve lâkaydisini, görüldüğü gibi, muhafaza ettikten başka Türkiye'yi sever ve onda kendisi için bir misal görür!

Bu münasebetle söyleyelim ki Şam'daki Vatanîlerin taşkınlığı artık mazur görülecek tabîî haddi aşmıştır. Eğer Türkiye, bu Vatanîleri Suriye halkından ayırması ve Suriye halkının onlarla beraber olmadığından emin bulunmasa çoktan daha enerjik tedbirler alabilir ve büsbütün başka yoldan gidebilirdi. Fakat, Türkiye Suriye'yi iyi tanıdığı ve sözde meb'us ve mağzup olan bu yalancı pehlivanların Suriye halkını temsil etmediklerini iyi bildiği için bu gibi münasebetsiz taşkınlıklara karşı gülüp geçmektedir. Bir taraftan Suriye hükûmetinin mümessilleri İstanbul'dan gelip geçerlerken bir sürü müraiyanane dostluk sözleri söylerlerken öbür taraftan da bu hükûmetinin belli başlı adamları Suriye'de böyle bir taşkınlık yapıyorlar. Biz bunlardan Suriyelilere hiç kızmıyoruz. Yalnız kendilerine şunu haber veriyoruz ki eğer bu yalancı vatanperverler, Cenevre ve Paris'te seyahatler yapıp oralarda haftalarca zevkü safa ile meşgul olacak yerde Türkiye ile konuşmuş olsalar ve onunla dostluk yapmak yolundan gitmiş bulunsalardı bugün her şey daha iyi halledilmiş, Suriye'nin istiklâl ve istikbali de daha kuvvetli bir emniyet altına girmiş bulunurdu. Çünkü Türkiye, Suriye'nin yalancı dostu değil, hakikî dostudur!

Yeni Sancak Rejiminde Ekalliyetler

Hatay’da kurulan yeni rejimin ruhu şudur:

Nüfusunun en büyük kitlesi Türk olan Sancak dahilinde Arap ekalliyetlerin Türk ekseriyetine karşı tahakkümüne nihayet vermek ve fakat, aynı zamanda bu memleketi, İsviçre gibi bitaraf, İsviçre gibi her millî varlığın hakkını tanıyan mesut bir insanlık yuvası haline getirmek.

Sancak’a hâkim olan Türk ekseriyetinin, Türklere mahsus bir tolerans ruhile bu işi, medenice ve insanca temin edeceği şüphesizdir. Ancak, Hatay’da bulunan ekalliyetlerin de bu işe yardım etmeleri lâzımdır. Eğer ekalliyetler bu yardım vazifesini, arzu edilen şekilde ifa ederlerse Hatay, az zamanda şu karışık dünya içinde mesut bir köşe olabilir.

Hatay’ın şu son rejimi kararlaştırıldığı zamana kadar geçen mücadeleli ve münakaşalı aylar içindeki hâdiselere bakarsak, Hatay’da bu izah ettiğimiz vazifeyi en güzel ifa edecek unsurların Çerkeslerle Aleviler olduklarını görürüz. Çerkesler, her meselede Türklerin tarafını tutmuşlar, Türklerle elele yürümüşlerdir. Bu devrede bu tarz hareket etmiş olanların bundan böyle de aynı tarzda yürüyecekleri ve Türklerle kuvvetli bir elbirliği yapacakları muhakkaktır. Türklerle Çerkesler arasında kan karışması, âdet, hayat ve kültür birliği zaten çok malûmdur. Kafkasya’nın Ruslar tarafından istilâsı devirlerinde İstanbul hükûmetine iltica etmiş olan bütün Çerkesleri, Türkler, en samimî dost ve kardeş olarak aralarına kabul etmişler ve onları o zamanki memleketimizin en güzel mıntıklarında güzel yerler göstererek kendilerine serbestçe yaşamak ve inkişaf etmek imkânlarını vermişlerdir. Bir kısım Çerkeslerle Türkler arasında millî mücadele esnasında zuhur etmiş olan hâdiseler ise sarayla millet arasındaki mücadelenin küçük bir safhasından başka bir şey değildir. Saraya mensup olan bazı politikacı Çerkesler, sarayın iğvası ve sarayın parasile saray lehine hareketlere girişmişlerdi. Türklerin nazarında bunlar, aynı tarzda hareket eden Türk itilâfcılardan farklı değildirler. Saray davası halledildikten sonra da Türkiye’de artık Türk ve Çerkes meselesi kalmamıştır. Hatay’dan gelen haberlerden anladığımıza göre de orada da bu mesele kalmamıştır ve Türklerle Çerkesler, yan yana kardeşçe yaşamaktadırlar. Çerkeslerin gösterdikleri bu sadakatin bütün Türklerce şükranla lâyük olduğunu söylemeğe lüzum

yoktur. Alevilere gelince, Aleviler Türk'türler. Geçenlerde söylemiş olduğum gibi, Türklerin de Alevilik karşısındaki vaziyetleri onlarınkinden başka bir şey değildir. Alevilik ve Sünnilik eski tarihin bıraktığı şeylerdir. Esasen bütün tarihlerinde Türklerin derece derece Ali dostu olduğu görülür. En halis Sünni olan bir Türk'ün kalbinde daha bütün tarihte Ali muhabbeti yaşamış, yani Şii'den ve Kızılbaş'tan Bektaşî'ye ve herhangi bir tarikat ehline kadar bir çoklarında ve nihayet en sağlam Sünni'de bile derece derece bir Alevilik bulunmuştur. Bunun için, Hatay'da Alevilerin de Türklerle elele yürümeleri gayet tabiidir. Orada bir Alevi ekalliyet yoktur ve olamaz, bu ekalliyet müstemlekeçiler tarafından icad edilmiştir. Anadolu Türkleri arasında uyanıklıkları, temizlikleri, doğrulukları, misafirperverlikleri ve çalışkanlıkları ile daima dikkatimizi celbeden Alevi Türkler, hilâfet ve saltanat meselesini toptan hallettiğimiz zamandanberi artık bütün Türklüğün bir parçası olduklarını pek güzel hissediyorlar ve bunu her vesile ile gösteriyorlar. Aynı hal, Hatay'da da neticeye varacaktır ve orada da Alevilik ve Türklük gibi mesele kalmıyacaktır. Çünkü, her Alevi Türk'tür. Araplar içinde de bir dereceye kadar Alevilik varsa da bu, büsbütün başka bir şekildedir.

Asıl müşkülât, bizzat ne Araplardan ve ne de Ermenilerden gelecektir. En müşkülât, bugünkü Araplığın Jakobenleri olan Vatanîlerle Ermeni politikacıların tesir ve tahrikleri altında bulunan bir kısım Ermenilerden çıkacaktır. Fakat, Türklerin arasından Sünnilik ve Alevilik meselesi kaybolduktan ve Çerkesler de Türklere ellerini uzattıktan sonra öteki meseleler de elbet tedricen şiddetini kaybedecektir.

Büyük Önder İstanbul'da

Hatay zaferile coşan İstanbul, bu zaferi kazandıran Türk Atasını büyük sevinç ve heyecanla karşılıyor

İstanbul halkı erkenden sokağa döküldü

Bütün banliyö istasyonları ve Haydarpaşa ile Dolmabahçe arasını görebilen bütün müsait yerler kesif bir kalabalıkla dolu

Beş vapur Büyük Şefi denizde karşılamak üzere köprüde bekliyor, gece de dört vapur tezahürata tahsis edildi

İstanbul bugün Atatürk'ü fevkalâde merasimle karşılamaya karar verdi. İstanbul, Büyük Şefin her gelişini büyük bir memnuniyet ve hürmetle karşılar ve onu her zaman severek başında taşımak ister. Bu defa, ona umumî, şekilde hürmet ve muhabbetlerini göstermeğe karar vermesinin sebebini izaha hacet bile yoktur: Hatay zafer. Tam manasile siyasî ve millî bir zafer olarak tavsif edilebilecek olan bu muzafferiyet münasebetile, İstanbul Türk Atasını, bu defa böyle tantanalı ve coşkun bir hürmet ve sevgi duygusile kabul ederse elbet haklıdır. Çünkü bu zafer de, onun zaferidir.

Geçen gün, "Türkiye'nin yavrusu" ve "yeni bir Türk yuvası" diye tavsif ettiğim Hatay'ın istiklâli hakikaten çok mühim bir hâdise ve bunun, bu şekilde temini de cidden büyük bir siyasî zaferdir. Yüz elli bine yakın bir Türk kütlesinin ezilmekten ve kaybolmaktan kurtarılması, İskenderun körfezinin bitaraf ve gayrî askerî bir hale getirilmesi, İskenderun limanında Türkiye için tam manasile serbest bir mevki tayini ve saire gibi birçok iyiliklerin bir arada temin edilmiş olmasını ifade için "siyasî bir muzafferiyet" ten başka kullanılacak tâbir yoktur. Türkiye, çetin ve müşkül bir mücadeleden sonra bu zaferi kazanmış bulunuyor ve bununla ne kadar iftihar etse yeridir.

İstanbul halkı biliyor ve bütün Türk milleti için de asla meçhul değildir ki bu muzafferiyeti kazanan, Türklüğün millî kahramanı olan Büyük Şeftir. Senelerdenberi, Türklük davasının en küçük bir meselesini, büyük bir millî mücadelenin en küçük hâdisesini bile en geniş bir muvaffakiyet çerçevesi içinde halletmek için, bütün meseleler üzerinde geceleri sabahlara kadar kim düşünmüş, kim uğraşmış ve her mücadeleye kim kumanda etmişse bu davanın bütün inkişaf safhalarında da iş başında o bulunmuş, bütün harekete o kumanda etmiştir. Meseleyi ortaya atmak zamanını seçen odur; onun konuş şeklini tayin, müdafaa yollarını tesbit eden ve nihayet hedefe

doğru yürüyüş hareketinin de başına geçen hep odur. Türk milleti onsuz bu davayı böyle müdafaa edemezdi, diye düşünmekte hiç bir mübalağa yoktur ve onun efsanevî bir kuvvet sahibi olan eli ile idare edilmemiş olsaydı böyle parlak bir neticenin meydana gelmesine imkân yoktu. Hatay işi, kül halinde bir zaferdir; hangi taraftan bakılırsa zafer, hangi gözle tetkik edilse siyâsî bir şahaserdir. Böyle bir şahaseri ancak o yaratabilirdi.

İşte, İstanbul onu bu şuur içinde karşılıyor ve bütün memleket te aynı şuur içinde, bugün İstanbul'la beraberdir. Her tuttuğu işi, mutlaka bir zaferle neticelendirmenin sırrını bilen Atatürk'ü, yalnız İstanbul değil, yalnız Türkiye ve bütün Türklük değil, zaferler ve kahramanlıklar tarihinin beşer kadar ihtiyaç olan nur yüzlü mabudu da, onu hürmet ve sevgi ile karşılayacaktır. Bugün onu sıcak ve heyecan dolu göğsünün üzerinde sevginin en yüksek derecesile kucaklıyacak olan halk kütlelerinin en başında, bu nur yüzlü ve nur vücudlu zaferler ve kahramanlıklar mabudu bulunacak ve onu Haydarpaşa'ya ayak basarken en evvel o kucaklıyarak alnına da tarihin takdis busesini en evvel o koyacaktır.

Ve diyecektir ki: “Tarih şimdiye kadar çok büyük zaferler ve muzaferler gördü; fakat, her tuttuğu işi senin kadar kuvvetle zafere götüren hiçbir kahraman görmüş değildir!”

Ve bu tarih mabudunun arkasından da bütün İstanbul, bütün Türkiye, onun mucizeli ellerini hürmetle öpecektir.

Vatanîler Hata ve Gaflet İçinde Bulunuyorlar!

Cenevre kararlarından sonra, Vatanîler aylardanberi üzerinde yürümekte oldukları hatalı yoldan ayrılmamak hususunda ısrarda devam ettiler. Önce parlâmento âzasından biri, naibler meclisinin kürsüsünden, Alsace-Lorraine meselesinde vaktile Fransızların yapmış olduklarını hatırlattıktan sonra Suriye'nin de 44 sene bekliyebileceğini ve Arapların ittihadı sayesinde, bir gün gelip Toros hattını da istirdad edeceğini söyledi. İki gün sonra da, aynı parlâmento, 1871 de olduğu gibi, tantanalı bir karar sureti kabul etti ve Hatay'ın yeni rejimini kabul etmiyeceğini ilan eyledi.

Bunlar, Vatanî fırkasının yanlış yolda ve gaflet içinde yürümekte devam ettiğinin âlâmetleridir.

Bizzat Vatanîlerin itiraf ettikleri veçhile, Hatay, da Araplar, ekalliyettedirler. Bu ekalliyetin ümmî olduğunu, Türklerin bunlara karşı bir kaç defa daha münevver bulunduğunu iddia edenler de biz değiliz. Bunu, bizzat onlar itiraf ediyorlar. Şu halde Vatanîler ne demek istiyorlar? Ümmî bir Arap ekalliyetinin münevver bir Türk Sünni ekseriyetine ve münevver bir Türk Alevi ekseriyetine, komiteci Ermenilerle birleşip jandarma ve komiteci kuvvetele hâkim olmak mı? Türkiye'nin bütün kabahati, Milletler Cemiyeti'nin bütün cinayeti böyle bir tahakküme müsaade etmiyerek, onun yerine herkesin rahat ve huzur içinde yapılabilmesini ve tabî inkişafında devam etmesini mümkün kılacak bir rejim getirmiş olmak mıdır? Ümmî Arap ekalliyeti ile münevver Türk ekseriyetini ezmek istemek kabahat olmuyor da bu mu kabahat oluyor? Vatanî mıntıkı'nın bir ucu diğer ucunu tutmuyor ve bu her tarafı parça parça mantıkla, vatanî, Suriye vatanını hata ve gaflet yoluna sürüklemekte devam ediyor. Hâlâ, Suriye gazeteleri Sancak rejimini kabul etmemekten dem vuruyorlar ve Cenevre'ye giden hükûmet reislerine, "tâdil ettirmeğe muvaffak olamadıkları bir kararı protestoya" davet ediyorlar.

Bugünkü Vatanî kafilesinin ileri gelenleri, bir zamanlar, Osmanlı Parlâmentosu'nda ve serbestçe tenkid hakkını haiz Şam ve Beyrut matbuatında, ittihatçıları Jacobin (Jakoben) lere benzerlerdi. Asıl Jacobin'lerin kendileri olduğunu acaba şimdi neden farketmiyorlar? Neden dolayı Türk'e ve Türklüğe hâlâ bu kadar şiddetle hücum ediyorlar? Türkler, bir zamanlar kendilerini müdafaa etmiş olmaktan başka ne yapmışlardır? Osmanlı İmparatorluğu'ndan

şikâyetleri varsa, evvelce de söylemiş olduğumuz gibi, bu imparatorluktan herkesten ziyade şikâyete hakkı olan Türklere değil, merhum imparatorluğa müracaat etmelidirler. Halbuki, geçende gördüğümüz bir misal, bize gösterdi ki iş öyle değildir. Abdülhamid'in oğlu Selim bir kaç hafta evvel öldüğü zaman, ona tantanalı merasim yaptılar. Demek, bu imparatorluktan şikâyetleri yoktur. Ya Türkiye'nin kabahati nedir? Ümmî bir Arap ekalliyyetinin münevver bir Türk ekseriyetine razı olmamak mı?

Hangi taraftan bakılsa görülüyor ki Vatanîler gaflet içindedirler ve hatada ısrar ediyorlar. Geçende, Türk konsolosuna, bir kısım Suriyeliler namına buket takdim etmek suretile Türklere karşı dostluğunu göstermek istemiş olmasından dolayı küplere binmiş olan bu nasyonalistler, Türklere ve Türkiye'ye karşı yalnız bir husumetle mütehasis bulunuyorlar. O Türkler ve Türkiye ki, Türk'ün hakkına dokunmak istemiyen bütün Araplığın, dün de, bugün de, yarın da dostudur. Türkler tarafından yardım, müzaheret görmeksizin ve icabında onlar tarafından müdafaa edilmeksizin, Araplık bugünkü halinde, hiç bir davasını tam müdafaa edemez ve Türkler de Araplara kardeş gözüle bakıp her zaman onlarla elbirliği yapmaya hazırdır. İşte, Suriye'nin Vatanî Jacobinleri, Arap nasyonalistlerinin en birinci yardımcısına karşı bu kadar ters, bu kadar aksi, bu kadar yanlış bir mukabelede bulunuyorlar!

Gün geçtikçe daha iyi görülüyor ki Suriye'nin Vatanîleri, bütün Araplık için bir tehlike teşkil etmektedir. Suriye lideri olup "Araplığın imamlığını" nefsinde temsil etmek gibi iddialara kadar giden, Şehbender ile yârânı, bu müfrit Türk düşmanlığı ve bu ölçüsüz nasyonalizm ile yalnız bir gaye takip ediyorlar: Türklük ile Araplık arasına kundak koymak!

Fakat, modern kültür kuvveti, modern teşkilât ve modern askerlik kuvvetleri ile, şark milletleri nasyonalizminin, Doktor Şehbender gibi belâgatle değil, kuvvetle bekçiliğini ve müdafiliğini yapan Türkiye ile Araplık arasına fesad koymaya çalışmak bir cinayettir. Bizzat Suriye'ye karşı cinayet, bizzat Araplığın istikbali ve menfaatleri namına cinayet!

Vatanîler, Aynı Yolda Devam Ediyorlar!

Suriye Zaîmi Abdurrahman Şehbender bir nutkunda diyor ki: “Evet, Sancak nüfusu içinde Araplar ekalliyettirler Ancak, bütün Sancak nüfusu Arapları severler, Arap dostudurlar!”

Bu sözleri de, Zaîm İskenderun’un, şimdiye kadar olduğu gibi, bundan sonra da üzerinde Suriye’nin tamamen hâkim bulunduğu bir toprak olması lüzumunun isbatı için söylüyor! Hattâ, Şam’daki büyük nümayişler gününde irat ettiği o ateşli nutkun içinde, İskenderun’un Suriye’ye aidiyetini isbat için irat edilmiş başlıca ve hattâ yegâne delil bundan ibarettir. Kendisine bütün Türkiye teşekkür etmelidir. Çünkü, bu ateşli mücahit, aynı mantık ile bütün Türkiye’nin Suriye’ye ilhakını istiyebilirdi. Çünkü bütün Türklerin, Araplara ve Araplığa karşı halis dost oldukları muhakkaktır; o kadar ki, ne Doktor Şehbender’in, ne de şu dakikada Şam’ın sıcak meydana, kan ter içinde, etrafa belâgat incileri saçtığı muhakkak olan Emir ul Kelâm Aslan’ın Türkler aleyhinde söyledikleri ve söyleyebilecekleri nutuklar, Türklerin bu dostluk hislerine en küçük nakise veremez! Şu halde, bütün Türkler Arapların dostudurlar, diyerek Zaîm Türkiye’nin Suriye’ye ilhakını istiyebilirdi. Çok şükür ki bu dereceye gitmemiştir!

Biz Arapların da Türklere karşı aynı hislerle dolu bir kalp taşıdıklarına muhakkak surette inananlardanız. Bütün Suriye Araplığı, bütün Araplar ve Araplık Türkiye’nin ve Türklerin dostudurlar. Eğer Zaîm’in delili doğru olsaydı bugün bizim de kalkıp Suriye’yi Türkiye’ye ilhak etmeği istemememiz mantıkî olurdu.

Hayır, Doktor Şehbender, o kadar ateşli olmaya lüzum yoktur: Türk Arap’ı sevecek, Arap Türk’ü sevecek ve bunlar daima birbirlerine yardım edecekler ve yanyana yaşyarak kardeşçe geçinen iki komşu millet olacaklar. Allah kardeşleri kardeş, fakat, keselerini ve evlerini de ayrı yaratmıştır. Arap kendi evinde, Türk kendi evinde yaşyacaktır. Eğer, Hatay’da bir avuç Arap bulunması ve bunların da o memlekete daha dün gelmiş bir avuç Ermeni ile yoktan bir kardeşlik tesis etmiş olması Hatay’ın Suriye toprağı kalmasını temine kifayet edecek bir sebep teşkil eyleseydi, bugünkü milliyet dünyasının bütün prensipleri bozulur, neticede, Suriye de bu işten çok mutazarrır olarak çıkardı! Bunun için Suriyelinin Suriyeli, Türk’ün de Türk kalması elbet müreccahtır. Suriye’nin hududu, Suriyelinin

ekalliyete düştüğü Türkiye'nin hududu da Türk'ün ekalliyette olduğu yerde çizilirse, elbet komşuluk ve kardeşlik daha feyizli ve faydalı olur!

Bu Zaîm'in kulağına küpe olması lâzım gelen bir hakikattir!

Diğer taratan, Suriye gazetelerinden öğreniyoruz ki Vatanîler “Hatay’daki Araplığın himayesi için” bir komite tesis etmişler ve bunun reisliğine de Doktor Şehbender’e vermişlerdir. Suriye ihtilâlcilerinin şefi olan ve son günlerde Araplığı Türkiye aleyhine tahrik için sarfettiği gayretleri bizim gözümüzden kaçmıyan Doktor Şehbender bu komitenin başında bulundukça bundan Hatay işleri ve belki de dolayısıyla Türkiye ve Suriye münasebetleri, elbet çok müteessir olacaktır. Hatay’da Araplık, bizzat Hatay’ın ana yasası, Türkiye ile Fransa’nın müşterek teminatları ve nihayet Milletler Cemiyeti’nin mürakabesi altında mükemmelen himaye edilmiş bulunurken bu himayeyi kâfi görmiyerek müfrit nasyonalizmi ve müfrit komiteciliği ile şöhret bulan bu zatın reisliği altında böyle bir komite teşkiline elbet lüzum yoktu. Fakat, nasyonalizmi bir ticaret metası halinde kullanan Vatanîler böyle tehlikeli işlerle de meşgul olmaksızın geri durmuyorlar. Şimdiki halde Türkiye bu hareketlere huysuz çocukların yaptıkları yaramazlıkları seyrederek gibi bakmakla iktifa ediyor. Çok kuvvetle temenni ederiz ki bu yaramazlık devri uzun sürmesin ve Suriye nasyonalistleri, Suriyelilerin hakiki hislerine daha sadık bir surette tercüman olma yoluna girmekte gecikmesinler!

Hatay Karşısında Türklere Düşen Yeni Bir Vazife Vardır

Suriye haberlerinden anlıyoruz ki Vatanîler Hatay'a bu defa da bacadan girmeğe çalışıyorlar. Hatay'da içtimaî ve siyâsî işlerle meşgul olmak üzere bir komite teşkil etmişler, bütün Suriye'yi geniş mikeyasta bir faneye davet etmek üzere beyannameler neşrediyorlar ve muallimler de Hatay'a gidip propaganda yapmaya hazırlanıyorlar. Demek, Suriye Hatay'ı rahat bırakmak istemiyor orada Türklerle mücadele edecekler. İntihabatta fazla mebus çıkarabilmek için bir yandan Araplara okuyup yazma öğretecek bir yandan da onlara Türk düşmanlığı telkin edecekler.

Halbuki, bizce Hatay rahat bırakılmalıdır. O memlekette yaşayan insanlar için rahatça yaşamak ve sükûn içinde medenî bir inkişafa nail olmak imkânlarını veren mükemmel bir rejim bulunmuştur. Bu rejim içinde Hataylılar mesud bir ömür sürebilirler; fakat, bir avuç Suriyeli için iki avuç büyük mücahid yetiştiren Şam politika muhiti için iş lâzım olduğundan onlar Hatay'ı rahat bırakmak fikrine yanaşmıyorlar ve şimdi de bu Türk memleketine bacadan girmeğe çalışıyorlar!

Şu halde buna karşı biz Türklerin de vazifelerimiz vardır.

Suriye politikacıları gaflet içindedirler. Bir türlü düşünemiyorlar ki Türkler de aynı tarzda Hataylı kardeşlerine yardım için harekete geçerlerse Suriye'nin bir senede toplanacağı inani bir saatta toplanlar. Türkiye muallimleri de tatillerini Hatay'ın sıcak Türk muhiti içinde geçirmeğe karar verecek olurlarsa büyükbir talim ordusunun Hatay'ın her evine bir mektep açacak kadar kuvvetli bir kültür istilâsı yapabileceğini Suriyelilerin bilmeleri lâzımken onlar, bunları düşünmüyorlar; kendilerini millete kabil olduğu kadar bahalı satmak ihtiyacında bulunan sayısız mücahidler, şimdi de ellerine bu işi almışlar.

Onların bu yeni tarzdaki faaliyetlerini Türkler de ehemmiyetle tetkik ve takib etmeğe mecburdurlar. İcabında Türkiye Hataylılara kültür sahasında her suretle yardım etmeğe hazır bulunmalıdır. Hattâ, Türkiye hükûmeti bu işle uğraşmayı dürüstlük esaslarına muhalif bile bulacak olsa -ki bugünkü vaziyet karşısında bu nevi mülâhazalara mahal dahi yoktur- Türk vatandaşları bu vazifeyi kendi üzerlerine almakta elbet tereddüd göstermezler. Bunun için Suriye'deki bu yeni hareketi yakından takib etmek, hükûmet için

olduğu kadar millet için de gayet mühim bir borçtur. Fakat, Türkiye ve Türkler Hatay'a bu sahada yardım gönderirken kendilerine Suriyelilerinkinden büsbütün başka bir program çizmekle bence, Hatay'da yalnız umumî Türk kültürü ile bir taraftan Araplara karşı ve bir taraftan da Hataylılar arasında mütekabil bir sevgi ve dostluk duygusu hâkim alması esasları ile hulâsa edebilir. Yeni Türkiye, bu işleri bu kadar medenî ve insanî bir gözle görecektir kadar fıkren ve hissien ilerlemiş bir memleketidir. Bunun için, bizim tarafımızdan dava bu tarzda konulmalı ve bu tarzda müdafaa ve neşredilmelidir.

Suriye fiilen işe başlamış bulunuyor. Bütün Suriye, temmuzun üçüncü günü Vatanîler tarafından zorla harekete geçecek ve ateşli nutuklardan, nümayişlerden sonra paralar toplanacaktır. Türkiye bu harekete lâkayit kalamaz, kalmamaya mecburdur. Mademki Suriye politikacıları böyle istiyorlar. Türk efkârı umumiyesi de bu işe karşı elbet harekete geçecektir.

Fakat, onlar Türk'e karşı kin ve husumet neşrine çalışırken, biz Hatay'a medeniyetin en taze kültürünü ve Araplığa karşı da en samimî ve hakikî dostluğu götüreceğiz!

Doktor Aras'ın Suriyelilere Nasihatleri

Doktor Aras, Bağdat'ta Türk-Arap dostluğunu büyük bir nümayiş halinde yükselten, ziyarete giderken Halep'te kendisini karşılayan gazetecilerden istifade ederek Suriye'ye güzel şeyler söyledi ve âkilâne olduğu kadar da dostça nasihatler gönderdi.

Sözlerinin hülâsası şudur: “Türkiye Suriye'yi sever ve ona karşı hiç bir fena niyeti yoktur. Biz sade Suriye'yi değil, bütün Araplığı severiz. Türkiye'de devlet din işlerine karışmaz. Fakat, Türkler Müslümandırlar. Din birliği, tarih kardeşliği, bütün bunlar birleşince görülür ki Türk ile Suriyeli arasında dostluktan başka bir şey bulunmamak lâzımdır”

Bilmiyoruz, bu sözleri gazetelerde okurken, Suriye'nin başı göklerde gezen serseri bülbülü, Emir Şekip, Doktor Aras aleyhinde yazdıklarından dolayı utandı mı? Daha iki hafta evvel Şam'da verdiği bir nutukta bu sözlerimi “Benî Ümeyye'nin âsıma (baş şehir) sından söylüyorum. O Âsıma ki kaç defa İstanbul'u muhasara eden ordular göndermiştir; o Âsıma ki Horasana kadar ordular gönderip Türkleri kendisine râmetmiştir; o Âsıma ki... O Âsıma ki...” diye bir sürü belâgatli cümlelerle Türklere karşı husumet telkin eden Emir Şekip'e Doktor Aras'ın sözleri acaba bir tesir yapacak mı? Zannetmiyoruz. Suriye'nin bugünkü politikacıları ekseriyetle Suriye'nin başına musallat olmuş belâlardır.

Dillerindeki eski Arap belâgatinden başka ellerinde hiç bir kuvvet bulunmayan bu politikacılar, palavra yolile dönüp Türklere, dönüp Fransızlara ve dönüp İngilizlere hücum ededursunlar Türkiye hükûmeti ve Türk milleti kendi yollarından devam edeceklerdir.

Onlar diyecekler ki: “Türkiye bizim düşmanımızdır, bizi mahvetmek istiyor!” biz diyeceğiz ki “Türkler, Suriye'nin ve Suriyelilerin dostlarıdır, onları kardeş bilirler ve onların saadet ve refahlarını isterler!” Onlar diyecekler ki: “Türkiye, Arapların düşmanıdır; Araplığı yutmak ve Osmanlı İmparatorluğu'nu yeniden kurmak istiyorlar!” Biz de buradan bağıracağız ve Doktor Aras'ın resmî ağzile ilân edeceğiz ki: “Türkiye'nin Araplığa karşı yalnız dostluk ve kardeşlik duygusu vardır. Osmanlı İmparatorluğu'nu yeniden kurmak bizden Çin İmparatorluğu kadar uzak bir fikirdir!”

Hülâsa, onlar bütün bir husumet unsuru olacaklar, bizden de yalnız dostluk ve kardeşlik sesi ile cevap alacaklar. Bu, o kadar

gönülden, o kadar derinden gelen, o kadar sıcak bir sestir ki Suriye'nin politikacıları bu sesi duymamak için kulaklarını pamukla değil, kurşunla da tıkasalar, Suriyeliler ve Araplar bunu dikkatle dinliyecekler ve anlıyacaklardır. Nitekim, Suriye'nin, bize karşı düşmanlık neşreden gazetelerine mensup gazeteciler bile, doktorun sözlerini tasvip etmişler, ve memnuniyet göstermişlerdir. Ancak Dürzi Emir Şekip gene memnun olmayacak, gene aleyhimize nutuk verecektir.

Zararı yok. O söylesin. Bizim dostluk kervanı yolunda devam eder!

Gönül isterdi ki Doktor Aras, bir aralık vakit bulursa da Şam'a da uğrasın. Oraya bir mücahit gibi değil, büyük Türk milletinin mütevazi mümessillerinden biri, iki günlük bir misafir olarak gitsin. Bugün Şam halkının hâlâ Şari' Cemal Paşa dediği bulvarı dolduracak olan Şam halkının ona nasıl heyecanlı bir muhabbet ve dostluk tezahürü yaptıklarını doktor bizzat görür ve hattâ, uzaktan atıp tutan mücahit politikacıların, kendi karşısına geçtikleri zaman birdenbire nasıl Türkiye'nin meddahı kesildiklerine şahit olurdu!

Evet, bizimle Suriye arasında hiç bir şey yoktur, yahut bir kaç düzüne mücahit vardır. Bu mücahitlere, mücahit olmak için iş ve mevzu lâzım olduğuna göre bunlar şimdilik Türkiye'yi tutturmuş bulunuyorlar. Onları serbest bırakalım: Söylesinler ve bağırsınlar. Gün gelecek, kendilerini dinliyen insan bulunmadığını görerek susacaklardır.

Biz bugün gelinceye kadar bekliyecek derecede sabırlı ve aklı başında bir milletiz. Gâvura darılıp oruç yememesini, palavra ticaretine çıkan mücahitlere kızıp Suriyelilere darılmamasını bir milletiz!

Bay De Martel Türkiyeden Geçerken

Gelen haberlere göre Fransa'nın Suriye'deki Yüksek Komiseri Kont de Martel, Suriye'ye gitmek üzere bugün, şehrimize gelecek ve burada devlet adamlarımızla görüşmek üzere duracaktır. Dost memleketin kıymetli mümessillerinden biri olan Bay de Martel'in yaptığı bu ziyaretten dolayı memnun olmamak kabil değildir.

Okuyucularımız bilirler ki, Hatay meselesi Fransa ile aramızda münakaşa mevzuu olduğu sıralarda biz, arada sırada Bay de Martel'den şikâyetlerde bulunduk. Siyaset böyledir: Bunu yapanlar arasında, bazı noktalar iyice anlaşılamadığı müddetçe müteakıl şikâyetler ve anlaşılamamazlıklar zuhur eder; fakat, gün gelip te her iki taraf birbirini tamam anlamaya muvaffak olduğu zaman da derhal şikâyet sebepleri ortadan kalkar ve her şeyin dostlukla bitmesi lâzım gelen bu dünyada her şey yeniden dostluk çerçevesi içine avdet eder. Bunun için, biz de bugün Fransa aramızda tamamen halledilip bitmiş olan bir meseleden sonra, Bay de Martel'i hem dost bir memleketin kıymetli bir mümessili, hem de bizzat Türkiye'nin bir dostu olarak kabul ediyoruz ve kendisini bu sıfatla selâmlıyoruz.

Eski bir Fransız halk şarkısı, “karanlık bir fırtınadan sonra altın şualı bir güneş” geldiğinden bahseder. Fransa ve Bay de Martel'le Türkiye arasındaki bugünkü münasebetleri, aynı tablo içinde görebiliriz.

Bay de Martel aramıza iki sıfatla geliyor: Fransa'nın mümessili olarak ve Suriye'nin de beynelmilel menfaatlerini korumakla mükellef bir büyük memur sıfatile. Ümit ediyoruz ki, aramızda geçireceği kısa müddet içinde ve Başvekilimizle yapacağı temaslar esnasında, Türkiye'nin gerek Fransa'ya ve gerek Suriye'ye karşı en halis ve en güzel duygularla mütehassis olduğunu görmek vesilelerini bulacaktır.

Ötedenberi söylediğimiz şeyleri bu güzel vesile ile de tekrar edelim:

Türkiye, Fransa'ya karşı yalnız dostluk duygusu besler. Bütün tarihinde Osmanlı İmparatorluğu Fransa ile yalnız bir defa, o da Almanya ve Rusya dolayısıyla karşı karşıya geldi. Fransa ile dövuştük, fakat Çarlığa karşı Almanya ile birlikte dövuşmek mecburiyetinde bulunduğumuz için “resmen” dövuştük. Hiçbir zaman Fransa'ya karşı düşmanlık hissetmedik. Hatay meselesinde münakaşa ettik,

fakat buna mecburduk. Zaten münakaşasız dostluk dostluk değildir ki! Fransızlar iyi dostluğun iyi hesapla yapılacağını söylerler. Biz de iyi yaptık: İyi dost olmak için hesapta çekiştik ve nihayet dostluğu her zamankinden daha sağlam bir hale getirdik. Bugün Türkiye ile Fransa, hiç olmazsa dünyanın küçük bir köşesinde, birbirlerinin müttefiki vaziyetindedirler. Bu neticenin elde edilmesine çalışanlardan biri olan kont bugün misafirimizdir. Bunun için kendisinde Türkiye-Fransa dostluğunun gayretli amelesinden birini görüyoruz ve bu da bizi ayrıca sevindiriyor.

Suriye'ye gelince, muhterem misafirimiz görecektir ki Türkiye'nin Suriye'ye karşı hiçbir fena niyeti yoktur. Türkiye'nin bütün davası, millî hududu içindeki varlığının müdafaası davasıdır. Hududumuzun yanı başında, Hatay Türklerinin huzursuzluk içinde bulunmaları Suriye ile aramızda büyük meseleler çıkarabilirdi. Hatay meselesinde bu nevi ihtimallerin bir defa da önüne geçmek maksadile bu kadar ısrar ettik. Hatay'ın Türkiye hududları içine girmesini istemek bile hakkımızdı. Bunu istemedikçe, sırf yanlış anlamalara mahal vermemek için yaptık ve Hatay Türklerini huzur ve emniyet altında bulundurmaya kâfi şartlardan başka bir şey iddia etmedik. Ümit ederiz ki Bay de Martel bu hakikati yakından daha iyi görecektir ve Suriye'ye döndüğü zaman da hakikati herkese anlatacaktır.

Eğer aziz misafirimizden bir de rica dermeyanına hakkımız varsa şunu rica etmek isteriz: Beyrut'ta, Fransız organı olarak neşredilen La Sirie gazetesinde arada bizi gücendirecek bazı yazılar görüyoruz. Bunlara mâni olmanın imkânı bulunduğu takdirde, Fransa'ya karşı daima dostça yazı yazmış olan bir Türk gazetecisi sıfatile, bilhassa memnun ve müteşekkirecektir.

Garip Dostluk!

Bu makalenin serlevhası bizim değildir; La voix de France -La vuva dö Frans- adında bir gazetenin başmakalesinin serlevhasıdır. Suriye’de Türkiye aleyhine neşriyat yapmaktan zevk alan La Sirie gazetesi de bu makaleyi, kendisine başmakale yapmış, biz de onu orada okuduk.

Voix de France’nin bahsettiği “Garip dostluk” Türkiye ile Fransa arasındaki dostlukmuş. Garip oluşunun sebebi de şu imiş: Türkiye’de bir taraftan Başvekil İsmet İnönü’nün Paris ziyareti münasebetile Fransa dostluğu hakkında bir hayli iyi söz söylemiş ve yazılmış, fakat aynı zamanda da Türkiye’de yegâne Fransız mütehasssısı olarak hizmet gören Georges Sial’a ahiren yol verilmiş. Halbuki buna mukabil, aynı memlekette yüzlerce ve yüzlerce Alman mütehasssısı mevcut imiş. Halbuki Fransa, Hatay meselesinde Türkiye’ye karşı dostane bir fedakârlık yapmış imiş. Demek oluyor ki bu fedakârlığın manası doğru anlaşılmamış! Bütün bunları söyledikten sonra, gazete, “bu nasıl dostluk!” diye hayret ediyor.

Bazı Fransız gazeteleri, hattâ dünya ahvali hakkında en taze ve en mevsuk haber almakla iftihar eden büyük matbuata mensup gazetelerde bugünkü Türkiye hükûmeti için “Osmanlı hükûmeti” tâbiri kullanıldığına arada sırada hâlâ şahid oluyoruz. Demek oluyor ki bu boş bir şey, bir kalem yanlışlığı, bir malûmat noksanı değildir; Fransa’da mevcut bir zihniyet meselesidir; bu zihniyete göre, Türkiye’de her şeyin değişmiş olmasına rağmen “Osmanlı” devam ediyor demektir. Osmanlı devam edince de ihtisas meseleleri, iktisad meseleleri, her şey muayyen bir dostluk ölçüsüne göre cereyan eder. Yani, Osmanlı Devleti, kendi işleri için mütehasssısa muhtaç oldu mu, bunun bir kısmını filân memleketten getirirse diğer bir kısmını da falan memleketten getirmeği unutmazdı. Bu işe göre mütehasssis getirmek değil, siyasete göre mütehasssis çağırmaktır.

Bu devirde böyle bir şey bittabi bahis mevzuu olamaz. Yeni Türkiye, işi iş, dostluğu dostluk olarak telakki eder. Her hangi bir sahada her hangi bir işi yapmayı düşününce, bunu sırf iş olarak mütalea eder ve buna göre bir plân yapar. Eğer bu plânın içinde bir de mütehasssıs varsa, tabiatı ile o mütehasssıs da getirir. Bunda aranacak şart mütehasssısın hakikaten mütehasssıs olması ve en iyi şartlarla çalışmayı kabul etmesidir. Bu şartların arasında ne dostluğun,

ve düşmanlığın, de de siyasetin tesiri ve rolü yoktur.

Türkiye’de Alman mütehasssının çok olması iki mühim âmilin eseridir: (1) Almanya müstemlesiz memlekettir. Toprak mahsullerine ve iptidâî maddeye muhtaçtır. Türkiye’de bunlar çoktur. Almanya için endüstri mahsullerini ihraç edecek piyasalar lâzımdır; Türkiye bu hususta iyi bir piyasadır; bunun için iki memleket arasında her iki tarafı da memnun eden bir iktisadî münasebet sistemi vücutte getirmek daha kolaydır. Yüksek tekniği ve yüksek ihtisası ile Türkiye’nin aradığı şartları temin eden Alman sanayii bizim ihtiyaçlarımıza âlâkadar olmuş ve ekseriya müsait şartlar vermiştir. (2) Almanya mütehasssı memlekettir. Bilhassa Almanya’daki inkılâp, yabancı memleketlerde çalışabilecek en iyi mütehasssıların çoğalmasını ve bunların da ağır şartlar istememelerini temin etti. Bu suretle, bir taraftan Almanya ile Türkiye arasındaki iktisadî münasebetler, öte taraftan Alman teknik ve ihtisasının dünyaca kabul edilen yüksekliği ve nihayet Alman inkılâbının doğurduğu şartlar, Türkiye’de Alman mütehasssın çoğalmasını mucip oldu. Biz Alman mütehasssıslardan ekseriyet itibarile çok memnunuz. İyi mütehasssıslardır; iyi çalışırlar, siyasete karışmazlar ve Türkiye için ağır olan ücretler iddia etmezler.

Almanya’dan çok mütehasssı gelmesinin bir başka sebebi de, Almanların “bizden niçin mütehasssı almıyorsunuz?” diye ne şikâyet, ne de hattâ bir serzenişte dahi bulunmamalarıdır!

“Garip dostluk!” yerine, Fransız gazetesinin kafasını işaret ederek “garip kafa!” diyebiliriz. Hiç değişmiyen kafa! Abdülhamit derindeki Osmanlı Devleti, arpalık tevzi eder gibi Avrupa’dan mütehasssıslar getirir ve bunların milliyetlerini de memleketler arasında taksim ederdi. Ne Fransa’daki Fransız gazetesi, ne de Suriye’deki Fransız organı Türkiye’deki devrin değiştiğinden hâlâ haberdar görünmüyorlar. Türkiye’de işin dostluğa, siyasete göre idaresi devri çoktan geçmiştir. Fransız gazeteleri bilmelidirler ki dostluk göstermek ve yaratmak maksadile mütehasssı getirecek bir Türk hükûmeti yoktur. Türkiye’ye mütehasssı ancak muayyen bir işle birlikte gelir. Bu işde hâkim olan bütün âmiller de nihayet iş âmilleri. Herhalde, bazı Fransız gazetecilerinde göze çarpan bu kafa ve bu zihniyet değişmelidir. Çünkü Türkiye’nin Fransa’dan da mütehasssı getirmesine mâni olan şeylerden biri de bu ruhtur!

Şam Hükûmetinin Müşkül Vaziyeti

Suriye’den gelen haberlere göre Şam hükûmeti çok müşkül vaziyettedir. Bir taraftan Vatanîler aylardanberi efkârı tahrik etmişler, bir taraftan da Hatay hakkındaki beynelmilel mukarreratın kat’iyyet kesbeden hükümleri karşısında sıkışıp kalmışlardır. Suriye hükûmeti bu iki tarafı da başka türlü kesen siyasî hareketin içinde çabalayıp dururken, Suriye hükûmetini düşürmek isteyenler de Vatanî silâhını kendi ellerine alarak, daha ileriye gitmişler, Hatay’ın yeni rejimi aleyhinde kuvvetli bir fikir hareketi vücuda getirmişlerdir. Gayet ateşli bir dille dönüp Hatay şovenizmi, dönüp İslam itti-hadçılığı ve Arap emperyalizmi neşreden nutukları, Şam hükûmetinin vaziyetini büsbütün müşkül ve tehlikeli bir vaziyete getirmiş bulunuyor. Cemil Bey, şimdi Dr. Şehbender aleyhine ateş püskürürken düşünmelidir ki rakibi, onun kullandığı silâhı kullanmaktan başka bir şey yapmış değildir.

Bu vaziyet, bundan evvel tutulmuş olan siyasetin tabîi surette doğurmuş bulunduğu bir vaziyettir; bundan sonra tutulacak akilâne bir siyaset sayesinde belki de bu müşkülâtı bertaraf edecek çareler bulunabilirdi; fakat gerek Şam’dan ve gerek Hatay’dan gelen taze haberlerden anlıyoruz ki Suriye hükûmeti ve mahud Kütlet’ul Vatanîye yanlış siyasete devamdan vazgeçmiş değillerdir. Bu, gözümüzün önünde gayet açık duran bir hakikattir. O kadar açık bir hakikat ki biz bunu şu veya bu rivayetten istihraç etmiş değiliz. Bizzat Cemil Bey’in açık olan sözlerle anlıyoruz.

Cemil Bey diyor ki: “Biz Cenevre kararını kabul etmiş değiliz. Ancak Türkiye ile dostane bir komşuluk münasebatı da tesis etmemiz lâzımdır. Fakat, Sancak’ın Araplığını müdafaadan bir suretle vazgeçecek değiliz!” Bu sözlerin manası şudur:

“Biz Milletler Cemiyeti’nin kararı ve Türkiye’nin kuvveti karşısında, resmen kabul etmemeğe karar verdiğimiz bir vaziyeti tatbik razı da olsak, gene hiçbir zaman devamızdan vazgeçecek değiliz. Türkiye ile dostane bir komşuluk yapacağız amma, Hatay’ın Araplığı ve Suriyeliliği davasını gütmekten de feragat etmiyeceğiz. Resmen güler yüz göstereceğiz fakat, arkadan gene bildiğimizi okuyacağız!”

Suriye başvekili manası bundan ibaret olan böyle diplomatik bir dil kullanırken öte taraftan da Antakya’da içtimalar yapıldığına,

nutuklar söylendiğine, komiteler teşkil edildiğine ve nihayet Şam Vatanîlerinin dillerile konuşan tuhaf bir komünist güruhu ortaya çıktığına dair haberler geliyor. Demek oluyor ki, iş meydandadır; Suriye hükûmeti henüz bu işde hakikatlere uygun ve samimî bir siyaset tutmuş değildir.

Halbuki Türkiye'nin bütün bu meselelerdeki vaziyeti gayet açık ve samimîdir. Hariciye Vekilimiz Suriye topraklarından geçerken, Başvekilimiz de burada Suriye Başvekili ve Yüksek Komiseri ile konuştuğu sırada Türkiye'nin Suriye'ye karşı olan dostluk duygularını bütün samimiyetlerle izhar ettiler. Bütün bunlardan sonra ümid ediyorduk ki artık Suriye'nin de aynı mukabele gelecek ve Hatay, iki memleket arasında daimî bir ihtilâf vaziyeti yaratacak bir dava değil, belki de iki memleketi birbirine daha fazla bağlayan müşterek bir çocuk olacaktır. Maalesef, Cemil Bey'in Suriye'ye döndükten sonra söylediği sözler ve birkaç gündenberi Hatay etrafında gösterilen faaliyetler bizim bu sahadaki ümidlerimizin boş olduğunu göstermiştir.

Fakat, hâlâ vakit vardır. Suriye hükûmeti için doğruluk, dürüstlük ve samimiyet yoluna girmek için henüz bütün fırsat kaybedilmiş değildir. İki komşu arasındaki münasebetleri tam bir dostluk çerçevesi içinde tutmak için hâlâ vakit müsaiddir. Cemil Bey, kendisine sual soran gazetecilere Türklerin Suriye'ye karşı dostluk hisleriyle mütehasis olduklarını söylemekten çekinmemiştir. Demek oluyor ki bizim dostluğumuza kanidir. Bu şekilde bu dostluğa neden dolayı samimiyetle ve dostlukla mukabele etmiyor? O, bugün içinde bulunduğu müşkülâtta ancak böyle bir siyasetle kurtulabilir. İki yüzlü bir politika Suriye hükûmetinin müşkülâtını artırmaktan başka bir netice vermez.

Durieux'nün Beyanâtı

On beş senelik bir Hatay hikâyesi ile yüklü olarak memleketine dönen eski Hatay delegesi Bay Durieux, İstanbul'dan geçerken bizim gazeteci arkadaşlara bir hayli sözler söyledi. Söylediği sözler bir taraftan mühim, bir taraftan da bedbindir ve Hatay'ın istikbali bakımından bizlere pek te ümit verici değildir. Fakat, bu bedbinlikten dolayı bizim için okadar fazla endişeye düşmeğe, bizim için de bedbin olmamıza ve ümitsizliğe düşmemize mahal yoktur. Çünkü Bay Durieux, ne de olsa, senelerdenberi rahat rahat oturmaya alıştığı bir muhitten ayrılmış olmasının psikolojik tesiri altında bulunuyor. Ayrılık, güzel bir şey değildir; Fransızlar “ayrılmak, biraz da ölmek demektir” derler. Bunun için, ayrılık duygusunun tesiri altında, bedbin olabilir; fakat, biz hiç te öyle değiliz.

Bedbinliğe sebep olmak üzere Bay Durieux şunu anlatmak istiyor:

“Hatay, diyor; tıpkı Osmanlı İmparatorluğu'na benzer. İçinde hiçbir unsurun ekseriyeti yoktur. Bu unsurlar arasında ahenk olmadığı için geçimsizlik vardır. Şimdi bunları kendi kendilerine müstakil bir hayat yaşamaya davet edince, tıpkı Osmanlı İmparatorluğu'nda olduğu gibi, evvelâ münakaşa, sonra da mücadele başlıyacaktır”

Halbuki biz, bu fikirde değiliz. Bir kere Osmanlı İmparatorluğu içinde muhtelif unsur bulunmakla beraber bu unsurların asırlarca birbirleriyle hoş geçinmiş oldukları cümle malûm bir hakikattir; bu unsurlar arasında münakaşa ve mücadele, Osmanlı İmparatorluğu'nu parçalamak isteyen haricî kuvvetlerin müdahaleleriyle başlar. Haricî kuvvetlerin tahriki olmaksızın, unsurlar arasında ne münakaşa vardı, ne de mücadele.

Binaenaleyh, eğer Hatay haricî müdahalelerden masun kalırsa, eğer Suriye hükûmeti, bizimle ve Fransa ile birlikte, Hataylıların Hataylı olarak mes'ut bir hayat yaşamalarına çalışmayı kendisine siyaset edinirse, tıpkı Osmanlı İmparatorluğu'nun sakin zamanlarında olduğu gibi sakin ve müreffeh bir hayat sahibi olması sade mümkün değil, hattâ belki de tabî olur. Bay Durieux ile birlikte itiraf etmeliyiz ki Hatay'da bugüne kadar mevcut olan vaziyet sade Osmanlı İmparatorluğu'na değil, hattâ biraz da tarhana çorbasına çok benzerdi. Bu, Hatay'ın siyasî bir devrinin neticesidir; siyaset ve

devir değişince elbet oradaki vaziyet te değişmiş olacaktır. Türkiye bu işlerde çok samimî surette, Fransa ile müttehiden, Hatay'ın sükûn ve refahına çalışacaktır. Eğer Fransa da aynı samimiyetle bu gayeye çalışırsa elbet iyi neticeler alınabilir.

Türkiye'nin Hatay'daki bu karışık vaziyetten mes'ul olmadığını Bay Durieux'nin hatırlayıp hatırlamadığını bilmiyoruz. Ancak, biz Türkler şunu görüyoruz ki bu meselede taliin mühim bir cilvesi vardır.

Bir zamanlar, Osmanlı İmparatorluğu'nun talihsiz müdafileri, biz imparatorluk içinde bütün unsurları birbirleriyle hoş geçirmeğe ve imparatorluğu ahenktar bir kül halinde tutmaya çalışırken, bugünkü Durieux'nün mensup olduğu siyaset mektebi, daima ekaliyetlerin hukukundan bahsederler, bu haklar namına daimî müdahalelerde bulunurlardı. Bugün, Türkiye'nin muayyen bir muahedeye istinaden, Hatay'daki Türk hukukunun müdafaasına kalkması aynı bu mektebin yeni bir mensubu olan Bay Durieux'yü bedbinliğe sevk etmiştir. Bunlar bütün geçmiş şeyler, geçmiş üzerinde münakaşa etmek faydasız olduğu kadar gelecek üzerinde ümitsizliğe ve bedbinliğe düşürmek te zararlıdır. Bu işde şu kanaatteyiz ki Türkiye ile Fransa bu mühim meselede dostça ve yalnız Hatay'ın refah ve saadetini teminden başka bir gaye ile mütehassis olmıyarak hareket ederlerse her şey yolunda gidecek ve Bay Durieux'nün bedbinane kehaneti hâdiselerle teyit edilmeyecektir.

Fransız Gazeteleri Aldanıyorlar

Fransa'nın bugünkü hükûmet ekseriyetine mensub bir gazete, La République, "Suriye'yi kaybetmek mi istiyoruz?" başlığı altında bir makale neşrediyor. Bir taraftan Suriye'ye istiklâl veren bir hükûmetinin, diğer taraftan da "Suriye'yi kaybetmek tehlikesi"nden bahsetmesinin ne demek olacağını araştırmak bize düşmez; bu cihet Suriyelilere aiddir; bu iki fikir arasındaki tezadı onlar düşünsünler. Ancak makalede, bizi alâkadar eden bir iki nokta var.

La République'ü düşündüren şeylerden biri şudur: "Türkiye, İskenderun Sancağı ahalisine, kendi Türkçe ismi ile "Hatay" tesmiye eylemekte olduğu bu havaliden gelecek olan yolculardan ve eşyadan pasaport ve gümrük resmi istemediğini bildirmiştir. Bundan başka Türk milleti Hataylı mülk sahiplerine kredi açacaktır. Bu tedbirler hukukî cihetten hiçbir aykırılık arzetmemektedirler. İtiraz etmeğe hakkımız olamaz. Fakat Ankara hükûmetinin Sancak'ı temessül etmeye hazırlandığı da meydandadır. Bu suretle geçen ilkkânunda yapılan Fransız-Türk anlaşması ile Sancak'ın bizim Suriye arazimizden hududları dahilinde kalmasının temin edilmiş bulunduğunu söyleyenler bizi aldatmış bulunuyorlar"

Türk okuyucuları bilirler ki burada zikredilen vakâlar doğrudur; bunları inkâr etmek şöyle dursun saklamaya lüzum bile yoktur. Yalnız burada bizce anlaşılmıyan bir şey var ki o da La République gazetesinin bundan dolayı telâşa düşmüş olmasıdır. Türkiye bu tedbirlerle Hatay'ı temessül etmek fikrinde değildir. Esasen böyle bir şey yapmaya ihtiyaç da yoktur ki bunu düşünmeğe sebep olsun. Hatay, daha düne kadar Türkiye'nin Türk olan bir parçası idi. Türkiye bu parça üzerindeki hâkimiyet hakkından, malûm ahval içinde ve muayyen şartlar mukabilinde vazgeçmişti. Zaruret altında kabul edilmiş olan bir vaziyetin ıslahına gene zaruret hâsıl olduğu zaman da bu meseleyi çıkardı ve Fransa hükûmetinin, son dakikada gösterdiği akıllılık ve dostluk sayesinde, meseleyi bir dereceye kadar makul şekilde halletti. Bugün Hataylılara karşı gösterdiğimiz tabîî olan kolaylıklar, onların Türkiye hesabına senelerdenberi katlanmış oldukları fedakârlıkların telafisi içindir. Bu bakımdan Türkiye'nin siyaseti gayet tabîî ve gayet kolay izah edilebilirken Fransız gazetesi işi anlamıyor.

"İkinci bir nokta da La République şu suretle izah ediyor:

Türkiye'nin Cumhuriyet Bayramı münasebetle bütün vilâyetlerden Ankara'ya heyetler gelmektedir. İstanbul'da çıkan refikimiz ve adaşımız République gazetesi 12 Temmuz tarihli sayısında şöyle diyor: "Bu münasebetle zimamdarlarımıza Hataylıların sevgi ve saygılarını bildirmek üzere Hatay'dan bir heyet gelecektir"

Bu havadis te doğru olabilir. Burada fevkalâde olarak ne var? Hatay'ın istiklâli ve Hatay Türklüğünün saadeti için her fedakârlığı göze almış bir Türkiye'ye Hataylıların sevgi ve saygılarını ifade etmeleri neden bir mesele oluyor? Eski Osmanlı İmparatorluğu devrinde Suriye'nin ve Lübnan'ın bazı unsurları, muhtelif vesilelerden istifade ederek Fransa'ya "sevgi ve saygılarını ifade" ederler ve hattâ daha ileri giderek onun "himayesini" isterlerdi. Türkiye'nin o zamanki mümessili olan Osmanlı Devleti, bu hâdiselere karşı pek ses çıkaramaz ve Arap Suriyelilerin Fransız Hükûmetine neden dolayı sevgi ve saygılarını arzettiklerini sormaya, bilhassa bunun altında bir müstemlekecilik hulûlü bulunduğuna dikkati celbetmeğe lüzum görmezdi. Bugünkü mesele de Türk Hataylılar, haklarını, can ve başla, beynelmîl bir sahada müdafaa etmiş olmasından dolayı Türkiye hükûmetine sevgi ve saygılarını bildiriyorlar. Onlar vazifelerini ifa ediyorlar, Türkiye de alının terile ve beynelmîl kanun ve meşruiyet yolile kazandığı bir davanın manevî mükâfatını topluyor. Bunda anlamıyacak ne var?

İşin hakikati şudur: Zihniyet meselesi. Fransız gazetesine göre dünyada bazı haklar vardır ki Allahutealâ bunları yalnız Fransız milletine vermiştir, bir taraftan Suriye'ye istiklâl vermek, diğer taraftan da "Suriye'yi kayıp mı ediyoruz" diye ona bir müstemleke gözile baktığını söylemekten çekinmemek. Halbuki Suriye ile Fransa arasında ne millî, ne de tarihî bir münasebet vardır. Fakat, iş Türk Hatay'ın Türkiye hükûmetine teşekkür etmesine geldi mi, her şey değişir: Türkiye Hatay'ı temessül mü etmek istiyor? diye telâşa düşülür. Fransa'nın Cebel'i Lübnan'ı temessül etmesinden bahsedilebilir amma Türkiye'nin Hatay'ı temessül etmesinden bahsedilemez. Halbuki iş öyle değil, Fransız milletinin ne kadar hakkı varsa Türk milletinin de artık o kadar hakkı vardır!

Fransız gazetesi zamanın, dünyanın ve dünya üzerinde yaşayan milletlerin rollerinin hayli değişmiş olduğunun farkında bile değildir. Dünya ne 914 deki, ne de 918 deki dünya değildir. Fransız

gazetesi bunları anlamış olsaydı hiç telâş etmez ve her şeyi tabîi ve zarurî görürdü. Ne yapalım, onlar bu işi anlayıncaya kadar böyle şeyler söyleyip yazacaklardır. Elimizden bir şey gelmez ki!

Hataylıların Dikkat Edecekleri En Mühim Mesele: Alevilik

Hatay’da tek tük hâdiseler devam ediyor. Son günlerde Antakya’da Halkevinin basıldığı ve burada bir takım araştırmalar yapıldığı, içeriye bazı uydurma vesikalar atıldığı ve nihayet halkın tedhiş edildiği hakkındaki haberler de bu cümledendir. Şu dakikada Hatay’da henüz tabii olmıyan bir geçit devri hüküm sürüyor. Bu devirde henüz Hatay’ın kendi idaresi kurulmamış, Suriye hükûmeti de henüz bu memleketten çekilmemiştir. Bu geçit devresinin ne dereceye kadar nazik olduğuna izaha lüzum yoktur. Suriye memurları Hatay’dan çekilmeden evvel, elbet bu memleketin tam bir sükûn ve intizam içinde yaşamasına yardım edecek değildir. Elbet muhtelif tarzda hâdiseler çıkacak ve elbet halkın orada birbirine düşmesine yarıyacak işler görülecektir. Kâh Müslümanlar fırkası kurulacak, kâh mutediller zümresi teşil edilecek, Arap Türk’e, Türk Arap’a karşı tahrik edilecek, hülâsa bir çok şeyler yapılacaktır. Bütün bunlardan içtinabın imkânı yoktur.

Şu halde Hatay Türkleri, yeni tarihlerinin en nazik ve en mühim devresini yaşıyorlar demektir. Bugünlerde her vakitten ziyade aralarında birleşmiş bulunmaları ve her vakitten ziyade siyasî faaliyetlerinde dikkatli olmaları lâzımdır. Yeni rejimin tatbikatına hazırlamak hususunda Suriye hükûmetinin hayırhahlık göstermiyeceğini bizzat kendisi âleme ilân etmiş bulunduğu cihetle bu hususta ondan yardım bekliyeceğiz. Fakat, yeni rejimle menfaatleri bozulmuş olan başka unsurlarda vardır. Onlar da Hatay’da mesele çıkarmaktan çekinmiyeceklerdir. Onlar da ellerinden geldiği kadar işleri karıştıracaklardır. Bütün karışık vaziyet içinde Türklere düşen vazife birbirleri arasında birleşmek, sevişmek ve etraflarına dikkat etmektir.

Hatay Türklerinin dikkat edecekleri en mühim mesele, Sünnilik ve Alevilik bahsidir. Birkaç defa bu sütunlarda işaret etmiş olduğumuz gibi, Türk için Sünnilik ve Alevilik meselesi yoktur. Bu mesele, en kesif olarak yaşamış bulunduğu Kafkasya’da bile ortadan kalkalı çok olmuş, Anadolu’da artık adı bile unutulmaya başlamıştır. Hatay’da da Sünnilerle Aleviler, yani Türk oğlu Türkler, aralarından bu meseleyi kaldırdıkları zaman artık Hatay meselesi kendiliğinden halledilmiş bulunacaktır. Bu takdirde Türk ekseriyeti Hatay’ı, mes’ut, müreffeh istikbaline doğru kolayca sürükleyip götürecektir.

Hatay'ın büyük ekseriyeti Türk oğlu Türk olan Alevileri şunu bilmelidirler ki onlara “Alevi” diye hususî bir varlık vermiş ve kendilerini daima Sünni Türklere karşı tahrik etmiş olanlar, “ayrı ki hâkim olasin!” düsturunu tatbik eden müstemlekeçilerdir. Eğer Aleviler bunu anarlarsa mesele yoktur; öteki Türk kardeşlerine kollarını açarak koşacaklardır.

Hatay Sünnileri de şunu bilmelidirler ki Osmanlı-İran mücadelesi esnasında bizim hududumuz içinde Sünniler Alevilere karşı bir hayli haksızlık etmişlerdir. Türklerin çok büyük bir ekseriyeti ya doğrudan doğruya Alevidirler; yahut ta gizli olarak Alevilik duygusu taşırlar, ve yahut ta, bunların hiçbiri değilse, mutlaka, Sünnilik içinde Ali muhibbidirler. Türkler arasında açık veya gizli Alevilik, yahut Ali muhabbeti, bir ekalliyet ifade etmez. Belki de pek büyük bir ekseriyet teşkil eyler. Osmanlı devrinde, bilhassa Abdülhamit zamanında böyle şeyleri yazmak kabil değildi. Fakat, bugün, bütün Türkler tarafından malûm olan bu hakikati bütün Türklere açıkça söylemek zamanı gelmiştir.

Şu halde Hatay'ın Sünni Türkleri, bütün politikalarının esası olarak, kendilerine şu şiarı kabul etmelidirler: “Aleviler bize gelmezler, bize yaklaşmakta tereddüt ederlerse biz onlara gideriz ve kollarımızı, sıcak ve geniş bir Türk sevgisi ile açarak onları kucaklarız”

Umumiyetle Aleviler ince, zeki ve dirayetli insanlardır. Hatay Sünnilerinin gösterecekleri bu sıcak alâkayı ve bu geniş Türk sevgisini anlamakta güçlük çekmiyeceklerdir. Hattâ, bunu bugün sade Türk olan, Türkçe konuşan Aleviler değil, Türk olup ta dillerini kaybetmiş bulunan Aleviler de anlayacaklar ve Türklere yaklaşacaklardır. Tarihin iyi bir tetkiki gösterir ki Arap Alevi olmaz. Alevi olanlar ya halen Türk'türler, yahut ta bir zamandanberi dillerini kaybetmiş olan Türklerdir.

İşte, her gününde bir hâdise kaydeden bugünkü geçit devri arasında Hatay Türklerinin ehemmiyetle dikkat edecekleri mesele!

Kendi İşimize Bakalım

Dünyanın umumî gidişini görüyoruz. Diplomatların bütün gayretlerine rağmen, hâdiseler günden güne fenalaşıyor; Akdeniz’de, silâhla oyun oynayan çocuklar ve deliler peyda oldu; şimdi dünyanın her tarafında denizaltı gemileri görölmeğe başladı. İnsanların gözleri yakında deniz üstü gemilerini de denizaltı gemisi gibi görecektir ve yahut deniz üstünde her karaltıyı bir torpil farkedecektir. Hâdiselerin mütaleasında muayyen ölçüler kaybolunca artık her bir başka şekle girer. Bunun gibi, siyasî muhitin fikrinde huzursuzluk baş gösterince, gözler her tarafta denizaltı gemisi görecektir.

Eskiler “iş olacağına varır!” derlerdi. Bugün bizim için de iş olacağına varır demekten başka çare yoktur; bizim için değil, dünyanın en büyük diplomatları ve dünya siyasetinin dizginlerini ellerinde tutanlar için dahi bu eski söz, günün en mühim hikmetidir.

Bunun için, biz de “iş olacağına varır” diyerek kendi işimize bakalım. Şu esnada en mühim olan işimiz de Hatay işidir. Suriye gazetelerini okursanız Hatay’da Türkler Arapları ya hergün öldürüyorlar, yahut onlara dünyanın en büyük eza ve cefasını yapıyorlar zannedersiniz; aynı şekilde Türk gazetelerinde görülen şeyler de Türklerin mütemadi bir tazyike uğradıklarını gösterir. Bunların hangisine inanmak lâzım? Herhalde, bütün bunlarda, her iki tarafın da düştüğü mübalağalar bulunduğunu farzettığımız zaman dahi ortada hakikat olan bir şey vardır ki o da Hatay’daki huzursuzluktur. Maalesef Hatay Arapları ile Türkler arasında bir anlaşma teessüs edemedi ve Ermeniler de, Hatay’ın huzur ve sükûnunu temine samimî bir surette hizmet edebilecek bir rol oynamaktan uzaktırlar.

Bu vaziyet böyle uzayıp gidecek olursa Hatay huzur ve emniyetten mahrum bir memleket olacaktır. Bunun için, bu memlekette ruhları teskin edecek tedbirlerin bir an evvel alınması, gün geçtikçe zaruret şekline giriyor.

Bu tedbir de, bir an evvel Hatay’da yeni rejimin tatbikine başlamak ve hiç olmazsa orada bugün henüz hükmü geçen Suriye hükûmetinin Hatay işlerini karıştırmasına mâni olmaktır.

Meselâ, Suriye gazetelerinde hergün gördüğümüz şeylerden biri de Hatay’da Araplığın kuvvetlendirilmesi için bir taraftan tahrikât yapıldığı ve bir taraftan da muhtelif namlar altında teşkilât vücûda getirildiği ve hattâ para toplandığıdır. Bunlar zahirde halkın

yaptığı teşebbüslerdir. Herhalde hükûmetin, hükûmetin değilse bile Vatanî teşkilâtının bu harekete müzaheret etmekte olduğunda şüphe yoktur. Suriye gazeteleri, Türkiye'nin hudud gerisindeki memurları vasıtasile Hatay'da Türklük propagandası yaptırdığından bahis ile daima şikâyetle bulunuyor. Halbuki yakında yeni bir rejim altına girecek ve müstakil bir idare ile huzur ve refah görecektir olan bu memlekette şu dakikada Suriye memurlarının bizzat Araplık propagandası ve bu hususta teşkilât ile meşgul oldukları kimse için gizli şey değildir.

Bütün bu müşahedeler bize şunu gösteriyor ki Hatay işlerinin bir an evvel yeni idarenin eline geçmesi ve hiç değilse bugünkü idarenin elinden çıkması lâzımdır. Bir senedenberi hiç olmazsa manen huzursuzluk içinde bulunan bu memlekette ruhların daha fazla gerilmesine meydan vermemek ve bu sayede yarınki rejimin tatbikatını kolaylaştırmak için bu noktanın büyük ehemmiyeti vardır.

Ümid ederiz ki Hatay'ı huzursuzluktan kurtaracak olan kat'i tedbirlerin alınması daha ziyade gecikmiyecektir.

Zavallı Suriye!

Büyük Arap Medine’sinin yeşil bahçeleri arasından geçen Barada nehrinin kenarlarında, büyük bir sıkıntı var. Nez zaman elime bir Suriye gazetesi alsam, bu sıkıntının, hattâ biraz fazlasile, bu ıztırabın başka bir ifadesini görüyorum. Gâh, Cebel muhtariyeti, gâh Lazkiye Alevilerine verilecek hususî idare, gâh şimalî Suriye ve petrol meseleleri hakkında bir feryad ve vaveylâya tesadüf ediyorum. Bütün bu meselelere bir de Suriye ile Lübnan arasındaki münasebetleri ve ondan sonra, araya bir de Suriye’nin lüzumsuz yere bü-yüttüğü Hatay’ı ilâve edersek görürüz ki, büyük dertlerin ancak bü-yük başlara musallat olduğu hakkındaki söz daima doğru olan bir kaide değildir. Küçük ve talihsiz Suriye’nin derdi, her hangi büyük bir memleketin derdinden daha az değildir.

Şam Suriye’sini, Cebel’den her hangi bir şekilde ayırınız; Lazkiye’ye bir nevî idarî muhtariyet veriniz; Cebel’de Atraş’ın, Lazkiye’de bazı Alevi müteneffizlerinin hususî ve mahallî hâkimiyetlerini merkezî Suriye’nin hâkimiyetinden uzaklaştırınız; zaten, Lübnan büsbütün ayrılmış ve bir nevî devlet haline gelmiş olduğu için, geriye kalan Suriye’nin ne manası olur? İşte, Suriye bunun için derdlidir.

Fakad dert bundan ibaret olsaydı, gene bir şey değildir. Dahası da vardır: Lübnan Suriye’den ayrılmıştır; fakat, Suriye’nin hariçle olan iktisadî münasebet yolları öyle yapılmıştır ki hepsi de Lübnan’dan geçer. İskenderun Suriye’nin tabii bir limanı değildir. Onun asıl limanı ve limanları Lübnan sahillerindedir. Bunlara bugün Lübnan hâkim bulunuyor. Bu vaziyet karşısında Şam ve Suriye diyor ki: “Madem ki Lübnan müstakil bir devlet oluyor, o halde biz de gümrüklerimizi ayıralım ve dilediğimiz gibi hareket edelim” Fakat, onların bunu da söylemeğe hakları yoktur; çünkü “müşterek menfaatler” namı altında Suriye’nin idhalât ve ihracat ticaretini gene Lübnan’ın elinde toplamaya matuf bir siyaset vardır.

Suriye bu siyasetten kaçmak ve kurtulmak istiyor; çünkü, karşıda, “Fransa-Suriye” muahedesinin Fransa parlâmentosu tarafından tasdik veya reddi gibi bir umacı var. Bu umacı arada bir sallanıyor, Suriye’nin ödünü koparıyor.

Barada sahilleri, işte, bugün bu derdlerin içinde bulunuyor.

Şam gazetelerinde hergün bu derdlerden birinin bahis mevzuu

olduğunu gördükçe ve Şam hükûmetinin bunları halletmek için uğraşıp durduktan sonra hiç bir netice elde edemediğine baktıkça, hemen daima bizim Babıali'nin imzaladığı mahud Serves muahedelerini hatırlarım. Şurası Boğazlar mıntıkası, burası Yunanistan'a aid parça, şu taraf İtalyanların, bu taraf Fransızların ve nihayet öbür taraf ta İngilizlerin “hususî menfaatler” i haiz oldukları saha, neticede Türklere orta Anadolu'da çorak bir step kalıyor ve bu stepin hariçle olan münasebetlerine aid yollar, bu sahaların ve bu parçaların içinden geçiyordu. Bugün de Suriye'nin derdi budur: Ya Sevres muahedesinin Türkleri hapsedişi gibi siyasî ve iktisadî bir hapse razı olmak, yahud da bu muahededen büsbütün vaz geçmek!

Bütün bu meselelerin yanıbaşında, nüfusunun dörtte biri bile Arap ve Suriyeli olmıyan Hatay hiç kalır. Hatay'sız Suriye canlı ve müstakil bir memlekettir. Çünkü, Hatay Suriye için ne millî kütleden bir parça, ne de iktisaden Suriye'nin mütemmim bir kısmıdır. Fakat, şu yukarıda gösterdiğimiz tarzda parçalanmış olan bir Suriye için, tıpkı Serves muahedesindeki Türkiye gibi, hayat imkânı yoktur.

Bu sebeplerden dolayıdır ki bundan on sekiz sene evvel, fena ihtimaller karşısında yüreği yanmış bir Türk sıfatı ile, Suriye'nin bugünkü derdlerinin derinliğini pek güzel anlıyabiliyorum ve bu güzel memleketin ızdırabına uzaktan iştirak etmemeği imkânsız görüyorum.

Suriye'de ne düşünülürse düşünölsün, Barada politikacıları arasında Hatay meselesinden dolayı Türkiye'yi ithama çalışanlar ne derse desinler, Türkiye Suriye'nin candan dostudur ve onun bugün içinde bulunduğu keşmekeşliklerden müteessirdir. Hatay davası, Suriye ile Türkiye arasında yerleşmesi elzem olan dostluğa mâni olabilecek yegâne âmildi. Bu meselenin hallinde Türkiye büyük bir akıllılık ve dostluk göstererek Hatay'a yalnız müstakil bir varlık istemekle iktifa etti. Suriye ile aramızda bir ayrılık âmili değil, bir dostluk bağı olabilmesi için “Hatay her iki tarafın da olmalıyacaktır” dedi ve mesele bu suretle halledildi. Mesele halledildikten sonra da artık iki memleket arasında tarihî bir dostluğun unutulmaz hatıralarından başka bir şey kalmamıştır.

İşte, Suriye'nin bugünkü ıztırları karşısında bir Türk sıfatile bizim düşüncelerimiz bunlardır. Suriye bu düşünceleri ve bu

duyguları anlar mı? Ümid ederiz ki anlar. Bugün anlamasa bile elbet yarın anlayacaktır.

Türkiye ile Suriye Arasında Yalnız Dostluk Hüküm Sürmelidir

Dahilî vaziyetindeki fecaati ve efendisi mevkiinde bulunan Fransa ile istiklâl meselesine dair münasebetlerini geçen gün tasvir etmiş olduğum Suriye'nin bugünkü hali bir yürekler acısıdır. Osmanlı İmparatorluğu'ndan aynı zamanda ayrılmış olan Arap memleketlerinden biri olan Irak ile Suriye arasındaki farka bakacak olursak aradaki uçurumu pek güzel görebiliriz.

Irak müstakildir; Irak parçalanmamıştır. Irak'ı Iraklılar, diledikleri gibi idare ediyorlar ve kuvvetlerinin yettiği derecede çalışarak memleketlerini imar ile meşgul bulunuyorlar. Irak, komşularile dosttur ve aralarında kardeş münasebetleri bulunan dört devlet tarafından aktedilmiş bir âkdin âzasından bulunuyor.

Halbuki Suriye öyle değildir. Onun hayat hâlâ Paris'ten idare ediliyor. Kâğıt üstünde, henüz imzası tamamlanmamış bir istiklâlâ sahip olmakla beraber fiilen parçalanmıştır ve daha da parçalanmaya mahkûm görünüyor. Şark paktına pekâlâ iştirak edebilir ve etmesi lâzım gelirken, böyle bir pakt Suriye'ye her şeyden fazla bir haricî emniyet verecek mahiyette iken, müstakil olmadığından dolayı, Suriye bunu da yapamamıştır. İşin fenası, Suriye'nin, Türkiye'nin dostluğunu ve böyle bir dostluğun kendisine temin edeceği hesapsız faydaları henüz anlamamakta ısrar etmesidir. Bunun için, aramızda Hatay meselesinin, alttan alta devam eden dargınlığıdır.

Halbuki, Irak ile aramızda hiç bir mesele yoktur; çünkü Hakkari meselesinde Türkiye'nin hakkını teslim eden Irak, büyük bir siyasî görüş kuvveti göstermiş, bu meseleyi, çoktan aramızdan söküp atmayı kabul etmiştir. Bugün iki memleket arasında yalnız dostluk ve kardeşlik münasebetleri vardır ve Türkiye Irak'ın saadetinden başka hiç bir şey istiyecek vaziyette değildir.

Türkiye'nin Suriye'ye karşı olan vaziyetinde Irak bir misaldir. Kendi işlerine kendisi hâkim, iradesine kendisi sahip bir Suriye ile dost ve kardeş ruhu içinde samimî bir komşuluk yapmak Türkiye'nin en büyük emelidir. Sancak meselesinde ısrar edişimizin, iki mühim sebebinden biri de budur. Aramızda -Irak ile Hakkari meselesinde olduğu gibi- Hatay meselesi gibi pürüzlü bir dava kalmamasını istedik. ve ondan dolayı ısrar ettik. Bu mesele halledildikten sonra, artık, Türkiye ile Suriye arasında yalnız dostluk ve kardeşlik hüküm sürmelidir.

Suriyeliler anlamalıdır ki Türkiye, kardeşlerinin bir koloni hayatı yaşamalarına razı olamazdı. Bu meselede ısrarımızın ikinci mühim sebebi de bunun olduğunu Suriye'nin devlet ve siyaset adamları pek güzel takdir edebilirlerken bunu yapmıyarak büyük bir hataya düştüler. Düşünmediler ki, Türkiye bu kadar büyük Türk nüfusu taşıyan bu Hatay'ı kendisine ilhak etmek istemesine hem haksız olmaz, hem de arzusunu yerine getirebilirdi. Halbuki biz böyle yapmadık, hem Suriye'yi gücendirmemek, hem de Hatay'da Suriye'yi Türkiye'ye kardeşçe bağliıyacak bir nevî tampon devlet vücuda getirmek için bugünkü şekli kabul ettik. Kendisi henüz bir koloni rejimi içinde bulunan, Lübnan'ı, Cebel'i, Lazkiye'si ve Cezire'si ile parça parça edilmesine mâni olamıyan bir Suriye, Hatay'ın olsun kurtulup Türkiye ile Suriye arasında bir dostluk halkası vücuda getirmesi fikrine neden lâkayıt kaldı? Hata, Suriye devlet adamlarının dır.

Aynı hatayı, sade Suriye devlet adamları değil, Fransızlar da yapıyorlar. Büyük bir tarihî olan ve bugün uyanmakta bulunan bu memlekette bir takım tavşanlarla bir takım tazıları bir araya toplayıp, bunların bir kısmına “kaç!” ötekine “tut!” diye siyaset yapmak elbet hayırlı bir oyun değildir. Böyle bir memlekette, günün birinde tavşanlar da, tazılar da bu oyundan bıkarlar ve hep birleşip kendilerine bu oyunu oynayanların aleyhine dönerler. Bunun için Fransa da Suriye'de başka bir siyaset tutmalıydı. Nasıl İngiltere, Irak'a istiklâlini verdi ise, Fransa da Suriye'ye istiklâlini vermeliydi. O takdirde Suriye, Fransa ve Türkiye arasında, tıpkı Irak, İngiltere ve Türkiye arasında olduğu gibi sağlam, hakikî ve samimî bir dostluk kurulurdu.

Filistin vaziyeti gözönünde duruyor. Yahudi meselesinden dolayı orada Irak'taki siyaseti tatbik edemiyen İngiltere'nin uğradığı müşkülât meydandadır. Aynı meselenin, aynı müşkülâtın günlerden bir gün Suriye'de de çıkmıyacağı nasıl temin edilebilir? İşin bu tarafını düşünmez görünen Fransa'nın Suriye'ye karşı siyasetini anlamak bizce mümkün değildir. Tıpkı, Hatay Türklerinin de koloni sekenesi olarak kalmasını istiyen Suriye ricalinin siyasetlerini anlamıya imkân olmadığı gibi! Bizim için Hatay Suriye'den koparılacak bir parça değil, koloni olmaktan kurtarılacak Türk memleketi idi. Biz bunda muvaffak olduk. Temenni ederiz ki Suriye'de şu istiklâl

muahedesinin hayata geçtiğini görmekte gecikmesin ve bilhassa, Lübnan iftirakından sonra, bir de Cebel, Lazkiye, Cezire muhtariyetleri gibi Suriye Araplığının parçalanması demek olan hâdiselere şahid olmasın!

Hatay Büyük Bir Hakikatin Timsalidir

Türk'ün hakkı çiğnenemez.

Bugün bu davayı hallettikten sonra, artık Suriye ile aramızda hiçbir mesele kalmamıştır. Her zaman Suriye'nin yanı başında bulunmaya hazırız. Bu, Suriye için büyük bir kazançtır.

Bir taraftan Hataylılar ve bir taraftan da bizim için uzun süren bir çekişmeden ve mücadeleden sonra, nihayet dünyaca kabul edilmiş olan yeni bir nizam, bugün Hatay hudutları dahilinde tantana ile ilân ediliyor ve Hatay müstakil bir devlet oluyor. Büyük Türkiye'nin yanı başında, resmî hayatına yeni doğan bu küçük memleket, büyük bir hakikatin timsalidir: Türk'ün hakkı çiğnenemez.

Bu neticeye varmak için geçen uzun mücadelenin daha düne ve hattâ bugüne aid hikâyelerini hep hatırlarız: Suriye ile Fransa arasındaki muahede imza edildiği sırada, birdenbire Türkiye'den bir ses çıktı; Hariciye Vekilimiz bir Avrupa seyahatine çıkarken, Türk hemcinslerine, gazetecilerine, İskenderun için Fransa'nın yapmış olduğu taahhüdün yerine getirilmesi zamanı geldiğini haber verdi.

Derhal etrafta akislerini yapan bu ses, bir müddet sonra Türkiye'nin ve Hatay'ın müşterek davası oldu ve bu dava muayyen ve vazıh ifadesini bulmakta gecikmedi. Türkiye Hatay'ın istiklâlini istiyordu.

Türklüğün bu davasına karşı bir taraftan Suriye ve diğer taraftan da Suriye'den daha fazla kral taraftarı olan Fransa, şiddetli itiraz ettiler. Fransa'nın elinde bulunan Suriye'ye değil, bizzat Fransa'ya hitap eden Türkiye ise bu devletle sıkı bir münakaşaya girişmekten çekinmedi. ve müstemlekeci unsurun kuvvetle körüklediği uzun bir mücadeleden sonra, nihayet bütün mukavemetleri yenerek Hatay Türklerinin istiklâl haklarının bütün dünyaca tanınmasını temin etti.

Bugün Hatay'da ilân edilecek olan rejim, işte, uzun bir sabırdan sonra böyle çetin bir mücadelenin mahsulüdür. Bu rejim, Hatay'ı müstakil bir memleket yapıyor.

Lâfzen ve şeklen Suriye'ye bağlı da olsa bu bağların hiç biri onun istiklâlini kıymetten düşürecek mahiyette değildir.

Şimdi iş Hataylılar kalıyor. Türkiye'nin manevî yardımından hiç bir zaman mahrum kalmıyarak olan Hatay Türkleri, yeni rejimi

benimseyerek bütün kuvvetlerle onun inkişafına çalıştıkları takdirde hem bu küçük Türk memleketini Türk olarak şenlendirmek, hem de orada yaşayan ekalliyetlere mes'ud bir hayat temin etmek işini pek güzel başarabilirler. Şu dakikada bütün Türkiye'nin kalbi onlarla beraberdir, onlara muvaffakiyet ve saadet dileyor!

Hataylılara mes'ud bir istikbal vâdinden yeni nizamlar ilânı esnasında, görüşlerimizi bir kere de Şam'a çevirmeliyiz. Şam, bu hâdiseyi belki de bir hayli hüzünle seyrediyor, fakat bizce bilâkis bu hâdiseden dolayı memnun olmalıdır.

Kendisi henüz müstakil olamıyan bir Suriye'nin küçük bir Arap ekalliyetine istinad ederek Türk olan Hatay'ı kendi hudutları içinde tutmakta ısrar etmesi beyhude ve lüzumsuz bir hata idi. Suriye için en güzel siyaset, Türk'ün hakkını Türk'e Türkiye'ye verip kendi istiklâl davasında Türkiye'nin dostluğunu kendisinin yanında görmeği temin etmektir. Nitekim, bugün bu davayı hallettikten sonra, artık Suriye ile aramızda hiç bir mesele kalmamıştır. Kendisine uzun bir tarih kardeşliği ile bağlı olduğumuz bu memleketin istiklâl ve selâmeti için bundan sonra her zaman Suriye'nin yanı başında bulunmaya hazırız. Bu, Suriye için büyük bir kazançtır. Şam vatanseverleri, gün geçtikçe bu hakikatı elbet daha iyi anlıyacaklardır.

Müstemlekeçiler Tuttukları Usulü Değiştirmelidirler

Bu yolda devam için nefislerinde kâfi derecede cür’et ve cesaret bulanlar, kim olursa olsun, karşılarında yalnız Hatay’ın istibdaddan bıkmış insanları değil, belki de bizzat TÜRKİYE’Yİ bulacaktır.

“Hatay”ın neş’esine soğuk su kattılar. Müstemleke neş’e ve hürriyet görmeğe tahammül edemiyen, pençelerine düşmüş milletlerin “istiklâl” sahibi olduklarını görünce dehşetten tüyleri ürperen müstemlekeçiler, Hatay’ın şenlik hazırlıklarına başladığını görür görmez akıllarını kaybetmişçesine telâşa düşmüşler ve derhal zabı-tayı harekete geçirip takları yıktırmışlar, bayrakları kaldırtmışlar, uzun bir esaretten sonra istiklâline kavuşan bir memleketin bütün neş’e ve heyecanını berbad etmişlerdir.

Gösterecekleri sebebi ve sebepleri bilmez değiliz: Bu istiklâle muhalif olanlarla istiklâlin taraftarları, yani bayram yapacaklarla matem yapacaklar arasında bir müsademe vukuuna mâni olmak. Yani, memleket asayiş meselesi, yüksek siyaset! Halbuki, haddi zatında güzel bir şey olan istiklâli herkese sevdirmek onların birinci vazifeleri idi. Nihayet, uzun bir mücadele ve bir çok da fedakârlık pahasına elde edilen bir istiklâl için dilediği gibi şenlik yapmak ta bunu istemiş ve almış olanların elbet hakları idi.

Gösterecekleri sebep veya sebeplerin hepsi de bir bahaneden ibarettir; hakikatte müstemlekeci müstemlekecidir; huy canın altındadır; onlar bir türlü huylarından vaz geçmezler. Son kuvvetleri kırılıncaya, son silâhları ellerinden alınıncıya kadar bu siyasette devam edeceklerdir. Fakat, biz de kendilerine açıkça söyleyelim ki her ne yaparlarsa yapsınlar, Hatay müstakil bir memlekettir, orada müstemleke siyaseti tatbikine kat’iyyen müsaade edilemez. Böyle bir siyaset yolunda devam için nefislerinde kâfi derece bir cür’et ve cesaret hissedecek olanlar kim olursa olsunlar karşılarında yalnız Hatay’ın istibdaddan bıkmış insanlarını değil, belki de bizzat Türkiye’yi bulacaklardır. Türkiye, bütün bu hareketi adım adım takip edecek ve müstemleke fırıldakçılarının hareketlerine mâni olmak üzere ittihazı lâzım gelen tedbirlerin hiç birinde kusur etmeyecektir. Milletler Meclisine karşı aldığı taahhüdleri tamamen ifa edeceğinden hâlâ ümidimizi kesmediğimiz bugünkü Fransa hükûmeti, Hatay rejimini tam bir sadakatle ve Hatay halkının ekseriyetini memnun edecek, ekalliyetleri de incitmiyecek bir dürüstlük içinde tatbik

ettirmeğe mecburdur: Hatay artık bir müstemleke olmadığı için müstemlekeci ruhun orada hâlâ ısrar eden inadcı entrikalarına mut-laka bir nihayet vermek lâzımdır; aksi takdirde Türkiye, dün olduğu gibi, bugün de davasını dilediği gibi müdafaadan âciz değildir.

Müstemlekecilerin oyunlarını şimdiden haber verelim: Fransa-Suriye muahedesi, Suriye'yi nasıl bir taraftan müstakil yapmış ve öbür taraftan da onu Lübnan'dan tamamiye ayırmış, sonra da geriye kalan Suriye'yi bir takım muhtariyetlerle parçalamışsa, müstemle-keci, Hatay rejiminin tatbikatı esnasında da aynı oyunları tekrar etmekten çekinmeyeceklerdir. Bugünkü sözde müstakil Suriye, çünkü Suriye'den daha perişandır ve daha acınacak bir haldedir. Arap Suriyeliyi Arap Suriyeliye düşman yapmaya ve ondan sonra da bütün Suriyeliyi hep birden esir gibi istismar etmeğe çalışan müs-temleke politikacıları, Hatay'da aynı siyaseti tatbikten kolay kolay vaz geçemezler. Bu, bizce bir hakikattir ve bu yolda zuhur edecek olan her hâdise bizi asla hayrete düşürmeyecektir. Onlar orada otur-dukça, daha pek çok hâdise bekliyoruz.

Ümid edelim ki Araplık âleminin şu dakikada nasıl büyük bir uyanma hareketi içinde bulunduğundan gafil bulunan Paris, bu müstemleke politikacılarının Fransa'ya şarkta ne kadar tehlikeli bir yola sevkettiklerini elbet anlıyacaklardır. Evet, Paris'in anlaması lâzımdır ki Şarktaki mesele, sade bir Hatay meselesi değildir; bunun yanında bir de Suriye meselesi vardır; bu meselelerin ne birini, ne de diğerini, huyları canlarının içine karışmış olan müstemlekeci-lerin, milletlerin hürriyet ve istiklâllerine düşman olan kafalarile hal-ledemez. Paris'in bugünkü hükûmeti, Suriye'ye hakiki bir istiklâl verip onunla dost olmayı, Hatay'ın istiklâlile oynamaktan vaz geçip Türkiye ile anlaşmayı temin etmedikçe şarktaki bu yara kapanacak gibi değildir. Dünya ile tersine çalıştığımız samimî sulh ve dostluk hesabına bunu açıkça söylemeğe mecburuz.

Evet, Fransa'daki sollar hükûmetinin akıl ve kıyasından ümi-dimizi kesmiş olmadığımız için vazifemiz bunları bir kere daha söy-lemektir. Müstemlekecilerin şarkta kullandıkları usul, usul değildir. Hatay'ı ve kendimizi tanıdığımız için diyebiliriz ki bu usul değişme-lidir ve değişecektir. Eğer Beyrut zıamandarları Suriye'de ve Ha-tay'da aynen tatbik ettikleri bu usulle meseleleri halledeceklerini söylüyorlarsa Paris bunlara da inanmasın. Onlar, başka türlü bir şey

bilmedikleri içindir ki böyle söylüyorlar. Hakikatte onların tuttukları bu yol, Fransa'yı şarkta ancak buhrana ve mücadeleye sevkeder. Bunu da Suriye'yi iyi tanıdığımız ve Fransa'ya dost olduğumuz için söylüyoruz! Malûm ya, dost acı söyler!

Türkiye Gibi Suriye'nin De Gözünü Dört Açması Lâzımdır!

Suriye'den gelen haberler, orada gaflet havasının henüz devam ettiğini gösteriyor. Hatay istiklâli münasebetile, hâdisе aleyhinde ısmarlama olduğu için cansız cansız nûmayişler yapan, parlamento-sunda yeniden bu istiklâl aleyhinde protesto kararları alan Suriye, muhakkak gaflet içindedir. Biliyoruz ki şu dakikada Türkiye'yi Hatay kararı aleyhine tahrik edenler, iki yüzlü bir siyasetle Suriye'nin parçalanmasını temin için her çareye başvuranların bizzat kendileridir. Onlar, Suriyelilerin kulaklarına sokularak "itiraz ediniz, protesto ediniz, Sancak'ı kurtarmak için her şeyi yapınız! Biz de sizinle beraberiz!" diyorlar. Fakat, Hatay bahsinde Suriyelilerle birlikte olduklarını söyleyenler, Suriye'nin kendi millî hayatı, kendi istiklâli meselesi çıkınca derhal onun aleyhine dönüyorlar ve Suriye'yi parça parça etmek için lâzım gelen her tedbire başvuruyorlar. İngiltere'nin Filistin'i taksimi meselesi merdçe, açıkça yapılmış bir siyasettir. Aynı tarzda dahi daha beter bir şekilde Suriye'yi parçalamak isteyen müstemlekeçiler ise, aynı siyaseti bir istiklâl maskesi altında saklamaktan başka bir şey yapmamışlardır.

Cebel'i Suriye'den ayırmak için her türlü tedbire baş vuran, Araplık vicdanını para kuvvetine satın almıya çalışan müstemlekeci ruhu, Suriye'yi Sünni ve Alevi olarak birbirine düşüren kuvvetin aynıdır. Suriye Cezire'sini, beş on bin Ortodoks hesabına Suriye'den ayırmak için çalışan, Türkiye değildir. Cezire, petrollarının tapusunu ellerine geçirmek isteyenler de aynı insanlardır ve Türkiye bu mesele ile alâkadar bile olmuyor. Suriye'nin kulağına, Hatay meselesinde, vatanperverane sözler fısıldıyanlar, Suriye bankasının eshamını ve bütün Suriye'nin servetini, bütün Avrupa'nın en tehlikeli parası olan frangın kuyruğuna takmak isteyenlerdir.

Talihin ne kadar garip bir cilvesidir ki mütemadiyen kıymetten düşen frankla ellerindeki kıymetlerin eriyip gittiğini gören Suriyeliler, bu kıymetlerin enkazını olsun kurtarabilmek için Osmanlı İmparatorluğu'nun yirmi sene evvel bu memlekete ektiği altınlara sarılmaktadırlar!

Hülâsa, Suriye parçalanıyor, Suriye'nin serveti müstemleke muhtekirlerinin elile yağma ediliyor da hâlâ bir takım Suriyelilerin, vatanperverlik namına, Türkiye'ye karşı cephe yapmıya çalıştıkları görülüyor. Gafletin bu derecesi Araplık namına acıdır!

Hayır, mesele Hatay meselesi değildir, Suriyeliler! Bahis, hududları içinde yirmi beş bin Arap nüfusu bulunan “Hatay’ı Türkiye’nin elinden düşmekten” kurtarmak değil, müstemlekeçilerin ellerine düşmüş olan bütün Suriye’yi kurtarıp ona istiklâlini vermek bahsidir. Bugün biraz daha açık söyleyelim ki Suriye’nin istiklâli davasında Türkiye Suriye’nin yanındadır ve onun davasını, kendi davası gibi müdafaa edecektir. Şam’daki bir kaç ücretli politikacı, Hatay meselesinde bize karşı muhalif bir tavır alsa da almasa da bizim siyasetimiz değişmeyecektir. Bizce bugün Suriye’den yükselen sesler, Suriye’nin sesi değildir. Bu seslere aldanıp onun arkasından gidenler de sadece gaflet içindedirler. Türkiye, bunlardan asla müteessir olmayacak, Suriye’nin hakikî istiklâlini isteyen hakikî Suriye’nin nasyonalistlerinin davalarını kendi davası telâkki edecektir. Çok yakın olduğundan emin bulunduğumuz bir gelecekte Türkiye, bütün bu söylediğimiz hakikatlerin anlaşılacağından emindir.

Evet, Suriye’yi pençesinde tutmak isteyen müstemlekeçilerin entrikalarına kanıp da Türkiye aleyhinde cephe yapmak isteyen Suriyelilerin vatan haini olduklarının anlaşılması zamanı geç değildir. Girdikleri her memleketi manen ve maddeten öldüren Fransız müstemlekeçilerinin oyunlarına Suriye’de kapılacak olanlar bulunsalar bile Türkiye, temiz, nasyonalist ve istiklâlcilerle Suriye ile, vatanlarını bir müstemleke sofrasının ortasına koyup kenardan kemik yalamak isteyen Suriye’yi ayırmasını pekâlâ bilir. Bunun için, o siyaseti hiç değiştirmeyecek ve bütün kuvvetile müstakil Suriye’nin dostu ve komşusu olma gayesine doğru yürüyecektir.

İçinde yirmi beş bin Arap bulunan Hatay meselesi elbet halledilecektir. Bu halledildikten sonra da Suriye ile aramızda kardeşlikten başka bir şey kalmaz. Türklerin sabırlı insanlar olduklarını Suriyeliler bilirler. Biz sabredeceğiz ve mutlaka, Suriye ile dostluk gayemizde muvaffak olacağız. Hududlarımızın yanibaşında biz bir müstemleke Suriye değil, tam manasile hür, tamamen müstakil ve hakikaten millî bir Suriye vatanı görmek isteriz.

Varsın Suriye’de hâlâ bir takım müstemleke yardakçıları bağırsınlar ve bir kısım Suriyeli de, gaflet içinde, bunlara aldanmakta devam etsinler!

Artık Suriye'nin ve Paris'in Müstemlekeçileriyle Değil Fransa'daki Sollar Hükûmeti ile Konuşacağız!

Sanki hiçbir şey olmamış, Hatay rejimi ile Milletler Cemiyeti tarafından bir takım kararlar alınmamış ve buna imzalar konmamış gibi, bu memleketi şimdiye kadar olduğu tarzda idare edip gitmek isteyen ve bu gidişle yarınki Hatay parlamentosunu da, yarınki Hatay hükûmeti de diğer müstemlekeçilerinde olduğu gibi, elinde birer kukla yapmaya çalışacağı anlaşılan Fransız müstemlekeçileri, bu davayı birdenbire en had şekline tekrar iade etmiş bulunuyorlar. Artık apaşikâr görülüyor ki, Hatay'daki Fransız mümessili, onun âmiri bulunan Beyrut'taki Yüksek Komiser, elbirliği ile Hatay'ı yeni bir müstemleke oyununa sahne yapmak fikrindedirler. Bu oyunu onlar, istedikleri yerde oynıyabilirler; fakat, bizim hududlarımızın yanıbaşında, Milletler Cemiyeti'nin kararlarına ve Türkiye'nin gayet sarîh olarak çizdiği siyasete rağmen, böyle bir oyuna müsaade edemeyiz. Bu oyun nihayet bulmalı, ya dümdüz müstakil bir Hatay rejimi tatbik edilip bu iş tam mecrasına girmeli, yahud oradaki oyun ve iki yüzlü siyaset bütün çıplaklığı ile meydana konularak, Türkiye davasını dilediği gibi müdafaada serbest kalmalıdır.

Hangi taraftan baksak, Hatay'daki işlerin Türklüğü ve Türkiye'yi memnun etmekten uzak bulunduğunu görürüz. İstiklâllerini elde ettiklerinden dolayı şenlik yapmak isteyen bir halk kütlesi bundan menedilemezdi; bunu bilhassa oradaki Fransız memurunun menetmek salâhiyeti hiç yoktu. Hatay rejimine nazaran, Hatay'daki memur, Fransa'nın değil, belki de Milletler Cemiyeti'nin memurudur. Bu memurun Fransız olması meşrut ise de, bu şart onun "Fransa memuru" olması demek değildir. Oradaki mümessil, Fransa'nın mümessili olamayacağı için Fransız gibi düşünmek, Fransız gibi iş görmek hakkını haiz olamaz. Halbuki Mösyö Garreau, sade bir Fransız gibi değil, belki de Fransa hükûmetinin memuru olarak değil, belki de Fransa'nın bir müstemleke memuru gibi hareket ediyor. Biz buna müsaade edemeyiz. Türklüğün, bir takım Fransız müstemlekeçilerinin Türklüğün menfaatlerini ve haklarını gözümüzün önünde ayaklar altına almalarına razı olamayız. Eğer bu oyunlara, henüz işin başında iken bir nihayet vermeyecek olursak bir müddet sonra, bir emri vaki diğerlerini takib edecek ve nihayet Hatay işi halledilmez bir zenci saçına dönecektir.

Bütün bu işlerin mes'uliyetini Suriye'nin ve Hatay'ın müstemlekeçilerle izah etmek te kâfi değildir. Paris'te de müstemlekeçiler de vardır. Fransa hariciyesinin muhtelif servislerinde hâkim ve nafız bir rol oynamakta bugün dahi devam eden müstemlekeçilerin bu meseleyi ne suretle tutmuş olduklarını, daha meselenin başına iken görmüştük. Kâh ipe un serdiler; kâh hukuk meselelerini eski Fransız iskolaistiklerinin gözleriyle gördüler; bütün bunlara karşı, uzun müddet sabırla mukabele etmiş olan Türkiye, nihayet konuşma usulünü değiştirmeğe mecbur olmuştu. Eğer o zaman böyle yapmasaydı, bugün Milletler Cemiyeti kararı çıkmış bulunmazdı. Şimdi aynı unsur, aynı karar ile dilediği gibi oynamak isteyince, artık Türkiye'nin de tekrar başka usullere müracaat etmesi ve başka türlü konuşması zarurî olmuştur.

Demek oluyor ki şu dakikada Türkiye'nin muhatapları Suriye ve Hatay'daki müstemlekeci unsurlar değildir. Paris'te de müstemlekeçiler vardır ve bunların Suriye'deki mümessillerini asıl kuvvetlerini Paris'tekilerden alıyorlar. Bunun içindir ki Ankara hükûmeti, bu defa da onların yüzlerindeki maskeyi düşürmek üzere, resmî bir nota ile Fransız hükûmetine müracaata mecbur olmuştur. Bugünkü Fransız hükûmetine karşı henüz bir töhmet tevcih edecek vaziyette değiliz. Biz biliriz ki, Blum hükûmetini iktidar mevkiine getiren sol cenah muvaffakiyetlerinden biri sol kartelin iki hükûmeti de bizzat bu müstemlekeçilerle, sade Hatay bahsinde değil, daha bir çok müstemleke meselelerinde, sık sık mücadele etmeğe mecbur olmuştur. Fransız hariciyesinin muhafazakâr dairelerinde, Fransa parlâmentosunun sağ muhitinde büyük ve kuvvetli tarafdarları bulunan müstemlekeçilerle mücadele bakımından, Türkiye, henüz ümid edebilir ki Blum hükûmeti ile olduğu gibi, Chautemps hükûmeti ile de mütefiktir; eğer böyle ise, ümidimiz boş değilse, Ankara'nın hazırladığı nota Fransız müstemlekeçilerinin mağlûbiyetlerini temin etmekte gecikmiyecektir.

Eğer bu noktada aldanıyorsak, yani her hangi dahilî ve haricî sebeplerle, Paris'teki sollar hükûmeti de, binbir defa ilân etmiş olduğu sol fikirlerini inkâr ederek müstemlekeçilerle aynı fikirde bulunuyorsa o zaman Türkiye'nin yaptığı ve yapacağı birkaç teşebbüs işin hakikatini meydana vuracak, karşımızda kimler bulunduğunu

ve kimlerle nasıl konuşmak mecburiyetinde olduğumuzu göreceğiz.

Türk milletine sabır ve sükûn tavsiye ederiz. Sulh dostluğunu şimdiye kadar bin delil ile isbat etmiş bir millete mahsus vakar ve temkinle hükûmetimizi hareketinden serbest bırakmamız lâzımdır. İstedığımız şey, Hatay'da Milletler Cemiyeti kararlarının tatbikıdır. Türkiye Cumhuriyeti bu kararların tamam tatbikını temine her suretle muktedirler. Hiç bir endişeye, telâşa lüzum yoktur. Fransa ya bizim dostumuzdur, yahud değildir. Dostsa Türklüğün hakkını teslim edecektir; değilse bunu bilmemiz de bizim için kâfidir. Fransa'nın karşısında 920 de yılmamış olan bir millet, 938 de de yılacak değildir. Biz ne kadar sakin olursak ve o kadar kuvvetliyiz ve ne kadar kuvvetli olursak, o kadar da hakkımızı kolay muhafaza ederiz. Bitip tükenmek bilmiyen hatalarile bütün dünya politikasında iflâs halinde bulunan Fransa, isterse Hatay meselesinde de hata edebilir. Bu, onun bileceği bir şeydir. Elbet bizim de bildiklerimiz vardır!

Bay Delbos'un Seyahati

Bay Delbos bir seyahate çıktı; kısa bir zaman içinde küçük bir âlemi devredecek olan bu seyahat, bugünün en mühim hâdiselerinden biridir.

Kendisinden evvel de Fransa hariciye nazırı bu kabil seyahatler yaptılar. Hemen hemen aynı yolu, aynı maksatlarla devretmiş olan Fransa hariciye nazırlarının üçüncüsü Bay Delbos'tur. Yolda giderken Berlin istasyonunda ilk defa olarak görülen bir nezaket sahnesi, Alman hariciye nazırı ile tatlı tatlı konuşmalar, sonra Varşova'da parlak merasim, dünya sulhunun teyidine dair güzel sözler -fakat yalnız sözler ve kelimeler!"- ve nihayet Bükreş'te, Prag'da birbirini takip eden hep güzel, süslü şeylerden sonra Bay Delbos güzel bir seyahat yapmış olmak intibaile Paris'e dönecek ve Fransızlara diyecek ki:

— Sulhu bir kere daha kurtardık ve Fransa'yı emniyet altına aldık!

Fakat, bu seyahate uzaktan bakanlar, hiç de o fikirde değildirler. Bitaraf seyircilerin dikkat ettikleri bazı şeyler vardır ki bunları saymak az enteresan değildir:

A. Fransız hariciye nazırlarının aynı memleketlere yaptıkları ziyaretler, daima, Almanya'da göze çarpan bir hareketin ferdasında vukua gelir. Almanya silâhlanmaya karar veriyor mu? Versailles muahedesi tehlikeye mi girmiştir. Fransa hariciye nazırları derhal çantalarının hazırlanmasını emrederler. Bu defa da, seyahati icab ettiren sebep, şu Berlin-Tokya mihverinin ciddi bir mahiyet alması oldu. Demek oluyor ki, mesele dünyanın sulhu değil, dünyanın hal-line mecbur ve muhtaç olduğu meselelerin halli ve insanlığın huzur ve saadeti değil, sadece Fransa'nın emniyeti, yani yer yüzünde bu kadar müstemlekesi ve bu kadar serveti ile hüküm süren Fransa'nın rahat rahat bu hayatı yaşamakta devam etmesi ve keyif sürmesi meselesidir. Halbuki şu dakikada milletlerin peşinden koştukları dava da büsbütün başka bir şeydir; milletler, dünyada hak ve adalet istiyorlar. "Hâkim ile mahkûmdan mürekkep bir dünya, milletleri ancak harbe sürükler. Bize hak ve adalet içinde, müsavi haklarla yaşayan dost milletlerden mürekkep bir sulh ve sükûn dünyası lâzımdır" diyorlar.

Halbuki Barthou ve Flandin'in seyahat programlarında böyle

bir mevzu yoktu. Bay Delbos'un programında da yok.

B. Fransa Milletler Cemiyeti idealinin başlıca naşirlerinden emüdafilerinden biridir. Fakat, bunda o kadar ifrata vardır ki bir Milletler Cemiyeti yerine iki Milletler Cemiyeti yapmak ister: Biri meşhur Versailles muahedesinin kurmuş olduğu Yârân Meclisi, diğeri de Fransa diplomasisinin hep Almanya aleyhine örmeğe çalıştığı ve adına türlü türlü “pakt” lı isimler verdiği ikinci cemiyet. Fakat, Fransa hesabına esefle kaydedebiliriz ki bu iki cemiyetin ikisi de her adımda bir falso yapar. Cenevre'deki arada bir felce uğrar, halledemediği davayı “komisyona havale” eder. Ötekiler de kâh çözülürler, kâh yeniden bağlanırlar. Bizim gibi bir bu işlerin daha ziyade seyircisi olanlar da şöyle düşünürler: Eğer dünya, Milletler Cemiyeti vasıtasile düzelecekse, şu öteki “pakt” örgüleriyle bağlanan cemiyet ne oluyor? Hayır, dünya bu paktlarla idare edilecekse bu takdirde Milletler Cemiyeti'ne ne lüzum var?

İşte Fransa, bu içinden çıkılmaz politika tezdadının elinde zebundur. Bundan dolayı da seleflerinin halledemediği davayı Bay Delbos'un halledebileceğine inanmak güçtür.

Bu işlere bir kere de Türk olarak baktığımız zaman şunu görüyoruz: Şu koskoca dünyanın küçük bir körfezinin etrafında minimini bir toprak parçası teşkil eden Hatay hakkında Fransa müstemlekeçilerinin şimdiye kadar tatbik ettikleri siyaset gösteriyor ki, hak ve adalet üzerine kurulmuş bir dünya sulhu fikri, Fransa için ancak bir camekân mostırasından başka bir şey değildir. Bizce Hatay bir miyardır; Fransız politikasını bu miyara vurdukça vâsıl olduğumuz netice, şu yukarıdaki mülâhazaları takviye etmekten başka bir şeye yarmıyor. Bu dünya, yalnız bir iki millete vâdedilmiş bir elma olarak telâkki edildikçe elbet barb olacaktır ve böyle bir harbe mesul kan borçları ödiyecek olanların başında, dünyayı bu tarzda idare etmek istiyenler bulunacaktır!

Suriye Hariciye Nazırının Beyanatı Karşısında

“Her türlü bayrağın İskenderun Sancağı’na çekilmesi menedilebilir; fakat, çekilmesi menedilemeyecek bir tek bayrak varsa o da, Suriye bayrağıdır. İskenderun Suriye’nin bir parçasıdır; onun semasında sallanacak olan yegâne bayrak Suriye bayrağıdır”

Suriye Hariciye Nazırı
Sadullah Cabiri

Yukarıdaki satırları, Suriye hariciye veziri Sadullah Cabiri’nin, Hatay’da yeni nizamın ilânı münasebetile Suriye parlâmentosunda yapılan nümayiş esnasında söylemiş olduğu nutuktan alıyorum.

Son Posta’nın Şam muhabiri dün neşredilen mektubunda, Hatay’a Fransız bayrağının ne münasebetle çekilmiş olduğunu dair Şam muhitinin görüşile, pek güzel anlatıyordu. Suriye, Hatay bayrağının çekilmesini istemiyor. Türkiye bu bayrağın çekilmesini iltimas etmiş. Fransa müstemleke idaresi de ne onun, ne de ötekinin tarafını iltizam etmiyerek hükûmet konağının direğine sadece Fransız bayrağını çekmekle iktifa eylemiş!

Hiç şüphe etmiyelim ve Suriyeliler de hiç şüphe etmesinler ki müstemlekeçilerin bütün arzuları bu bayrağı oradan hiç indirmektir. Milletler Cemiyeti namına Suriye’yi Suriyeliler namına ve Suriyeliler için idare etmek demek olan Fransızca mandat kelimesinin manası ne olursa olsun, Fransız müstemlekeçileri Suriye’yi kendileri için ve kendi hesaplarına ellerinde tutuyorlar. Hattâ, Milletler Cemiyeti’nin son kararı da gene ne olursa olsun, Fransa müstemlekeçileri Hatay’ı henüz ellerinden çıkarmıya karar vermiş görünmüyorlar. Bundan başka bizzat Suriye’nin bayrağı, Fransa’nın başka bir şey değildir.

Bugün bizzat Suriye’nin semasında sallanan bayrak Fransa’nın bayrağıdır ve Suriye devletinin en yüksek hükûmranlık salâhiyetleri Kont de Martel’in imzası ile ifade edilir. Henüz müstakil bir bayrak sahibi olamıyan Suriye, henüz kanunlarını kendi devlet teşkilâtının salâhiyetleri ve kuvvetleri ile ilân edemiyen Suriye, Hatay meselesinde, hariciye nazırının dilile, istiyor ki Sancak’ın semasında Suriye’nin bayrağı sallansın!

Suriye hariciye nazırı Bay Sadullah Cabiri Suriye’nin selâmetini ve Suriye vatanının istikbalini düşünerek söz söylemeğe karar

verdiği zaman, gönül isterdi ki, hemen tamamı Türk olan Hatay'da Suriye ve Türkiye kardeşliğini temsil edecek küçük bir Hatay bayrağının çekilmesine muhalefet edecek yerde bilâkis Suriye'nin müstakil bir bayrak ve müstakil bir devlet olmasını istesin. Halbuki, Bay Sadullah Cabiri'nin bu sözleri söylediği günden birkaç gün sonra, Fransa radyoları, Suriye'ye yarın bir istiklâl verecek Fransa-Suriye muahedesinin tedkiki işinin ilkbahara bırakıldığını ilân ediyordu!

Hakikat şudur ki Türkiye ile Suriye Hatay meselesinde birbirlerine karşı böylece resmî ve zahirî bir muhalefet vaziyeti almış bulundukları bir sırada bundan istifade edenler, yalnız, Fransa'nın doymak bilmiyen müstemlekeçileridir. Türkiye, bu vaziyette, kendisine farzolan vazifeyi ifada elbet kusur edecek değildir. Elbet Türkiye, Hatay'ı müstemleke olmaktan kurtaracaktır. Fakat, gene gönül isterdi ki, bu bahiste Suriye'nin mes'ul hükûmeti de vaziyetin ehemmiyeti ve ciddiyeti ile mütenasib bir tavır alsın ve Hatay'da Suriye şekline girmiş bir müstemleke bayrağını müdafaa edecek yerde bizzat Suriye için, bu memleketin muhakkak surette lâıyk olduğu istiklâlin bayrak davasını gütsün!

Eğer, Suriye hariciye nazırı böyle bir dava müdafaa etmiş olsaydı, Türkiye de onunla birlikte ve bütün kuvvetile bu davanın haklı olduğunu söyleyecek, hududlarının yanbaşında hür ve müstakil bir Suriye'nin tahakkukunu görmek için elinden geleni yapacaktı. Nitekim, Bay Sadullah Cabiri'nin bu siyasete tamamen makûs bir istikametten gitmekte olmasına rağmen, Suriye'de vaziyet bütün hakikati ile gören unsurla birlikte, Türkiye bu vazifeyi ifadan hali kalacak değildir.

Müstemlekeçilerin elile parça parça parçalanmakta olan Suriye-lilere, bir kere kardeşçe söylemek isteriz ki mesele Hatay'da Suriye bayrağının yaşaması değildir. Bizzat Suriye'ye hür ve müstakil bir bayrak yapmaktır. Eğer Şam'dan böyle bir bayrak dalgalanmış olsaydı, Şam parlamentosunun ilân ettiği kanunlar Suriye'nin kendi hükûmranlık otoritesi ile imzalanmış olarak hayata geçirilmiş bulunsaydı Hatay meselesinde Suriye ile Türkiye kolayca, komşuca ve hattâ kardeşçe pek kolay anlaşabilirdi. Bunlar olmadığından dolayıdır ki Türkiye Hatay bahsinde Suriye ile değil, Fransa ile konuşuyor. Çünkü şu dakikada, maalesef, henüz Suriye yoktur.

Türkiye, Suriye ile pek kolay anlaşabilir. Fakat, hâdiseler gösteriyor ki, bizim için şarkî Akdeniz’de türlü türlü gizli plânlar peşinde koşan müstemlekeçilerle anlaşmak imkânı yoktur. Davanın dostane bir şekli hali için bütün ümidimiz Paris’tedir.

Suriye Dostluk Muahedesinin Nakzından Sonra

Şam'dan ve Beyrut'tan gelen haberler, oralarda dostluk muahedesinin tarafımızdan nakzı hâdisesinin hayretle karşılandığını gösteriyor. Halbuki bunda hayret edilecek hiçbir şey yoktur.

Bir kere, muayyen bir muahede ile hakları tanınmış olan Türk ekseriyetine Hatay'da hak vermemek hususunda ısrar eden bir memleketle dostluk muahedesinin ne manası vardır? Dostluk muahedesi muahededir de vaktile akdedilen ve Hatay'a hususî bir hak veren muahede muahede değil midir?

Eğer işi Suriye ile münasebetlerimiz bakımından mütalea edersek, madem ki Şam hükûmeti birinci hakkı tanımamakta ısrar ediyor; şu halde ikinci muahedenin de manasız kaldığı kabul etmelidir.

İkinci derecede, Suriye ve Lübnan ile aramızda akdedilmiş olan bu dostluk muahedesi, hakikatte bunlarla değil, bunları izafeten Fransa ile yapılmıştır. Fransa müstemlekeçilerinin Hatay bahsinde oynamakta oldukları mütemadi oyunlardan sonra Türkiye'nin bu muahedeye, bugünkü şekli ile kıymet vermekte devam etmesi alelâde bir safdillik olurdu. Türkiye ise safdil değildir.

Fakat eğer hakikati söylemek lâzım gelirse, Şam hükûmetinin ve Suriye halkının iyi bilmeleri ve anlamaları lâzımdır ki Türkiye'nin kendileriyle bu bahiste pek te alışverişi yoktur. Daha doğrusu muahedeyi nakzetmekle Türkiye, karşısında Suriyelileri değil, Fransız müstemlekeçilerini görüyor. Suriye'nin ne halde bulunduğundan, itiraf edilmeyen ve açık söylenmesi imkânı bulunmayan bir takım siyasî maksadlarla ne suretle parçalanmakta olduğundan Türkiye gafil değildir. Şam hükûmeti diye mevcut olan hükûmet ne iradesine sahibidir, ne de bu gidişle buna sahip olması imkânı vardır. Suriye Araplığı perişanlık ve talihsizlik içindedir. Suriye'nin asıl hâkimleri Kardinal Tappunîler, Ermeni Katolik Patriği Agagianyanlar, Marunî patrikleri ve birkaç serseri Kürt beyidir. Müstemlekeçiler için, Suriye Araplığının parçalanması ve ezilmesi muhakkak surette matlubdur.

Bu vaziyette bulunan Suriye'yi kendimize düşman değil, muhatap saymak bile yanlış olur. Zavallı Suriye hükûmeti müstakil değildir ki, bize karşı dost veya düşman olabilsin. Suriye, Milletler Cemiyeti ve 1918'den sonraki sulh ve fütuhât siyasetinin yaptığı bir haksızlık neticesi olarak Fransız müstemlekeçilerinin pençesine

düşmüş, kıvranıp duruyor. Ondan bir şey istemek, ona karşı hak-sızlık etmektir. Türkiye bunları pekâlâ bilir.

Bu hakikatleri Türkiye pekâlâ bildiği içindir ki münakaşada Suriye hükûmetini değil, muhatab olarak karşısında Fransa'yı görüyor ve onunla konuşuyor. Fransa hükûmetinin yeni unsurlarıyla eski unsurları ve bizim aramızda üç taraflı bir münakaşa ve hattâ mücadele vardır. Biz bu davamızda elbet muvaffak olacağız.

Şu dakikada görüyoruz ki Beyrut müstemlekeçileri, kasden bu vaziyeti anlamamış görünerek Şam'a ve Lübnan'a şöyle söylüyorlar:

“— Türkiye'nin bu muahedeyi nakzetmesine hiçbir sebep yoktu. Olsa olsa Şam parlâmentosunun Sancak rejimini ikinci defa olarak protesto etmiş bulunması Ankara'yı sınırlendirmiştir. Bu demektir ki Ankara sizin aleyhinizde bir takım hissiyat ile doludur. Merak etmeyiniz, biz sizi lâzım geldiği gibi müdafaa ederiz!”

Bu sözler uzaktan bir tahmin değildir. Beyrut'tan müstemlekeçiler nüfuzu altında bulunan gazeteleri bu propagandayı yapıyorlar.

Halbuki hakikat bunun aksidir. Yani şudur: Türkiye müstemlekeçilerin iki yüzlü siyasetleri ile mücadele ediyor. Biz Suriye'nin yalnız müstakil olmasını, tam, kâmil bir hürriyet ve istiklâl nail olmasını isteriz. Hatay'ın istiklâli bizim için ne kadar aziz ise Suriye'nin istiklâli de o kadar azizdir. Suriye müstakil olmağa lâyıktır, Irak gibi, o da elbet müstakil, iradesine sahip, hür bir memleket olacaktır. O zaman, bugün Irak'la yaptığımız gibi, kendisi ile kardeşçe bir dostluk ve komşuluk yapabiliriz. Bu devrin gelmesine intizaren şimdilik biz müstemlekeçilerle mücadele halindeyiz. Bu mücadelenin birinci safhası Hatay'ın istiklâlidir. Biz bilmiyor değiliz ki, müstemlekeçiler bir taraftan Suriye'nin ve bir taraftan da Türkiye'nin aynı zamanda ve aynı ruhta aleyhine olan bir parçalama siyaseti takib ediyorlar. Buna imkân bırakmıyacağız.

Suriyeliler emin olabilirler: Türkiye, kendi selâmet ve emniyet menfaatlerini müdafaa ederken, dolayısıyla, Suriye'nin tam selâmet ve emniyet ve tam istiklâl menfaatlerini de birlikte müdafaa etmiş olacaktır.

Siyasetimiz budur.

Türkiye Gaflet Etmiyor

Eğer Suriye de gözünü açacak olursa tarihin iki kardeş milleti arasında her ihtilâf ortadan kalkar ve bunlar tam manasile dost olurlar

Devlet adamlarımızla Türkiye-Suriye münasebetleri hakkında konuşmak üzere Suriye Başvekili Türkiye'nin misafiri bulunuyor. Aramızda beraberce yaşanmış uzun asırların unutulmaz hatıraları bulunan bir milletin mümessili Cemil Bey'e evvelâ "Hoş geldin!" dememiz lazımdır. İkinci bir temenni olarak da ilâve etmeliyiz: Bu tarzda karşılıklı ziyaretlerin sıklaşması lâzımdır. Suriye'nin üstünden bugünkü Fransa seli geçip gittiği zaman, Türkiye ile Suriye, kum olarak değil, tarihin iki büyük kaya parçası olarak yanyana kalacaklardır. Adı manda olsun, himaye olsun, ittifak olsun, her ne olursa olsun, Fransa, Suriye'nin üstünden geçip gitmeye mahkûm bir seldir. En az iki asır düzinesi teşkil eden bir zaman zarfında Türk'le Arap, bugün işgal ettikleri topraklar üzerinde yanyana yaşadılar. Bundan böyle de aynı suretle yaşayıp gidecekler. Geçmiştir Türklerin Araplardan, Arapların Türklerden belki şikâyet de şikâyet edecekleri ufak tefek bazı haller bulunabilir. Fakat, Türklerle Araplar arasında tarihin kaydettiği hiçbir büyük mesele yoktur. Bunun için, Suriye Başvekilinin Türkiye ziyareti, eğer Suriye ile Türkiye arasındaki münasebetlere yeni bir şekil vermeğe sebep olursa her iki tarafın da bundan sevinmesi icab edecektir.

Son senelerde, Suriye işlerinin Cemil Beyi çok yormuş olduğunu bilmez değiliz. Onun bu yorgunluğuna istemiyerek biraz da Türkiye'nin sebep olmuş bulunmasından dolayı da müteessifiz. Fakat, ne yapalım? Büyük ekseriyeti Türk olan ve içinde pek az Arap bulunan bir toprağı, Fransa elinde müstemleke olarak yaşamıya terk etmek bizim için kabil değildi. Bundan dolayı Suriye ile değil, müstemlekeci Fransızlarla karşı karşıya geldik ve mücadeleye giriştik. Bu mücadelenin birinci safhasında muvaffak olduk; fakat, bunun daha çok safhaları var ve hiçbir vakit kolaylıkla silâh teslim etmiyeceği malûm ve muhakkak olan müstemlekeci ruh ile aramızda kâh nazik bir münakaşa kâh sıkı bir cidal şeklinde bu kavga devam edecektir.

Suriye'ye istiklâl verilmesi fikrini, tarihten tam yirmi bir sene evvel, Cemal Paşa'ya karşı kuvvetle müdafaa etmiş -bugün hayatta

olan o zamanki erkânı Harbiye Reisi General Ali Fuat buna şahid-
 dir- bir insan samimiyeti ile Cemil Bey'i temin ederim ki, bundan
 yirmi bir sene evvel taraftarları zayıf olan bu fikir, bugün Türk mil-
 leti için umumî ve müşterek bir siyaset akidesinden başka bir şey
 değildir. Halife ve sultanın muhiti yirminci asrın milliyetçi bünye-
 sini lâıykı derecede anlıyamazdı. Fakat, bugünkü millî Türkiye,
 dünyada sulhun, milletler arasında dostluğun ve komşular arasında
 iyi ve düzgün münasebetlerin ancak millî varlıkların haklarını tam
 tanımak suretile mümkün olabileceğini çok güzel anlar. Bundan do-
 layı, Türkiye, komşusu ve tarih kardeşi olan Suriye'nin tam, kâmil
 ve millî bir istiklâlê sahib olmasını; hattâ kendi istiklâlinin emniyeti
 bakımından en esaslı bir şart olarak tanır.

Maalesef, bugün daha iyi anlaşıyor ki tam bir istiklâlê nail ola-
 bilmek için, Suriye henüz daha pek çok uğraşmaya mecburdur.
 Onun mücadelesini candan bir alâka ile takib edecek olan Türkler,
 bu mücadelede Suriye'ye bir hizmet ifa edebilirse kendisini bahtiyar
 sayacaklardır.

Kendisinde büyük bir devlet adamı vasıfları bulunduğundan
 şüphe etmediğimiz Cemil Bey, pekâlâ anlar ki, müstemlekeçiler Su-
 riye ile Türkiye arasına nifak sokmak için ellerinden gelen her şeyi
 yapıyorlar. Türkiye, bu oyuna mağlûb olacak değildir; eğer Suriye de
 aynı mukavemeti gösterebilirse, iki komşu ve kardeş memleket ara-
 sındaki münasebetler pek az zamanda karşılıklı bir emniyet şeklini
 alır ve salim bir mecraya girer. Hatay davasında Suriye'nin sinirle-
 rini okşıyarak onu, hakkı olmıyan bir hâkimiyete sevketmeğe çalı-
 şan ve bu memleketin birliğini müdafaa eder görünen müstemleke
 politikası Cezire meselesinde tutmuş olduğu siyasetle hakikî mahi-
 yetini göstermiş oluyor. Suriye'yi parçalamak isteyen, dün olduğu
 gibi, bugün de Türkiye değil, müstemleke politikasıdır.

Geçenlerde, zannediyorum Halep'te gençler Cemal Paşa'nın
 mezalimini temsilen bir nevi rövü tertib ettiler. Halbuki Cemal
 Paşa'nın mezalimi denilen şey, Katoliklik yolile Suriye'yi istimlâk
 etmek isteyen haricî bir kuvvete karşı mücadeleden başka bir şey
 değildi. Şekilde ve tatbıkatta kusuru olsa bile, ruhta, Cemal Paşa ve
 Osmanlı İmparatorluğu'nu, hem de Suriye'yi müstemlekeçilere
 karşı siyanet etmek istemiştir. O tarihi pek iyi bilen ve bugün mua-
 hedenin tasdikî meselesindeki müşkülâtı ve bu müşkülâtın

içyüzünü adım adım takib eden Cemil Bey, pekâlâ anlar ki bugün gene vaziyet, Cemal Paşa'nın bıraktığı yerde duruyor. Halk cephesinin müfrit lâik hükûmeti devrinde bile müstemlekeçiler, Suriye'yi parçalamak ve Cezire'yi daimî bir asker işgali altında tutmak istiyor. Bunun ne demek olduğunu ise izaha bile hacet yoktur.

Dava o davadır ve bunda gaflet büyük bir hata olur. Türkiye gaflet etmiyor; eğer Suriye de gözünü açacak olursa, tarihin iki kardeş milleti arasında her ihtilâf ortadan kalkar ve bunlar, tam manasile dost olurlar.

Hatay Davasının Yeni Safhasında Hükûmetimizin Tuttuğu Siyaset

Girdiği yerden çıkmak istemiyen Fransız müstemlekeçileri, Hatay işlerini bildikleri gibi idarede devam edebilmek için, Milletler Cemiyeti kararlarını da diledikleri gibi tefsir etmek yolunu tutup bunlara içinden çıkılmaz bir istikamet verdiler. Bu istikamet, ne Milletler Cemiyeti tarafından, Fransa'nın da muvafakati ile verilmiş olan kararların ruhuna, ne de Türkiye ile Fransa arasında vukua gelmiş olan anlaşmanın esaslarına uygun değildir. Bunlar sadece şunu istiyorlar: Hatay'da mütemadiyen işleri karıştırmak ve bu sayede Hatay için Fransa idaresinin bir nimet olduğunu isbat edecek deliller vücade getirmek.

Bunlar, aynı zamanda vakit de kazanmak istiyorlar. Biliyor ki Fransa'nın Hatay'daki vaziyeti, dünyadaki vaziyeti ile yanyana yürür. Fransa dünyada kuvvetlendikçe Hatay'da da kuvvetlenir. Son senelerde Fransa politikası tedrici surette artan bir zâfa uğramış olduğu için Hatay meselesini bugün kat'î surette halletmek isterse Türk'ün hakkını kabule mecbur olur. Şu halde, bu işi ne kadar uzatır, davanın hallini medreseye düşürürse o kadar iyi eder. Belki de günün birinde Fransa, dünyada yeniden kuvvetlenir ve o zaman Hatay meselesini de kuvvetine güvenerek dilediği şekle kadar götürür.

Bu siyaseti yürütmek için elinde vasıta da vardır. Milletler Cemiyeti'nde Fransa, ne de olsa büyük bir nüfuz sahibidir. Cenevre müessesesinin temel direklerinden birini teşkil eden bu devlet, orada bu mesele üzerinde oynamak kudretini haizdir. Şu halde Bay Garreau uyanmalı ve oynatmalıdır. Oynuyor ve oynatmak için de imkânlar hazırdır. Cenevre itilâfını Hatay'da tatbik edecek olan otorite, "manda" otoritesidir; iş bu otoritenin elinde bulundukça, Fransa'nın müstemleke memurları her şeyi yapabilirler.

Halbuki Türkiye hükûmeti bu oyuna gelmiyor. Dünkü nüshamızda neşredilmiş notlarla, Türkiye hariciye vekili, Fransız müstemleke memurlarının kendi kendilerine gelin güvey olmak tarzındaki işlerine karşı Milletler Cemiyeti nezdinde kuvvetli protestolar yapmıştır. Bu notalarda, Fransız müstemleke memurlarının hodbehod yaptıkları hareketlere Türkiye'nin razı olamayacağı açıkça söylenmiştir.

Demek, Türkiye, Hatay davasında kat'î surette enerjik bir tavır almıştır. Milletler Cemiyeti kararının dilendiği manada tefsir

edilmesine müsaade edemiyeceğini bildirmiştir.

Hükümetimizin bu meselede bu kadar ciddi ve sarîh bir vaziyet almış olmasından dolayı memnun olduğumuzu söyleyebiliriz. Başka tarzda hareket etmeğe ne imkân ne de mahal vardı. Sade Hatay davasının salim bir hal neticesine varması değil, Fransa ile aramızdaki münasebetlerin selâmeti dahi bunu iktiza ettirdi ve bu meselede, aylarca sabırdan ve uzaktan seyirci rolünü oynadıktan sonra, kapanmak ihtimallerini göstermiyen bir davanın mümkün mertebe kısa bir zamanda hallini temin için, Türkiye hükümetinin kat'î bir vaziyet almıştır.

Birkaç gün sonra Milletler Cemiyeti konseyi Hatay meselesi hakkında da görüşmek üzere Cenevre'de bir toplantı yapacaktır. Notalardan anlaşıldığı veçhile, Türkiye hükümeti Hatay meselesinin halli, yani Cenevre kararlarının tatbiki esnasında kendisinin bir yabancı olarak telâkki edilmesine razı olmadığını söyleyecektir. Bir taraftan bu prensip meselesi üzerinde kat'î vaziyetini böylece aldıktan sonra, diğer taraftan da Fransa'nın müstemlekeci memurları tarafından yapılan şeylerin bir çoklarını tenkid edecektir. Bahsin her iki noktasında da yerden göğe kadar haklı olan Türkiye Cumhuriyeti, Hatay hakkındaki Cenevre kararlarının bir oyuncak değil, gayet ciddi bir mesele olduğunu söyleyecek ve Milletler Cemiyeti tarafından bu hususta esaslı kararlar ve tedbirler alınmasını istiyecektir.

Yakın zamana kadar Milletler Cemiyeti aksiyonlarının büyük bir kısmı Fransa'nın elinde idi. Bugün bu aksiyonların kimin elinde olduğu pek de belli bulunmamakla beraber, mümkündür ki orada da bizimle oynamanın yolları aranmakta devam etsin. Türkiye hükümetinin bu mesele hakkında tuttuğu yol kadar sarıhtır ki Milletler Cemiyeti ve onun arkasında oynıyan Fransa müstemlekeçiliği ne yaparsa yapsın, Türkiye, kendi davasının müdafaasından vazgeçemez. İcabında her türlü tedbirleri almayı dahi gözönünde tutan hükümetimiz bu davanın lâıyk olduğu derecede ciddi bir şekilde halledilmesini temin için her şeyi yapacaktır.

“Demek oluyor ki, Milletler Cemiyeti ve Fransa, yakın zamanda Hatay davasına verilecek hal ve tatbikat işinde karar vermeğe davet edilmiş bulunmaktadır. Ümid edelim ki Milletler Cemiyeti şimdiye kadar kendisine karşı haklı olarak çevrilen ithamlar için bu defa da yeni deliller vermiş olmak mevkiinde kalsın. Aynı zamanda,

gene ümid ve temenni edelim ki, Fransa şimdiye okuduklarından başka şeyler de bilir olduğunu isbat etmeği istiyerek, iyi niyetlere malik olsun. Gene yakında neticeyi göreceğiz.

Türkiye Çetecilik Yapmaz!

Çeteciliği orduları olmıyan milletler yaparlar. Türklerle Suriye-lilerin arasını açmak istiyen düşmanlara hadlerini bildirmek lâzım gelirse bu işi yapacak çeteler değildir.

Beyrut'ta çıkan L'orient isminde bir gazete, geçenlerde, Türkiye-Suriye dostluk muahedesinin tarafımızdan feshedilmesi üzerine bir makale yazmış ve bunda bir zamanlar, millî mücadele sıralarında millî kuvvetlerin Fransızlara karşı yaptıkları çete harbinden bahsederek, bir hayli tafsilat verdikten sonra, "Acaba gene bir çetecilik devri başlayacak mı?" diye ortaya bir sual atmıştı. Sekizde biri Lübnanlı, altısı kosmopolit ve ikisi de Fransız malı olan bu gazetenin sorduğu bu sual, Türkiye Cumhuriyeti'ni çetecilikle itham etmek ve bu suretle Lübnan ve Suriye'de bizim aleyhimizde propaganda yapmış olmak maksadına istinad ediyordu. Bunu okuduğum zaman gülmüştüm.

Geçen hafta Halep'le İskenderun arasındaki yol üzerinde ve Halep'e yakın bir yerde bir soygun vak'ası oldu. Kim bilir hangi millete mensup bir takım şakiler, yolu kestiler ve 19 otomobili durdurup yolcuları soydular. Fakat, son otomobilde Faslı birkaç Fransız askeri varmış. Bu askerler, silâhlarıyla eşkıyaya mukabele edince bunlar da soydukları eşya ve servetin bir kısmını bırakıp kaçtılar. L'orient gazetesi bu vak'ayı ele alıyor ve "Geçende acaba bu çetecilik devri yeniden başlayacak mı, demedik mi idi işte!" diyor.

Bu gazetenin maksadı, Türkiye Cumhuriyeti'ni, çetecilik siyaseti yapan ve Suriye'nin huzur ve sükûnunu çeteler vasıtasile ihlâl eden bir memleket olarak tasvir edip onun gerek Suriye halkı arasında gerek yabancı memleketler efkârı karşısında itibar ve haysiyetini düşürmeğe çalışmaktır. L'orient gibi, Beyrut'un rastgele herhangi bir müşteri için ucuz ve hazır bir meta olan gazetelerin neşriyatı Türkiye Cumhuriyeti'nin kadir ve itibarına elbet hâlel vermez. Fakat, gerek Lübnan'da ve gerek Suriye'de bir nevi propagandalar yapanlar, sade ondan ibaret olmadığı için bunlara karşı birkaç söz söylemek lâzımdır.

L'orient gazetesinin bahsettiği çetecilik vukuatı, geçmişte haki-katen olmuştur. Fakat, o çetecilik Suriye halkına karşı ve yol kesip insan soyamak için değil, kendisini kurtarmak için dünyaya karşı mücadele etmek mecburiyetine düşmüş bir halkın müstemlekeci

istilâsına mâni olmak üzere açmış olduğu bir mücadeleyle muvaffakiyetle başarmak gayesile yapılmıştır. Ağır bir mağlubiyete uğramış olan Osmanlı İmparatorluğu içinde Türk devletini çıkarmak üzere yapılan o büyük mücadele, vakîa ilk zamanlarda çetecilik şeklinde yapılmışsa da sonraları bu iş, muntazam bir ordu tarafından ele alınmış ve ordunun hamleleri sayesinde bugünkü Türkiye Cumhuriyeti vücuda gelmiştir.

Çeteciliği orduları olmayan milletler yaparlar. Bugünkü Filistin mücadelesini de Araplar, ordu ile değil, çetelerle yapıyorlar ki gayet tabiidir. Fakat, Türkiye'nin bugün mükemmel bir ordusu vardır; bu ordu onun gerek maddî ve gerek manevî bütün menfaatlerini korumaya kâfidir; bunun için Türkiye Cumhuriyeti çeteciliği ne yapar, ne de bunu yapmaya lüzum görür.

Kaldı ki Halep'le İskenderun arasındaki şekavet vak'ası alelâde bir şekavetten başka bir şey değildir. Millî mücadelenin ilk zamanlarındaki millî kuvvetler, bugünkü Suriye topraklarına yakın yerlerde ve bizzat o topraklar üzerinde çetecilik yaptılarsa bunu otomobil yolcularını soyamak için değil, düşman kuvvetlerini tedhiş ve tenkil için yaptılar. Bu millî kahramanlar, bu taraflara akın yaptıkları zaman da silâhsız halka değil, silâhlı düşmana hücum ettiler. Hücum ettikleri her yerde de kendilerinden sadece çok fazla olan düşmanı perişan ettiler. Halbuki Halep civarındaki vak'âda 19 otomobil soyan eşkıya, iki Faslı neferin silâha davranmalarile korkup kaçmış olan insanlardan mürekkebdir. Bunlar elbet, L'orient'in korkarak hatırlamış olduğu çetelerin neslinden olamazlar!

Suriye halkı o bilhassa Halep civarında yaşayan Suriyeliler her suretle emin ve müsterih olsunlar. Türkiye'nin bugün düşman kafasını ezmeğe müheyya kuvvetli bir ordusu vardır. Türkiye, çetecilikle bilhassa silâhsız insanlara karşı çetecilik yapmaz. L'orient gibi kara vicdanlı ve pis maksadlı gazetelerin sözlerine Suriyelilerin inanmayacaklarından eminiz. Biz Suriyelileri dostuuz ve hakikî dostuuz. L'orient ve onun gibi Türklerle Suriyelilerin arasını açmak isteyenler de gerek bizim, gerek Suriyelilerin müşterek düşmanlarımızdandır. Bu düşmanlara hadlerini bildirmek lâzım gelirse o işi de yapacak gene çeteler değildir.

Suriye ve Lübnan'da Yapılan Bir Propaganda: Fransa Olmazsa İstiklâl De Olmaz

On gün kadar evvel, Suriye parlamentosunda, başvekil ile Doktor Şehbender taraftarları arasında ilk resmî çarpışma vukua gelirken, ondan evvel Cemil beyin avdetinde Halep'ten geçerken irad edilen bir takım hararetli nutuklar içinde Hatay ve Türkiye'nin de isimleri geçti. Bu sıralarda, Şehbender grubunun Hatay meselesine dair tenkidlerine cevap verirken Suriye başvekili haykırdı:

“— Sancak'ı müdafaa etmek için Doktor Şehbender'in ordusu nerede? Orduyu gösteriniz, ben de hemen nefer yazılayım!

Bu sözler, Türkiye'nin Hatay'ı hemen işgal edivermek arzusunda bulunduğuna dair Suriye'de mevcut bir kanaati ifade eder ki yanlıştır. Fakat, yanlış olan, sade bu değildir; bunun yanı başında Suriye'de bir kısım insanın inandığı ve bir kısım insanın -birçoklarının- da inanarak veya inanmıyarak propagandasını yaptığı bir fikir vardır ki ta temelinden yanlıştır: Türkiye, fırsat bulsa, hemen Suriye ve Lübnan'ı işgal edecek. Buna mani olan şey, Fransa'nın himayesidir. Bu himayenin kalktığı günden itibaren üç günde, Türkiye Şam ve Beyrut'u işgal edecektir!

Bu bir propagandadır ki evvelâ müstemleke memurları tarafından gizliden gizliye yapılıyor; ikinci derecede de Fransa müstemleke siyasetinin Suriye ve Lübnan'daki ücreti veya gönüllü propagandaçıları, bu propagandayı dillerine virt etmişler, mütemadiyen söylerler ve yazarlar.

Halbuki, böyle bir fikir Türkiye için, İstanbul'dan Şam kadar uzaktır. Bir kere, Türkiye, Hatay meselesinde samimî surette ilhak davası gütmemiştir. Hatay'ın ilhakını istemek belki de çok tabii bir hakkımızdı. Fakat, sırf Suriye'yi ürkütmemek ve aramızda bir ihtilâf sebebi yapmamak için böyle bir mesele çıkarmadık. İkinci derecede ise, biz Suriye ile ve bütün Araplık âlemi ile dostluk yapmaya ahdetmiş bir milletiz. Biz Şam'dan yalnız Suriye'nin komşuluk, kardeşlik duygusunu, yani “Şam'ın kalbini” isteriz. Şam'da Türk üniformasını görmek arzusu, bizim tarafımızdan ancak bir budalalık ifade edeceğine kaniiz. Çünkü müstakil bir Suriye ve Lübnan, Türkiye için tam manasile bir zâfır; fakat, müstakil, kuvvetli, fakat Türkiye'ye dost olan bir Suriye ve Lübnan bizim için ancak kuvvet olur.

Türkiye bu işlerde şöyle düşünür: “Toprağım geniş, toprak

servetim boldur; bu genişliği doldurmıya ve bu bolluğu işletmeğe ise benim millî nüfusum, uzun zaman kifayet edecek değildir; ben toprağa ve servete değil, toprağımı ve servetimi işletecek nüfusa muhtacım. Bu nüfusun kuvvetini uzak ve bana ırkan yabancı yerlere yayacak olursam, Osmanlı İmparatorluğu gibi, kendi kuvvetlerimi zâfa uğratmış ve hududlarımı müdafaasız bırakmış olurum”

Ve biz Türkler bu mütaleanın arkasından şunları da ilave ederiz:

“Bizim düşmanımız ne Irak, ne Suriye, ne Lübnan olabilir. Bizim gibi, bir aralık müstemleke olmak tehlikesine düşmüş olan milletlerin düşmanları, ancak emperyalistlerdir. Şu halde emperyalistlere karşı, bu tehlikenin içinde veya kenarında bulunanlara dostluk ve elbirliği yapmak farzdır”

Bu dostluğu ve bu elbirliğini, bilhassa, Suriye gibi, Lübnan gibi aramızda binbir türlü anlaşma unsurları bulunan memleketlerle yapmak bizce en mühim gayedir.

Hakikat bundan ibarettir.

Hayır, hakikat bu değil, bundan da fazladır: Biz Suriye’nin haki-katen istiklâlini isteriz; hem de candan isteriz. Suriye’yi parçalamak isteyen müstemleke siyasetinin son birkaç ayda Şam hükûmetini ne kadar sıkıştırmış olduğunu bilmez değiliz. Cemil Bey istiklâl muahdesinin tasdikini kabul ve temin için dolaşık bir yoldan Fransızların istediklerini kabule mecbur olmuşsa mecbur olduğundan böyle yapmıştır. O bu neticeyi hiç olmazsa bir kademe, bir adım olarak telâkki etti. Halbuki Suriye bununla müstakil olmuyor, bilâkis daha fazla miktarda Fransız memurunun hâkimiyeti altına girecektir. Suriye’de yeni tesis edilecek olan “vilâyet idaresi” kanunu, Suriye’nin Suriye olmasını uzun zaman menedecek veyahud, hiç olmazsa güçleştirecektir.

Bu müşküller arasında biz Şam hükûmetinin sırtına bir de Hatay meselesini yüklemek istemezdik; fakat ne yapalım ki Suriye Suriye’den müstemleke nizamını bir türlü atamadı. Hiç olmazsa Hatay bu âfetten kurtulsun. İşte, bizim hesabımız da budur.

Eğer Suriye müstakil olsaydı, Hatay meselesi çıkmazdı; biz Şam hükûmeti ile kolayca, kardeşçe, komşuca anlaşabilirdik. Nitekim, Suriye müstakil olsun biz bu meseleyi, isterse onunla tekrar ve kardeşçe konuşabiliriz.

Bunları böyle samimî olarak söylerken ilâve etmeliyiz ki,

Suriye’de, Fransızlara dayanır görünen Cemil Bey taraftarları ile Doktor Şehbender grubu arasındaki ihtilâf cidden teessüfe lâyıktır. Gönül isterdi ki Suriye nasyonalizmini temsil eden bu kuvvetler, büyük dava karşısında, Suriye’nin istiklâlini temin davasında, tamamen elele vermiş bulunsunlar. Türkiye, Suriye’nin millî kuvvetlerine karşı, sade akıl ve mantığın ve Türkiye’nin en canlı menfaatlerinin değil, her türlü şeref ve haysiyet sözlerinin de kefaletini vermeğe hazırdır: Türkiye, Suriye’nin istiklâlini kendi istiklâli kadar aziz sayar ve bunun için, elinden ne gelirse onu yapmayı bir vazife bilir.

Milletler Cemiyeti Huzurunda Davamızın İkinci Celsesi

Milletler Cemiyeti, Hatay davası hakkında yeniden bir karar vermeğe davet edilmiş bulunuyor. Dr. Aras bu davayı müdafa etmek üzere Cenevre'ye gitti. Ümid edelim ki o, müdafaasında şimdiye kadar olduğu gibi muvaffak olacak, Milletler Cemiyeti de hakka, adalete, insaf ve samimiyete uygun kararlar vermeğe kadir olduğunu isbat edecektir.

Davamız şudur: Hatay hakkında Milletler Cemiyeti'nin verdiği kararın tatbikatı kararında, Fransa'nın müstemlekeci unsuru, bu kararın ruhuna tamamen muhalif olan bir yol tuttu. Müstemlekeçiler istiyorlar ki Hatay müstakil olmasın, fakat, gene müstemlekeçilerin idareleri ve hâkimiyetleri altında kalsın. Müstemleke nizamı orada herkesi bir ekalliyet halinde tutsun ve herkesle, ayrı ayrı, birer ekalliyet unsuru olarak oynasın. Büyük bir ekalliyet, öteki unsurların hepsinin yekûnunu karşılayan bir ekalliyet, fakat, Türk unsuru da bu ekalliyetlerden bir olmaktan başka bir nizam altında bulunmasın. İşte Fransız müstemlekeçilerinin Hatay nizamını tatbik sahasında kullandıkları usullerin tuttuğu yol, varmak istediği netice bundan ibarettir.

Halbuki, biz buna razı değiliz. Razı olamayız ve hattâ, açık kelimesile söyleyelim müsaade de edemeyiz. Biz diyoruz ki: "Hatay Hataylılarındır. Hataylıların olacaktır ve Hatay'da ne Türkiye'nin, ne de Suriye'nin ve ne de, Hatay'ın tamamen yabancı olan Fransa'nın hükmü geçecektir. Hatay'da büyük bir ekseriyeti haiz olan Türk unsuru, Hatay'ın diğer ekalliyetlerle anlaşıp Hatay'ı, bütün sakinlerinin refah ve saadetleri namına, onlarla birlikte idare edebilecek bir idarenin ve nizamın zâmini olabilecek derecede kuvvetli ve medenîdir. Fransız müstemlekeçilerin, müstemleke menfaatleri namına, bu işe müdahale edip durmalarına ne mahal, ne lüzum ve ne de sebep vardır"

Hukuku ifadeden, diplomatik ve siyâsî formüllerden soyduğumuz zaman, davamızın mana ve mahiyeti bundan ibarettir.

Milletler Cemiyeti'nin bünyesine, üstünde oturduğu temellere ve cebinde taşıdığı kanunun kelimesine ve ruhuna bakıldığı zaman da bu dava sade haklı değil, tabiidir. Biz bu tabii hakkın zarurî neticelerini görmek üzere, tabii olduğu kadar da zarurî olan müdafa vazifemizi yapıyoruz. Neticeyi de şu günlerde göreceğiz: Ya Hitler,

Mussolini ve onlarla beraber olanların dedikleri doğrudur; bu takdirde Milletler Cemiyeti, yalnız bazı memleketlerin menfaatlerinden mülhem olan hususî bir teşekkül demektir; yahud da dünyada yaşayan milletlerin tabîî haklarını zarurî neticelerine bağlamaya taraftar olan bir hak ve adalet müessesesidir. Cenevre teşekkülünün bu iki esastan hangisine daha bağlı olduğunu gösterecek alâmetleri, bugünlerde konseyin vereceği karardan anlayıp hareketimizi ona göre tanzim edeceğiz.

Biliriz ki Cenevre'nin vereceği karar, orada hâkim olan umumî nizamından ve umumî ruhtan ziyade Fransa'nın alacağı tavra da bağlıdır. Şimdiye kadar daima gördük ki Paris başka türlü söylüyor, Beyrut başka türlü yapıyor. Paris'e göre Fransa dostumuzdur; Beyrut'a göre Türkiye Fransa'nın düşmanıdır. Bu iki türlü görüş ve iki türlü anlayış, şimdiye kadar bizi hayli yormuş ve hattâ rencide etmiştir. Biz ne Fransa'nın, ne Suriye'nin, ne de kimsenin düşmanınız. Biz milletler arasında hak ve adalet fikrinin dostuyuz. Kim bu fikrin aleyhinde bulunur ve bu prensipi ihlâl ederse, biz onun karşısındayız ve o zaman gücümüzün yettiği kadar davamızı manen veya maddeten müdafaa ederiz.

Daima tekrar ettik, şimdi gene söyleyelim: Biz Hatay Türklerinin, diğerleriyle birlikte refah ve saadetlerini istiyoruz. Suriye'yi gücendirmemek, Fransa'yı gocundurmamak için bir takım fedakârlıklar yaptık: Hatay'ın ilhakını istemedik.(?) sını, bir türlü Paris'teki geniş görüşlü otoritenin emri altına girmiyen müstemlekeçilerin Hatay'ı oyuncak gibi kullanmalarını tecviz edemeyiz. Bunun haricinde her şeyi yaparız ve her şeyi kabul ederiz.

İşte bugünlerde bu meseleyi de anlamış olacağız. Fransa Beyrut gibi mi düşünüyor? Onun gibi düşünmiyen Fransa oraya söz geçirmeğe karar vermiş midir? Konsey içtimai esnasında bu mesele tamamen aydınlanacaktır.

Sarahat, vuzuhsuzluktan ve müphemiyetten, her yerde ve her zaman iyidir.

Hatay Türklerinin Bilmeleri Lâzım Gelen Şeyler

Hatay’a, oradaki Türk kütlesi için mes’ud ve refahlı bir hayat vermek için Türkiye cumhuriyetin ne zamandanberi sarfettiği emeğin derecesini izaha hacet yoktur. Emek, fedakârlık, gayret, hülâsa her ne yapmak lâzımsa bunu yapmaktan çekinmiyoruz. Fransa ile sıkı münakaşalardan sonra, bizim görüş tarzımızı, rejimin tatbikatı ve intihap meseleleri hakkında da Fransa’ya kabul ettirdik. Bu, davanın ikinci safhasında da muvaffak olmamız demektir. Türkiye, bütün bunları her şeyden evvel Hatay Türklerinin saadeti ve bütün Hataylıların da refahları için yapıyor. Fransa’nın fiilen fiilen elinde tuttuğu bir memleketten, Türkiye’nin himayesi ve garantisi altında bir parçaya istiklâl verdirmenin ne demek olduğunu Hataylıların iyi bilmeleri lâzımdır. Bu iş çok güçlü; Türkiye akil bir siyasetle bu güç işi başardı. Bu, Hataylıların çok iyi takdir etmeleri elzem olan bir nimettir. Onların her şeyden evvel bunu öğrenmeleri lâzımdır.

Fakat, Hataylılar millî bir şuur içinde tam bir ittifak göstermiyecek olurlarsa, yani Hatay Türkleri aralarında ufak tefek, miskince şahsî ihtilâfları bir tarafa bırakıp, Türkiye’nin gösterdiği millî birlik ve millî kucaklaşma yolundan gitmiyecek olurlarsa Türkiye’nin sarfettiği emekler berhava bile -ki biz bu emeklerin berhava olmasına hiç bir zaman mahal bırakmayız- bir taraftan bizim işlerimiz güçleşir, diğer taraftan da bizzat Hataylılar, ellerine geçen nimetlerden hakkile istifade etmiş olamazlar.

Bunun için, Hataylıların ikinci derecede öğrenmeleri lâzım gelen şey de şudur: Kendi aralarında mevcut olmuş veya olabilecek her nevi şahsî ihtilâfları bir tarafa bırakıp birbirleriyle tam bir itimad ve sevgi ruhu içinde kucaklaşmak. Hataylılar bunu yapmaya mecburdurlar ve Türkiye onlardan bunu ister ve günün birinde onlara sual sormasını ve bu prensiblere muhalif hareket edenleri “mes’ul etmesini” de bilir.

Bu nokta üstünde ısrar etmemiz lâzımdır; biliriz ki Hatay küçük bir yerdir. Küçük yerlerde büyüklük iddiası güdenler çok olur. Bu gibilerin ötedenberi alışmış oldukları bir oyun vardır ki buna nüfuz kavgası diyebiliriz. Böyle şahsî bir nüfuz hırsı yüzünden bir takım insanların akrabalarını ya şu veya bu tarafa dayayıp birbirleriyle uğraşmalarına ve bu arada Hatay’ın millî menfaatlerini unutmalarına bilhassa orası için Türkiye hiç bir zaman razı olamaz ve hiç bir

zaman müsaade edemez. Bu bakımdan her kimin kabahati ve mes'uliyeti varsa gün gelir, cezasını çeker. Bu söz Hataylıların kulaklarına küpe olmalıdır.

Hatay rejimi, Hatay istiklâli Bay X veya Bay Y in şahsî menfaat sevdalarına düşmeleri için verilmiş değildir. Hatay istiklâli, Hatay Türklerinin Türk olarak saadetlerini temin ve Türklerin Türk olmalarıyla ne güzel anlaşabileceklerinin bir nümunesini göstermek için verilmiştir. Türkiye bu maksadla çalıştı, Hatahılar da bu maksad uğruna ittihad etmelidirler. Eğer bunu yaparlarsa ne âlâ. Yapmazlarsa, daha doğrusu bu prensip hilâfına hareket eden bir kaç Hataylı zuhur ederse bunlar Türklüğe ve Türkiye'ye hiyanet etmiş olurlar.

Herkes ve bu arada böyleleri öğrenmiş olmak lâzım gelir ki Türklük, kendisine hiyanet edenleri hiç bir zaman affetmiyor. On beş sene evvelki muzafferiyet, Türkiye'de her günahı affetti, hiyanet günahını affetmedi. Yüzellilikler namı altında maruf olan hainlerin nasıl büyük bir sefalet içinde süründüklerini bilmeyen yoktur. Dikkate lâyıktır ki bu adamlara verilmiş olan ceza gayet basit oldu: Vatan kapılarını yüzlerine kapamak. Dünyada en büyük cezanın bundan ibaret olduğunu da bu yüz elli serserinin çektiği sefalet pek güzel gösterir.

Bütün Türkiye Hatay işlerini büyük bir dikkatle takib ediyor. Orada kimin vazifesini dürüst yaptığını Türkiye bilir ve bilecektir. Hatay'daki ittihad vazifesi, Hataylı için en büyük vazifedir. Buna muhalif hareket etmek de Türklüğe hiyanet olur.

Şu halde, Hataylıların üçüncü derecede bilmeleri lâzım gelen şey de şu olur: Türklüğe hiyanet demek olan geçimsizlik, şahsî menfaat peşinde koşmak, nüfuz kavgasına düşmek gibi fenalıkları kim irtikâb ederse Türkiye onu görecektir, bilecek ve zamanı gelince onun yakasına yapışacaktır.

Türklüğün kolu uzundur. Türklük, kendi ana prensiplerine karşı gösterilecek sadakatsizlikleri affetmez ve uzaklara kadar uzanan kolunu kaldırıp Türklüğe karşı sadakatsizlik gösterenlerin cezalarını vermeğe her zaman kadirdir.

Yukarıdaki satırları mevcut şu veya bu tarzdaki sadakatsizliklerden dolayı yazmıyorum. Hataylılara, sırf nazarı olarak ve umumî surette hitab etmek ve onlara vazifelerini hatırlatmak için yazıyorum. Bütün Hataylılar, bu sözleri iyi dinlemelidirler.

Ya Bizim Küçük Hatay?

Dünyanın bütün milletler için müşterek olan meseleleri son on gün içinde birdenbire o kadar korkunç şekiller ve nisbetler aldı ki biz gazeteciler de, herkesle beraber, bu meselelerin tedkikine daldık ve bizim kendi işlerimizden bahsetmeği âdeta unuttuk. Şimdi işlere, muvakkat ve kısa bir zaman içinde de olsa, biraz sükûnet geldi. Biz de kendi işlerimizi hatırlayabiliriz.

Hatırlıyacağımız işler arasında Hatay meselesi vardır ve bu arada, bir bakımından, bugünkü Avrupa meseleleri arasında, bir takımlarile bazı benzerlikleri ihtiva etmesi itibarile, bugünlerde hatırlanmaya bilhassa lâyıktır. 914 harbinin bizim için sekiz sene devam eden mücadele safhalarını nihayet bir sulha bağlayan anlaşmalar arasında pürüzlü olarak bir bu mesele kaldı. Öteki mağlûpların halledilecek da ne kadar meseleleri var, bilmiyoruz; fakat, bizim bundan başka meselemiz kalmamıştır. Bunu da artık halli lâzım gelir.

Son günlerde Cenevre'den gelen haberlerden meşhur intihabat nizamnamesinin bütün esasları üzerinde, mutabakat hasıl olduğunu ve bu esaslarda Türkiye'nin görüşü kabul, istekleri de tatmin edildiğini öğrendik. Şimdi, bu işle meşgul komisyon, kabul edilen şeyleri kaleme almakla meşguldür. Allah zihinlerine açıklık ve kalemlerine kuvvet ve bilhassa hayır versin!

Fakat, her şey gösteriyor ki, Hatay intihabat nizamnamesi Milletler Cemiyeti'nin hayatta bulunduğu müddet zarfında yapabileceği son iş, ağzından çıkacak son söz olacak ve Hatay için bir intihan nizamnamesinden ziyade bir vasiyetnameye benziyecektir! O büyük teşrifatlı celselerini bir daha aktedebilecek mi? Acaba, onu bir daha toplamıya cesaret ve bir toplantı davetine de herkes tarafından icabet edilecek mi? Zannetmiyoruz. Milletler Cemiyeti ölüyor; saat doğmuş her uzuv gibi, o da bu hayatı daha ziyade sürükleyebilir vaziyette değildir.

Şu halde Hatay meselesi hakkında yeniden iki suale cevap vermek mecburiyetinde bulunuyoruz, demektir:

Evvelâ, Hatay nizamnamesinin parlak kalemlî kâtibler tarafından mükemmelen hazırlandığını farzedelim. Acaba, bunun tatbikatı ne olacak? Bütün bu nevi meselelerde gösterdiği cimrilik, dar görüşlülük ve bu yüzden düştüğü hatalarla bugün Avrupa'da ne vaziyette bulunduğunu herkesin gördüğü Fransa, yahud onun dünyada

başka milletlerin de bir takım hakları olabileceğini bir türlü akıllarına sığdıramıyan müstemleke memurları bu nizamnameyi hakkile tatbik edecekler mi? Acaba, Hatay bu nizamname hazırlandıktan sonra da, Cenevre anlaşmalarının bizce matlûb olan ruhuna mutabık bir idareye sahip olabilecek mi?

Hiç tereddüd etmeden cevap verelim: Hayır! Eğer perşembenin gelişi çarşambadan belli olursa, eğer bu söz bir hakikatse, biz Hatay perşembesine gelinceye kadar dünyanın bütün çarşambalarıle biliyoruz ki Fransa mesele halledemiyor ve hele Fransa müstemlekecilerinin ellerine Allah hiç kimsenin hakkını tevdi etmesin: Onlar herkesin hakkını “deve yapmıya” o kadar alışmışlardır ki ellerinden hak kurtarmıya imkân olamaz!

İkinci sual de şudur: Hatay intihabatı, anlaşılan temmuzda yapılacaktır. Halbuki o zamana kadar Bay Garreau kim bilir bu intihabat nizamnamesini kaç defa tefsir edecek ve kim bilir ona geç türlü tatbik şekli verecek. Şu halde, şimdiden parmağımızla duvara yazabiliriz ki biz, temmuzda Hatay işlerinden dolayı, gene Bay Garreau ile ihtilâf halinde bulunacağız.

Acaba o zaman, gene, şu kendisine bile yâr olamıyan, sakat doğmuş, alil, son nefesleriyle soluyan Milletler Cemiyeti’ne mi müracaat edeceğiz? Acaba, bu müessese o zamana hayatta kalabilecek mi?

Yukardaki suallerin birincisine hayır cevabını vermekte tereddüd etmedik. İkinci suale de belki “Evet”, belki “Hayır” cevabını vermek lâzım. Belki Milletler Cemiyeti’nin hayatı, bir uyku ve daha doğrusu baygınlık içinde, o zamana kadar devam edecektir. Fakat, Türkiye’nin bu meseleyi ikinci bir ihtilâfa tekrar Cenevre’ye götüreceğini tahmin etmek müşküldür. Çünkü dünya sulhu, Milletler Cemiyeti, müşterek emniyet gibi diplomasi formülleri ne kadar güzel sözlerden ibaret olursa olsun nihayet bu memleketin de bir sabır derecesi ve inkılâb Türkiye’sinin de bir tahammül haddi vardır. Artık hayat meselesi mutlaka halledilmelidir ve Cumhuriyet Türkiye’si de bunu elbet halledecektir. Nasıl? Ne zaman? Onu Türkiye’nin akıllı ve hesaplı devleti bilir. Fakat, biz Türkler de şunu bilmeliyiz ki Hatay meselesinin bugünkü ve yarınki inkişaf safhası şu yukarda teşrih ettiğimiz iki nokta ve iki sual etrafında cereyan edecektir.

Evet, Türkiye Almanya Değildir; Fakat Suriye De Fransa Olmamalıdır?

Okuyucularımız biliyorlar ki son günlerde Suriye’de büyük bir heyecan havası esti. Almanya’nın Avusturya’yı istilâsı günlerinde Şam muhiti, Hatay’dan gelen bazı haberlerle, birkaç gün içinde mühim hâdiseler bekledi. “Bir emrivâki de Türkiye yapacak!” denildi. Bu heyecan, bir takım uydurma haberlerin eseri idi. Türk ordusunun Hatay hududları üzerine asker yığmakta olduğunu, ordumuzda kullanılmıyan bir takım numaralar zikrederek, bildiren bu haberler üzerine Şam muhiti telâşa düştü.

Fakat, şimdi görüyoruz ki bu heyecan geçmiştir. Fakat, şimdi görüyoruz ki bu heyecan geçmiştir. Tereddüd tamamen zail olmuş değilse bile Şam muhiti son günlerde bu meseleye başka türlü bakmaktadır. Okuduğum Şam gazeteleri bahsi daha itidal ve daha hakiki çehresile mütalea ediyorlar. Meselâ El İstiklâlül Arabî, “Türkiye Almanya değildir” unvanile yazdığı bir makalede bu haberlerin doğru olmadığını ve Türkiye’nin böyle bir emrivaki politikasına gitmiyeceğini söyliyerek bunun sebeblerini zikrediyor.

Bu Şamlı arkadaşımıza göre, Hatay hududlarında Türk askerleri yığılmakta olduğuna dair çıkan haberler, “müstetrik” ler ve “müetterik” ler tarafından uydurulmuş şeylerdir. Bu iki Arapça kelimenin manaları “Türklük satan”, “Türklük iddia eden” veya “Türkleşenler” demektir. Bu gazeteye göre Hatay’da birtakım Türk olmayıp da Türklük iddiasında bulunan Araplar türemiş. Suphi Bereket hâdisesine ima etmek isteyen bu iddianın içinde, Şamlı meslektaşlarımızın dikkat edecekleri bir nokta vardır: Demek, Hatay’da sade Türkler değil, “Türklük satan” bir kısım Araplar da Türk ordusunun Hatay hududlarında toplanıp bir “emrivaki” yapmasını istemekte ve bunun için de bir takım şayialar çıkarmaktadırlar? Şu halde, büyük Türk kütlesi “Türk’üm, ben Türk’üm, Türklük isterim!” diye bar bar bağırان ve bir kısım “Arapları” da “Türklük” iddiasına başladığı Şam gazeteleri tarafından meydana konulan bir memleket üzerinde hâlâ “Arap Sancağı” diye Sancak’ın Arap olduğunu iddia etmek için Suriye’nin elinde nasıl bir sebep bulunabilir? Henüz Fransız bayrağı altında bir müstemleke hayatı yaşıyan ve son itilâflardan sonra da “İstiklâl muahedesi kalıbına dökülmüş bir manda” nizamı içinde yaşamakta devam edeceklerini bizzat kendileri söyliyen zavallı Suriyeli komşularımız, bu müstemleke nizamı içinde bu kadar

şaşırdılar mı ki, bir kısmı müstetrik, ve bir kısmı da müteterrik olan yirmi beş bin Arap nüfusile koskoca bir Türk toprağına “Livâussuriyularabî” demekle devam ediyorlar?

Bu münasebetle bu suali onlara sormak ve verebilecekleri cevabı merak etmek elbet hakkımızdır.

Bahsi geçen gazetenin, “Türkiye Almanya değildir” unvanlı makalesinde bu fikri teyid için gösterdiği delillerin bir kısmı, Türkiye’nin demokrasileri ile olan dostluğu etrafında toplanıyor. Bu fikir pek yanlış değildir. Fakat, tam doğrusunu söylemek lâzım gelirse, garb demokrasilerinin zorla yaşatmaya çalıştıkları Cenevre ve Fransız müstemlekeçileri oldukça Türkiye, bu dostlukları muhafaza etmekle beraber kendi haklarını kendi kuvvetleriyle aramak icab ettiği zaman, sırf hatır için bundan vazgeçecek memleket de değildir. Bunun için derhal söyleyebiliriz ki “Türkiye’nin Almanya olmamasını” icab eden sebeplerin başında garb demokrasileri ile olan dostluklarımız hâkim değildir.

“Türkiye’nin Almanya olmamasını” icab eden sebeplerin en başında bilâkis, -İstiklâlül Arabî’nin de pek güzel kaydettiği gibi- Türkiye’nin Arap memleketleriyle olan dostlukları dahi bizzat Suriye’ye karşı taşıdığı dostluk, teveccüh ve iyi komşuluk duyguları hâkimdir. Biz Hitler usulü emrivakilere gitmekten birinci derecede meneden sebepler bunlardır. Türkiye, Araplık ve İslam âlemi ile uzun asırlar kardeşlik duygusu içinde yaşamış bir memlekettir. Bugün bu âlemi kısmen kendi hâkimiyeti altına almış ve bu suretle onu uykudan uyandırmış bulunan “ecnebi” nin yaptığı tahrikâtla bir kısım Arapların bir vakit bize karşı fena muamele etmiş olmaları gibi bir sebep, bizim onlara karşı bugün gayri dostane hareketlerle bakmamız kâfi gelemmez. Bilhassa, on sekiz senedenberi istiklâli için mücadele ettiği halde iki sene evvel aktedilen bir sözde istiklâl muahedesini tasdik ettirebilmek için bugün hâlâ istiklâlden yeni fedakârlıklar yapmaya mecbur olan Suriye’ye karşı, velev ki şeklen, gayri dostane bir hareket yapmamayı, Türkiye “kara günler dostluğunun” en tabii bir şırası sayar.

İşte, Hatay bahsinde bizi emrivakiden meneden ilk ve son sebep budur.

Biz bu nevi hisler taşımaktayız. Bunun için gönül ister ki Suriyeliler de bunu anlasınlar ve Hatay meselesini, en tabii şeklinde hal

için, bizimle beraber olarak Hatay'ın ara yerdeki fuzulî müstemleke-
keleri bir taraf atacak bir yoldan gitsinler. Suriye Hatay bahsinde
zahirde Fransa'nın davasını güttükçe, iki yüzlü müstemlekeçilerin
bu meseledeki oyunlarına âlet oldukça, Hatay bahsi, zahirde Suriye
ile Türkiye ve hakikatte de Türkiye ile Fransa müstemlekeçileri ara-
sında münakaşa mevzuu olup gidecek ve bunun ihtilâtlarile de Su-
riye-Türkiye münasebetleri zarar görmekte devam eyliyecektir. Bu-
nun için, Suriyeliler de bu işdeki siyasetlerini değiştirmeğe mecbur-
durlar.

Evet, Türkiye Almanya değildir. Ancak Suriye de Fransa olma-
malıdır!

Yavaş Yavaş İlerliyen Hakikat

Son günlerde Suriye hariciye ve dahiliye veziri Sadullah Cabiri Halep'te dahilî ve haricî siyasete dair büyük bir nutuk söyledi. Bu nutuk esnasında bir aralık Türkiye ile Suriye arasındaki münasebetlerden de bahsetti. Suriye gazetelerinde okuduğuma göre, Bay Sadullah Cabiri bu münasebetleri izah ederken şöyle söylemiştir:

“Bu büyük komşumuzla olan münasebetlerimiz günden güne salâh bulmaktadır. Anlaşıldığına göre Türkiye, Suriye'nin istiklâline samimî surette taraftardır”

Bu sözler, bir hakikatin, ne kadar büyük tezvirlere çarparsa çarpsın, nihayet muzaffer olacağını gösteren delillerden birini teşkil etse gerekir; çünkü aynı Suriye'nin aynı veziri, bundan bir hayli zaman evvel, Hatay münakaşaları esnasında Şam'da nutuklar söylerken büsbütün başka bir dil kullanıyor ve Türkiye'ye yıldırımlar yağırdıyordu. Bugün bunun tamamen aksini görüyoruz; Sadullah Bey Cabiri, Türkiye'nin Suriye istiklâline samimî surette taraftar bulunduğuna kanaat getirmiş, bu kanaatini yüksek sesle vatandaşlarına bildiriyor.

Her fırsat düşüşte biz bu hakikati böylece anlatmaya çalışıyoruz. Suriye'nin istiklâl hayatına kavuşmasını istemekte, Türkiye belki de Suriye'den fazla müttetiddir ve sözümüzde mübalağa da yoktur. Zira, Suriye'de Suriye'nin istiklâline taraftar olmıyan “satılmışlar” bulunabilir, fakat Türkiye'de bu unsur yoktur. Müstemleke nizamının girdiği bir memlekette fesad ve tezvir bulunmaması imkânı olamaz. Müstemlekeciliğin ana prensiplerinden biri de girdiği yerde bir takım vicdanları para ile satın almak ve müstemlekecinin davasını o memleketin kendi adamlarına müdafaa ettirmektir. Suriye'de de bunlardan bir hayli insan bulunabilir. Fakat, Türkiye'de bu unsur bulunmadığı için her milletin istiklâline hürmet prensiple hareket eden Türk hükûmetinin siyaseti etrafında bütün Türkiye, bütün kalbile birleşmiştir. Şam hükûmeti uzun zaman bu hakikati anlamadı ve Fransa müstemlekecilerinin telkinleri altında yanlış bir görüşle yanlış bir yoldan gitti. Şimdi bunun anlaşılmakta olduğunu görmek bizi ne kadar memnun etse azdır.

Türkiye'nin Suriye'yi müstakil görmek hususundaki bu ittifadı birçok sebeplerin bir araya gelmesi neticesidir. Sırası düşmüşken bunların en mühimlerini sayalım.

Evvelâ, Türkiye bizzat istiklâlini müdafaa için büyük mücadeleler yapmış, kan ve para itibarile büyük fedakârlıklara katlanmış bir memlekettir. Bunun için, Türk milleti, nerede istiklâli için canla başla uğraşan bir millet görürse, kalben onun taraftarı olur.

Saniyen, Suriye ile Türkiye arasındaki hissî münasebetler çok eski ve çok derindir. Daha dün kadar Şam-ı Şerif yâdettiğimiz bir şehirde Türk bayrağından sonra hâkim olacak yegâne bayrak ancak Suriye'nin bayrağı olabilir. Türk orada Suriye'ye ecnebi olan bir bayrağın hüküm sürmesine, hissen, bir türlü razı olamaz. Ehli Salıp devrinde, Türklerin seve seve müdafaasını deruhte ettikleri bu Şam-ı Şerif'in yirminci asırda bir ecnebi hâkimiyeti altında yaşaması, Türklerin görmeğe tahammül edemeyecekleri bir faciadır.

Salisen, ortada bir de hesap meselesi vardır. Müstakil bir Suriye Türkiye'ye karşı ancak dost olabilir. Bunun için tarihen mukadder ve varlığının muhafazası bakımından zarurî olan yegâne siyasettir. Buna mukabil bizim de dosta ihtiyacımız vardır. Bu dostlukları, Suriye gibi, Irak gibi, Filistin ve Hicaz gibi Türkiye'nin en tabîi dostlar arasında aramak lâzım geldiğini takdir edecek kadar tecrübe ve akıl sahibi bulunuyor.

Şu halde, Türkiye Suriye'nin ancak istiklâlini ister, çünkü onun istiklâli demek Türkiye'nin hayat emniyeti sisteminde yeni bir kale demek olur.

Ümid ederim ki Suriyeli devlet adamı, bu sözlerimize “ya Hatay meselesi?” tarzında bir tereddüd ve istifham ile mukabele etmiyecek kadar geniş bir siyaset anlayışına sahiptir. O meselede biz Suriye ile değil, Fransa müstemlekeçiliği ile mücadele ediyoruz. Hattâ, daha başka bir görüşle, Hatay meselesi 919 da başlayan Türkiye istiklâl mücadelesinin bir devamından ibarettir. Biz o meselede Suriye'nin ne hududlarına dokunduğumuza, ne de istiklâline el sürdüğümüze kani değiliz. Suriye'nin dünkü ve bugünkü hududu -hâlâ bugün!- Suriye'nin hududu değil, belki de Fransa'nın bir müstemleke mıntikasının hudududur.

Biz Hatay'ı, bir müstemleke hududu içinde bırakmaya razı olamazdık. Bugün bu işi bir an evvel halledip bitirmek istiyorsak yarın tamamen müstakil olduğu zaman, Suriye ile hududlarımız arasında bir tearuz ve ihtilâf sahası bulunmamasını arzu ettiğimizizdendir. Bay Cabiri'nin bunu iyi anlıyacak kadar geniş bir siyaset görüşüne sahip

olmadığını farzettirecek ortada bir sebep yoktur.

Çok şükür, şimdi hakikat yürüyor. Bütün tezvîr ve fesad dikenleri ile dolu olan bir yolda, hakikatin bir sene içinde bu kadar yol almış olması bizi memnun eder ve kalblere ümid verir.

Hatay'daki Seçim

Uzun münakaşalardan ve mücadelelerden sonra nihayet Hatay intihabat devrine girdi. Bu devir hayli uzun sürecek, enternasyonal bir komisyonun nezareti altında Hataylılar kendilerini, cemaat cemaat, intihab listelerine kaydettireceklerdir. Ulus arkadaşımızın bir makalesinde haklı olarak söylediği gibi intihabatın bu devresi en mühim devrelerini teşkil ediyor. Cemaatlerin adeti, kuvvetleri bu esnada meydana çıkacak ve Fransa'nın, Türkiye'ye verdiği sözleri tutup tutmayacağı bu sırada anlaşılacak. Ulus arkadaşımız ümidlidir; yani, Hatay'da bugün işlere hâkim olan Fransız müstemleke memurları, dürüstiden ayrılmıyacaklar, bu işte olsun eski usullerini ve ihtiyadlarını terkederek, Türk'ün hakkını Türk'e, Arap'ın hakkını Arap'a vermek bakımından hakkaniyet ve adalet vazifesini yapacaklardır. Bununla beraber arkadaşımızın nikbinliği, ölçüsüz değildir: Satırlar arasında görülüyor ki onun da henüz şüphe ve tereddüd içinde mütalea ettiği noktalar var. Bu tam dürüstiye inanmak için, Ulus gene haklı olarak neticeyi ve fiili eserleri görmek istiyor.

Bize gelince, bu bahiste, biz daha ziyade ihtiyatkâr ve daha az nikbiniz. Kanaatimize göre, asır görmüş itiyadlar, artık damardaki kana karışmış huy, kolay kolay bırakılmaz. Önümüzdeki birkaç hafta içinde Hatay'dan hayli şikâyet geleceğini göreceğimize şimdi den inanmakta tereddüd etmiyoruz.

Bizi böyle düşünmeğe ve böyle görmeğe sevkeden sebebler bir veya iki değildir. En yakın misali alalım:

Suriye ve Lübnan gözümüzün önünde duruyor. Fransa müstemlekeçileri, bu memleketleri, gûya orada yaşayan insanların hayır ve selâmetleri namına huzur ve sükûn içinde idareye Milletler Cemiyeti tarafından memur bir makas almışlar, bu iki memleketi parça parça kesip onu oraya, bunu buraya eklemek işile meşguldürler. Suriye'de bir hükûmet var; Fransa bu hükûmetle bir muahede akdetmiş ve bu muahedeyi akd için de kimse kendisine bir cebir ve zor tevcih etmemiş. Bu muahedenin tasdiki için, Fransa parlâmentosunun beş dakikalık vakti kâfidir. Halbuki muahede iki senedir uyuyor; sonra, Şam'da bir hükûmet var; bu hükûmet El Cezire'ye bir vali gönderiyor; Fransa'nın öz çocukları olan Katolikler onu dağa kaldırıyorlar, ailesi ile beraber köy köy dolaştırıyorlar; Suriye hükûmeti, valisine karşı bunu yapan adamları muhakeme bile

edemiyor. Daha sonra, bir hafta evvel, gene bir vali, halk tarafından taşla, sopa ile yolundan geri çevriliyor da Suriye hükûmeti bunu yapanları cezalandırmak için, bir hükûmet gibi, serbestçe hareket edebilmek hakkından mahrum bulunuyor. Bu işlerin bu tarzda idare edilmesini kim istiyor? Paris mi? Beyrut mu? Burası bizi alâkadar etmez; fakat, yanibaşımızda, gözümüzün önünde cereyan eden hal budur.

Hatay'a gelelim. Hatay bahsinde Türk'ün hakkını teslim eden bir muahede vardı; bu muahede ahkâmının yerine getirilmesi için Türkiye'nin sarfettiği emeği, uğradığı müşkülâtı ve aldığı red cevaplarını hatırlatmak, bize kimin karşısında bulunduğumuzu göstermeğe kâfidir. Fransa, cemaatin azlığına veya çokluğuna bakmaksızın hep bildiğini okumakla meşgul bir imam rolünü oynadı. Son dakikada, Türkiye'nin artık tahammülü kalmadığını görünce, Cenevre'de kâğıd üzerinde bir anlaşma yaptı ve bu kâğıdı Beyrut'a, Beyrut'tan da İskenderun'a havale etti. Bu kâğıdda yazılı şeyleri, bilmem, bay mümessil okumak zahmetini ne derece ihtiyar etti; fakat, tatbikatta sarîh olarak gördük: Hatay Suriye'den ayrıldı; Türkiye'ye bağlanmadı; Hataylıların hiç olmadı. Fransa orada daha rahat, daha geniş oturma yolunu tuttu.

Şimdiye kadar vâkıalar bunlardır. Son safhasında, Fransa, Türkiye'ye, bu işlerin bundan sonra olsun bu ruh içinde idare edilmeyeceğine dair söz verdi; Paris'in bu sözü tutacağını farzedelim; acaba Beyrut tutacak mı? Beyrut'un da tutacağını -biraz güç te olsa- gene farzedelim. Acaba Antakya ve İskenderun tutacak mı?

Bütün tecrübelerden sonra, biz bu suallere müsbet cevap vermekte tereddüd etmek için çok haklıyız.

Her ne olursa olsun, Hatay Türkleri ve onların arkalarında Türkiye, mücadeleye girişmişlerdir. Bu mücadeleden elbet muzaffer çıkacaklardır. Türk, bu nevi mücadelelerin hiç birinden mağlûb olarak çıkmamıştır; bu defa da öyle olacaktır. Hataylıların gözlerini dört açmaları, haklarını müdafaa hususunda elele verip vazifelerini tam yapmaları lâzımdır.

Eğer, bu esnada bir mucize kabilinden, müstemlekeçiler de düristlük ve dostluk bahsinde bizi tekzip edecek olurlarsa Hatay davası denilen bu mesele de sükûnet ve huzur içinde halledilen meseleler sırasına karışır. Bu satırları imza eden Türk gazetecisinin, en

büyük temennisi, Hatay işlerinin bu yeni safhasında Fransız dostlarımızın kendisini fiiliyat ile tekzib ettiklerini görebilmektir. Eğer bunu görebilirse, o zaman intihabatın sonunda, bütün bu sitemli yazılarını unutturacak bir makale ile aldandığını itiraf etmeği ve Fransa dostluğu için bir kaside yazmayı şimdiden taahhüd eder.

Hatay'dan Gelen Şikâyet Sesleri

Hatay'da intihabat mücadelesi başladı; arkasından da şikâyet sesleri yükseldi. Halbuki, Hatay'da serbest ve müdahalesiz bir intihab mücadelesi yapılabilmek için lâzım gelen bütün hazırlıklar tamamlanmıştı. Cenevre ile anlaşmış, Fransa ile anlaşmış, Suriye ile anlaşmış ve nihayet Bay Garreau ile de anlaşmıştık. Hatay'da Türkler, serbestçe hareket edeceklerdi. Bu suretle de Hatay meselesi tabîî yoluna girmiş olacak ve Suriye'nin, ne Türkiye'nin ne de Fransa'nın olmıyan bu memleket, bu üç memleketin arasında bir huzur ve sükûn, bir medeniyet ve saadet yuvası haline gelecekti.

Okuyucularımız hatırlarlar ki bütün bu anlaşmalara rağmen, intihabat başlarken, biz Hatay'dan şikâyetlerin gelmekte, hiç olmazsa daha bir müddet için, devam edeceğini tahmin ettik ve bunu yazarken de, hâdiselerin bizi tekzib etmesi temennisinde bulunmayı unutmadık. Maalesef, hâdiseler bizi tekzib etmedi. İntihab meselesinin ilk günleri henüz geçip giderken Hatay'dan feryadlar yükseldi; Hatay'da Türklere karşı tazyik devam etti.

Acaba bunun sebebi nedir? Neden dolayı Türkler şikâyet ediyorlar? Neden dolayı Türkler tazyik altında bulunduklarını söyleyerek sağa, sola baş vuruyorlar? Bu alelâde bir manevra, intihab mücadelesi içinde yapılması mutad olan bir yaygara, hakkından emin olmıyanların ekseriya müracaat ettikleri bir “şirretlik” midir?

Hayır, ortada ne bir manevra, ne de bir yaygara, ne de bir şirretlik vardır. İş, kolay anlaşılabilir kadar sadedir: Hatay'da idare teşkilâtının başında bulunan memurlar, ekseriyetle muhtelif sebeplerden dolayı Türkleri sevmiyenler ve bunlara aleyhtar olanlardan mürekkebdir. Evvelce de üzerinde birkaç defa durduğumuz bu vaziyet ıslah edilmedikçe, Hatay idare teşkilatı, Türk taraftarı, Türk dostu değil, Hatay'ın istiklâli ve Hatay'ın kendi kendisini idare eder bir memleket olması fikrinin samimî taraftarları eline geçmedikçe o memleketteki gürültü devam edecektir.

Bay Garreau'nun Hatay'da bir Türk gazetecinin suallerine verdiği cevaplardan, bir dereceye kadar anladığımıza göre Ankara ziyareti esnasında Manda idaresinin Hatay mümessili ile Türkiye arasında konuşulmuş olan meselelerden bir tanesi de bu imiş. Bay Garreau bu ciheti sarîh olarak söylemiyorsa da sözlerinden çıkan umumî mana budur. O sözlerden çıkardığımız ikinci mana da

kendisinin bu vaziyeti düzeltmeğe söz vermiş olduğu keyfiyetidir. Eğer bu manaları doğru çıkardıksa, eğer Bay Garreau da verdiği sözü samimî surette vermiş ise şu halde Hatay'daki şikâyetlerin bugünlerde alınacak tedbirlerle bertaraf edilmiş olduğunu göreceğiz demektir. Ankara'dan dönüp bir iki gün Hatay'da kaldıktan sonra Beyrut'a kadar gidip gelmesi de belki bu tedbirler şu dakikada alınmış bulunuyorsa Hatay'da intihab işleri sükûnet içinde cereyan edebilir; aksi takdirde kardeşlerimizin feryadı devam edip gidecek ve bu da Türkiye'de sınırları yeniden gerecektir.

Temenni edelim ki işler bu mecraya girmiş bulunsun. Aksini farzetmek için meydanda makul sebep görmüyoruz. Hatay işi hakiki ve tam manasile bir Hatay vücude gelinceye kadar Türkiye'nin bütün ehemmiyeti ve bütün kudreti ile takib ve intaca karar vermiş bulunduğu bir davadır. Türkiye, Fransa ve Suriye devletleri bu davanın bu tarzda halli üstünde nihayet bir anlaşmaya varmış oldukları için üç taraftan tasvib edilen bir neticenin ara yerde tatbikata memur küçük unsurlar tarafından bozulması sebebsiz olduğu kadar da manasızdır. Böyle bir vaziyetin devamına Türkiye hükûmetinin razı olmıyacağı aşikâr bulunduğu gibi Hatay işini makul ve tabii neticesine götürmek için iyi niyetlerle hareket etmek üzere söz vermiş olan Fransa'nın da işleri küçük memurların diledikleri gibi idare etmelerine müsaade edeceğini farzeylemek müşküldür.

Şu halde, ümid edebiliriz ki Hatay'da müstemleke bürokrasisi, yaşamak ve hâkim olmak için son gayretlerini sarfediyor ve şikâyetler de bunun neticesi oluyor. Türkiye'nin bütün kuvvetile tuttuğu bu davanın halledilmesi için lazım gelen tedbirler bu defa da alınacaktır. Fakat, bununla iş bitecek mi? Hayır, onu da açık söyleyelim: Dava devam edecektir; eğer bugünkü safhasında bugünkü adımın da atarsa memnun olmalıyız. Fakat, alt tarafta atılacak daha çok adım ve açılacak hayli berzah var!

Hatay, Fransa'nın Değil, Hatay'ın Malı Olacaktır!

Beyrut ve onun çanak yalayıcılar ne derlerse desinler seçim devam edecek.

Şam sustu, şimdi Beyrut konuşuyor!

Şam'ın niçin sustuğunu bildiğimiz gibi Beyrut'un da neye konuştuğunu biliyoruz

Hatay fikrinin ve Hatay Türklerinin şimdiye kadar bütün müdafaası Ankara'da yapılırken şimdi bir dava vekili de Beyrut'ta türredi. Hatay Türklerinin tabî haklarını ve Türkiye'nin yüksek siyasî şerefini müdafaa etmek için meydana atılan bu fuzulî avukat, bu tatlı su Lübnanlısı, "Aman, diyor; Türk davası kaybedilecek ve Türkiye'nin nüfuzu tehlikeye uğrıyacak! Eğer intihabat devam edecek olursa Türk listeleri büyük bir mağlûbiyete uğrıyacaktır. Şu halde intihabatı durdurmak ve bugünkü vaziyeti, yani Fransız mandası statükosunu olduğu gibi muhafaza etmek lâzım!"

Bay Tosbath'ın bir gazeteci olarak ortaya attığı bir fikir, müstemlekeçilerin sadık bir çanak yalayıcısı tarafından uçurulmuş bir balondur. Bu balonu uçurmaktan maksad, onun yapacağı tesiri görmek, içine düşeceği hava cereyanını tesbit etmek, bu suretle balonun gideceği istikamete bakarak havanın aktığı tarafı görmektir. Eğer hava müsaidse mevzuun üzerinde işlenebilir. Hava müsaid değilse, işin başka tarafına gidilir: Sancak'ta huzursuzluk devam eder, çarpışan muhtelif nüfuzlar arasında mücadele şiddet kesbeyler ve nihayet Hatay'ın bulandırılan suyu içinde bütün büyük balıklar avlanır. Müstemleke Fransa'sı, eline geçen avı elinden kaptırmayı sevmez. Müstemleke, Hatay'a yerleşmiştir; orada oturacaktır. Hiç değilse oturmakta devam edebilmek için son kuvvetlerini sarfedecektir.

Şam artık susuyor; Şam gazetelerinde Hatay'a dair görülen neşriyat, Hatay müstemlekeçilerinin tertib ve etrafa neşrettikleri haberlerden ibarettir. Şam, bu haberleri hattâ tefsir ve izah bile etmiyor. Buna mukabil Beyrut sazı ele aldı. Beyrut söylüyor: "İntihabat durmalı, manda statükosu devam etmeli!" Şam'ın niçin sustuğunu biliyoruz. Beyrut'un niçin söylediğini bildiğimiz gibi!

Şam sustu; çünkü, Suriye istiklâli için Hatay meselesinden daha büyük meseleler olduğunu anlamıştır. Çünkü Şam, Suriye istiklâlinin Türkiye'de ancak bir dost ve hareketli taraflar bulabileceğini

anlamıyacak kadar sersem değildir; çünkü Şam, Suriye istiklâlinin düşmanını Ankara’da değil, Paris’te aramak lâzım geldiğini öğrenecek kadar tecrübe görmüştür.

Şam’ın sustuğu bu zamanda Beyrut’un söylemesi lâzımdır. Babilon, evvelâ, uçurmak kabilinden söyleniyor; bunun içinde tehdid de vardır; uzaktan uzağa bize söylenilmek isteniyor ki eğer intihabat devam edecek olursa Hatay’da sizin listelerin mağlûb edilmesi için icab eden tedbirler alınacaktır.

Bu tedbirlerin de envaı vardır: Tazyik ile, para ile, herkes için serbest olmiyan propaganda ile listelerin Araplar lehine değil, müstemlekeçiler lehine doldurulması temin edilir; eğer, Türk vicdanının mukavemeti karşısında bu da temin edilmeyecek olursa o zaman, Cezire’de olduğu gibi, huzur ve asayiş kundakçıları iş başına geçerler ve Hatay’da asayişsizliği o hadde kadar götürürler ki nihayet intihabat yapmıya imkân kalmaz.

Bütün bunlar, Hatay meselesi hakkında yapılan anlaşmaların netice bakımından, ameli kıymetinden vaktile şüphe etmemizin ne kadar haklı olduğunu gösterir.

Hayır, Beyrut ve onun çanak yalayıcıları ne derlerse desinler, Hatay’da intihabat devam edecektir. İntihabatın devamı bizim için bir çok bakımdan bir tanesi de karşımızdaki oyuncuların son yüzlerine varıncıya kadar kaç yüzlü olduklarını göstermemiz lüzumudur. Onları oldukları gibi göreceğiz. Bunu gördükten sonra da her türlü mes’uliyet bizden gidecek ve icab eden kararları alacağız.

Hatay meselesinde yalnız bir türlü hal şekli tasavvur edebiliriz: Hatay Fransa’nın değil, Hatay’ın malı olacaktır. Hatay’da müstemlekeci Fransa’nın mürteci ruhu değil, hürriyet ve istiklâl âşığı Türk-lüğün münevver demokrasi hâkim olacaktır!

Bunu, karşımızdakilerin yüzlerine açıkça söylemekten çekinmeğe sebep yoktur; bütün Türkiye sakin, müsterih ve emin bir azim ile vukuatı seyrediyor ve hâdiselerin inkişaf hareketlerini adım adım takib ile meşguldür. İntihabat devam etmelidir, edecektir. Hatay manda nizamında, yirmi senedir hayli ıztırab çekti, bu kadarı kâfidir!

Fransa'nın Maskesi Nihayet Düştü!

O her zamanki Fransa'dır: Dostluğu yalan, siyaseti yalan Fransa!

Fransa dostluktan anlamaz, insaftan ve haktan haberi yoktur. Onu yola getirmek için tutacak yegâne yol emrivaki yoludur

Son haftalarda, Hatay'da intihabat zamanı daha yaklaşırken da-ima aynı fikri söyledim: "Müstemlekeci Fransa'dan benim çok ümidim yoktur; hâdiselerin beni aldatmasını temenni ederim, fakat, Fransa müstemlekeci ruhundan vazgeçmez. Nihayet hâdiseler Fransa'ya değil, bana hak verdi.

Artık açıkça görüyoruz: İskenderun'undan Beyrut'a ve Beyrut'undan Paris'ine varıncıya kadar, Fransa maskeli bir surettir. Her taraf dönse başka bir maske ile görünen bu sûret, öyle anlaşılıyor ki, dünyanın en insanî prensiplerini bir ihtkâr aleti olarak kullanılan bir tefeci sûretinden başka bir şey değildir. Korkunç ve yırtıcı bir hırs içinde sığıdığı şişkin damarlı elile dünyanın yarısını kendisine müstemleke yapmış olan bu memleket, bugün karşımıza tam çehresile çıkıyor: Yalan söylemekten utanmıyan, aldatmaktan korkmıyan çehresile!

Hatay intihabatını Garreau, Garreau'yu Martel, Martel'i de Paris'in fasid ve haris politikası idare ediyor. Bunların hepsi bir araya gelerek de, Hatay'da intihabatı idare ediyorlar. Türk'e nefes aldır-mıyarak, her tarafta Türk düşmanı memurlar kullanarak, bu memurların ellerine asker kuvvetleri vererek, yalan söyliyerek, entrika yaparak, bütün Hatay halkını birbirine düşürerek, sözüm yabana, intihab yapıyorlar!

Evet, Fransa'dan bunu ben beklerdim. Fakat beklemeyenler de vardı. Versay muahedesinin ağır hükümlerinden kuvvetle karşılaşılmadıkça vazgeçmeyi bir türlü hatırlamıyan bu Fransız zihniyeti, hasis ruhlu tefeci huyu, Hatay'da başka türlü tezahür edemezdi. Huy canın altındadır, derler; doğrudur. Fransa bu huyundan vazgeçemez.

Bu huy o kadar derin ve müstemlekeci Fransa'nın hasis ruhu "vermek" mefhumu karşısında o kadar muhtaribdir ki, vereceği şey, yüzbinlerce Türk'ün şeref ve istiklâl hakkı dahi de olsa Fransa bunu, gönül rızasile veremez. Bunun için bizi yalancı ve maskeli bir politika ile uyutup Hatay'da istedikleri gibi oynamak istediler. Fakat, aldıkları bütün tertibata, söyledikleri bütün yalanlara ve çevirdikleri

bütün dolablara rağmen Hatay'da istedikleri neticeyi alamıyacaklarını görünce son silâhlarını ve son tedbirlerini kullandılar: Beyrut'tan bütün dünyaya, fakat asıl Suriye ve Hatay'a bir haber uçurup Atatürk'ün yeniden büyük bir hastalığa uğrıyarak devlet işleriyle uğraşamaz bir hale geldiğini ilân ettiler. Atatürk'ün Ankara'da mükemmel bir sıhhat ve neş'e içinde dolaştığı bir zamanda ortaya atılan bu haberin gayesi, Hatay Türklerinin maneviyatını kırmak ve kendi ellerinin altında bulunan listeleri doldurmayı temin idi. Dünyanın kulağının dibinde utanmadan söylenilen bu yalanı Türkiye derhal duydu ve şimdi bütün vaziyeti bütün vüzuhile biliyoruz.

Biliyoruz ki Fransa dost değildir; biliyoruz ki Fransa her zaman ki Fransa'dır; dostluğu yalan, siyaseti yalandır. Bunları biliyoruz ve bundan sonra da hesaplarımızı buna göre yapacağız.

Hasta olduğu ilân edilen Atatürk, Türk'ün kayalarından daha sert imanı kadar sağlam ve Türk milleti de Atatürk'le beraber dünyanın öbür ucuna kadar koşabilecek kadar sıhhattedir. Yalancı mumunun yatsıya kadar bile yanmıyacağını görecektir ve anlıyacak olan Fransızlar, Türk'ün can damarına dokunmanın ne demek olduğunu elbet göreceklerdir. Fransa dostluktan anlamaz; Fransa'nın insaftan ve haktan haberi yoktur. Fransa'yı yola getirmek için tutulacak yeğâne yol, emrivaki yoludur. Fransa politikacılarının kafaları ancak bu tarzda bir mantıktan anlarlar.

Beyrut'tan uçurulan kuyruklu yalanla bütün içini dışarıya vurmuş olan Fransa hükûmeti karşısında artık Türkiye serbesttir; ona karşı serbest olduğu gibi dünyaya karşı da serbesttir. Hatay'ın mukadderatına bağlanmış olan Türklük şerefının halelden korunması için her ne yapmak lâzımsa Türkiye bunu yapacaktır. Hattâ en son tedbirlere kadar gitmek icab ettiği takdirde de Türk milleti bunda tereddüd edecek değildir.

Hatay Hürriyet ve İstiklâline KavuŖacaktır

Türk milleti bunu böyle istiyor

Başkalarını memleketlerini babalarının malı gibi zaptetmekten sıkılmıyanları Toros dağlarından sürüp çıkarmış olan Türkler, ica-bında Amanos dağlarını da temizlemesini bilirler!

Dört yüzölçü Fransız siyasetinin oynadığı oyunu okuyucularına iyi anlatmak lâzımdır. Bugün de onu anlatalım:

Hatay davası ilk çıktığı gün Fransa, işi “Ham, hum, şaralop!” oyunile örtbas etmek istedi. Sıkıyı görünce, bir müddet sonra, başını eğer gibi oldu ve siyasetini değıştirdi. Taziya “tut!” tavşana da “kaç!” politikasına geçti. Bir müddet te bu usul ile yürüdükten sonra gördü ki iş bidayette tasavvur ettiğinden daha mükemmeldir: Hatay Suriye’nin olmaktan çıkıyor; Türkiye’nin de olacak değıldir; şu halde kimin olsun? Suriye’den de ayrı, Türkiye’den de ayrı, Hatay, Fransa’nın güzel bir müstemlekesi olur. Bunun böyle olması için iki şart lâzımdır: Hatay’da Türk ekseriyeti kendisini kuvvetli bir ekseriyet olarak göstermesin. Bu, bir. İkinci mühim nokta da Suriye’nin istiklâli tasdik edilmesin, sürünüp gitsin, Suriye asayişsizlik, ittihadsızlık ve huzursuzluk içinde kalsın. Hatay’ın istiklâli, Suriye’nin istiklâline bağılıdır. Fransa Hatay’da herkesi birbirine vurdukça, Suriye’de her zümreyi değıerinin aleyhinde kullandıkça, iki memlekette birden rahat oturabilir.

Fransa, en mükemmel hesabın bu hesap olduğunu gördü ve buna bir şey daha ilâve etti: Suriye’den El-Cezire’yi de ayırmak.

El-Cezire, yani Hatay’ın şarkı ve tâ Irak hududuna kadar Türk hududu ile Suriye’nin aşağı kısmını birbirinden ayıran Fırat sahası, Suriye’nin değıil, tıpkı Hatay gibi kendi malı olmalıdır. Bu sahada bir hayli Katolik ve bir miktar da Kürt bulunmasından istifade ederek bunları Suriye aleyhine kıskırttı ve Suriye ile yaptığı muahedeye yeni bir ilâve ekliyerek El-Cezire’ye “muhtariyet” verdirdi. Bu da “ikinci bir Hatay” yaratmaktı.

Zavallı Şam hükûmeti bu manevraya karşı mukabele etmek üzere bütün gayretile direndi. Ancak, parası bol olan Fransa Suriye’den, dalaveresi kuvvetli olan Martel cenabları da Cemil Bey Mürdüm’den üstün idiler. Zavallı Suriye’nin El-Cezire’ye gönderdiği valiyi bir defa ailesi ile beraber dağa kaldırtan Fransa’dır; ikinci defa gene valiyi ailesile beraber taşa tutturan ve Suriye hükûmetini

El-Cezire’de paçavra haline getirten de gene Fransa’dır.

Paris bize şunu söylemek istiyordu: “Türkiye, sen bizden bir Hatay istedin; al sana iki Hatay!”

Fakat, Hatay Türklüğü Fransa’nın hesaplarını boşa çıkarıyordu. Türkler orada işi ciddi olduğu kadar medenî ve medenî olduğu kadar da sıkı tuttular. Araplarla Ermeniler zayıf oldukları kadar içlerinde Türk’e de mütemayıl bulunanlar çıktı. O zaman Fransa’nın bütün ümidi Alevilerde toplandı. Alevileri ellerinde tutabilirse Hatay Fransa’nın elinde demektir. Tutamazsa iş fenadır, bunlar Türk kardeşleriyle elele verince Fransa için bahis kaybolmuş ve El-Cezire plânı da -bu kıt’a Hatay’ın hinterlândı olduğu için- kendiliğinden suya düşecekti.

O zaman Fransa harekete geldi. Bütün kuvvetile Türkleri oyalamak, aldatmak, öte tarafı teşvik etmek iğfal etmek ve tehdid altında tutmak esaslarına istinad eden bir plân yaptı. Garreau Ankara’da tatlı söyledi, vâdlerde bulundu, dostluktan dem vurdu. Halbuki o sırada Hatay’da asıl politika gizli veya açık devam ediyor, plân tatbik ediliyordu.

Buna rağmen Türkler İskenderun ve Antakya’da ümidin fevkinde ekseriyet kazanıyorlardı. “Aman Aleviler de elden gidiyorlar!” diye, Hatay’daki müstemlekeçiler feryada başladılar, o zaman halkı birbirine karşı tahrik oyunu başladı ve Beyrutlu bir çanak yalayıcının ağzile budalaca bir balon uçuruldu.

Uçurulan balon yükseklerde fırtınaya uğrayınca, bu siyaset kendisini iflâstan kurtarmak için en alçak ve en şeni bir tedbire müracaat etti: Radyo ile bir haber uçurmak ve Atatürk’ün birdenbire vahim bir hastalığa uğradığını ilân etmek!

“Radyo ile neşredilen bir haberi kim duyacak? Duyan nasıl zappedecek? Soran olursa inkâr etmek kabildir; tevil etmek mümkündür. Fakat, biz bir kere bu havadisi Hatay’ın kulağına fısılayacak olursak orada herkesin birdenbire maneviyatı kınılır. Bu maneviyat düzelinceye kadar da biz işlerimizi görürüz!”

İşte, plân bu idi. Radyoyu biz dinledik ve işi anladık. Şimdi Türkiye bu siyasetin suratından maskeyi aldı. Altundan sefih, muhtekir, tefeci, münafık ve mütehakkim siyasetin yalan söylemekten utanmıyan politikası çıkıyor! Hayır, Hatay hürriyet ve istiklâline kavuşacaktır; Türk milleti bunu böyle istiyor ve yapacaktır. Başkalarının

memleketlerini babalarının malı gibi zaptetmekten sıkılmıyanları Toros dağlarından sürüp çıkarmış olan Türkler, icabında Amanos dağlarını da temizlemesini bilirler. Sade Hatay değil, Suriye de müstakil olacaktır. Anadol'unun sırtına bir hançer gibi sokulmak istenen El-Cezire hiyanetini Türkiye bilmiyor değildir; onun da sırası gelecektir.

Artık Bu Kadarı Kâfi!

Fransa'nın Hatay'da ne işi var?

Şimdiye kadar buna neden tahammül ettik? Kuvvetimiz mi yoktu, yoksa Fransa'dan mı korkuyorduk? Hayır! Milletler Cemiyeti'ne hiç olmazsa fikir ve prensip halinde hürmet etmek istedik. İki senedir bunu yapmakla artık vazifemizi ikmal etmiş ve sabrımızı da tüketmiş bulunuyoruz.

Bir çok milletler Fransa'nın asırlardanberi komşuluğunu yapmışlardır. Onlar Fransızları, belki İngilizler kadar değil, fakat herkesten iyi tanır. Bizden çok iyi tanıdıkları muhakkaktır. Biz Fransa'yı, kitabdan, ve en fenası, onların kendi kitaplarından tanırız. Ediblerinin, tarihçilerinin, filozoflarının ellerinden çıkmış eserlerle, yani idealist bir zümrenin dilleriyle tanırız. Bunlar, bize bir buçuk asra yakın bir zamandanberi, insanî haklar ve yüksek prensipler namına söz söyleyen bir milletin, en yumuşak ve parlak renkler içinde gülümseyen çehresini tasvir etmişlerdir. Biz Fransa'yı, uzaktan ve kitabdan yalnız bu çehresile tanırız. Onların içine gönderdiğimiz gençler de Fransa'yı mektebde, hoca karşısında ve aynı zamanda genç ve zahiri manzaraya kolay aldanır tecrübesiz gözlerle görürler ve öyle tanır.

Halbuki onun komşuları öyle değildir. Onlar, asırlardanberi Fransa'yı pek güzel tanır. Bunun için bu komşulardan birinin halk sözü şöyle der: "Bir Fransız gömleğinin kirini bile vermez!" evet, Fransa vermediği sevmeyiz; çünkü sevemeyiz. Eğer her alan insan için bir verici bulunmak lâzım gelseydi, belki de Fransız lügatinde "vermek" kelimesi bile olmazdı.

Bunun içindir ki çokları Fransızlardan hiç bir şey istemediler; istemediği düşünmeğe bile lüzum görmeksizin sadece aldılar. Onlar Fransızların "vermez" olduklarını biliyorlardı. İstedikleri veya isteyecekleri şeyler, onların en tabii ve en beşeri haklarını bile teşkil etse, Fransızların vermiyeceklerini biliyorlardı. Onlar Fransa'nın karşısına geçip "ben insan olarak, Avrupa'nın en medenî ve en çok nüfuslu milleti olarak müdafaa hakkımı isterim!" deselerdi Fransa onun elindeki zorla imzalatılmış olan muahedeyi gösterip "sen bu haktan kendin vazgeçtin!" diyecekti. Onlar, bunu bildikleri için istemediler. Sadece silâhlı kararını verdiler.

Bütün bunların karşısında Fransa iki gün bağırp çağırır, yeni

yeni paktlar yaptı ve nihayet, bugün olduğu gibi, İngiltere'nin kol-tuğunun altına sığınıp harbdan evvelkinden daha yalnız bir hayata avdet etti.

Onlar böyle yaptı; biz de aksini yaptık. Milletler Cemiyeti'ne, hiç değilse bu cemiyetin "fıkrine", "prensibine" hürmet ederek tabîi ve makul bir takım hakları "almak" yolundan değil, "istemek" yolundan gittik. Düşünmedik ki Fransa vermez. Hasis Fransa, gözü doymaz Fransa, bu aç gözlü müstemlekeci memleket vermezdi. Biz bunu anlıyamadık mı, yoksa Milletler Cemiyeti fıkrine lüzumundan fazla bağlanmak gibi bir safdillik mi gösterdik? Bilmiyorum. Fakat, her halde ters yoldan gittik. Ters yoldan gitmenin cezasını da işte şimdi, iki seneye yakın bir zamandanberi beyhude uğraşmış olmakla çekiyoruz.

Fransa'nın Hatay'da ne işi var? Bir Türk memleketinde hâlâ Tunuslu, Faslı Timbuktulu askerlerin dolaşmasına be lüzum var? Neden dolayı Hatay'da jandarma kumandanları Ermeni, polis müdürleri Ermeni, bilmem ne müdürü de Katolik papazlarının uşakları olsun? Şimdiye kadar neden tahammül ettik? Kuvvetimiz mi yoktur? Fransa'dan mı korktuk? Hayır. Milletler Cemiyeti'ne hiç olmazsa fikir ve prensip halinde hürmet etmek istedik.

Bu hürmet fikri fena değildi. İki senedir bunu yapmakla artık vazifemizi ifa etmiş ve sabrımızı da tüketmiş bulunuyoruz. Artık bu kadarı kâfidir. Artık bu işin bundan fazlasına tahammül yoktur. Fransa Hatay'da oturdukça ve günden güne yerleştikçe bizim için rahat yüzü görmeğe imkân kalmamıştır.

Fransa'nın hududlarımıza hiyanetkâr maksadlarla sokulmakta olduğunu bilmiyor değiliz. Fransa'nın Hatay'da ve El-Cezire'de takib ettiği maksadlardan gafil bulunmuyoruz. Hatay Türklerindir. El-Cezire de Suriye Araplarının vilâyetidir. Buralarda günden güne artan bir sarahatle karşımıza dikilen hiyenet çehresini daha fazla görmeğe ne tahammül, ne de cevaz vardır. Bugün karşımızda çehre olarak gördüğümüz bu hiyanet, yarın silâh olacaktır. Beyrut'taki fesad ocağının bir gün evvel dağıtılması lâzımdır!

Bir taraftan Hataylı kardeşlerimizin hayat ve saadetleri için ve bir kere de Anadol'unun emniyet ve selâmeti namına, hilkâr insanların Suriye ve Hatay'daki harb sonu fesadı mutlaka fiilen tasfiye edilmelidir!

Hatay İntihabı ve Suriye

Dünkü Anadolu ajansı Beyrut'ta çıkan mahud Manda gazetesi-nin Hatay intihabatı hakkında yaptığı neşriyatı verirken bu neşriya-tın Beyrut'taki Komiserlik tarafından idare edildiğini anlatıyordu. Bu noktada hiç bir şüphe yoktur. Hattâ gene hiç şüphe yoktur ki Lübnan'da ve Suriye'de göre çarpan hareketin içinde müstemleke entrikacılarının az veya çok yakından parmakları bulunur.

Fakat, mesele yalnız Oryan gazetesinin yaptığı neşriyatta de ğil-dir. Aynı neşriyat, aynı ruh içinde ve hattâ aynı üslûb ile Şam gaze-telerinde de yapılıyor. Oryan'ın bahsedilen makalesindeki esasları, rakamları ve fikirleri Şam'da çıkan meselâ, El-Kabes gazetesinde de gördük. Aynı tarzda, aynı ruhta fakat başka kelimelerle El-Ayyam gazetesinde de okuduk. Demek oluyor ki her yerde başka türlü bir fırıldak dönüyor, fakat her yerde aynı istikamette dönen bu fırıldak gene aynı parmakla tahrik ediliyor. Her tarafta aynı nakarat: Türkler hezimet halindedirler, Türkler her tarafta mağlûb oluyorlar. Tür-kiye, Sancak'ta yüzde 75 bir ekseriyet temin ile ancak yüzde 47,5 gibi bir nisbet elde edecektir.

Belki mümkündür; belki intihabat listeleri Fransızların zenci as-kerlerin süngüleri altında doldurulmakta devam edecek olursa be-tice buna varabilir. Fakat, bu ne Türk listelerinin, ne de Türkiye'nin hezimetini demek olmaz. Çayı görmeden paçaları sıvıyanlara temin edelim ki Türk listeleri, sürgünün tehdidi altında muvakkat bir mağlûbiyete uğrasa bile Türkiye ve Türk "hezimet" dedikleri şeyi tanımaz. İş süngüye kalınca, bütün dünya görmüştür ki, Türk süngü ile mağlûp olmaz.

Bahis burada değildir. Ankara hükûmeti, vazifesini yapıyor. Ona karşı emniyet ve itimadımız var. Atatürk bütün Türkler gibi, bütün Türkler de tek bir Atatürk halinde, her gün gibi, bugün birleşmiş bulunuyorlar. Türkler bu davada da muzaffer olması için her ne lâzımsa yapılacaktır. Her ne pahasına olursa olsun dava kazanılacak "hezimet" tanımayan Türklük muzaffer olacaktır.

Bizi en ziyade hayrete düşüren, müteessir eden ve iyi yüreğimizi sızlatan şey burada de ğil, Suriye'nin ve Suriye matbuatının bu ba-histe gösterdiği gaflettir. Müstemlekeçilerin Hatay'da oynadıkları oyunla El-Cezire'de oynadıkları oyun arasında ruh itibarıyla hiç bir fark olmadığını Şam'ın idrak etmesi, Suriye münevverinin

tamamen anlaması lâzım gelirken omlar hâlâ gaflet içinde yüzüyorlar. Biz biliyoruz ki Hatay bir El-Cezire ve El-Cezire de Hatay'dan başka bir şey değildir. Fransa Hatay'da bizi, El-Cezire'de de Suriye'yi vurmak istiyor. Fakat, bir tarafta bizi vururken Suriye'nin de vurulduğu, öbür tarafta Suriye'yi vurmak isteyenlerin aynı taşı bize doğru da aşırıya çalıştıkları bizce malûmdur. Fakat, anlıyoruz ki bu hakikattan gafil olanlar Suriye'de ekseriyeti teşkil etmeseler bile her halde az değildirlir.

Dünya tarihi içinde büyük roller oynamış olan bir milletin bugünkü çocukları tarafından gösterilen bu gaflet, hakikaten acıdır. Bilhassa bizim gibi, asırlarca Araplarla elele yaşamış bir millet için çok acı!

Müstemlekeçiler için nerede hürriyet ve istiklâl uğrunda açılmış bir dava varsa orada müstemleke çiftliğinin bir köşesini tutuşturan bir yangın çıkmış demektir. Onlara göre Hatay alevler içindedir; gece onlara göre Suriye'nin her tarafında dumanlar tütüyor. Hatay'da saçağı saran alevleri bastırmak, Suriye'de de yeni başlayan ateşleri söndürmek için bütün gayretlerini sarfedeceklerdir. İşin acıklı olan tarafı, Hatay'daki hürriyet ve istiklâl ateşini söndürmek için bütün kuvvetlerle harekete geçmiş olan müstemlekeçilere Suriye'nin hiç olmazsa maddeten yardım etmesidir. Zavallı gaflet!

Eğer Hatay'daki hürriyet ve istiklâl ateşini Fransa müstemlekeçileri vaktinde söndürebilirlerse -bu muhal davayı mümkün farzettığımız zaman!- arkasından Suriye'nin de bütün ümidleri sönecektir. Suriye Arap'ı, her nevi hürriyet ve istiklâlden mahrum, zencilerden ve seraserilerden mürekkeb Fransız müstemleke ordusunun süngüleri altında makhur, müstemlekeçilerin uşakları olarak yaşamıya mecbur olacaklardır. Suriye bu hakikati anlamıyacak derecede nasıl gafil olabilir? Tarih içinde o kadar kuvvetli ve yüksek roller oynamış bir millet, zekâsının inceliği ve millî duygularının derinliği ile şöhrat kazanmış olan Araplık bu gaflette ne kadar devam edebilir?

İşte insanın zihninde batan bu suallere Suriye'nin cevap vermesi lâzımdır.

Kat'î Kararlar Vermek Mecburiyetindeyiz Bu Kadarı Kâfi!

“Fransa’nın karşısına kuvvetine inanan ve ne bugünkü hayatına, ne de istikbale el sürdüirmemesini bilem bir millet gibi çıkmak lâzımdır”

Hatay işlerinde hiçbir değişiklik yoktur. Vurdum duymaz Fransa, hâlâ bir taraftan dostluktan bahsetmekte, öbür taraftan da işini görmektedir. Suriye matbuatı “Hatay’ın Araplığı tahakkuk etti; Türk listeleri ekalliyette kalıyor!” diye -Ermeni’yi, Kürt’ü, Alevi’yi Arap sayarak!- iftihar edip duruyorlar. Beyrut matbuatı da “Türkler plebisiti, kaybettiler!” diye şenlik yapıyorlar. Asıl şenliği de Fransa, haziranın on dokuzunda Beyrut’ta, Fransa’nın kudret ve şevkini göstermek üzere, yapılacak büyük toplantıda yapacak: On dört parça harb gemisi Beyrut’ta toplanacak ve Yakın Şark’ın en büyük harb limanı haline getirilmesi kararlaştırılmış olan bu limanın ameliyatı ileri götürülmek üzere yapılması mukarrer olan şenlik merasimi tam bir hafta devam edecek!

Evet, Hatay işlerinde hiçbir değişiklik yok: Zenci askerlerin, Fransız bayrağı altında ve Fransız üniforması içinde toplanmış ücretli serserilerden mürekkep askerî kuvvetlerin temin ettikleri “Fransız âsâyişi” bütün kuvvetile hüküm sürüyor; listeleri dolduranlar da bizzat Fransa’nın bu askerleridir. Her şey eskisi gibi, her şey Fransa’nın istediği tarzda, her şet Hatay Türklerinin aleyhinde, hiçbir değişiklik yok, Fransa istediğini yapıyor!

Yalnız değişen bir şey var: Türkiye, Fransa’nın ne olduğunu şimdi daha iyi anlıyor; Fransız dostluğunun nasıl sekiz yüzlü bir siyaset fırılacağı olduğunu artık Türkiye de herkes gibi anlamış bulunuyor. Maalesef, ben de hak kazanıyorum: Fransa’nın dostluktan bahsettiği ve her şeyin yolunda cereyan edeceği hakkında teminatlar verdiği bir zamanda, ben bütün bu anlaşmalar, dostluklar ve teminatlar karşısında şüphe ettiğimi söylemişim. Gönül isterdi ki aldanmış olayım. Maalesef, böyle olmadı. Acı bir hakikatin canlı -ve hattâ kanlı- ifadesi olan hâdiseler karşımıza dikildi. Mecliste okunan bir Hataylı mektubu, bütün hakikati açıkça söylüyor: “Siz Fransa’yı dost zannede durun, o da bizim kökümüzü kazıma çalışa dursun!” diyor.

Evet, Türkiye Fransız dostluğunun manasını anlamaya başlamıştır ve Fransız siyasetinin, ne ile meşgul olduğunu şimdi daha iyi görüyor. Fakat, zannedersen, Fransa’nın Cenubî Türkiye’deki

siyaseti, bu Hatay meselesile de tam anlaşılamaz. Derd daha derindir; bunu açıkça söylemek daha iyi olur ve hattâ tekrar söylemek çok elzem ve zaruridir.

Fransa Cenubî Türkiye hududlarında Türkiye'nin istikbali bakımından büyük bir yara açmakla meşguldür. Hatay Suriye'nin elinden çıktıktan, Türkiye'nin olmadıktan ve Hataylıların da olmadıktan sonra Fransa'nın malı olacaktır. Fransa Hatay'dan çıkmıyacaktır. Eğer onu oradan biz atmazsak o, gün geçtikçe daha fazla yerleşecektir. Bu, bir faraziye değil, muhakkak bir siyasettir. Hattâ bu iş muhakkak bir siyasetin yalnız bir parçasıdır. Öteki parçası da El-Cezire'dir. Fransa sade Hatay'da değil, El-Cezire'de de yerleşiyor. Yerleşmek için bütün tedbirlerini almıştır. Suriye'nin gafleti, Türkiye'nin lüzumundan fazla ileri giden müsamahası Fransa'ya bütün cesareti verdi. Hatay'da ve El-Cezire'de yerleşmek kararını verdi; şimdi her iki tarafta da tatbikat ile meşguldür.

Fransa sade Hatay'da değil, bütün Cenub hududlarımızda bir suikasd hazırlıyor. Bunu bugün her Türk'ün böyle bilmesi ve ona göre hareket etmesi lâzımdır.

Hayır, bu vaziyet sözle ıslah edilemez, Fransa sözden anlamaz. Fransa'nın karşısına kuvvetine inanan ve ne bugünkü hayatına, ne de istikbaline el sürdürmesini bilen bir millet gibi çıkmak lâzımdır. Türkiye kat'î kararlarını vermek mecburiyetindedir.

Hükümetimizin endişesini çok iyi anlarız. O istiyor ki her şey, şimdiye kadar olduğu gibi gizlilikle, tatlılıkla, devletler arasında elbirliği ile ve hukuk yolile halledilsin. Zaten her tarafı başka tarzda karışık olan şu dünyaya bir karışıklık sebebi de biz ilâve etmiyelim, diyor. O bu noktada belki haklıdır; fakat, öteki tarafta da biz haklıyız: Ortada sade bir Hatay meselesi yoktur, belki de Cenub hududlarımızın bütün istikbali, bütün emniyeti vardır. Her şey, Fransa'nın plânlarını açıkça gösteriyor. Her şey karşımızda bir dost bulunmadığını isbat ediyor. Bu vaziyet sözle ıslah edilemez; bu yara, diplomatik merhemlerle tedavi edilemez. Ameliyat lâzımdır.

Pek yakın bir zamanda bütün Türkiye bu zarureti anlamış olacaktı.

Türkiye Bu Hakikatı Artık Anlamalıdır

Hatay meselesi eskisi gibi sadece Hatay meselesi değildir, aynı zamanda cenub hududlarımızın baştan başa emniyet ve istikbali davasıdır.

Türk milleti Sevr muahedelerini parçaladıktan sonra Fransa bugünkü hududun öte tarafına çekildi ve şimdi orada yerleşiyor; teşkilâtlanıyor, Türk'le Arap'tan başka herkesi silahlandırıyor, çeteler vücuda getiriyor, para ile vicdan, kafa ve kol satın alıyor. Demek oluyor ki Fransa hâlâ o Fransa'dır ve hâlâ ümid içindedir: "Birgün gelir, bizim kınılan Sevr porseleninin parçalarını yapıştırır, yeni bir kâse vücuda getiririz" diyor.

Biz bu Hatay davasına kalkarken sadece şunları düşünüyorduk: "Suriye, Milletler Cemiyeti tarafından garib bir isim altında Fransa'ya müstemleke olarak verilmiş bir memleket. Bu cihet bizi alâkadar etmez. İnsanlığa birçok din vermiş, bedenine birçok eser hediye etmiş bir memleketi bir müstemleke haline getirmek günah veya ayıb bir şeyse bu günah, onu müstemleke olarak alan Fransa ile Milletler Cemiyeti denilen müesseseye aiddir. Suriyelilerin bu müstemleke boyunduruğunu çekmeğe tahammül ettikleri müddetçe Fransa orada istediğini yapabilir. Yalnız, Manda kelimesini İttifak kelimesiyle değiştiren Fransa, enternasyonal hukuk dosyalarına yeni bir vesika ilâve ederken eski bir vesikanın da hükmünden iskat edilmemesi lâzımdır. Fransa, dumanı burnunda Türk olan bir memleketi bir müstemleke yapmamalıdır. Bu hususta bizi hukukan da haklı gösteren bir taahhüdü vardır. Bu taahhüdünü yerine getirmelidir. Suriye'yi müdafaa etmek bizim işimiz değildir; fakat, Türk'ün müstemleke olmasına razı olamayız. Hatay hür ve müstakil olmalıdır"

Biz bu işi böyle düşünüyorduk. O zamanki hesaplarımıza göre Fransa, bizim için dost bir memleketti. Öyle bir dost ki kendisine, her nedense müstemleke koleksiyonu yapmak gibi bir merak vardır. Sanki, yeryüzünün topraklarından eline geçirdiği saha kâfi gelmiyormuş, gibi, "fazla mal göz çıkarmaz!" diye bir de Suriye'nin sahibi olmak istemişti. "Her koyun kendi bacağından asılır" dedik ve buna karışmadık.

Fakat, o zamandanberi geçen vukuat gösterdi ki biz, sanki tecrübemiz kâfi değilmiş gibi, sadece gaflet etmişiz. İki seneye yakın

bir zamandanberi Fransa bizi ya oyaladı, ya aldattı, yahud da atlattı. Önceden yüksekte tuttu; Türkiye'nin müracaatlarını, burnunun ucuna konan müz'ic bir sineği koğan bir kalantor adam azamatile, şöylece reddetti. Bir müddet sonra, karşısında Türk milletinin bulunduğunu görünce, biraz toplandı, nazik salon adamı oldu ve bu defa da başka tarzda bir politika tuttu. Bu politikayı o gündenberi gördük ve adım adım takib ettik. Bir taraftan Fransa'nın bize karşı oynadığı diplomatik oyunlardan, diğer taraftan da bizzat Lübnan, Suriye, Hatay ve El-Cezire'de yaptığı şeylerden şimdi gayet güzel görüyoruz ki işi büsbütün başka imiş.

Artık gözlerimiz açılmış bulunuyor; şimdi vaziyeti vüzuh ile görüyoruz: Fransa'nın Suriye'deki siyaseti, bizim tasavvur edebildiğimizden çok geniştir. "Türk'ün akli sonradan gelir" deriz ama, hiç olmazsa bu söz bu defa için doğru değildir. Türk'ün akli bu defa çok sonradan gelmiyor; iş vaktinde görüyoruz ve zamanında anlıyoruz.

Fransa şunu yapıyor: Suriye ile olan ittifak muahedesini tasdik etmiyor. Demek ki Suriye'de manda nizamı devam edecek. Manda nizamı devam edecek. Manda nizamı devam edince Hatay hakkındaki Cenevre anlaşmasının tamam tatbiki, Fransa'nın Hatay'dan çekilip gitmesi, ancak Fransa'nın manda nizamına nihayet vermesile mukayyeddir. Orada manda nihayet bulmadığı müddetçe, Fransa da Hatay'dan çekilmemek hakkını haizdir. Aynı zamanda, Fransa bu intihabat vesilesile âleme göstermek istiyor ki Hatay'da Türkler ekseriyette de değildirler. Gene bu sırada Hatay'da zuhur eden vukuat -bu vukuatı ihdas eden kuvvet te bilhassa Fransa'nın "Gizli Eli", yani "Intelligence Service" dir- âleme isbat etmelidir ki Fransa olmasa Hatay'da asayiş olamaz!

Biz Hatay'da bunları görürken öbür taraftan El-Cezire'de de şuna dikkat ediyoruz: Fransa bu kıt'ayı Suriye'den ayırmak istiyor. Hatay'da, Hatay'ı Suriye'ye bağlamak isteyen Fransa El-Cezire'de aksi bir rol oynuyor. El-Cezire'de de Katolik, Kürt, Ermeni ekalliyeti var. Bunların hukukunu müdafaa için -mübarek hukuk müdafii Fransa!- manda sahibi, El-Cezire'ye istiklâl istiyor ve Suriye'yi oradan kovmak için her türlü vasıtaya müracaat ediyor. Buna mukabil Hatay'daki Türk ekseriyetinin hukukunu müdafaa için de bunun Suriye'ye bağlı kalması fikrini müdafaa etmişti ve hâlâ da onu yapıyor.

Ah, iki ölçülü ve iki yüzlü siyaset!

Bütün bu işlerin arasında şunu da hatırlamalıyız ki bu Fransa, bundan on sene evvel Sevr -Serves- muahedesinde eline kalemi almış, Anadolu haritası üstünde geniş bir çizgi çizmişti: İskenderun'dan şimale doğru giden bu çizgi Sivas'ı içine alıyor, oradan şarka dönüyor, yavaş yavaş cenuba doğru inerek Irak hududunu buluyordu. Burası Fransa'nın müstakbel müstemlekesi idi.

Türk milleti bu Sevr muahedesini, Sevr şehrinin çatlak bir kâsesi gibi, bir vuruşta parça parça etti. Fransa bugünkü hududun öte tarafına çekildi. Fakat, şimdi görüyoruz ki Fransa orada yerleşiyor, teşkilâtlanıyor. Türk'le Arap'tan başka herkesi silahlandırıyor; çeteler vücade getiriyor; para ile vicdan, kafa ve kol satın alıyor. Demek oluyor ki Fransa değişmemiştir; Fransa, o Fransa'dır ve hâlâ ümid içindedir: "Birgün gelir, bizim kırılan Sevr porseleninin parçalarını yapıştırır, yeni bir kâse vücade getiririz! diyor.

İşte, şimdi karşımızda gördüğümüz Fransa budur. Ben bu Fransa'yı, hududumuzun öte tarafına kendi elimle koymuş gibi görüyorum ve tutuyorum. Türkiye bu hakikati bilmelidir. İki seneden beri, cenub hududlarımızın öte tarafında görme sahasını örten bulutlar yavaş yavaş sıyrıldıkça, Fransa'nın bu hakikî çehresi de vüzuh ve sarahatle meydana çıkıyor. Bu, dost bir çehre değildir.

Artık anlıyoruz: Hatay meselesi, Hatay meselesi değildir. Cenub hududlarımızın baştanbaşa emniyet ve istikbali davasıdır.

Bu işi böyle anlamak ve böyle halletmek lâzım geliyor!

Dostluğun İlk Şartı Karşılıklı Hürmettir!

Fransa, Türk milletinin varlık haklarına tam surette riayet etmeyi bilen bir memleket olursa biz Türklerin kendisine karşı gösteceğimiz mukabele yalnız dostluk ve teşekkür duygusudur.

Türk efkârındaki galeyan, bu galeyanın tesiri altında hareket eden Türk hükûmetinin aldığı enerjik vaziyet, nihayet Paris'te tesirini gösterdi. Fransa hükûmeti, Beyrut'taki komiserine, Türkler tarafından yapılan şikâyetlere mahal bırakmıyacak tedbirlerin alınmasını emretti ve bu tedbirler de alınmaya başlandı. Bütün bunlar, bugünkü gaili Avrupa'nın başına yeni gailer çıkarmamak isteyen Türk hükûmetinin gösterdiği sabır ve tahammülü kuvvetlendirmeğe, sarfettiği mesaiyi müsmir kılmıya bir hayli hizmet edebilir. Fakat, doğruyu açıkça söyleyebiliriz: Türk efkârındaki galeyan henüz sükûn bulmuş değildir; bulamaz ve bulmamalıdır.

Paris, bütün bu davada, bize karşı, şimdiye kadar pek çok defa dostluk teminatı verdi. Kaç defa Paris Beyrut'a talimat gönderdi. Fakat, daima netice aynı şeye vardı; Hatay'dan başka türlü haberler aldık. Paris mi Beyrut'a böyle söyledi, Beyrut mu Paris'in sözünü demlemedi? Bu suallerin cevabı bizi alâkadar etmez; biz neticeye bakarız. Netice ise şimdiye kadar, her mühim meselede aynı şey oldu: Paris'te ne duyduk, ne işittikse Hatay'da aksinin yapıldığını gördük.

Bu defa da böyle olmak ihtimali yok mu? Geçmişe bakarsak bu ihtimalin bütün kuvvetile karşımızda durduğunu görürüz. Mümkündür ki Paris bu defa vaziyetin son ciddiliğini anlamış olsun; fakat, mümkün demek, muhtemel demek değildir.

Hatay meselesi çıktığı gündenberi bu sütunlarda daima aynı fikri müdafaa ettik. Bizce Hatay meselesi ne bir safhada, ne de iki safhada halledilemez. Hatay davası tam hal şeklini buluncaya kadar mütemadiyen mücadele devam edecektir. Mücadele mütemadiyen devir ve şekil değiştirecektir. Fransa, Suriye'de çok etraflı bir siyaset peşinde şimdiye kadar hayli enginlere açılmış bulunuyor. Bu açılış onu sürükleyip götürmeğe çok müsaittir. O sürüklenip gittikçe Hatay'da da bunun akislerini görmemiz zarurî idi. Şimdiye kadar hep ve bu yalnız bu akislere şahid olduk. Bundan sonra işlerin başka türlü olabilmesi için Paris'in bütün meseleyi başka türlü görmesi ve işleri de başka türlü tutması lâzımdır. Eğer, böyle yaparsa Hatay

davası, yavaş yavaş ve sükûn içinde tabîî hal yolunu bulur. Aksi takdirde daha yeni yeni buhran safhaları görmemiz de gayet tabîî olur.

Madem ki Paris'ten dostluk sesleri tekrar yükseldi; madem ki iyi bir demokrat ve geniş bir radikal olan yeni Fransız hariciye nazırı, dost olarak Türkiye'ye yapacağı seyahatten bahsediyor; şu halde, bizim için de bu dostluk ahengi içinde falso yapan sert bir ses çıkarmamak bir vazife oldu, Fransa'nın dostluk teminatını sened olarak elimize almayı ve bu teminatın tatbikatını beklemeğe mecburuz.

Eğer Fransa Türk milletinin en tabîî olan varlık haklarına tam ve kâmil bir surette riayet etmeği bilen bir memleket olursa biz Türklerin kendisine karşı göstereceğimiz mukabele yalnız dostluk ve teşekkür duygusudur. Aksi halde, yani bugün bu teminatı veren Fransa, yarın orada tekrar Türk aleyhdarı bir cebhe yapmak için, açık veya gizli çalışmakta devam ederse -bizzat Paris bundan mes'ul olsun veya olmasın- gene sesimizi yükselteceğiz. Bu ses bizim kale-mimizin çıkardığı ses değildir. Kendisine müreffeh ve mes'ud, müstakil ve şanlı bir istikbâl yaratmaya ahdetmiş olan bir milletin, en küçük bir Türk davası karşısında hissettiği galeyanın sesidir.

Hürriyet ve istiklâl haklarını müdafaa etmek için her dakika ayaklanmaya hazır bir heyecan içinde yaşayan milletlerin neler yapmaya kadir olduklarını Fransa'ya öğretecek biz değiliz. Bunun ne demek olduğunu bilen insanların adeti Fransa'da hesabsızdır. Bunlara dönerek, bir kere daha şunları söylemeliyiz:

— Hatay Türk'tür, Türk olacaktır, bunu hiç kimse menedemez!

Ve buna şunları da ilâve etmemiz lâzımdır:

— Fransa şarkta rahat olmak isterse bunu ancak Türkiye'ye ve Türk hakkına son zerresine kadar hürmet göstermekle temin edebilir.

Dostluğun birinci şartı ancak karşılıklı bir hürmetle ifade edilir.

Hatay Meselesi Artık Eski Hatay Meselesi Değildir

Temenni edelim ki Hatay meselesi, bu defa olsun, düzelme yolunu tutmuştur. Sulh içinde yaşayıp uzun asırların açtığı yaraları sarmakla meşgul olmayı isteyen Türkiye, Hatay gailisinin sulh yolile, dostça halledilmesi için gösterilmesi icab eden bütün sabrı, bütün tahammülü göstermekte kusur etmedi. Eğer bu sabırlılık sayesinde, bu meseleyi gürültüsüz halletmeyi temin edebilirse, eğer Hatay davası etrafında, Türkiye ile Fransa dost kalarak anlaşabilirlerse memnuniyetimize hudud olmayacaktır. Ancak, Hatay davası bizim üzerinde asgarî derecede fedakârlık edemeyeceğimiz bir mesele olmuştur. Hâdiseler, bu bahiste, Türkiye’den fedakârlık isterse bu fedakârlıkların son haddine kadar gitmek te bizim için farzdır.

Hitlerin bir sözü vardır: “Ben harbin ne olduğunu bilirim, ben harb istemiyorum!” der. Bu boş bir söz değildir; cihan harbini gören insanlar, harbin ne olduğunu bilirler ve elbet onu istemezler. Ben cihan harbini ancak seyirci olarak gördüm. Tesadüflerin sevki ile hiç askerlik etmemiş ender Türklerden biriyim. Bununla beraber harbin, gerek cepheye gerek cephe gerisinde o zaman nasıl müdhiş bir şey olduğunu pekâlâ gördüm ve yarın da tasviri imkânsız bir âfet olacağını pekâlâ takdir ederim. Türkiye’ye sulh lâzımdır, Türkiye sulha, her memleketten ziyade muhtaçtır. Fakat, buna rağmen harb zaruret olduğu zaman yapılmaz bir şey de değildir. Türk bu işi ve bu hakikati çok iyi bilir.

Milletlerin hayatlarında bazı dakikalar vardır; bu dakikalarda, karşılarına çıkan meseleleri eğer harb yolile halletmesini bilmezlerse, bu harbi, meselâ Türkiye’nin Fransa gibi bir memleket karşısında dahi her ne pahasına olursa olsun göze almaktan çekinirlerse, millet olarak yaşamak haklarını kaybederler. Bunun için, bütün açık kalbliliğimizle temenni ederiz ki Hatay meselesi Fransa ile Türkiye bu mesele, bilhassa bugünkü şekli ile, uğrunda katlanılmıyacak fedakârlık bulunmıyan meselelerden biri olmuştur.

Hududumuzun öte tarafında cereyan eden işerin son zamanlardaki akışına baktığımız zaman, görüyoruz ki Hatay davası eski mahiyetini tamamen kaybederek yeni bir şekil almıştır. Dava, son zamanlara kadar, sadece oradaki Türklerin haklarını koruma ve varlıklarını temin davası idi. Fakat Fransa mı istedi, Kont de Martel mi böyle arzu etti, yoksa delege Garreau mu böyle yaptı, her ne olduysa

oldu, karşımıza müstemlekeci bir memleketin, hafı surette körüklediği bir Arap davası konuldu. Öyle bir Arap davası ki müdafileri zenci askerlerle Kürtler ve bilhassa, yeniden çeteciliğe sevkedilmelerine çalışılan Ermenilerdir. Fransız parasının ve müstemlekeci oyununun çıkardığı mesele, bize ancak bir şey gösterebilirdi: Cenubda bize, Milletler Cemiyeti'ne niyabeten, komşuluk eden Fransa'nın bize karşı iyi niyetler beslemediğini. Biz ise böyle bir şeye razı olmak değil, müsaade edemezdik.

Açık söyleyelim: Ana Fransa ile hududumuz bir olsa ondan korkarız; zayıf olduğumuz için boynumuzu bükürüz. Fakat, deniz aşırı Fransa'dan asla korkmayız. Bunun için biz bu davayı cebir yolile çoktanberi halletmemişsek, sırf hükûmetimizin dünyaya yeni bir gaile çıkarmamak arzusunda bulunmasından dolayı böyle yapmışızdır. Yoksa, Atatürk bu işi de çoktan ve en parlak bir şekilde halletmiş bulunurdu. Bu sözümüzde hiç bir mübalağa olmadığına Fransızların inanmalarını rica ederiz.

Geçen gün de söylemiş olduğum gibi, Hatay meselesi artık eski Hatay meselesi değildir. Fransa bunun yanına bir de El-Cezire meselesi ilâve etmiştir. Bu mesele belki bugünkü şekli ile bizi o kadar alâkadar etmez; fakat, orada cereyan eden yeni hâdiselerle anlıyoruz ki El-Cezire işleri yakın bir zamanda bizi çok ehemmiyetli surette alâkadar edecektir. Hükûmetimizin bu meseleyi nasıl mütalea ettiğini bilmiyoruz; fakat, cenub hududlarımızın ötesinde olup biten şeyleri çok yakından takib eden ve kendisini bu takible mükellef bilen bir vatandaş sıfatı ile Türklere haber vermek mecburiyetini hissediyoruz ki Fransa'nın Hatay meselesinin yanına ilâve ettiği El-Cezire meselesi yakın zamanda bizi rahatsız edecek bir iş olarak inkişaf etmektedir.

Osmanlı İmparatorluğu devrinde, hayli eski bir zamandan itibaren, Suriye'ye Katolik papazlarının cüppelerini giyerek sokulan Fransa, şimdi de Fırat'ın öbür tarafına ayrı cüppe ile giriyor. Eskiden kendisine mukavemet için bir Osmanlı İmparatorluğu bulunuyordu. Bu defa karşısında, âciz bir Suriye vardır. Bunun için Katolikler birlikte incil okumakta, Kürt'le Kürtçe, Ermeni ile Ermenice konuşmakta kendisini serbest hissediyor. Bu Fransa'ya şu dakikada Haseke'de yerleşmiş olarak bakabiliriz. Şam matbuatı boş yere fer-yad ededursunlar, Fransa Elcezire'dedir; oraya kat'î surette

yerleşmeğe intizaren, Şam'ın valisini kovmuş, memurlarını iki aydır hükûmet konağına hapsedmiştir. Bir rivayete göre de Elcezire istiklâlini ilân etmiş veya etmek üzere bulunuyor.

Şam hükûmeti ne İlyas Merşo'yu muhakeme edebildi, ne de papaz Habbi'yi vesaireleri tevkif edebiliyor. Nitekim Lübnan hükûmeti de, Doktor Şalfun hakkında ciddi takibata girişebildi.

Dünyayı düzeltecek ve başka milletlerin haklarını müdafaa edecek biz değiliz. Fakat, hududumuzun yanbaşında bizleri yarın rahatsız edecek hâdiselere de lâkayd kalamayız. Bunun için, Fransız dostlarımıza -kat'î bir düşmanlık ilân edilmediği müddetçe onları dost saymak vazifemizdir- şimdiden şunu haber verelim ki Hatay meselesi henüz kat'î surette halledilmemiş bir halde bulunurken buna El-Cezire meselesini ilâve etmesinler.

Bu sözümüzde tehdid kasdı yoktur. Tehdid dostluğa ne kadar muhtelif ise, haber vermek te o kadar dostluk borcudur.

ÜLTİMATOMDAN DAHA CİDDÎ BİR SÖZ: TÜRK SÖZÜ!

Ankara ve Paris konuştular; hâlâ da konuşuyorlar; arada bir Londra da söze karıştı; bunun neticesi olarak da Hatay'da işler, baştan başa bir değişme ameliyesi geçirdi. Bugüne kadar değişmiş olan şey az değildir; fakat, kâfi olmak için daha kat'î bir mahiyet almak ve bilhassa müsbet neticeler vermek lâzımdır. Ümid ediyoruz ki önümüzdeki günler ve bilhassa 15 temmuz tarihine kadar geçecek haftalar esnasında müsbet neticeler de meydana çıkacaktır.

Bugünden müsbet vâkıalar vardır: Delege Garreau'yu takiben bazan Yüksek Komiser Kont de Martel de istifa etti. Bu hususta henüz resmî haberler gelmiş değildir. Bununla beraber, teeyyüd etsin veya etmesin, netice aynı şeydir. Kont manen, hem istifa etmiş hem de azledilmiş sayılabilir. Şahsı orada iş başına kalsa bile onun bütün siyaseti şu dakikada yıkılmış bulunmaktadır. Birkaç gündenberi Hatay'da, Beyrut'un hiç bir zaman yapmak istemediği şeyler yapıldı. Daha da yapılacaktır. Çünkü Türkiye, Hatay meselesini, her ne pahasına olursa olsun halletmeğe karar vermiştir. Artık halledilmelidir. Madem ki Türkiye işe buy defa işe yeniden yapıştı ve hattâ koparmayı dahi göze alarak ipi çekti, şu halde, ip kopsa da, kopmasa da dava hal yoluna girmelidir; başka çare yoktur, girecektir.

Bundan bir buçuk sene kadar evvel, Bay Delbos'a teşekkür etmiştik; çünkü, Ankara'nın muhtelif tonda ilk yaptığı müracaatları

hep red cevabı vermiş olmak suretile Türkiye'ye büyük bir diplomatik zafer kazandırmıştı. Bu defa da Kont de Martel'le delege Garreau'ya ne kadar teşekkür etsek azdır; çünkü, "tavşana kaç, taziya tut!" siyasetleriyle Türkiye'ye yeni bir zafer kazandırmış oldular. Onların siyasetleri yüzünden Türk hükûmeti, Türk devlet adamları hayli yoruldu; Türk efkârı hayli uzun halecan ve heyecan dakikaları geçirdi; bunlar doğrudur; fakat, buna rağmen, gene kendilerine karşı kat kat teşekkür borcumuz vardır. Eğer onların dolambaçlı, hileli politikaları olmasaydı, bugün Türkiye politikasının matlûbhanesine parlak bir zafer daha ilâve etmemiz mümkün olamazdı. Onların gösterdikleri mukavemet, onların sarfettikleri oyun ve aldatma gayretidir ki Türk milletinin ve Türk devletinin "istemek" ısrarının ve "almak" kudretinin derecesini bir kere daha âleme karşı isbat etmek imkân ve vesilesini vermiş oldu.

Evet, bugün Türkiye için yeni ve büyük bir diplomatik zaferden bahsedebiliriz. Bütün dünyanın gözü önünde, millî Türkiye Fransa müstemlekecileriyle bir politika gureşi yaptı. Kont de Martel tarafından temsil edilen rakib tarafın bugün sırtı yere gelmiş bulunuyor ve Türkiye seyirci olan bütün dünyadan şeref ve alkış topluyor!

Bu davanın ilk günündenberi bu sütunlarda söyledik: "Hatay Türk'tür, Türk olacaktır. Öyle de olacak, böyle de olacak, Hatay Türk olacak!" Buna karşı evvelâ Fransa hariciyesi mâni olmak istedi. Fakat, Türkiye'nin bu işi tutuş tarzı o kadar ciddî ve kuvvetli idi ki nihayet Fransa hariciyesi işi gevşetmeğe mecbur oldu. İkinci safhasında işi Beyrut eline aldı. Evvelâ bizi prensip noktalarında atlatmayı tecrübe etti. Bunda muvaffak olamayınca oyunu bir kere daha tatbikatta tekrarladı. Türkiye bu defa işi sıkı tuttu. "Siz belki şaka ediyorsunuz ama, ben şaka etmiyorum, ciddî söylüyorum, her şeyi göze aldım!" dedi. Türkiye bu sözü o kadar ciddî söyledi ki bazıları bunu bir "ültimatom" bile telâkki ettiler. Hayır ültimatom değildi; ondan daha ciddî bir sözdü: Türk'ün haklı gördüğü bir davayı nihayete erdirmeye mutlaka karar vermiş olduğunu gösteren bir söz; Türk sözü!

O zaman Beyrut ta mağlub oldu. Şimdi bu siyaset yerde yatıyor; muzaffer bir pehlivan gibi, te vazula bir tarafa çekilmiş olan Türk politikası yıktığı cephenin arkasından ganimetlerini toplamakla meşgul bulunuyor!

Hatay davası halledildi mi? Bitti mi? “Evet” veya “hayır” Temmuzun on beşine kadar kat’î bir şey söyleyemeyiz. Bugünkü alâmetler, bu safhanın da halledildiğini gösterir. Fakat, temmuz 15 in neticelerini görmeden henüz “hallettik!” diyemeyiz. Belki, asıl dava o zaman da halledilmiş bulunmıyacaktır. Fakat, zarar yok, bekleriz, sabrederiz ve memnun oluruz.

Evet, memnun oluruz; çünkü, bu bahiste her gördüğümüz mukavemet, bizim için yalnız bir zafer vesilesidir. Hiç bir propaganda Türkiye’ye şu Hatay davası kadar hariçte şeref ve nüfuz kazandırmış değildir ve kazandıramaz. Aynı zamanda hiç bir şey, Türk milletinin nefesine itimad duygusunu bu derecede kuvvetlendiremezdi. İnsanlar gibi, milletler de yendikçe kuvvetlenirler. Türk milleti, on sekiz senedenberi yenmekle meşguldür.

İcab ederse daha da yeneceğiz; çünkü, her müşkülü yenmek için her müşkülü yenmeğe hazır olmak lâzım geldiğini çok iyi öğrendik ve çok güzel tatbik ediyoruz!

Bir Politikanın İflâsı

Hatay'ın Türklüğünü inkâr etmek, Hatay'da Alevi, Arap, Kürt, Ermeni, Çerkes ve daha kim bilir nelerden mürekkebe bir Araplık ve Suriyelilik vücade getirmek esası üzerine kurulan politika iflâs etti. Hem de bütün muamelelerine hile ve fesad karıştırmış olduğu için bu iflâs hileli bir iflâs oldu. Müflisler, bugün, işlerin idaresinden uzaklaştırılmışlar, bir tarafta duruyorlar. Hatay yeni bir idarenin hâkimiyeti altına giriyor.

İyi niyetlerle yapılmış muamelelerden doğan iflâslar mazur ve tabîi görülür. Fakat, araya hile ve fesad karışmış bulunursa bunun cezası da vardır. Hatay politikasında da aynı şeyi görüyoruz. Eğer, Hatay'da iflâs eden Martel-Garreau rejimi, iyi niyetlerle hareket etmiş olsaydı Türkiye tarafından gelen reaksiyon da bu kadar şiddetli olmaz ve Hatay'da ne birçok kargaşalıklar çıkar, ne de bunun âkibetinde Fransız siyaseti büyük darbe yemiş olurdu. Martel-Garreau rejiminden en çok zarar gören Fransa siyaseti ve en çok istifade eden de Türkiye oldu. Sebebi basittir: Dünkü gazetelerde görüldüğü gibi, bir Türk askerî heyeti Hatay'a hareket etmiş bulunuyor. Bu askerî heyetin arkasından Hatay'ın âsaiyet ve emniyetini temin eden askerî teşkilâtta Türkiye'nin de bir sahibi olması iktiza edecektir. Fransa'nın hiç istemediği şeylerden biri de bu idi. Martel-Garreau siyaseti, Türkiye'yi bu gibi tedbirler de düşünmeğe mecbur etti ve bu mecburiyet neticesinde, Hatay'a belki Türk askeri de girecektir. Eğer Fransa'nın Hatay politikasını idare edenler, iflâstan evvel, hile ve fesada müracaat etmiş bulunmasalardı Türkiye'nin azamî tedbirlere doğru yürümesine mahal verilmiş bulunmazdı. Onlar, hile yolunu tuttular, biz de kat'î bir dille konuşmaya mecbur olduk.

Demek oluyor ki, her yerde ve her işde olduğu gibi, politikada da, hile ve fesad fena bir şeydir; ekseriya bunları yapanların aleyhlerine döner.

Hatay'da iflâs eden politikanın sebep olduğu fenalıkları saymakla bitiremeyiz.

Bunun en başında bugünkü Suriye vaziyeti vardır. Bu mesele çıktığı gündenberi Martel siyaseti Suriye'de efkârı bizim aleyhimize tahrik etmeği bir marifet sandı. Bir kısım Suriyeliler, Fransa'ya hizmet eden Ermeni, Kürt vesaire vesaireyi Arap ve Suriyeli saymayı, Hatay'ı Suriye parçası olarak tanımayı o kadar alıştılar ki bugün

Hatay'daki işleri düzeltmeye, tabii mecrasına koymıya mâtuf olan yeni tedbirler karşısında bu kısım Suriyeliler bir taraftan Fransa'ya, diğer taraftan da Türkiye'ye hücum ediyorlar. Fakat, Fransa'ya karşı yapılan hücumla herkes gönülden iştirak ettiği halde Türkiye'ye yapılan hücumlar mahdud zümreler arasına münhasır kalıyor. Demek oluyor ki bu noktada da Fransa bizden fazla zarar gördü. Fakat, asıl mesele kimin fazla zarar gördüğü değil, Suriye'de ruhları galata sevkeden bir hava uyanmış bulunmasındadır. Bu memlekette uzun zaman zihinlerin yatışmasına mani olacak bu havayı doğuran da gene Martel-Garreau siyasetidir. Bir haftadanberi Şam'da ve Beyrut'ta Hatay meselesini gören muhiti bizzat kendi ellerile yaratmış olmasaydı bugün müşkül bir mevkide kalmış olmazdı. Kaldı; fakat, biz “Hak ettin, oh olsun!” demiyoruz. Çünkü fenalık, her yerde fenalıktı.

Bereket versin ki, iflâs eden politikanın Suriye'ye ektiği huzursuzluk, Türkiye-Suriye münasebetleri bakımından daha kolay ve daha çabuk izale edilebilir; fakat, Fransa-Suriye münasebatı bundan çok müteessir olacaktır. Biz bu hal karşısında “Eden bulur” diye sevinmeğe lüzum görmüyoruz. Çünkü hududlarımızın öte tarafında sükûn ve huzurun hüküm sürdüğünü görmekle daha fazla memnun oluruz.

İflâs eden politikanın bir faydası olabilir: Bir daha böyle hileli siyaset oyunlarına girişmemeği emredecek kadar kuvvetli bir ders ve tecrübe teşkil etmek. Eğer Fransa'nın Suriye politikası bu dersen, kâfi derecede istifade eder ve bundan böyle Hatay'da Türk hakkının karşısına sun'î bir Arap hakkı çıkarıp bunun arkasında müstemlekecilik oyunu oynamaktan vazgeçerse gene her iki taraf da kendisini kazanca saymalıdır. Biz bundan sonra uğraşmaktan kurtulmuş oluruz, Fransa da yeni yeni mahcubiyetlere uğramaktan kurtulur. Bugün Suriye matbuatında “Fransa, Türkiye dostluğu karşısında Araplığın haklarını çiğnemekten çekinmiyor!” diye yapılan hücumlara cevap verecek biz değiliz, Fransa'dır. Bu müşkülâtı ona biz çıkarmadık, Martel-Garreau politikası hazırladı. Eğer bu politika aynı ruhla, fakat başka bir şekilde gidecek olursa bu müşkülâta bunların daha büyükleri inzımam edecek ve bunların hepsine de gene Fransa cevap vermeğe mecbur olacaktır!

Şaşırmamak ve Yılmamak

Son günlerde bir Alman generalinin cihan harbi esnasındaki hatıralarını ihtiva eden bir kitabı okudum. Kitab, 916 dan itibaren harbin sonuna kadar Kafkas ve Filistin cephelelerinde bir Türk fırkasına kumanda etmiş olan General Guhr tarafından yazılmıştır. İyi bir askerî teknisyen olduğu kadar, cemiyet, kütle, halk ruhu anlamakta da kuvvetli bir duygu sahibi bulunduğu, eserinden çok iyi anlaşılan zat, Türkiye’yi harb esnasında en sakat, en kuvvetsiz, en yaralı yerlerinde tanımıştır. Gördüğü şeyler, hangi taraftan bakılsa acıklıdır. Züppe ruhlu bir Avrupalı olsaydı, bütün o gördüğü sefalet, zâf, teşkilâtsizlik ve perişanlık levhaları arasında Türkiye ve Türk milleti hakkında çok fena fikirlere sahib olabilirdi. Halbuki General Guhr hiç böyle düşünmemiş, bütün müşahedelerinin hülâsası olarak Türk milleti hakkında çok iyi fikirler edinmiştir.

Eserinin sonlarında bir cümle gördüm; üzerinde derin derin düşündüm. Türkiye’nin, mütarekenin ilk günlerindeki perişanlığını tasvir ettikten sonra millî mücadeleden muzafferane çıkışını birkaç kelime ile anlattıktan sonra diyor ki:

“Bu kalkınışı bütün dünya hayretle seyretti ve bunda “Şarkın bir mucizesini” gördü. Halbuki, bizler gibi, Türk milletin içinde bulunmuş ve onun askerî kıt’alarını sevk ve idare etmiş olan ecnebler, bu işten dolayı ne hayret etmişler, ne de bunda bir mucize görmüşlerdir. Vatanı uğrunda ne büyük fedakârlıklara katlanılabileceğini harb esnasında pek güzel gördüğümüz bu milletin, Atatürk gibi büyük bir insanın idaresi altında bir hamlede kalkınmış olması gayet tabîî bir hâdise idi”

Üç sene kadar zaman zarfında Türkiye’nin en geri ve en zayıf yerlerinde dolaşmış ve yalnız geri, acıklı ve fana şeyler görmüş, fakat, hâlis bir asker yüreği taşımış bulunan bu yabancı kumandanın bu şahadeti bizim için sade kıymetli değildir. Aynı zamanda bize şevk verecek bir müşahededir. Hakkımızda bu kadar iyi bir fikir sahibi olmuş ve bunu bu tarzda ifade etmiş olan eski silâh arkadaşına evvelâ teşekkür ederiz.

Bu sözleri bugün hatırlatıp buraya kaydedişimiz sebebsiz değildir. İki haftadanberi yeni bir safhası inkişaf etmekte olan millî bir davanın bir buçuk senelik seyrini takib ede ede bugüne kadar gelecek olursak görürüz ki General Guhr çok doğru ve bir hakikati çok

basit ve samimî bir dille ifade etmiştir.

Hatay davasının son safhasında Türk milleti sözünün bir kere daha üstün olduğunu gördü. Bir Türk askerî heyeti Hatay’a girdi ve onun arkasından bir de Türk kıt’ası Hatay topraklarına girmek üzere bulunuyor. Halbuki davanın bu safhasında işler henüz buraya kadar gidecek değildi. Fakat, Martel-Garreau politikasının yardımı sayesinde Türkiye bu nevi tedbirlerin alınmasını kat’î bir dille istedi. Türk milletinin dilinde artık “istemek”, “almak” demek olmuştur. İstedi ve aldı.

Hayır, edebiyat yapmıyorum; bu artık böyledir ve bunun sebebi de gayet basittir: Türk milleti, Türk hakkı uğrunda, Türklüğün selâmetinden bahsedilen her yerde ve her şeyde fedakârlığın en azamî hadlerine kadar gitmeğe hazırdır. Vatan uğrunda can vermesini değil, hattâ senelerce sefalet çekmesini dahi bilen bir milletin sesi, elbet işitilecek ve dinlenecek bir sestir. İşte, sırf bu sebebdendir dolayısı ki Martel-Garreau politikası iflâs etti ve bunun içindir ki şu dakikada Hatay’da birçok şeyler değişmiş bulunuyor ve yarından itibaren daha pek çok şeyler değişecektir. General Guhr’un dediği gibi bunda bir mucize yoktur; bu iş gayet tabii bir şeydir.

Avrupa’nın en büyük millî kitlesini, en yüksek kültürünü ve en kuvvetli askerlik makinesini temsil eden Alman milleti, henüz Südet Almanları meselesini halletmiş değildir. Fakat, Türkiye Hatay davasının halli yolunda artık ayak basmış bulunuyor. Acaba, vatan-daşlarımız bunun ne demek olduğunu iyi anlıyorlar mı?

Anlıyanlar anlamıyanlara anlatsınlar: Bu işte bir mucize yoktur; çetin ruhlu, sakın, fakat mücadeleci bir milletin kazanmak iradesi, muzaffer olmak azmidir ki Türkiye’yi, cihan harbinden sonra kalkan ve “muzaffer olan mağlûpların” başına geçirmiştir. Evet, bugün Almanya da harbden muzaffer çıkmış bulunuyor. Fakat, Türk mağlûbiyeti bir gün on beş senelik bir zafer tarihi vardır. Hatay davasının bugünkü vaziyeti, büyük muzafferiyetin devamından ve inkişafından başka bir şey değildir.

Hayatla ve tarihle pençe pençeye mücadele eden bu milletin bütün muvaffakiyetlerinin yegâne sırrı şuradadır: Şaşırmamak ve yılmamak!

Hatay İşleri ve Ermeniler

Suriye’den gelen haberler gösteriyor ki Türkiye ile Fransa arasında Hatay işleri hakkında yapılan yeni anlaşmalar, Şam politika mehafilinde bir panik uyandırmıştır. Bu panik içinde Ermenilerin de telâşa düşmüş olduklarını görüyoruz. Hattâ bu haberlere bakılırsa, Hatay’da yerleşmiş olan bir takım Ermeni köylülerinin hicrete başlamış oldukları anlaşılır.

Suriye’de politika muhitinin heyecan göstermesi bir davayı en yanlış manasile anlamanın neticesidir. Bunu birkaç defa bu sütunlarda teşrih etmiş olduğumuz için bugün aynı bahse yeniden dönmemize sebep yoktur. Fakat, Ermenilerin gösterdikleri telâş ve heyecan hakkında birkaç şey söylememiz lâzımdır.

Ermenilerin hicrete başladıkları haberleri doğru ise bunun gayet manasız olduğu muhakkaktır. Niçin hicret ediyorlar? Hatay’a Türk askeri girecek, Hatay’ı Türkiye işgal edecek, yahud Hatay’da mahallî Türk nüfuzu artacak ve hükûmet Türklerin eline geçecek diye değil mi? Halbuki bu, manasız bir harekettir, boş yere heyecan ve halecana düşmektir.

Her şeyden evvel şu nokta üstünde durmalıyız: Türk ile Ermeni arasında “Türk” ve “Ermeni” olmak bakımlarından hiç bir mesele yoktur. Yoktu ve yoktur. Bununla beraber Türk’le Ermeni arasında büyük bir facia geçmemiş değildir; fakat, bu Türk’le Ermeni arasında değil, ecnebi âleti olan ve ecnebi tarafından silahlandırılarak Türk aleyhine sevk edilen Ermenilerle Türkler arasında cerayan etmiş bir faciadır. Türk’e göre Ermeni, Rum, Kürt, Arap yoktur; Türk, insanî duyguları pekâlâ duyan ve hattâ insanlar arasındaki münasebetleri daima bu duygu içinde ölçen bir adamdır. Fakat, her insan gibi, o da kendisine tevcih edilen her düşmanlığa aynı suretle mukabeleye mecburdur. Vaktile Ermenilere şiddetle mukabele ettiyse onlar tarafından şiddete maruz kaldığı için etti ve mukabeleyi de Ermeni’ye değil, düşman âleti olarak kendisine hücum eden Ermeni’ye karşı yaptı. Ermenilik namına hareket ediyorlardı; bunun için, harb gibi büyük bir badire içinde yaş ve kuruyu birbirinden ayırmıya imkân olmadı. Fakat, o badire geçti.

Türkiye Ermenileri arasında o nevi insanlar kalmadı; bugün Türk’le Ermeni arasında Türk ve Ermeni olarak hiç bir mesele yoktur.

Hatay’da panik yapan ve hicrete başlayan Ermeniler eğer Martel-Garreau politikasının Türkler aleyhine bir kuvvet çıkarmak için teşkilâtlandığı ve ellerine silâh verdiği Ermenilerse, abdestlerinden şüpheli oldukları için belki kaçmakta haklıdırlar. Fakat, alelitlâk Ermeni olmak ne bir günahdır, ne de Türk’e düşman olmak demektir.

Bunun için Türk’ün Ermeni’ye karşı hiç bir düşmanlığı yoktur; Türk, ancak kendisine düşmanlık edene mukabele eder ve dostu her kim olursa olsun ona karşı ancak dostluk, hürmet ve muhabbet duyar.

Geçmişin acı tecrübelerinden sonra, eminiz ki, Hatay’da Martel-Garreau politikasına uymuş olan Ermenilerin miktarı çok değildir. Biz halk olarak bütün Ermeni kütlesinin Türk’e karşı müşterek bir düşmanlık tasavvur edebileceğine inananlardan değiliz. Fakat, Türk’e düşmanlık yapacak profesyonel Ermeni komitacıları bulunabilir. Bu nevi insanlar ise her yerde ve her zaman görülen mahlûkatlardır. Bu nevi Ermeniler ücret mukabilinde sade Türk’e değil, belki de bizzat Ermenilere bile düşmanlık ederler. Türk bu iki nevi Ermeni’yi ayırmasını pek güzel bilir.

Hatay yeni bir rejime, yeni bir hayata girmek üzere bulunurken bir Türk münevverî sıfatile bunları söylemek bize bir vazifedir. Ermenilerin Ermeni olmak sıfatile Türklerden korkmalarına ve “Türkler geliyorlar!” diye panik yapmalarına hiç bir lüzum görmüyoruz. Hatay’da eğer Türkler ekseriyeti kazanıp hükûmeti de Türkler yapacaklarsa Türklere karşı içlerinde hiç bir düşmanlık taşımayan Ermeniler de orada Türklerle, burada olduğu gibi, pekâlâ kardeşçe yaşayabilirler. Telâşa, endişeye, paniğe hiç te lüzum yoktur.

Yeni Bir Manevra

Dönüp dolaşıp aynı bahse geliyoruz: Fransa, Hatay davasında samimî hareket ediyor mu, etmiyor mu?

Bakarsanız, Paris sıkıştığı zaman, derhal dizginleri çekiyor ve yolunu değiştiriyor; “Oh, diyoruz; bu iş daha büyük gailelere mahal kalmadan halledilecek!” Fakat, bu sevinme devam etmiyor; bir kaç gün işler düzelmiş gibi giderken birdenbire yeni hâdiseler karşısında kalıyoruz. Gâh şu taraftan, gâh bu taraftan gelen bir takım vak’alar birbirlerine eklendikleri zaman, görüyoruz ki Fransa, istikametini değiştirmiş değil, yalnız bir manevra yapmıştır.

Bize nisbetle daha kulağı delik bir mevkide bulunan Ulus’un dün neşrettiği bir makale bana, bir müddettenberi yeni bir manevra karşısında bulunduğumuzu zannettirmekte olan bir takım hâdiseleri birdenbire izah eden bir hâdisе teşkil etti. Şimdi, daha iyi görüyorum ki Hatay meselesinde Türkiye yeni bir manevra karşındadır. Bugüne kadar, bunda zihnimi şübhede bırakan bazı karanlıklar vardı; şimdi emin oluyorum ki manevra karşısındayız.

Beni manevra fikrine sevkeden sebepleri birer birer sayabilirim:

Evvelâ, Türkiye ile Fransa arasında Hatay meselesi hakkında müzakereler devam ederken Şam ve Beyrut’un bütün Arap gazeteleri, birçok toptan mürekkebi bir batarya halinde, hep bir ağızdan ateşe başladılar. Hep birden aynı şeyi söylüyorlar: Türkiye Hatay’ı yutmak istiyor, Fransa da bizi müdafaa edemiyor. Şam’ın ve Beyrut’un her renkten ve hiç bir zaman aralarında bir noktada ittihad olmıyan bütün Arapça gazeteleri -yalnız Katolik organ El-Beşir müstesna- bu batarya ateşine iştirak etmiş bulunuyorlar.

Saniyen, Şam hükûmeti ile Yüksek Komiserlik arasında gayet sıkı fıkı bir fiskos var; bunu gene bu gazetelerin neşriyatından anlıyorum. Şam ve Beyrut gazetelerinin neşriyatı arasında gayet vazıh bir surette görülüyor ki Suriye hükûmeti ile Kont de Ostrororf ve Kont de Martel aralarında gayet mühim temaslar olmuştur ve olmaktadır.

Salisen ve en mühim nokta: Türkiye ve Fransa hükûmetleri arasında cereyan eden müzakereler hakkında Ankara’dan Türkiye muhitine hiçbir vazıh, konkert madde sızmadığı halde Şam bütün bu müzakerelerin mevzuunu biliyor. Türkiye ile Fransa arasındaki konuşmaların nelere aid olduğunu anlamak için ne Türk, ne Fransız

gazetelerinden istifade etmek kabil değildir. Fakat, Şam ve Beyrut'un Arap gazeteleri gayet konkert haberler verebilecek kadar mükemmel istihbarat vasıtalarına malik görünüyorlar. Meselâ, Hatay'da Türklere 22, Türk olmyanlara cem'an 18 mevki verileceği haberini ben bu gazetelerden öğrendim. Demek oluyor ki Şam'daki fiskos esnasında Suriye hükûmetine her şey söyleniyor ve ona göre harekete geçiriliyor.

Rabian, Suriye hükûmeti bu haberler üzerine derhal dünyayı telgrafla bombardımana başladı: Fransa cumhurreisine, başvekiline, hariciye nazırına, Fransa parlamentosuna, Fransa âyanına, acıklı feryad telgrafları gönderdi. Sade Fransa'ya değil, Suriye'nin hâmisî ve müşfik babası olan Milletler Cemiyeti'ne de bu telgraflar üzerine harekete geçmek üzere kımıldanma alâmetleri gösterdi.

Şimdi bütün bu hâdiseleri birbirine ekliyecek olursak şu neticeye varırız ki Fransa, bu defa da Milletler Cemiyeti'ni harekete getirmek ve Türkiye'nin karşısına Milletler Cemiyeti'ni çıkarmak esasî üzerine kurulmuş bir manevra peşindedir.

Bu onun kendi bileceği iştir. Türkiye hükûmeti de böyle bir manevra karşısında yapacağı şeyleri elbet bilecek ve bunun için Milletler Cemiyeti'nden veyahud Fransa'dan akıl istiyecek değildir. Eğer Fransa Milletler Cemiyeti'nin halen iki paralık bile kıymeti kalmıyan nüfuzunun son zerresini de bu manevrada sarfetmek istiyorsa etsin; ona diyecek bir şey yoktur. Aynı zamanda, Türkiye ile yapabileceği bir dostluğun son imkânlarını da mahvetmek istediği takdirde Fransa'ya bunu yapmamasını rica edecek Türkiye değildir.

Biz yalnız şunu söylemek isteriz. ve evvel ve ahir hep te bunu söyledik: Fransa ile samimî surette anlaşmak kabil değildir. Eğer günün birinde böyle bir anlaşma tahakkuk edecek olursa bundan şahsan bana teveccüh edecek mahcubiyeti büyük bir memnuniyetle kabul etmeğe hazırım; fakat mahcup düşmiyeceğimi zannetmekte sabitim.

Gayet sakın bir kanaatle ve tam bir huzur ile bir daha söylüyorum: Türkiye bu Hatay davasını bir gün mutlaka emri vakile halletmeğe mecbur olacaktır. O günün ne zaman gelmiş olacağını takdir etmek Türk hükûmetinin işidir; Türk vatandaşı sıfatile hepimizin vazifesi hükûmetimizi kararlarında serbest bırakmaktır. O her şeyi bizden daha iyi bilecek vaziyettir. Fakat, gene Türk vatandaşı

sıfatile bilmeliyiz ki cenub hududlarımızda işi gücü bir manevradan diğetine geçmekten ibaret olan Fransa Türkiye ile samimî bir anlaşma yapacak değil, belki de Türkiye'nin cenub hududlarında Türkiye'nin istikbali bakımından daima dikkat ve hattâ alâka ile takib etmeğe mecbur olduğumuz bir takım işlerle uğraşacaktır.

Hatay meselesi bunun birincisidir; bunun arkasında El-Cezire meselesi saklanıyor!

Biz bunları iyi bilelim ve her şeye ona göre hazırlanalım.

Hatay'daki Cenevre Komisyonu İşi Azıtıyor!

Komisyon, son Türk-Fransız itilâfını ele alarak gizli celsede tedkik etmiş ve gene gizli kararlar vermiş!

Milletler Cemiyeti, Türk'ün tabii haklarının iptaline çalışacak bir müessese olamaz, buna müsaade edemeyiz

Vaziyetin inkişafını beklemekteyiz!

Cenevre, Türk davasının iptali gayesine doğru giden bir yolda yürürse bizim Milletler Cemiyeti siyasetimizin, hattâ bu cemiyette âza olmağımızın hiç bir manası kalmaz.

Milletler Cemiyeti'nin Hatay meselesinde oynadığı ve oynamakta bulunduğu rol, muhtelif hâdiseler dolayısıyla birdenbire günün meselesi oldu. Dün bu meseleden bahsederken yalnız Fransa'nın bu işte bir manevra yapmakta olduğu noktası üzerinde durmuş ve bizi bu tarzda düşünmeğe sevkeden sebepleri izah etmiştik.

Dün aldığımız Şam gazetelerini okurken bu meselenin, ilk başta göze çarpabilecek dereceden daha ciddî olduğu kanaatine vardı. Bizi bu kanaate sevkeden sebepler şunlardır:

Evvelâ, bütün Arap matbuatı, Türkiye'yi ve Hatay Türk'ünü bir takım masum insanlara karşı cebir ve tazyik ile tesir yaparak Hatay'da Türklere, sahib olmadıkları bir ekseriyet teminine çalışmakla itham eder bir tavır almıştır. Elimden geçen bir düzüne Şam ve Beyrut gazetesinin bu mevzuu muhtelif bakımdan işlemekte olduğunu görüyorum. Bu gazetelere göre, Fransa Türkiye'nin tazyiki ve tehdidi altında bulunuyor ve onunla anlaşmaya mecbur oluyor. Eğer Milletler Cemiyeti işe müdahale etmiyecek olursa Hatay'da Arap'ın, Ermeni'nin, Kürt'ün vesairenin hakları ayaklar altında kalacaktır.

Şam ve Beyrut gazetelerinin bu neşriyatı, aynı ruh içinde diğer Arap memleketleri gazetelerine de aksediyor. Bu suretle, Türkiye zorba, cebirci, hak çiğner ve hattâ Hatay'a girip halkı zulüm ve tehdid altında tutmak isteyen bir memleket oluyor. Halbuki, Türkiye bu değildir, bunu yapmak istemiyor ve yapmak isteyecek kadar da budala değildir.

Saniyen, görüyoruz ki Hatay'da Milletler Cemiyeti'ni temsil eden reis, Antakya vukuatında teşvik ve tahrik rolü oynamıştır. Orada bu mümessil o rolü oynarken de, gene Arap gazetelerinde

okuduğuma göre, Cenevre’de Milletler Cemiyeti’nin bu iş için tesis etmiş olduğu komisyon, Türkiye ile Fransa arasındaki itilâfı ele almış, gizli bir celsede bunu tedkik etmiş, sonra bir takım kararlar vermiş ve fakat, bunları da gizli tutmuştur. Şam matbuatı bu gizli tutulan karara büyük bir ehemmiyet veriyor ve bir hayli ümid bağlıyor.

Milletler Cemiyeti’nin komisyonu bu iş etrafında ne konuştu? Ne karar verdi? Bunları bilmiyoruz. Fakat, görüyoruz ki Hatay davası, müretteb bir plân içinde yavaş yavaş çığırından çıkarmıya matuf bir hareket vardır ve bu hareketin içinde Türkiye’nin mevkiî, günden güne ciddî bir vaziyet haline geliyor.

Gayet basit bir şekilde, Türkiye ile Fransa arasında dostane bir anlaşma ile üç günde halledilmesi mümkün olan bir işin böyle terreddiye uğrayıp çığırından çıkması bizi uzun uzun düşündürmeğe lâyıktır.

Bütün meselenin tarihçesini gözden geçirecek olursak görürüz ki Hatay işinde Milletler Cemiyeti’nin rolü baştan başa fuzulîdir. Eğer Fransa istemiş olsaydı bu mesele Milletler Cemiyeti’ne kadar gitmez, çoktan halledilirdi. Fransa bu işi uzatmak, karıştırmak, içinden çıkılmaz hale getirdiği için ki Milletler Cemiyeti’ni araya soktu. Türkiye, dünyanın umumî ahengini bozmamak ve dünyada nizam ve intizama taraftar bir rol oynamak maksadile, hakkından emin olarak ve hakkı günün birinde her ne şekilde olursa olsun istihsal edebileceğinden emin bulunarak, bu işe itiraz etmedi. Çünkü, dünyada sulh, beynelmilel inzibat ve ahenk taraftarı idi ve son haddine kadar bu prensipte sebat etmek istiyordu.

Biz Türkler Milletler Cemiyeti’nin ne olduğunu bilmez değiliz. Bununla beraber günün birinde hakikî bir Milletler Cemiyeti kurulabilmesi için bugünkü müesseseye hürmet etmek istedik, hâlâ da ediyoruz. Yalnız şunu biliriz ki Milletler Cemiyeti’nin bu işe müdahalesi tamamen fuzuli bir müdahaledir. Milletleri alâkadar eden bütün meselelerde hiç bir ciddî rol oynamamış olan bu müessesenin bu fuzuli müdahalesi sırf bir formaliteden ibaret kaldığı müddetçe bu rolümüz gayet dürüst ve düzgündür. Ancak Milletler Cemiyeti formalite sahasından çıkıp ta Türk davasının inhilâli, ifsadı veya iptali gayesine doğru giden bir yolda yürürse artık bizim bu siyasetimizin de hiç manası kalmaz.

İşte, bugünkü vaziyet budur. İşlerin nasıl inkişaf edeceğini bilmiyoruz; fakat, hükümetimizin bütün bu meselede lüzumundan fazla yumuşak hareket ettiğini söylemek, vatandaş sıfatile hakkımızdır. Milletler Cemiyeti, Türklüğün tabii haklarının iptaline âlet olmak için kurulmuş bir müessese olamaz. Buna müsaade edemeyiz. Türkiye bu cemiyete giren milletlerin sonuncularındandır. Girmeseydi bundan hiçbir zarar çıkmazdı; fakat, onun manasız otoritesine lüzumundan fazla bağlanacak olursa bundan bir hayli zarar çıkabilir. Bu heyulâ müessese, Türk'ün istikbale doğru büyük yürüyüş hareketinde bir engel rolü oynayamaz, buna razı değiliz. Bundan onun hukukî otoritesi sahasında çıkmak lâzım geldiği zaman bunda tereddüd edecek biz olamayız.

Milletler Cemiyeti'nden Derhal Çekilmeliyiz

Hatay meselesi Türk aleyhdarlığı yapan bu cemiyetin elile hal- ledilmek icab ettiği müddetçe daima muallakta kalacaktır

Türkiye hayatını ve ekmeğini Milletler Cemiyeti'ne borçlu de- ğildir ve gene Türkiye Hatay davasını halletmek için her nevi müca- deleyi göze almıştır. Şu halde Milletler Cemiyeti'nden çekilmek, bu meseleyi bu tarzda anladığımızı dünyaya ilân etmenin en mükem- mel şekli olur

Dünya işlerinde Milletler Cemiyeti'nin oynadığı rol nedir? Son hâdiseler arasında bütün Türk efkârı Milletler Cemiyeti içinde Tür- kiye'nin mevkii meselesile meşgul olup gidiyor. Gazetelerimiz de bu bahis etrafında fikirlerini söylemekte devam ediyorlar. Hatay meselesi münasebetile bizim için birdenbire aktüel bir şekil almış olan bu mevzuu hakkında Türk efkârının hakkile tenvir edilebil- mesi için evvelâ yukarıdaki suale bir cevap vermeğe ihtiyaç vardır.

Milletler Cemiyeti, eğer hakikaten milletlerin bir cemiyeti ol- muş bulunsaydı bunun dünya işlerinde gayet güzel bir rol oynaması mümkündü. Fakat, biliyoruz ki, evvelâ, Milletler Cemiyeti, millet- lerin cemiyeti değil, bazı milletlerin cemiyetidir. “Bazı milletler” derken bunların sayılarını da lüzumundan fazla çağıltımya sebep yoktur. Milletler Cemiyeti, evvelâ Fransa'nın, sonra da İngiltere'nin cemiyetidir. Hattâ, son zamanlarda, İngiltere'nin bu cemiyete ver- diği kıymetin pek yüksek olmadığını gösterir âlâmetler çoğalmış bulunduğuna göre, bu cemiyeti yalnız Fransa'nın cemiyeti olarak tasavvur edebiliriz. Diğer bütün milletlerin bu cemiyetteki mevki- leri, bizim için de pek parlak bir vaziyet olmamakla beraber açıkça söyliyelim ki, nihayet bir figüran rolünden başka bir şey değildir; bundan dolayı figüran rolü oynamayı hoş görmiyen milletler, başta Amerika olduğu halde, birer birer bu cemiyetten çekildiler. Şu halde, Türkiye de Milletler Cemiyeti'nden çekilirse elbet kendi ken- dini zarara sokmuş olmaz.

Milletler Cemiyeti, yalnız galiblerle, onların peyklerinden mü- rekkeb olarak kurulmuştu. Türkiye'yi, Anadol'unun çorak sahala- rında kurulmuş bir üsera karargâhı şeklinde tasavvur eden Sevres – Sevr- muahedesi, bu üsera karargâhı içinde yaşıyan milleti, millet olarak kabul etmemiş ve Habeşistan'ı kendisine âza olarak aldığı halde bizi Milletler ailesi arasında saymıya tenezzül göstermemiştir.

Türkiye varlığını ve Türk milleti kudretini Milletler Cemiyeti'nin dışında iken ve ona rağmen gösterdi; bugün de Türkiye, Milletler Cemiyeti'nin içinde hiçbir yaratıcı rol oynamadığı halde cemiyet haricinde çok yaratıcı bir rol oynuyor. Türkiye'nin Milletler Cemiyeti haricinde son senelerde oynamış olduğu rolü, türlü türlü paktları ve dostlukları ile, kendi kendini yaratan bir âlemin ortasında kuvvetli bir toplama kuvvetinin rolüne teşbih etmek kabildir. Şu halde, Türkiye, rol oynamak için Milletler Cemiyeti içinde bulunmaya asla muhtaç değildir.

Bu meseleye bir de başka taraftan bakalım:

Milletler Cemiyeti hiç bir meseleyi halledip bitirmiş bir müesseseye değildir. Yirmi senelik hayatı içinde bu müessesenin oynadığı rolü, ancak Napolyon'un meşhur komisyonlarını rolü ile ifade edebiliriz. Meşhur kumandan ve imparator, hangi meseleyi halledip bitirmek istemezse onu bir komisyona havale ederdi. Avrupa'nın da Milletler Cemiyeti'ne havale edilmiş hiç bir meselesi yoktur ki orada halledilmiş bulunsun. Bu hakikati şimdi Hatay vesilesile pek güzel hatırlıyoruz. Şimdi daha iyi görüyoruz ki Hatay meselesi Milletler Cemiyeti'nin elile halledilmek icab ettiği müddetçe daima muallakta kalan bir mesele olacaktır. Bilhassa Milletler Cemiyeti bugünkü vaziyetinde bulundukça bu cemiyetin diğer milletler için en mükemmel ve en faydalı rolü, ancak "gölge etmemek" rolünden ibaret kalmıya mahkûmdur. Bu noktayı da açıkça söyleyelim ve unutmayalım!

Hatay meselesini halletmek istiyor muyuz? Hakikaten Milletler Cemiyeti'nden çekilmemiz lâzımdır. Dünya Milletler Cemiyeti'nden ibaret değildir; onun haricinde de bir milletler âlemi vardır ve bu âlemle bizim aramızda hiçbir Hatay davası yoktur!

İşin bir başka görünüş tarafı daha vardır:

Hatay'daki komisyon Türk aleyhdarlığı yapıyor; bu artık malûmdur. Cenevre'de hareket ve faaliyet alâmetleri var. Bütün bu işler, ya Fransa'nın parmağıyla oluyor, yahud da Cenevre'nin huyu ve suyu iktizasıdır. Bu takdirde bizim için ya hem Fransa, hem de Milletler Cemiyeti dostluğuna "eyvallah!" deyip öbür tarafa geçmek, yahud da, sadece bu manasız cemiyetin âzalığından çıkıp Fransa ile serbestçe konuşmak farzolmuş demektir.

Hülâsa, hangi taraftan bakarsak bakalım, bugünkü vaziyette

Türkiye'nin artık kat'î kararlar vermesi zamanı gelmiştir. Türkiye'yi Milletler Cemiyeti yaratmadı; Türkiye hayatını ve ekmeğini Cenevre müessesine borçlu değildir. Türkiye Hatay davasını da halletmeğe mecburdur. Bunu halletmek için Türkiye her nevi mücadeleyi göze almalıdır ve ALMIŞTIR. Şu halde Milletler Cemiyeti'nden çekilmek, bu meseleyi bu tarzda anladığımızı dünyaya ilân etmenin en tantanalı, en mükemmel, en susturucu ve en anlatıcı bir şekli olur!

Ermeniler İçin Selâmet Yolu

Geçen gün Hatay meselesinden bahsederken Ermenilerle Türkler arasındaki münasebetler üzerinde durmuştum. Benim eski bir okuyucum olduğu anlaşılan bir Ermeni dostum -her ne kadar kendisi Türkleri dost tanımıyorsa da ben eski ve vefakâr okuyucuma dost demekte tereddüd etmiyorum- bana bir mektub yazdı. Münevver bir Türk vatandaşına mahsus temiz bir Türkçe ile yazılmış olan bu mektub, benim Ermeniler hakkındaki dostluk duygularıma bir türlü inanmıyor ve yazdıklarımın yalan, riyakâr ve beylik sözlerden ibaret bulunduğunu söyledikten sonra hattâ kendisinin Türklerle dost olmadığını ilâve ediyor. Bu zata aşağıdaki sözleri söylemek isterim.

Ermeniler hakkında yazdığım dostane sözler, okuyucumuzun iddiası hilâfına bence gayet samimî idi. Bu mektubu okuduktan sonra bu duygularım değişmemiştir.

Aralarında pek çok dostum bulunan Ermenileri ben şöyle tanı-
rım: Siyasî fikirleri olmıyan, bazı sabit fikirlere çok fazla bağlı, nefis izzetinde fazla ifrata kapılan ve bu yüzden megaloman olan, yüksek perdeden konuşmaya meraklı ve bütün bu sebeblerden dolayı da birçok ahvalde şiddet taraftarı, fakat, esas itibarile iyi, çalışkan, namus ve duygu sahibi, şeref hisleri kuvvetli insanlardır. Türk ile Ermeni arasındaki ırkî münasebetlerin eski devirleri, üzerinde düşünülecek bir mesele teşkil etmiş olsa bile, tarihî ve kültürel münasebetleri çok sıkı ve çok derindir. Eski bir Ermeni ailesi ile eski bir Türk ailesi arasında fikir, âdet, an'ane, zevk itibarile hemen hemen hiçbir fark yoktur. Hattâ aile isimleri bile birbirine karışmıştır: Kafkas Ermenileri arasında Kara Han gibi Türk ve hattâ Müslüman isimleri taşıyan pek çok insan gördüm. Bütün bunlar gösterir ki Ermenilerle Türkler arasında sıkı bir hayat ve tarih münasebetleri vardır.

Diğer taraftan tarihte, yakın zamana gelinceye kadar, iki millet arasında hiçbir mesele yoktu. Ermeniler çok eski zamana aid krallıklarından bahsederler. Onların bu devirleriyle Türklerin doğrudan doğruya bir alâkaları yoktur. Ermeni krallığını ortadan kaldıran ve Ermeni nüfusunun oraya buraya dağıtan biz değiliz.

Yakın tarihteki hâdislere gelince, biz Türkler bu hâdislerden dolayı hiçbir zaman doğrudan doğruya Ermenileri ve Ermeniliği

mes'ul tutmadık. Bir kısım Ermeniler, ya Çarların, ya İngilizlerin, yahud da Fransızların emperyalist politikalarına, akılsızca âlet oldular. Bunu, kısmen Ermeni papazları, kısmen de akılları başlarından bir metre yüksekte Ermeni zenginleri ve bilhassa profesyonel komiteler, hemen ekseriya ferdi veya zümrevî menfaat kasdla ile yaptılar. Maalesef, bu hal, arada bir takım fenalıkların vukua gelmesine sebep oldu. Fakat, bir Türk sıfat ile değil; sırf bir insan sıfat ile ve elimi vicdanımın üzerine koyarak söyleyebilirim ki Cihan harbindeki vukuatta Türklerin hiçbir kabahatleri yoktur; o vukuata mani olmak için Türkler ellerinden geleni yaptılar; yalnız Çarlık propagandası ve Çarlık parası bizden daha kuvvetli çıktı.

Bugünkü vaziyete gelince, iş daha basittir. Türkler için bugün Ermenilerden bir düşman tasavvur etmiye hiçbir sebep yoktur. Ermenistan denilen ve ahvali cümlece malûm bulunan memlekette yedi sekiz yüz bin Ermeni ancak mevcuddur. Bütün Kafkasya ve İran'a dağılmış bulunan Ermenilerin mikdarı bir araya toplansa bir buçuk milyon nüfusu ya tutar, ya tutmaz. Bütün dünyadaki Ermenileri bir araya toptasak nüfusu iki buçuk milyonu ya bulur, ya bulmaz. Bizim için bu zayıf kitleye düşman olmak kadar manasız bir şey tasavvur edilemez. Yeryüzünde Türk olmıyan bütün milletleri Türk'ün düşmanı farzetsek bu arada Ermenilerin mevkii en sonucular arasında bulunur!

Ermeni komitelerine gelince, iş büsbütün başka türlüdür. Taşnak ve Hınçak gibi teşkilât mensubları, tereddiye uğrıya uğrıya, nihayet beynelmilel siyasî haydutluk yapan profesyonel bir takım çeteciler mevkiine düşmüşlerdir. Bugün bunların Suriye'deki faaliyetlerini bilmiyor değiliz; Fransız parası ve siyasî haydukları Arap ve Türk aleyhinde kullanmakla meşguldür. Fakat, biliriz ki, taraftarı günden güne azalan bu siyaset çetecilerini başka devlet, yarın meselâ Çin ve Japon politikasında da kullanabilir. Biz, bütün bu işleri tamam anlamış olduğumuz için, bu komitelerin hareketlerinden dolayı bütün Ermenileri mes'ul tutmayız.

Acaba Ermenilerin Türklere düşmanlık etmeleri için hususî bir sebep var mıdır? Böyle bir düşmanlıktan Ermeniler ne kazanabilirler?

Bu suallerin birine de, diğerine de "Hiç!" cevabını verebiliriz. Nüfus kuvveti, kültür kuvveti, teşkilât kuvveti itibarile Türk'ün

yüzde bir kuvvetini dahi temsil etmiyen ve “Anavatan” dedikleri memleket sahası, geniş bir Türk denizi içinde küçük bir adadan ibaret bulunan bir millet, Türk’e düşman olursa bundan ancak zarar görür.

Bu hakikati pek çok Ermeni artık anlamıştır. Buna eminim. Gene eminim ki Ermeniler arasında, bana mektub yazan eski okuyucum gibi, Türk’e dost gözile bakmıyanların mikdarı günden güne azalıyor ve biz de, tarihî varlığını sellerle kan akıtarak tahkim ve tesbit etmiş milletlere mahsus bir sabırla bunların büsbütün kaybolmalarını bekliyoruz.

Bana 916 senesinde “Tanin” de yapmış olduğum neşriyatı hatırlatan bu çok eski okuyucuma haddim olmıyarak, bir nasihat ve tavsiyede bulunmak isterim: Yazdığı mektubdaki düşünceleri artık kafasından çıkarıp atsin ve gâflet uykusundan uyanmakta daha ziyade gecikmesin. Ne Türk Türk olarak Ermeni’nin, ne de Ermeni Ermeni olduğundan dolayı Türk’ün düşmanıdırılar. Yirminci asırda yaşayan medenî insanlar, aralarında düşmanlık sebepleri değil, dostluk çareleri aramıya mecburdurlar. Bilhassa bu insanlar, Türklerle Ermeniler olurlarsa!

Suriye ve Hatay’da birkaç yüz komitecinin ve gafil Ermeni tüccarının çok hasis şahsî menfaatleri hesabına Fransızların oyunlarına âlet olduklarını gördükçe yüreğim sızlıyor. Bu vaziyet genişliyecek olursa Hatay Ermenileri için, bugün veya yarın, yeni bir muhaceret devri gelecektir. Yazık değil mi bu insanlara?

Gaflet içindeki Ermeni okuyucuma çok samimî söylüyorum: Ermeni için en emin selâmet yolu, eski Türk dostluğuna avdet etmektir. Tarihin verdiği hükmü ve tayin ettiği âkıbeti kabul etmemek çok ağır neticeler verir; Ermeni Türk’e düşman olmakla hiçbir şey kazanamaz; fakat, Türk Ermeni’ye sade dost değil, hakikî bir yardımcı ve hâlis yürekli bir hâmi olmıya muktedirdir!

Hatay Davasında Milletler Cemiyeti'nin Müdahalesini Ortadan Kaldırmalıyız

Çekoslovakya meselesi henüz olduğu yerde duruyor. Südetlere pek çok şey vermiye razı olan Çek hükûmeti, onlarla yaptığı mütemadi temaslar arasında, Çekoslovakya'nın parçalanması demek olan muhtariyet derecelerine kadar gitmiyecek olan bir sistem aramakla meşguldür. Hükûmetin böyle bir sistemi bulması kolay değil, bulsa bile bulduğunu kabul ettirmesi çok müşküldür. Bununla beraber elinden geldiği kadar uğraşmak mecburiyetinde olan hükûmet çalışıp duruyor.

Bugünkü vaziyette biri meselenin bizatihi kendisine aid, diğeri de davanın beynelmilel vaziyetine dair olmak üzere iki mühim nokta göze çarpıyor. Bunun bilhassa ikincisi bizim Hatay davamızla karşı karşıya getirilmeğe değer mahiyettedir.

Bir kere şuna dikkat edebiliriz ki Südet işi, bugün bir Südet meselesi olmaktan çıkmış, Çekoslovakya meselesi olmuştur. En evvel Almanya ve Südet Almanları tarafından ortaya atılmış olan esaslara göre sadece bir Südet davası şeklinde görünen münakaşa, birkaç haftalık inkişaftan sonra bugün, Çekoslovakya'nın bütün varlığını alâkadar eden bir şekil almış bulunuyor. Çok olmıyan bütün milliyet unsurları, aralarında birleşmiş bulunuyorlar. Son nahiye intihabatlarında müttehid bir cephe halinde hareket eden ve büyük muzafferiyetler elde etmeğe muvaffak olan muhtelif milliyetler, Çek hükûmetinin karşısında, Südetlerle birlikte aynı hakların davacıları mevkiini almış bulunuyorlar. Sonra intihabat esnasında vazih bir surette göze çarpan bu hareketin altında dikkate değen şu cihet vardır ki, davanın konuluş ve gerek müdafaa ediliş tarzında hâkim olan ruh, işleri Almanya'nın idare etmekte olmasıdır. Almanlardan sonra, Çekoslovakya'da Slav olmıyan en büyük ekalliyet unsuru, yani Macarlar, bütün hareketlerinde Südetlere ayak uydurmuş vaziyettedirler. Diğerleri de az çok aynı halde yürüyorlar. Şu halde, Südet meselesi Südet Almanlarının hududlarına münhasır olmaktan çıkmış, bütün Çekoslovakya ekalliyetlerinin, Almanya idaresi altında, aynı tarzda müdafaa ettikleri bir ekalliyetler meselesi halini almıştır.

Bizi asıl alâkadar eden cihet, bütün bu mühim Avrupa davasında Milletler Cemiyeti'nin oynadığı roldür. Biraz tetkik edelim.

Çekoslovakya, Milletler Cemiyeti namına meydana çıkarılmış bir devlettir. Halbuki bugün bu devletin parçalanmasını mucib olabilecek siyasî bir hareket mevcut olduğu halde Milletler Cemiyeti, sanki böyle bir şey yokmuş gibi, uzaktan rahatça uykuya dalmış vaziyettedir.

Eğer arada Almanya olmasaydı, bu meselede alâkadar olan milletler -yani işgal eyledikleri toprak sahalarında büyük bir ekseriyet sahibi olmak itibarile her zaman hak iddiasında kadir bulunan ekalliyetler- karşılarında muhatap olarak Çekoslovakya'yı değil, Milletler Cemiyeti'ni bulacaklardı. Almanya'nın Milletler Cemiyeti'ni tanımaması ve bu meseleyi kendi elile halletmek istemesi, sade Almanlar için değil, diğer bütün Çekoslovakya ekalliyetleri için de, davanın, enternasyonal alâkaları Milletler Cemiyeti'ne kadar gitmiyen bir mesele halini almasını mucib olmuştur. Şu halde Hatay davasından çok fazla karışık Çek ekalliyetleri meselesi, Hatay işinden çok kolay halledilecektir. Bir meselenin müzakerecisi ne kadar az ve müzakeresi de ne kadar doğrudan doğruya karşılıklı olursa o kadar kolay halledilebileceğini, bu vesile ile gördük ve göreceğiz. Çek davasında alâkadar taraf az değildir; fakat, hep bir ağızdan doğrudan doğruya Çeklerle konuşur vaziyette bulunduklarından orada hal işi daha kolay yürüyor.

Südet meselesi Hatay meselesi değildir. Südetler, Macarlar, Slovaklar, Lehler vesaire Çekoslovakya içinde derece derece küçük ekalliyetlerdir. Ne her yeri ayrı ayrı, ne de hepsi bir arada Çeklere faik değildirlir. Hatay'da ise Türklük ekseriyet halindedir. Bu Türkler için istediğimiz muhtariyet te zaten Fransa ile aktedilmiş bir muahedenin çoktan kabul etmiş olduğu bir prensiptir.

Milletler Cemiyeti yolundan geçmiş ve türlü türlü formüllere girmiş olduğu için biz meselemizi henüz halletmiş değiliz; bu usulle gidildiği takdirde ne zaman halledeceğimizi de şu dakikada tamam kestiremiyoruz. Buna sebep de, Milletler Cemiyeti'ni muhatap olarak tanımak gibi bir iyi niyet göstermiş olmamızdır. Eğer biz işi vaktile yalnız Fransa ile konuşarak halletme yolunda ısrar etmiş bulunsaydık, bugün bu mesele çoktan halledilmiş bulunacaktı.

Hatay meselesi ile Südet meselesi birbirine benziyen davalardır. Şu farkla ki Hatay davasında Türk'ün rolü ekseriyetin rolüdür. Südet davasında ise iş aksinedir. Orada Milletler Cemiyeti'nin

formülleri eksik, bizde Milletler Cemiyeti alâkası fazladır. Halli güç olan mesele orada kolay halledilecektir; bizde ise iki senedir sürünüyor.

Bu da gösterir ki davanın halli için meseleyi basit şekline sokmak, Milletler Cemiyeti müdahalesini ortadan kaldırmak zarurîdir.

Hayırlı Netice, Muhakkak Netice!

Evvelki gün, mühim bir toplantıdan çıktıktan sonra hep birden Ankara yolunu tutan devlet adamlarımız, gazetecilere, birbirlerini teyid ederek tekrar tekrar aynı şeyleri söylediler:

— Hatay işi yakın zamanda hayırlı neticeye varacaktır.

Atatürk’e ve onun gözünün önünde çalışan inkılâb hükûmetine, bütün Türklerin hududsuz bir emniyet ve itimadları vardır. Atatürk’ün riyaseti altında yapılan her toplantının yalnız hayırlı neticeler verdiğini binbir misal ile bu memleket çok iyi bilir. Onun verdiği veya tasvib ettiği her karar, ancak hayırlı netice verir; bütün bunları çok iyi bildiğimiz için, Hatay işinin şu dakikadaki teferruatına vâkıf olmadığımız halde ve verilen kararların mahiyetini bilmemekliğimize rağmen gözümüzü kapar ve bu “hayırlı netice” vâdine inanırız. Bugünkü Türkiye’nin büyük kuvveti de buradadır; Atatürk’e inanmak. Çünkü o milletin kuvvet ve kudretinin nerelere kadar gidebileceğini en iyi anlayan insandır; milletin kudretini en güzel ölçen zekâ onun zekâsı ve milletin ruhunu en kuvvetle duyan kalb onun kalbidir.

Hiç şüphe yok, bir saniye bile şüphe etmiyoruz; Hatay işi hayırlı bir neticeye varacaktır. Bu, muhakkak olan bir netice, mümkün olan yegâne neticedir. Bu neticeye varmak için gideceğimiz yol veya yollar değişebilir; az veya çok müşkül, az veya çok pahalı olabilir; fakat, hangi yol bizi bu hayırlı neticeye götüreceksen Türk milleti o yolu bulacak ve oradan maksadını istihsal edecektir.

Bizim bu neticeye hangi yoldan varacağız? Bugünkü hukukî vaziyet, bugünkü enternasyonal şartlarda hiç bir zorlama, hiç bir nizamızsızlık vermeden, hukukun ve politikanın tabii bir mecra içinde, yan yana ve elele akıp gitmesini temin eden yoldan mı?

Böyle olursa ne âlâ! O zaman Türkiye, kendi davasının halli için dünyayı hiç rahatsız etmemiş, heyecana ve telâşa vermemiş, şu esnada çok yorgun bulunan devlet adamlarının mutad tatil haftalarına mâni olmamış bulunacaktır. Bu; bizi elbet memnun eder ve elbet bu yoldan gitmeği çok tercih ederiz.

Fakat, bu yol bizi istediğimiz hayırlı neticeye götürmek kabiliyetinde değil midir? Daha başka bir yoldan mı gitmek lâzımdır? Türkiye, onu da yapmıya muktedirdir. Vaktile galib milletlere karşı isyan etmekten korkmamış olan Türkiye, elbet varlığı bir heyulâdan

ibaret olan Milletler Cemiyeti'ne karşı da isyan etmekten çekinmez. Böyle bir vaziyetin tahaddüs etmiş olmasından dolayı da esef edebiliriz; fakat mecbur olduğumuz zaman da yapmaktan çekinecek değiliz. Çocuk değiliz; kendi kuvvetimizi de, karşımızdakilerin ve karşımızdakinin kuvvetlerini de pekâlâ biliyoruz!

Geçen hafta bir devlet adamımızla bu meseleler hakkında uzun uzadıya görüşmek vesilesini bulmuştum. Mücadele için yorgun, fakat içindeki serin kanaat sayesinde neticeden tam manasile emin olan bu devlet adamımız, davanın bütün unsurlarını birer birer gözden geçiriyor, bütün safhaları ve ihtimalleri arasında dolaşıyor ve neticede hep aynı kanaate varıyordu.

“— Bu mesele, diyordu; Türk milleti için artık millî bir mesele olmuştur. Türk hükûmeti bu meseleyi halletmeğe mecburdur. Zâf gösterdiği takdirde Türk milletine lâıyk bir hükûmet olduğunu iddia etmek hakkını kaybeder. Mesele, Hatay davasının, bizce matlûb olan şekilde halledilmesinde değil, hal metodunun, muhtelif vaziyete göre su veya bu şekilde tadilindedir. İcabında en ağır kararları bile vermekten çekinmemeğe hazır olduğumuz içindir ki sabrımızın geniş, tahammülümüzün kuvvetli olduğunu görüyorsunuz. Telâş, ancak neticeden ümitsiz olanlarda ve kendilerini kâfi derecede kuvvetli hissetmeyenlerde bulunur. Bizde gördüğünüz sükûn, sabır ve tahammül, zâfımızdan değil, kuvvetimizden geliyor!”

Bu sözleri söyleyen insan, inkılâbın, kablettarih devrine mensub kahramanlardan biri idi. Huzur içinde, yorgun, fakat o kadar serin bir iman ve kanaatle söylüyordu ki bu, ancak feleğin her cilvesine karşı lâkayd gözlerle bakmasını bilen bir Türk ruhunu gösterebilirdi. Bunun için ben de müsterih oldum.

Ben müsterih olduğum gibi, okuyucularımı da müsterih ve neticeden emin olabilirler; bilhassa iki haftadanberi her gün birbirlerine “Hatay meselesi ne zaman halledilecek?” diye soran vatandaşlarımı bir kere daha temin edeyim! O, mukadder olan hayırlı âkibete varacaktır. Çünkü, Türk için, bu netice muhakkak ve mümkün olan yegâne neticedir!

Eğer Fransa Samimî İse

Bizce, şahsan hiç şüphe yoktur ki bütün şu Hatay işinde Fransa samimî hareket etmiyor. Fransa denilen politika makinesinden bu işte samimiyet beklenemez. Fakat, bizce muhal olanı nazari şekilde mümkün farzedelim. Bu takdirde Hatay meselesinin halli gayet kolaydır. Hem de sade kolay değil, Fransa'yı alâkadar eden bütün Yakın Şark ve yakın Arap şarkı meselelerini bir anda hallediveren bir neticeye varmak gayet basit bir iş olur.

Bu kolay hal şeklinin iki tarafı vardır. Biri, bizi, yani Hatay'ı alâkadar eden noktadır. Bu noktanın halli gayet basittir. Ya Fransa, Hatay'da tam manasile serbest bir intihab usulü tatbik edilip Türklerin ve kendilerini Türk hissedenlerin serbestçe tescillerini mümkün kılacak ve bu suretle Türk için mutlak ekseriyet temin edecek tedbirleri bizzat alıp iki haftada işi bitirir; yahud da bu intihabatta Türklere ve kendilerini Türk hissedenlere tam bir serbesti temin edebilmek üzere Hatay asayiş ve inzibatının Hataylılık hürriyetinin tam ve kâmil bir surette muhafazası işine bizim askerî kuvvetlerimizin teşrikini de kabul eder. Her iki şekilde aynı neticeyi verecektir. Şu kadar var ki şimdiye kadar Fransa'nın bütün vâdleri yalnız sözde olduğu için bundan böyle onun sözle vâdine inanmayız; binaenaleyh birinci hal şekli artık tecrübe kuvvetini kaybetmiştir. Asayiş ve inzibat işlerinin muhafazasına fiilen bizim de iştirakimiz lâzımdır. Fransa bunu kabul ettiği takdirde Hatay davası iki haftada yoluna girer ve tedricî surette müstakil Hatay hükûmeti teşekkül edince, bu memleketi askerlikten tecrid ederek Fransa ve Türkiye oradan çıkarlar.

İkinci nokta da Suriye'yi alâkadar eder.

Halen, Fransız politikasının sistematik surette takib eylediği siyaset neticesi olarak Suriye bir taraftan ıztırab, diğer taraftan da dalâlet içindedir.

İztırab içindedir; çünkü, Fransa Suriye'yi eziyor; Suriye Araplığını manevî bir perişanlığın en derin çukuruna atmıştır. Suriye'yi manen ve siyaseten tecrid etmiş, yok denecek hale getirmiştir. Bu kadar fena bir halde bulunan Suriye, manen, siyaseten, iktisaden büyük bir ıztırab içinde kıvrılırken karşısına Hatay meselesi çıkıyor. Hatay'da nüfusun dörtte birini bile teşkil etmiyen bir Arap kütlesi var. Bu kütle, Suriye'nin nazarında, Hatay'ın Arap olarak telâkki

için kâfi geliyor ve Hatay'ın Suriye'den ayrılması bahsi çıkınca kıyamet kopuyor. Halbuki, bu bir dalâletten başka bir şey değildir. Kendisi Fransa'nın çizmeleri altında bulunan, Dürzileri bir şekilde, El-Cizere'si başka ve Lazkiye'si daha başka bir şekilde kendisinden ayrılmış olan bir Suriye'nin Hatay üzerinde hak iddiası kadar büyük bir delâlet olamaz. Şu halde Suriye'yi de bu dalâletten kurtarmak lâzım.

Eğer Fransa isterde, bunun yolu da neticeye gayet kolay çıkaran bir yoldur. Fransa, Suriye'nin karşısına geçip şu sözleri söylemelidir:

“— Suriyeliler, bir noktada siz çok haklısınız: Suriye müstakil olmalıdır. Ben sizinle bir muahede yaptım. Bunu derhal tasdik edeceğim. Siz de müstakil olacaksınız. Fakat, bir nokta vardır ki bunda da haksızsınız: Hatay'da sizin Arap nüfusunuz çok küçük bir ekaliyet teşkil eder. Size yardım edecek olan Alevilerin pek çoğu Türk'tür. Bunlar size kuvvet vermezler. Ermenilere gelince, bunların Araplığını iddia edemezsiniz ve eğer Ermenilerle birleşip Türklerle karşı cephe almak gibi eski tarzda bir politikaya gidersiniz bu politikanın doğurabileceği âkîbetlerden dolayı ben hiç mes'uliyet kabul etmem”

Biz eminiz ki, Fransa Suriye ile böyle samimî bir şekilde konuştuğu zaman Suriye'de her şey birdenbire değişecek ve işler, sakin ve serin bir mantıkla mütalea edilecek Fransa'nın ve Türkiye'nin müştereken söyledikleri ve söyleyecekleri dostça sözleri dinliyenler derhal çoğalacaktır.

O zaman bütün meselenin manzarası değişir: Türkiye, Fransa, Suriye ve Hatay dost olurlar. Fransa Suriye'nin dostu ve müttefiki olarak birlikte çalışmaya devam ederler. Hatay Türkiye'nin, Fransa'nın ve Suriye'nin dostu ve dünyanın sakin bir köşesi olarak yeni bir hayata girer; Suriye de yüzde seksen bir istiklâl hayatı içinde yavaş yavaş tam bir istiklâle doğru inkişaf eder.

İşte, samimî olan Fransa'nın bütün davayı yirmi günde halletmek için tutacağı usul ve gideceği yol budur.

Fakat, Fransa, biz biliriz ki sen bu yoldan gitmezsin! Çünkü maksadın şarkî Akdeniz'de hakkın yerine gelmesi, sulh ve sükûnun, dostluğun ve anlaşmanın hâkim olması değil, çizme ve mahmuzun, entrika ve fesadın hüküm sürmesidir.

Propagandaya Propaganda ile Mukabele Etmeliyiz

Hatay'da Türklerin haklarını temin etmek, onlara hayat ve inkişaf imkânları temin etmek üzere giriştiğimiz bir dava, bir taraftan bizim iyi niyetler yüzünden gösterdiğimiz gevşeklik, diğer taraftan Milletler Cemiyeti heyulâsının fuzulî müdahaleleriyle, ondan sonra gizli veya açık diplomasinin kancıkça oyunlarıyla o kadar birdenbire karşıtı ve o kadar içinden çıkılması müşkül bir şekil aldı ki bugün küçük Hatay'ın küçük ve basit meselesi, Yakın Şark'ın büyük ve çözülmöz kördüğümü halini aldı. Bu gidişle ancak süngünün halledilebileceği bir mesele şekline girecek olan bu davanın, bugünkü vaziyeti bizi, artık bu işi büsbütün başka bir tarzda mütaleaya sevk edecek derecede mühim bir safhaya girmiştir.

Muhakkak olarak şunu bilmemiz lâzımdır: Hatay meselesi, artık Hatay meselesi değildir. Bir taraftan Fransa'nın Yakın Şark politikası ve bu politikanın Türkiye'yi ehemmiyetle alâkadar eden gidişi ve diğer taraftan da Türkiye ile Araplık âlemi arasındaki münasebetlerin toptan heyetidir.

Birinci mesele ikinci meseleden tamamen ayrı değildir; haki-katte bunlar birbirlerine bir dereceye karışmış şeylerdir; fakat, ayrı ayrı mütalea edilmeleri lâzımdır.

Fransa'nın Yakın Şark ve daha doğrusu şarkî Akdeniz politikası, Türkiye için başlı başına ehemmiyeti haiz bir mesele olarak mütalea edilmek icab ettiği için bu husustaki fikrimizi ayrıca söyleyeceğiz. Bugün Hatay meselesinin Türk-Arap münasebetleri bakımından almış ehemmiyet üzerinde duracağız.

Hatay'da tescil muameleleri başladığı gündenberi Suriye matbuatı, Türkiye aleyhinde gayet kesif neşriyat yapıyorlar. Bu neşriyatı yaptıran Fransa'dır ve yazılan şeylerin içinde her türlüşü vardır. Meselâ, Hatay'ın eski adı Sancak idi; Şimdi Suriye matbuatının buraya verdiği isim Livayi Şehit'tir. Yani Hatay, Türk-Arap mücadelesinde şehid düşmüş bir Suriye parçasıdır!

Bütün Suriye münevverleri bu şehid liva için yazı yazıyorlar. En eski tarihten en yeni coğrafya, en yeni politikadan en eski arkeolojiye kadar, Hatay'ın Arap olduğunu isbata çalışan muharrirler var. Türklerin Hatay'daki vaziyetlerini, Yahudilerin Filistin'deki vaziyetleriyle mukayese etmek, artık Arap gazetelerinin hepsinde adî bir iş oldu. Hülâsa, gazetelerin vardıkları netice şudur: Türkiye ile Fransa

anlaşmışlar, Suriye'nin "Sancağı" nı boğazlayıp Türk-Fransız dostluğuna kurban ediyorlar!

Suriye gazetelerinde görülen bu neşriyat, yavaş yavaş etrafa yayıldı. Mısır gazeteleri, Irak gazeteleri, hattâ Suudi Arabistan'ın yegâne gazetesi bile bu neşriyatın sahnesi oldular. Arap memleketlerinde her gün dağılan beş on düzüne gazete, bu mevzuu, aşağı yukarı aynı şekilde dillerine dolamış bulunuyorlar. Bu gidişle, Türkiye'nin Arap memleketlerinde mevcut olan dostluk nüfuzu büyük bir tehlikeye maruz bulunacaktır. Hattâ "bulunacaktır" demek bile fazla: Tehlikededir!

Bu hale karşı Türkiye'nin tedbir alması zarurîdir; Türkiye'nin de aynı suretle neşriyat yapması, Araplığa kimin dost, kimin düşman olduğunu anlatmak için, bir nevi propaganda seferberliğine girişmesi elzemdir.

Hatay davasına bir kere girmiş bulunuyoruz. Madem ki giriştik, bunu mutlaka tam muvaffakiyetle neticelendirmeye mecburuz. Ben, Türkiye'nin bu işi tam bir muvaffakiyetle halletmek için malik bulunması lâzım gelen bütün maddî ve manevî kuvvetlere sahip olduğuna kaniim. Bunu havadan hâsıl olmuş bir kanaatle değil, siyaset hayatı içinde hayli tecrübe görmüş bir adamın serin bir düşünce ile ölçüp biçip vâsıl olduğu bir imanla söylüyorum. Yalnız, bugünkü şekli ile bu davanın ikisi ortası bir yoldan gitmekle halledilebileceğine asla kani değilim; çünkü iş ilerlemiş ve mesele tereddide uğramıştır. Artık işi daha enerjik bir elle ve her tarafından birden tutmaya mecburuz.

İşin sıkı tutulacak bir tarafı da bu propaganda cihetidir. Arap matbuatının yarısı benim elimden geçiyor. Bunların içinde, Türkiye'nin bütün bu Hatay meselesindeki tezini ve bilhassa Araplıkta Türklük arasındaki münasebetleri ne suretle anladığını gösterecek hiçbir fikrin intişar ettiğini görmedim. Halbuki, bu bahiste bizim söyleyecek pek çok sözümüz vardır; bunu söylemeye ve bilhassa Araplara anlatmağa mecburuz. Bu yolda Türkiye'nin sarfedebileceği para yok değildir. Yalnız işin bu derece mühim olduğu henüz anlaşılmamış olsa gerek.

Kesif bir propagandaya girişmek zaruret olduğu kadar, bu propaganda arasında Fransa'ya karşı vaziyet almak ta zarurettir. Yani, Araplığın hakikî düşmanı, Hatay Türklerini Fransa

müstemlekecilerinin zulümlerinden kurtarmak istiyen Türkiye değil, bütün Araplığı ağızına atıp çiğnemekle meşgul bulunan müstemleke siyaseti olduğunu herkesin anlayabileceği bir şekilde göstermek icab eder.

Hülâsa, mademki bir kere kapışmış bulunuyoruz, şu halde mücadeleyi bütün kuvvet ve vasıtalarımızla ve sistemli, metodlu bir çalışma ile tutmak farzolmuştur. Bu hakikati ne kadar çabuk anlarsak o kadar kolay muvaffak oluruz.

Hilâl Çıktığı Yere Tekrar Girdi

“Hilâl çıktığı yere tekrar giremez!” Bu meşhur söz, on sekizinci ve on dokuzuncu asrı kendi ellerile idare etmiş olanlar tarafından ortaya atılmış ve hattâ Osmanlı İmparatorluğu ile dostluk yaptıkları zamanda bile, gene onlar tarafından, değişmez bir düstur gibi tatbik edilmiş olan bu prensip, dündenberi, ilk defa olarak fiilen ibtal edilmiş bulunuyor. Hilâl, o ezeli şan ve şerefile, dalgalana, dalgalana, Türk çocuklarının omuzlarında, siyasî olduğu için kıymeti daha büyük bit muzafferiyetle, çıktığı yere tekrar gidi.

Tarihin gidişinde, Türk bakımından ne derin değişiklikler vukua geldiğini anlamak için bu hâdise üzerinde durmak lâzımdır.

On yedi sene evvel çıktığı bir memlekete, bir fatih sıfatile değil, belki de Fransa gibi büyük bir devletle müsavi bir hak sahibi olarak, sulh ve asayişin muhafazası için giren Türk ordusu, yeni Türkiye'nin gelecek muzafferiyetlerinin pişdadır.

Onun oraya girmemesi için her şey yapıldı. Bütün mümkün şanslar tecrübe edildi ve bütün kuvvetler kullanıldı. Buna rağmen, yürümeğe karar vermiş olan bir milletin bayrağı, Hatay ufuklarında tekrar dalgalanmaktan menedilemedi. Vakıâ, bu bayrak bugün oraya sembolik olarak giriyor; nitekim; zamanı gelince, çıkışı da sembolik bir çıkış olacaktır. Aynı zamanda bugünden itibaren Fransa bayrağının Hatay'daki varlığı da semboliktir. Fakat, zamanı gelince, Fransa bayrağı Hatay'dan sembolik olarak çıkacak değildir. Atatürk'ün omuzlarında ileriye doğru yürümeğe başladığından beri bize yalnız muzafferiyet getirmiş olan bu bayrak huzurunda söz verebiliriz ki bu, mukadder bir neticedir.

Evet, hilâl çıktığı yere tekrar girdi. Türk tarihinin ve Türk talihinin değiştiğini gösteren bu hâdise, bize ne kadar gurur ve iftihar duygusu verse haklıdır. Fakat, bu duygu ile göğüslerimiz kabarıırken, şuna dikkat etmeği de umutmalıyım: Eğer hilâl, çıktığı yere tekrar girdiyse bunun tek olan sebebi, “Osmanlı”nın omuzundan kalkıp Türk'ün omuzuna geçmiş bulunmasıdır. Osmanlı bayrağı bir tecavüz ve istilâ bayrağı idi; Türk bayrağı bir milletin hayat hakkının bayrağıdır. Dünya, dünya olalı hiçbir istilâ imparatorluğu görmemiştir ki bu nihayet parçalanmaya mahkûm bulunmasın. Gene, dünyada hiçbir millet görülmemiştir ki, millî varlığını hissedip hakkını müdafaaya karar verdiği zaman, onun bayrağını millî

hududlarının bütün genişliği içinde hâkim olmaktan menedebilecek bir kuvvet çıksın.

Bütün mucize, bütün keramet buradadır. Hatay'a giren bayrak, bir ordunun müfrezelerini, taburlarını, bir kelime ile, bir orduyu temsil eden bir alâmet değildir. Siyasî bir hududun öte tarafında kendisini şevk ve heyecan içinde bekleyenlerle kucaklaşmak üzere oraya giren bütün bir millettir!

Tek kalbli, tek fikirli, tek şuurlu, yekpare bir millet varlığıdır ki kendisini çeviren siyasî çemberi parçalıyarak öte taraftaki kardeşlerine her millet için tabî olan millî hayat hakkını götürüyor. Hatay ve Türkiye şimdilik ayrı ayrı isimlerdir; fakat, hakikatte Hatay ve Türkiye aynı şeylerdir: Türk.

Türk ordusu Hatay'a bir istilâ ordusu gibi girmedir. Hatay'a sulh ve asayiş götürmek, Hatay'ı müstemleke olmaktan kurtarmak ve Hataylılara sakin ve mes'ud bir hayat vermek için girdi. Gönül ister ki Suriyeli komşularımız bunu iyi anlasınlar. Şam'da hâlâ devam eden feryad, figan gösteriyor ki Suriye vatanseverlerinin bir kısmı henüz meseleyi anlamamışlardır. Fakat, yavaş yavaş görececek ve anlayacaklardır ki Türkiye Hatay meselesinde ne kadar münakaşa kabul etmez ve kat'î kararlarla yürür bir memleket olmuşsa Araplığın haklarına riayette ve Suriye komşuluğuna kıymet vermekte de o kadar dikkatli ve ihtimamlı olacaktır. Türkiye, Hatay'a Suriye'nin bir düşmanı olarak girmiyor; bilâkis Suriye ile daha sıkı bir dostluk ve şark milletlerine mahsus bir kardeşlik yapmak azmi iledir ki orada buna mâni olabilecek bir meselenin her şeyden evvel hallini arzu etmiştir. Millî Türkiye millî hududlarında ne kadar kıskançsa başka milletlerin hududlarına karşı da o kadar hürmetkârdır.

Fransa ile İmzaladığımız Dostluk Paktı

Türkiye Hariciye Vekili Dr. Aras'la Fransa Cumhuriyetinin Ankara sefiri evvelki gün mutena merasimle bir dostluk paktı imzalandılar. Eğer bu gibi ahvalde mutad olan beylik tekerlemeyi tekrar etmek lâzım gelirse diyebiliriz ki Fransa ile Türkiye arasında an'anevî surette devam edegelen çok eski bir dostluğun bu vesile ile bir kere daha teyid edilmiş olması bundan böyle bu iki memleket arasında inkişaf edecek münasebetlerin bir kat daha samimileşmesini temin edecektir.

Fakat, bu daha ziyade diplomatların ağızlarına yakışan ve şimdiye kadar kim bilir kaç yüz bin defa tekrar edilmiş olduğu için eskimiş ve manası kalmamış bir formül – sözdür. Biz diplomat olmadığımız ve üstümüzde hiçbir resmî sıfat taşımadığımız için, bir Türk gazetecisi ve münevver bir Türk sıfatile, bu hâdise karşısında daha serbest ve daha samimî bir vaziyet alabiliriz. En sağlam dostluklar ancak geniş bir hürriyet ve hakikî bir samimiyet içinde izhar edilen fikirlerle duygular sayesinde teessüs eder. Bunun için, bu pakt münasebetile, fikrimizi, bir diplomat değil, serbest ve samimî bir Türk vatandaşı olarak söylemeği tercih ederiz.

Dünyada an'anevî dostluk diye, sırf an'ane uğrunda ve an'ane kuvvetile devam eden hiçbir dostluk yoktur. Değil devlet ve millet dostlukları, değil olmuş insan dostlukları, hattâ çocuk dostlukları bile yalnız iki unsur üzerine istinad eder: Sempati ve menfaat. İnsan hayatta ne kadar ilerler ve çocukluktan uzaklaşırsa bu sempati unsuru o kadar azalır ve kuvvetini kaybeder. İş milletler arasındaki dostluklara gelince, o zaman sempatinin, dostluk unsuru olarak icra edeceği tesir, sıfıra inmiş denecek derecede azalır.

Şu halde “an'anevî dostluk” boş bir söz demektir. Milletler arasında ancak menfaat dostlukları vardır. Fransa Türkiye'nin menfaatlerine muhalif bir siyaset tutmadığı müddetçe bizim dostumuzdur; nitekim biz de Fransa'nın dostu oluruz. İşin bütün kuvveti ve bütün ehemmiyeti buradadır.

Bu defa imzalanan pakt, bir taraftan Şarkî Akdeniz'de sulhün, bugünkü müvazenenin ve bugünkü menfaatlerin olduğu gibi muhafazası esasına istinad ediyor. Bu noktada Fransa ile mutabıkız ve binaenaleyh dostuz. Fransa'yı Türk milleti namına temin ederiz ki Paris'teki Cumhuriyet hükûmeti, Yakın Şark'ta, Türkiye'nin

mukaddes tanıdığı menfaatlerine uzaktan veya yakından muhalif olan bir siyaset takib etmediği müddetçe biz kendisine ancak dost oluruz.

Paktın, ehemmiyetle teyid ettiği bir esas ta şudur: Her iki memleket, birbirlerine karşı vaki olacak herhangi bir tertibe, bir kombinezona iştirak etmemeğe söz veriyorlar. Her iki tarafın yüksek ve mukaddes menfaatlerini ihlâl eden herhangi bir hareket ve teşebbüs vaki olmadığı müddetçe Türkiye'nin de, Fransa'nın da bu sözü tutacakları aşikârdır.

Fransa ve Türkiye'yi komşu yapan manda vaziyeti dolayısıyla şu noktanın üzerine şimdiden ehemmiyetle parmak basalım: Cenub hududlarımızın öte tarafında cereyan eden herhangi bir hâdise, Türkiye'nin hayatî menfaatlerini alâkadar etmek bakımından derece derece mühim vakâlardır; halbuki Suriye ve Lübnan'daki vaziyetin, Fransa'nın hayatî menfaatleri bakımından hiçbir alâkası olmadığı muhakkaktır. Şu halde Şarkî Akdeniz'de Fransa'nın bizden sadık bir dostluk istemesi için her şeyden evvel bizzat Fransa'nın bizce çok yüksek ve mukaddes olan Türk menfaatlerine hürmet ve riayet göstermesi lâzımdır. İşin ötesi kolaydır: Bu menfaatlere muhalif hareketler vaki olmadıkça Türkiye'nin Fransa'ya karşı göstereceği hiçbir husumet sebebi bulunamaz.

Fransa siyasetinin an'aneleri ve hedeflerini bilenler, paktın en esaslı bir noktasını çok iyi anlarlar: Fransa, Türkiye'den kendisine karşı yapılabilecek bir tertibe ne iştirak, ne de yardım etmemesini istemiş, Türkiye de buna muvafakat eylemiştir. İzaha lüzum görmeyiz ki bundan maksad Almanya'dır. Türkiye bu hususta Fransa'ya yerden göğe kadar söz verebilir; çünkü biz hiç kimse aleyhinde hiçbir tertibe, hiçbir suikaste ve suikasd kombinezonuna iştirak fikrinde değiliz. Türkiye'nin mukaddes hayat menfaatlerini ihlâl eden bir teşebbüse karşı vaziyet almak bahis mevzuu olmadıkça Türkiye kimse hesabına ve kimse aleyhine herhangi bir tertibe ne iştirak ve ne de yardım eder. Nitekim, böyle bir dostluk paktını, icab etse, Almanya ile de imza ederiz. Türkiye'nin mukaddes menfaatleri bahis mevzuu olmadıkça Almanya aleyhine herhangi bir tertibe, bir suikaste veya kombinezona ne iştirak ve ne de yardım ederiz. Acı ve tatlı hatıralarile dört senelik silâh arkadaşlığını bir hamlede unutmak kabil olmadığı gibi bugünkü Türkiye bugünkü Almanya'ya

kültür ve iktisad bakımından pek çok bağlarla bağlıdır. Bizim menfaatlerimize muhalif bir siyaset tutmadıkça Almanya da bizim dostumuz olur ve biz ona karşı da aynı hürmeti gösteririz.

Demek oluyor ki şu menfaat dünyası denilen hayatta Türkiye'nin bütün münasebetlerini ve bütün dostluklarını aynı ölçü ile ölçeceğiz: Türkiye'nin hayat menfaatlerine dokunmamak. Eğer Fransa Türkiye'nin menfaatlerine riayet hususunda itina gösterecek olursa kendisine temin edebiliriz ki bizden dostluktan başka bir karşılık görecektir.

İmza edilen dostluk paktı, bizim bugün için Fransa ile karşı karşıya gelmemize mâni olmuştur. Bundan her iki taraf ta memnun olmalıdır. Fakat, dostluğun devamı için de yukarıdaki şartları unutmamayı her iki taraf ta bir vazife bilmezlerse pakt, ancak imza edildiği gün yaşamış vesikalardan biri olur.

Kendi hesabımız, biz vazifemizde kusur etmiyeceğiz. Temenni edelim ki Fransa da öyle yapsın.

Şam'ın Anlamadığı Hakikat

Hatay meselesinin halledilmiş olduğu şu günlerde eminiz ki Şam'da kıyamet kopmuştur. Suriye'nin hakikî menfaatlerini idrak kabiliyetini göstermiyen bir politika muhiti, iki senedeberi Şam'da tamamen yanlış bir hava yarattı. Bütün nüfusu içinde halis Arap olmak üzere 30.000 nüfusu güç bulunan koca bir sahayı "Arap Sancağı" diye ilân eden bu politika muhitine göre, Hatay, Türk-Arap mücadelesinde şehid düşmüş bir kıt'adır. Hiç şüphesiz, bugünlerde Şam matbuatı bu mevzuu tekrar işliyorlar ve Türklerin Araplara karşı zulmetmekte olduğunu söylemek için Arap dilinde kullanılabilecek kelime bırakmıyorlar.

Halbuki bu bir hatadır. Hatay'da koskoca bir Türk kütlesi yaşarken bunların yanında biraz Arap, biraz Ermeni, biraz Kürt, biraz Çerkes, biraz Katolik bulunması bu memleketin bir Arap memleketi olmasını temine kâfi gelemezdi. Bilhassa Hatay, biz meseleye el sürdüğümüz dakikaya kadar tam manasile bir müstemleke hayatı yaşarken bizzat müstemlekeden başka bir şey olmıyan Suriye'nin Hatay Türklerinin de müstemleke hayatı yaşamalarını istemesi kadar mantıksız bir şey olamazdı. Fakat, Şam'ın müdir sınıfı bunları düşünmedi; Türk aleyhdarı ve müstemleke taraftarı olan yanlış ve hazin siyasette devam etti.

Şam politikacıları için bu siyaset hatası yeni değildir. Daha evvelki devirlere gitmeğe lüzum görmeksizin modern Türkiye'yi doğrudan ilk inkılâb hamlesi devrine dönelim:

10 Temmuz inkılâbı denilen 908 inkılâbında, yani bundan 30 sene evvel, Şam Türkiye'ye ve Türklüğe muhtelif olan bir yol tuttu. İstanbul'da 31 Mart 909 irticası vaki olduğu gün, Şam da otomatik surette bu irticala beraber hareket etmişti. O zamandan itibaren, Şam İstanbul aleyhine bir yoldan gitti ve cihan harbi esnasında imparatorluğun müdafaası bakımından Suriye'yi biz yalnız sabotaj halinde gördük. İmparatorluğun kuvvetleri tükenmeğe başladığı zaman da Suriye, Türk ordularına karşı hareket etmekte tereddüd göstermedi. Hikâyenin acıklı teferrüatı henüz her hatırdaki yaşayacak kadar tazedir.

Sonra ne oldu? Suriye ve Lübnan'ın imparatorluk devrinde verdiği vergi bugün verdiği vergiye nisbet hiçbir şey değildir. O zamanlar, Suriye ve Lübnan imparatorluğun her sahasında, her işinde hak

ve mevki sahibi idiler. Hattâ bazan Türk'ten fazla hürriyet sahibi oldular. Bugün hem kıyamet kadar vergi veriyorlar, hem de bizzat kendi memleketlerinde bile ne hak, ne de mevki sahibi bulunmuyorlar. Hattâ, Fransa ile akdettikleri ittifak muahedesi tasdik edilmiş ve Suriye müstakil olmuş bulunsa dahi, Suriyeli Suriye'de hâkim ve sahib mevkiine geçmiş olacak değildir. Üstü bir sürü yaldızlı kelime ile örtülü duran hakikat gene şu olacaktır: Suriye bir müstemleke memleketidir!

O zamanki siyaset te yanlıştı, bugünkü siyasette yanlıştır. Fakat, denilebilir ki Suriye o zaman cahil ve tecrübesizdi. Osmanlı İmparatorluğu içinde Suriye rahat, mamur ve sakin bir memleketken Şam muhiti bunu anlamamış, günün birinde müstemleke olacağını düşünmiyerek imparatorluğu yalnız kendi ellerile tutmaya çalışmak gibi bir gaflet içinde uğraşan Türklere karşı cephe almıştı. Fakat, bugün öyle değildir. Şam'ın artık tecrübe görmüş ve işi öğrenmiş olması lâzımdı. Osmanlı İmparatorluğu'na ve Türklüğe karşı olan bu cebhenin Suriye'yi kötü bir müstemleke hayatına götürmüş olduğunu yirmi senelik bir tecrübe Şam münevverlerine anlatmış bulunmak iktiza eder. Böyle olduğu halde Şam hâlâ gaflet içindedir ve hâlâ ısrar ediyor. Şu iki senelik Hatay davasında Suriye münevverleri, yahud, hiç değilse, Suriye politikacıları, Türk tezi aleyhinde vaziyet aldılar ve Türk'ü Arap'ın düşmanı gibi göstermekte devam ettiler.

Halbuki, Türkiye Hatay'ın müstemleke olarak yaşamasına razı değildi; olamazdı. Türk, nasıl didine didine istiklâlini elde etmiş ve kendisine herkese saydırmışsa aynı mücadele ruhu ile, Hatay'ı da müstemleke olmaktan kurtaracaktı. Bunda çok haklı idi, bu hakka güvenerek hareket etti ve nihayet davasını kazandı. Bunda fevkalâde ne vardır ve bilhassa bununla Türk'ün Arap'a düşman olması arasında ne gibi bir münasebet bulunur?

Şam bu güzel hakikati bir türlü anlamadı veyahut anlamak istemedi. Ancak kabahat bizim değildir, kendisininidir. Suriye politikacıları gaflette ısrar ediyorlar, diye biz Hatay Türklerinin müstemleke hayatı yaşamalarına razı olamazdık.

Acaba, bu mesele halledilip bittikten sonra da Suriye politikacıları bu gaflet ve dalâlette devam edecekler mi? Onların hesaplarına, bizzat Suriye'nin menfaatleri namına temenni edilmelidir ki

politikacılar artık gaflet ve dalâletten kurtulsunlar, Hatay bayrağını bir haile alâmeti ve Türk bayrağını bir düşman işareti tanımaktan vazgeçmek, Suriye'nin selâmeti ve istikbali bakımından en mühim bir şarttır: Hatta bir şey daha söyleyelim: Suriye'de Türk düşmanlığını bir ticaret maddesi olarak kullanan politikacılar, bugün Hatay'ı akın akın terkedip yeniden muhaceret hayatına geçen Türkiye düşmanlarından ibaret olmalıdırlar. Gün gelecek bizzat Suriyeliler, içlerindeki bu Türk düşmanlarını ve Türk düşmanlığı nâşirlerini kendi aralarından kovmaya lüzum görecektir. Çünkü, her hakikat gibi bu hakikat te anlaşılacaktır: Türk Suriye'nin düşmanı değildir; belki de en halis ve sadık dostudur!

Evet, Hatay davasının nihayete ermiş olduğu şu günlerde, en samimî ve en yüksek sesimizle hakikati Suriyelilere duyurmaya çalışarak tekrar edebiliriz: Millî Türkiye, millî Suriye'nin, millî Irak'ın, millî Filistin'in, hülâsa bütün millî şarkın yalnız dostudur ve onların yalnız müstakil, müreffeh ve mes'ud olmalarını ister. Çünkü, bu, onun için bir hayat menfaatidir!

Biz De Burada Bayram Yapmalıyız!

Hatay zaferi çok mühimdir; çünkü:

Dün:

Harbden evvel koca bir imparatorlukluk. İttihat ve Terakki büyük harbin yaklaştığını görünce Avrupa’da kapı kapı dolaşmış, ittifak ve yardım dilenmişti. Fakat Almanya’ya aid bulunanı da dahil olmak üzere her kapıdan yalnız bir (İnayet ola!) cevabını almıştı.

Bugün:

Hatay bahsinde Fransa kendisince en büyük fedakârlığı göze alırken Türkiye’den yalnız bir şey istedi: “Bana dost ol!” dedi. Bu dostluk bir ittifak olsa daha çok memnun olurdu. Fakat Türkiye’nin ittifakını kolay kolay vermiyeceğini bildiği için bu kadarını istemedi.

Cenubun büyük sıcaqları altında tunç yüzlerinden su gibi ter akıtarak Hatay’a giren Türk ordusunu Hatay Türkleri, kolay anlaşılabilir bir coşkunlukla karşıladılar. Hatay’daki Türk gazetecilerinin gönderdikleri mektuplarla resimler bu coşkunluğun, bu millî ve umumî sevincin küçük küçük parçalarını bize gösteriyorlar. Bunlarla anlıyoruz ki Hatay baştanbaşa tarif edilemez bir heyecan çalkantısı geçirmiş: Kadınlar kendilerini askerlerin ayakları altına atmışlar, köylü kızlar, köy an’anelerini yıkarak, ayaklarını davul zurnaya uydurup, herkesin gözü önünde, köy oyunları oynamışlar! Sade bu hâdise, sade bu levha, Hatay’ın nasıl büyük bir düğün evi hali aldığını göstermeğe kâfidir.

Hatay için bu coşkunluk, bu sevinç, bu baştanbaşa donanma pek tabîdir; çünkü onlar kurtuldular. Halbuki, işin büyüklüğü, Hatay davasının varmış olduğu neticedeki yükseklik, sade iki yüz bin Türk’ün kurtuluşunda değildir; geçen gün de izahına çalıştığım gibi, muzafferiyetin parlaklığı onun elde ediliş tarzındadır.

Vatandaşlarımızın, bütün Türklerin şu noktayı iyi anlamalarını istiyorum: Hatay davasının vardığı netice, Türkiye’nin bütün varlığında, gayet büyük bir inkılâbın kat’î surette ve her sahada tamamen tahakkuk etmiş olduğunu gösterir. Bu hakikati, en iyi anlayacak olanlar, ancak yaşlı insanlar ve bizim içinden geçtiğimiz vukuatı tamamen görmüş ve yaşamış bulunanlardır. Bunun birkaç sebebini izah edeyim:

Meselâ, ben çocukluğumu ve ilk faal gençliğimi koca bir imparatorluk içinde geçirdim. Bu koskoca imparatorluk içinde, koca bir

ordunun bulunduğu zamanlar da oldu. Fakat, hiç unutmadım: Balkan muharebesinde bize en evvel harb ilân eden Karadağ prensi olmuştı; bence Osmanlı İmparatorluğu'na tarihte yapılan en büyük hakaret bu idi!

Evet, koca bir imparatorluk, fakat, bu imparatorluğu kuvvet hesabına koyan hiç kimse yoktu. Zaman zaman bu imparatorluğun geniş hududlarını müdafaaya davet edilen Türk elinden gelen her fedakârlığı yapar, terini döker, kanının akıtır, ciğerlerini deldirir, barsaklarını deşirir, fakat, harb meydanında muzaffer olduğu zaman bile siyaset meydanında mağlûb düşerdi. Koca imparatorluğa kimse kıymet vermez, onun sözünü dinliyen bile olmazdı.

Balkan muharebesini, nisbî bir iyikle kötü bir neticeye bağladık-tan sonra, gelmekte olan tehlikeleri gören İttihat ve Terakki'nin Avrupa'da kapı kapı nasıl ittifak ve yardım dilendiğini pek iyi bilirim. İçinde Almanya da dahil olduğu halde her kapıdan yalnız bir "İnayet ola!" cevabını almış olduğumuzu da acı acı hatırlarım. Almanya Türkiye'yi ittifaka kabul ettiği zaman biz adetâ mal bulmuş mağrı-biye dönmüştük. Halbuki, Almanya, bizimle ittifakı başka müttefik bulamayacağına kani olduktan sonra kabul etmişti!

Şimdi seneleri atlıyarak bir de bugünkü Hatay meselesine bakalım. Hatay'da karşımızda Fransa vardı. Bu memleketin müstemlekelerine nasıl dört elle sarılmış olduğunu biliriz. Hatay'a Türk askerinin girmesine razı olmanın Fransa için ne kadar acı bir fedakârlık olduğunu anlamaz değiliz. Bugün Suriye'de prestij bakımından Türkiye'nin vaziyeti, Fransa'dan kuvvetlidir, dersem bu sözümde mübalağa yoktur ve bu vaziyeti Fransa hiç bir zaman istemezdi. Buna rağmen, bugünkü küçük, fakat millî Türkiye Fransa'ya sözünü geçirdi.

İnkılâb buradadır. Eski imparatorluk ne ise, bugünkü millî Türkiye bu bahiste de tamamen onun aksidir. Meselâ Hatay bahsinde Fransa, kendisince en büyük fedakârlığı göze alırken Türkiye'den bir şey istedi: "Bana dost ol!" dedi. Bu dostluk bir ittifak olsa çok memnun olurdu; fakat, Türkiye'nin "ittifakını" kolay vermiyeceğini bildiği için bu kadarını istemedi. Yalnız "Benim aleyhimde bulunanlara yardım etme!" dedi. İşte inkılâb, içinde yaşadığımız için derinliğini ve büyüklüğünü pek te iyi hissedemediğimiz büyük inkılâb, yüzde yüz değişme buradadır!

Biz Hatay meselesini emri vakile de halledebilirdik. Fakat, netice bu kadar parlak olmazdı. Emri vaki, emri vakidir; fakat, Türkiye'nin sözünü Fransa'ya karşı bu tarzda geçirmesi birkaç emri vakiden daha mühimdir.

Hatay'da Türk, davul zurna ile ve bütün ruhile bayram yapıyor. Biz de burada, bütün varlığımızla ve bütün şuurumuzla bayram yapalım.

Bayram yapalım ve şükredelim, vatandaşlar.

Arap Âlemi ve Türkiye

Arap âleminde Türkiye aleyhinde neşriyat devam ediyor. Hatay'a Türk askerinin girmiş olması münasebetile kim bilir daha neler yapmıştır; fakat, daha ondan evvel gördüklerimiz bile kâfiydi. Bütün Arap memleketlerinde, şekil itibarile nazik ve dost, fakat ruh itibarile aleyhtar neşriyat, hep aynı şeyi söylüyordu: Türkiye, kuvvetine güvenerek zayıf Suriye'yi parçalamıya çalışıyor!

Her şeyden evvel söylemeliyiz ki Araplık duygusunun bu tarzda kendisini gösteren tesanüd hareketi bizi memnun eder. Hemen hiç bir tarafında tam bir istiklâl mevcut olmıyan, ya bir takım haricî nüfuzlar altında yaşıyan veyahud istiklâllerini bir takım muahedelerle almış bulunan Arap memleketleri arasında millî bir tesanüd duygusunun bir tarzda tezahürler yapması bizi memnun etmelidir. Arap milletlerinin hemen kâffesi ile, Bağdat'tan Atlas Okyanusu'na kadar, derin tarihî münasebetlerimiz bulunmasından sarfı nazar, Türkiye her müstemleke memleket karşısında aynı duyguyu duyar: Acımak duygusu. Bir aralık kendi başından da böyle bir tehlike geçirmiş olan bir memleket için bu duygu pek tabiidir. Bundan dolayı, Arap memleketlerinde Hatay meselesi münasebetile kendisini gösteren millî tesanüd hareketi bizi bir cihetten olsun memnun eder.

Bu, bahsin hissî tarafıdır. Bunun bir de siyasî ve objektif tarafı vardır ki onu da şu suretle ifade edebiliriz.

Etrafımızda millî Arap memleketleri, hattâ millî bir Arap ittihadı bulunması biz Türklerin istikbâl emniyetleri bakımından elbet daha hayırlıdır. Biz millî bir Araplıkla nasıl olsa anlaşıyoruz. Fakat, bu memleketler, müstemleke şeklinde büyük devletlerin ellerinde bulunurlarsa, biz bu büyük devletlerle komşuluk etmek mecburiyetinde kalırız. Bu komşuluğun ötekine tercih edilir hiç bir tarafı bulunmadığını izaha hacet yoktur.

Şu halde işin siyasî ve objektif tarafından da biz Arapların kendi aralarında gösterdikleri tesanüdden memnun olmalıyız.

Ancak Hatay meselesinde bize vaki olan hücumlar, hücum değilse bile tenkidler ve muahezeler de haksızdır. Sade haksız değil, hattâ bizzat Araplık siyaseti ve Arap ittihadı fikri bakımından yanlış ve hatalı bir siyasettir. Bu davamızı isbat için irad edebileceğimiz bir çok delillerden yalnız ikisini zikredersek bitaraf her Arap vicdanının bize hak vereceğini zannederiz:

Evvelâ, Hatay meselesinde biz Suriye’yi parçalamayı hiç bir zaman düşünmedik. Çünkü Hatay Suriye değildir. Hatay Arap değildir; Hatay’da Sünni Arap’la Şii Arap -Arap Şii olmaz; bununla beraber bir kısım Şiileri olsun, hatır için, Arap sayalım- başlı başlarına Türk nüfusuna nazaran küçük bir ekalliyet Hatay’ı Arap yapmaya kâfi değildir. Ermeni, Kürt, Çerkes vesaireyi beraber topladığımız zaman dahi gördük ki işin içine şeytan parmağı karışmadıkça Türk nüfusunun yüzde elliden aşağıya indirmek kabil olmuyor. Şu halde Hatay’ın neresi Arap olur? Lübnan, baştan başa Arap’tır; uzun asırlar Suriye’nin hâkimiyeti altında yaşamıştır. Onun ayrı bir memleket olmasını Suriyeliler kabul ediyorlar da Hatay’ın Türk olmasını neden kabul etmiyorlar?

Saniyen, Hatay meselesinde biz hiç bir zaman karşımızda Suriye’yi görmüş değiliz. Suriye ile Hatay bahsinde ne bir muahede imzaladık, ne bir konuşma yaptık, ne de bir hesap gördük. Eğer, karşımızda bir Suriye bulunmuş olsaydı onunla kolayca ve kardeşçe konuşur ve anlaşabilirdik. Nihayet iş bir hudud tashihi şeklini de alabilirdi. Fakat, yirmi senedenberi biz Suriye’nin adını işittik, kendisini hiç görmedik. Nitekim, birçok Suriyeliler de Suriye’nin adını işitiyorlar da kendisini görmüyorlar. Bu vaziyette bizim hiçbir mes’uliyetimiz yoktur. Suriye’yi müstemleke yapan biz değiliz. Fakat, Senegal’den, Faştan, daha bilmem nerelerden toplanmış askerlerle Fransız ordusunu ve Fransız bayrağını bizim hududumuza kadar bize Suriye yerine bunları gösteren Suriye tâ kendisidir. Biz de hududumuzun öte tarafında kimleri gördükse onlarla mücadele ettik, onlarla anlaştık. Bunda bizim ne kabahatimiz var?

Denilebilir ki, Türkiye, Suriye’nin “olmasını” beklemeliydi. Suriye “olsun” kendisi ile biz de o zaman konuşalım! Bu, bizden çok fazla fedakârlık istemektir. Fransa’nın büyük ve kuvvetli, Suriye’nin küçük ve zayıf olduğunu gözümüzün önünde gördükçe ve Şam hükûmetinin dünyada Türkiye’den başka düşman tanımadığını dikkat ettikçe, nasıl olur da biz Suriye’nin “olmasını” bekleyebilirdik? Suriye evvelâ Suriye olacak, sonra da Türk dostluğunun kıymetini takdir edip eski günahlarına “tövbe!” diyecek ve biz de bu zamanı bekleyeceğiz! Böyle bir hesap, gafletin büyüğü olurdu’

Bütün Arap âleminden rica ederiz: Bizi Suriye’ye karşı zulüm ile, haksızlıkla itham için evvelâ şu iki sebebi etrafı ile ve tam bir

vicdanla mütalea etsinler, hükümlerini de ondan sonra versinler.

Siyasette yalnız his ile hareket etmek hatadır. Siyaset günün realiteleri içinde hareket etmek ve bu realitelere göre hüküm vermek demektir. Araplık âlemi ise bunu yapmıyor; yapamıyor; çünkü anlamıyor. Asıl felâket de galiba bundan geliyor.

Hatay Anlaşmasının Haricdeki Tesirleri

Arap memleketleri müstesna, Hatay anlaşması, umumiyetle haricde iyi tesirler yaptı. Bu tesirin birinci derece mühim olan tarafı, Türkiye'nin dünya politikasında mühim bir kuvvet olarak kendisini bir kere daha göstermiş bulunmaktadır. Geçen gün bu anlaşmanın ehemmiyetini izah ederken Osmanlı İmparatorluğu'nun son devirlerinde devletin nasıl tesirsiz ve nüfuzsuz kalmış olduğunu, kuvvet olarak, hiç kimse tarafından, kendisine bir kıymet ve ehemmiyet verilmediğini söylemiştim. Bu defaki anlaşma ile millî Türkiye, buna mukabil, kendisinin nasıl bir kuvvet olduğunu fiilen isbat etmiş bulundu.

Fransız gazetelerinin bu anlaşmayı nasıl büyük bir memnuniyetle kaydettiğini okuyucularımız biliyorlar; çoktanberi Fransız gazeteleri, haricî siyaset bakımından bu derece kuvvetli bir memnuniyet göstermiş ve Fransa hesabına bu kadar mühim bir muvaffakiyet kaydetmiş değildiler. Yazdıkları âdetâ bir nevi muzafferiyet kaside-sidir; Türkiye'nin dostluğunu kazanmak Fransızlar için bir muzafferiyet telâkki edilirse bunun manasını uzun uzadıya izaha elbet lüzum kalmaz.

Fransız gazetelerinin bu sevinçlerinin sebebsiz olmadığını anlamak için diğer memleketlere aid matbuatın yazdıklarını gözden geçirmek lâzımdır. Bu gazeteler, Hatay itilâfı meselesini hemen hemen istisnasızca, iki bakımdan tahlil ediyorlar:

Evvelâ Türkiye'nin, Fransa'ya söz geçirip Cihan harbinden sonra tesbit edilmiş olan hududların, ilk defa olarak, resmî müzakerelerle bu suretle değiştirmeye kabul ettirmesinde başlı başına mühim bir hâdise görüyorlar. Cihan harbinden sonra tesbit edilmiş olan hudutlara, galib devletlerin ve bu arada bilhassa Fransızların nasıl mukaddes çizgiler nazarile baktıkları malûmdur. Buna rağmen, Türkiye, resmî diplomatik müzakerelerle bu hududların kendi lehinde bozulmasını temin eden ilk memleket olmuştur. Avusturya'nın Almanya'ya ilhakı, bir emri vakile yapılmıştır. Fakat, Avusturya kâmilan Alman ve kimsenin idare veya himayesi altında bir memleket değildi. Hatay ise, Avusturya emrivakiinden daha evvel ortaya atılmış bir dava ve bu davanın karşısında Fransa ile Milletler Cemiyeti vardı. Türkiye, Fransa ile, Milletler Cemiyeti ile ayrı ayrı konuştu, çekişti, çarpıştı, nihayet istediğini fazlasile kabul

ettirdi. Çekoslovakya ekalliyetleri işinde, yüzde yüz gayri çeklerle meskûn olan sahaların davası henüz sürüklenmekte olduğu bir sırada Türkiye'nin, bu işde muvaffak olmasını, bütün dünya matbuatı hakikî bir muzafferiyet olarak görmekte ve "Memleketimizin yeniden dünya politikasında nâfiz bir rol oynamaya başladığını" açıkça kaydediyorlar.

Saniyen, itilâfın Hatay davası haricindeki manası ile dünya gazeteleri ayrıca meşguldürler. Bu bakımdan iki nokta bilhassa ehemmiyetle tahlil ediliyor:

A- Şarkî Akdeniz'in müvazenesi yani sulhü, statükosu artık temin edilmiştir, deniliyor ve Fransa ile Türkiye'nin bu noktada anlaşmalarının, bu siyasetle müvazi olarak yürüyen İngiltere'nin de onlarla beraber bulunmasının bu müvazeneyi temine kâfi olduğu kabul ediliyor.

Demek oluyor ki Türkiye, bu kadar mühim bir müvazeneyi teminde kâfi derecede kuvvetli bir memleketdir; bunu ferahla kaydedebiliriz.

B- Fakat, Türkiye bu müvazenenin teminine kendi siyasetinin kuvvetini ilâve ederken "Hiç kimsenin aleyhine her hangi bir harekette bulunmamak" sözlerinden ibarettir ki hiç kimse bu tarzda sözler verdiğinden dolayı Türkiye'ye darılamaz ve onu her hangi bir hodgâmlıkla ve üçüncü devletlere karşı bir taraftarlıkla itham edemez. Bunlar öyle taahhüdlerdir ki her millet, diğerine karşı alabilir; hattâ almalıdır; bunlar, sulh, dostluk, dürüstî taahhüdlerdir. Demek oluyor ki Türkiye, Hatay davasını kazanmak için herkesin tabîi surette verebileceğinden fazla hiçbir şey vermemiştir.

İşte, Avrupa matbuatı, hemen umumiyetle, meseleyi bir de bu noktadan tahlil ediyor ve hülâsaten bu neticeye varıyor.

Görülüyor ki Hatay meselesinin vardığı netice, iki yüz bin kadar Türk'ün müstemleke olmaktan kurtuluşu değildir. Türkiye'nin kendi kendisini bir kere daha fethetmesi, Osmanlı İmparatorluğu'na çoktanberi nasib olmamış bir kuvvet ve şevket derecesini tekrar elde etmesi kadar mühim bir hâdise oldu. İstedim ki vatandaşlarım bu hakikati iyi anlasınlar ve bu tahlili de onun için yaptım.

Vaktimiz Var, Bekleriz!

Kendi varlığını şimdiye kadar yalnız lâfla isbat etmiş bir milletin, hayatını dışı ve ırnağıle kurtarmış bir millet üstünde, yabancı elile, hâkim olmak istemesine ne bu dünyada, ne de ötekinde kimse müsaade etmez. Suriyeliler bu hakikati anlayıncıya kadar ne kadar zaman geçmek lâzımsa o kadar bekliyebiliriz. Bu gibi işlerde sabırlı olmasını bilen bir milletiz.

Ankara'da başlanan ve Türkiye ile Suriye arasında bir dostluk ve iyi komşuluk muahedesi akdi gayesini istihdaf eden müzakereler birdenbire eylüle tehir edildi. Tehiri haber veren resmî malûmat, bunun sebeblerinden bahsetmiyor; fakat, Şam'dan gelen malûmat-tan anlıyabiliriz ki, bu hususta birinci âmil, Suriye hükûmetinin Hatay meselesi üzerindeki Türkiye-Fransa itilâfını kabulden kat'î surette istinkaf etmesidir. Son Posta'nın Şam muhabiri tarafından verilip gazetemizin diğer tarafında neşredilen malûmat, Şam'ın halen bu mesele hakkında almış olduğu vaziyeti kâfi sarahatle göstermektedir. Filhakika Suriye'nin müfrit nasyonalistleri için, bugün bu kararları tasvib etmek kadar güç bir şet tasavvur edilemezdi. Bu mesele etrafında iki senedenberi tuttukları siyasetle Hatay'ı bir Suriye davası yapmakta bu derece ısrar etmiş olan insanlar için bugün bu itilâfı kolaylıkla kabul etmek kabil değildi.

Kim bilir, yarı resmî Suriye murahhasının Ankara'da birdenbire hastalanması keyfiyeti de belki Şam'ın siyasî vaziyeti ile alâkardır?

Bu şartlar dahilinde, müzakerelerin eylül ayına tehiri elbet iyi bir fikir olmuştur. Suriye'nin haricî münasebetlerinin idaresi Fransa'nın elinde olmak ve bahsedilen müzakerelerin de Fransa ile yapılması tabii bulunmak itibarile bu müzakerelere bugün de devam edilebilirdi. Fakat, Suriye'nin müfrit nasyonalistleri, son itilâfa karşı bu kadar sinirli bir vaziyet aldıktan sonra müzakereleri tehir etmek müraccahtı.

Eylül ayına kadar daha iki ay var. Bu müddet zarfında, Suriye'nin müfrit politikacıları biraz düşünüp taşınırlar ve sinirlerini teskin ederler. Sinirleri yatıştırmak bahsinde en tesirli ilâç ve en kuvvetli doktor zamandır. Önümüzdeki haftalarda bu doktorla bu ilâcın tesirlerini göstereceklerini ve Suriye'yi dünyaya daha sakin ve daha realist bir gözle bakmaya sevkedeceklerini temenni edelim. Şimdilik böyle dostane bir temenniden başka yapılacak bir şey

yoktur. Kendi varlığını şimdiye kadar yalnız lâfla isbat etmiş bir milletin hayatını dışı ve tırnağıle kurtarmış bir millet üstünde, yabancı elile, hâkim olmak istemesine ne bu dünyada, ne ötekinde kimse müsaade etmez. Suriyeliler bu hakikati anlayıncıya kadar ne kadar zaman geçmek lâzımsa o kadar bekleyebiliriz. Bu gibi işlerde sabırlı olmasını da bilen bir milletiz!

Bugün Şam'da Türkiye'nin en tabîî haklarına karşı vaziyet almış olan Suriyeli zümresi yaptıkları hatalarla Suriye'yi otuz senedenberi yanlış yollarda sürüklemiş olan politikacıların bizzat kendileridir. İsimler biraz değişmiş, babaların yerlerine oğullar veya kardeşlerin yerine kardeşler geçmiş olmakla beraber, zümre aynı zümre, bunların geldikleri menşeler aynı menşeler ve nihayet temsil ettikleri menfaatler aynı menfaatlerdir.

Kendi mensublarını Abdülhamid'in sarayına yerleştirip oradan Türk'ün de, Arap'ın da başına belâ kesildikleri zamanlarda Osmanlı İmparatorluğu bunlar için çok güzel bir devletti. Gene Türk inkılâbı, ortaya halkın hâkimiyeti fikrini attığı ve sarayı her nevi feodal unsurun istilâsından temizlediği gündenberi Suriye feodalları Türkiye'ye ve Türk'e düşman oldular.

Bir zamanlar peşinden koştukları Fransa da bunlara lüzumundan fazla yüz vermedi. Eğer Fransa bu zümreyi Elize Sarayı'na yakın bir yerde oturtmuş olsaydı, bugün Suriye'de millî hareket olmazdı.

Fransa'da kendilerine bu tarzda oturacak bir yer bulamadıkları içindir ki nasyonalist, hem de müfrit nasyonalist oldular ve şimdi, tekrar karşımıza geçiyorlar.

Demokrasi nasıl bütün dünyada muzaffer olduysa, demokrasi nasıl Türkiye'de muzaffer olduysa, olmakta devam ediyorsa elbet Suriye'de de olacaktır ve o zaman Suriye'nin kendi hududu içinde ve kendi cürmile mütenasib hakikî nasyonalistleri meydana çıkaracaktır. Zaman her şeye kadirdir!

Bu zaman eylüle kadar gelir mi? Orasını bilmiyoruz. Fakat biz birçok eylül bekleyecek kadar sabırlı ve teennili bir milletiz.

Vaktimiz var bekleriz!

Hatay Muzafferiyetinin Büyüklüğü

Beni dikkatle okumak lûtfünde bulunan bir okuyucumdan üç gün evvel bir mektub aldım. Okuyucum, bana Hatay meselesi hakkında bir takım sualler soruyor ve bu suallere birer birer vazıh ve açık cevaplar istiyordu.

Sualleri tedkik ettim; bunlara ayrı ayrı açık cevaplar vermek, bir gazete sütununda kabil değildi. Sebebi de basittir: Siyaset bir nevi silâhsız muharebe demektir. Her muharebenin olduğu gibi siyaset muhasebesinin de kumandanları, erkânıharbiyesi, plânı vardır. Kumandanlar, erkânıharbiyeler, hiç bir zaman siyaset plânlarını meydana koymazlar. Yalnız, durup dinlenmek bilmiyerek vuruşurlar. Askerî muharebeler, muayyen zamanlara münhasırdır. Fakat, siyaset muharebeleri hiç bir zaman durmaz, inkıtasızca devam eder.

Biz vatandaşlar da bizim siyaset ordusunun içindeyiz. Kimimiz nefer, kimimiz zabıt, daha yüksek zabıt ve nihayet cüz'ütam kumandanlarıyız. Gazeteci olarak ta bu ordu içinde oynadığımız rol küçük bir rol değildir; şu halde, Hatay davası etrafındaki siyaset mücadelesini yaparken bazı vazifeler vardır ve bu vazifelerden biri de lüzumsuz gevezeliklerde bulunmamıya dikkat etmektir.

İşte, aziz okuyucumuzun suallerine bundan dolayı birer birer cevap vermekte fayda görmedim.

Okuyucumuzun mektubunu aldığımdan çok da çok memnun oldum; bu, mektub sayesinde bazı noktalar dikkatimi celbetti; bunlar hakkında bir kaç söz söylemek isterim.

Evvelâ, şuna dikkat ettim ki bizim muhatabımız muhtelif millî meseleler hakkında okuyucularını kâfi derecede tenvir etmek kudretini göstermiyorlar. Hiç olmazsa bu meselede gösterememişlerdir. Bunu okuyucumuzun, Hatay meselesi hakkında bana sorduğu bazı suallerden anladım. Son Posta bu meseleyi en çok işliyen bir gazete olduğu, ben şahsan bu mevzuu üzerinde ne kadar makale yazmış bulunduğum halde gene bazı noktalarda okuyucumu sual sormıya muhtaç bırakmışım. Halbuki bu mevzu, memleketin en büyük davalarından biri idi ve Türk matbuatı bu mevzuu bütün kuvvetlerle işlemeğe mecburdu. Demek ki vazifemizi eksik yapmışız. Bunu not edelim ve başka bir halde vazifemizi daha iyi yapalım.

İkinci dikkat ettiğim mesele de şudur: Memlekette herkes, son Hatay muzafferiyetinin büyüklüğünü tam manasile ve hiç olmazsa

benim arzu ettiğim kadar kuvvetle anlamış değildir. Halbuki ben bu büyük muzafferiyetin, en geniş ruhu ve manasile istediğim kadar anlaşılmış olmasını çok isterdim. Bunun için, bu vesileden istifade ederek bir kaç kelime daha söylemek istedim.

Hatay meselesinin müstakbel inkişafı ne olacak? Henüz mesele tasfiye edilmiş değildir; her mesele gibi, bunun da bir inkişaf tarihi vardır. Önümüzdeki haftalar, aylar ve belki de seneler bu meselenin tam inkişafını gösterecektir. Fakat, şunu şimdiden söyleyebiliriz ki biz, bugünkü gibi müttehid bir millet oldukça, hakkımızı ve vazifemizi iyi bildikçe, günü geldiği zaman her fedakârlığı göze almış bulundukça bu inkişaf, iyi bir inkişaf olacak ve Türk milletinin tarihî şevketi ile mütenasib neticeye elbet varacaktır.

Bugünkü Türkiye'nin, bu meselede bugün elde ettiği büyük muzafferiyetin manasını anlamak için yalnız şuna dikkat etmek kâfidir: Büyük Almanlığın çok kuvvetli davası olan Südet meselesi henüz olduğu yerde saymakta bulunduğu bir sırada, Hatay hal yoluna girmiş ve onun hal yoluna girmesini temin için de Türk ordusu, Hatay hududlarından içeri girmiştir. O hududun içinde nereye gittiyse bu ordu karşısında Fransa ordusu “selâm!” vaziyetini aldı. Halbuki, bundan yirmi ili ay evvel Fransa hariciyesi Türk notalarına Hatay meselesi diye bir mesele tanımadığı cevabını vermekle iktifa ediyordu. Türkiye, yirmi iki ay içinde Hatay işinin hem adını koydu, hem davasını dinletti, hem de kat'î hal yoluna doğru yürümek üzere ordusunu Hatay hududlarından içeri soktu. Bu, büyük bir muharebe kazanmaya nisbetle daha çok kuvvetli bir iştir. Çünkü harbde karşı karşıya gelen ordular, harbe girerken kendilerinde bir muvaffakiyet şansı bulunduğunu olsun farzederler.

Bir orduyu dostça ve selâmla karşılamak ise bu şansın tecrübesine bile lüzum olmadığını takdir etmek demektir.

Bundan daha kuvvetli bir siyaset zaferi ne olabilir?

Bence, son Hatay zaferi Türkiye'nin pek çoktanberi bu yolda mislini görmemiş olduğu bir muzafferiyettir.

Hamiş: Okuyucumuzun bir sualine cevap vermek için söyleyeyim ki Son Posta'nın Hatay'a aid olarak neşrettiği bütün resimler, oraya mahsusen gönderdiğimiz fotoğrafçı arkadaşımızın bize büyük bir sür'atle yetiştirdiği hakikî fotoğraflardır.

Hatay'da Türklüğün Kuvvetlendirilmesi

Çankırı'da çıkan Duygu gazetesinde S. Oğuz Alpkaya imzasile neşredilen bir yazıda Hatay muzafferiyetinin Türklük bakımından ehemmiyeti üzerinde durduktan sonra fikir âlemimize bir teklif yapıyor: Hatay'da, Atatürk namına bir üniversite tesis etmek.

Bu orijinal fikir beni hayli düşündürdü; teklif hiç fena değil, hattâ güzeldir. Türkiye'nin üniversite muhiti zaten dardır; bu muhiti adım adım genişletecek tedbirler almayı ihtiyaç vardır; bu maksadla Ankara'yı yavaş yavaş ikinci bir üniversite muhiti yapmayı kasteden bir takım gayretler sarfediliyor. Bir üçüncü üniversite muhitinin de Şarkta vücade getirilmesi mukarrer. Buna bir de cenub muhitini ilâve etmek elbet iyi olur.

Fakat, öte taraftan şunu da düşünmek lâzım: Türkiye'nin üniversite yapma kuvvetleri zayıftır. İlim için ilim zevki Türkiye'de az inkişaf etmiştir. Bu kadar senelik an'anesi olan İstanbul Üniversitesi'nin hali de çok malûm. Acaba bir üniversite şarkta, bir de cenubda kurmayı temin edebilecek ve münhasıran Türk olan ilim kuvvetlerimiz var mıdır? Ben bu suale sarih cevap vermekten çok korkarım.

Diğer taraftan şunu da unutmamak lâzım: Üniversite manevî bir topluma kudretini haiz olmazsa hiç bir şey ifade etmez. Eskiden ilmi bir çerga, talebeyi de pervaneye benzetirlerdi. Bu teşbih bugün de muhafaza eder. Pervane her zaman vardır, mesele “çerağı uyardırabilmekte” dir. Bunu yapamadığımız zaman, meydana adı büyük te olsa kendisi hiç denecek kadar ehemmiyetsiz bir müessese vücade gelir ve buna canlandırmak için gene ecnebilere muhtaç oluruz.

Fakat, başka bir taraftan da iş mühimdir; siyasî bir vak'a müdafaa ederek değil, kendi aramızda samimî olarak konuşurken şunu söylemeliyiz ve bilmeliyiz ki Hatay belki kâmilen fakat, pek az istisnasile muhakkak Türk'tür. Benim Türk ve İslam tarihi üzerinde içtimâî usullerle yaptığım uzun tedkiklere göre, Alevi olmak Türk olmanın birinci alâmetidir. Bir insan Alevi midir? Mutlaka Türk'tür. Fakat Alevi olmanın Türklüğünde tereddüd edilebilir. Fakat, Alevi olanın Türklüğünde tereddüd edilebilir. Fakat Alevi olanın Türklüğünde tereddüde mahal yoktur. Beni bu kaideye bu kadar kuvvetle bağlanmaya sevkeden tarihî ve içtimâî tekâmülün tafsiline maalesef

imkân bulamıyorum; fakat, ben bu kaideye kuvvetle inanmışım. Kendim Alevi olmadığım halde!

Halbuki Hatay'ın yarı ahalisi Türk, yarıya yakın kısmı da Alevidir. Bu Alevilerin büyük bir kısmı da Arapça konuşurlar. Onların Arapça konuşmalarının da muhtelif tarihî sebepleri vardır. Fakat, Arabistan'ın komşusu olan bu memlekette Arapça konuşanların çok olmasına hayret etmeğe lüzum yok, çünkü, Arabistan'dan iki bin kilometre uzakta. Az kalsın biz bile İstanbul'da Arapça konuşacaktık! Çocuklarımızın ağızlardan düşmiyen ve hep Türkçe zannettiğimiz “mızıkçı!” kelimesinin bile Arapça olduğunu düşünürsek Arap kültürünün istilâ devrinde neler yapmış olabileceğini kolay takdir ederiz!

Şu halde, “Türklük, Hatay Türklüğünü manen yeniden fethetmeğe mecburdur” demek ortaya yanlış bir dava atmak değildir.

Bence bu mühim iş için en pratik usul üç cümlede toplanabilir:

1- Hatay'da orta mekteb tahsilini kuvvetlendirmek.

2- Hatayla Türkiye arasındaki iktisadî münasebetleri arttıracak bir sürü tedbir almak

3- Bizzat Hatay'da, Türkler tarafından ferdî veya devletî her nevi iktisad teşebbüslerini, bilhassa fabrika ve atölye işlerini kabil olduğu kadar ileri götürmek.

Bu üç tedbirler sistemi Hatay Türklüğünün birdenbire kuvvetlenmesini, gelişmesini ve Türk kültürünün tekrar canlanıp yayılmasını kâfidir. Bilhassa bugünkü dünya böyledir: Kim ekmeği nereden yiyorsa onun dilini konuşması Türkiye'yi Fransızlar dil bakımından, rühban mektebleriyle fethetmediler. On sekizinci ve on dokuzuncu asırda İstanbul'u Marsilya'ya sımsıkı bağlamış olan ticaret münasebetleri ile bu münasebetleri takiben Fransız'ın Türkiye'de elde ettikleri imtiyaz işleridir ki Fransız dilinin bu kadar yayılmasına sebep oldu. Halbuki bugün Fransız mektepleri gene çalıştıkları halde, Türkiye ile Almanya arasında iktisadî münasebetlerin artışı Almanca'nın az zamanda fevkalâde intişar etmesine, bilâkis Fransızcanın gerilemesine sebep oldu.

Halbuki Hatay'da vaziyet bununla da kıyas edilemez. Orda hükûmet Türk, halkın büyük bir ekseriyeti Türk'tür. Türk elile idare edilen iktisadî faaliyet ne kadar ilerler, genişler, kuvvet bulursa Türklük te o kadar kolay canlanır. Bilhassa atölye, fabrika, küçük,

orta ve büyük sanayiîin, nakil vasıtalarının, otellerin, gazinoların, hülâsa halkı bir araya toplan her iktisadî faaliyetin bu işte kuvveti pek büyüktür. Bu asrın en büyük kültür kuvveti üniversite değil, fabrikadır. Fabrika lâburatuarları üniversite dersanelerinin çok uzun mesafe ile önlerinde gidiyorlar.

Bence, Hatay'ın Halk Partisi Türklük davasındaki mücadelesine en evvel bu noktalardan başlamalıdır.

Suriye’de Yapılan Çirkin Propagandalar

Suriye büyük bir coşkunluk içinde çalkalanıyor. Bütün Araplık âlemini heyecan içinde tutan millî bir canlanma hareketinin Suriye’deki tezahürlerine karşı da memnuniyetten başka, hiç bir diyeceğimiz yoktur. Bu sütunlarda ne zaman Araplık âlemindeki millî uyanma hareketinden bahsettikçe ve ne zaman Suriye’nin istiklâli bahis mevzuu olduysa her defasında meseleye en dost, en halis duygularla baktık ve en samimî temennilerde bulunduk. Buna rağmen, Suriye’de hiç hoşumuza gitmiyen ve müfrit coşkunluktan başka hiçbir şeyle izahı mümkün olmıyan bir takım hareketler var. İzah edelim:

Bugünlerde Şam’da şovenlik müzayedeye konmuş gibidir; bütün taraftarları takım takım tevkif edilmekte olan Doktor Abdurrahman Şehbender mi daha fazla nasyonalisttir? Yoksa Millî Blok mensubları mı daha fazla? Her iki politika zümresi, halka karşı, sanki marifet gösteriyorlarmış gibi, birbirleriyle müsabakadadırlar. İşin bu tarafı bizi değil, onları alâkadar eder. Gönülleri ne isterse onu yapsınlar. Fakat işin bir de bizi alâkalandıran tarafı var ki o da Türkiye aleyhine yapılan ve ancak “düşmanca” kelimesile ifade edilebilecek olan propaganda ve tahrikâtıdır. Bu propaganda ve tahrikâtı yapan da Millî Blok, yani bugünkü hükûmeti vücade getiren siyâsî teşekküldür.

Bu propagandanın birkaç iğrenç nümunesini göstermek için birkaç misal gösterelim:

1- “İskenderun müdafaa komitesi” ünvanını taşıyan hususî bir teşekkül, bundan bir müddet evvel bir beyanname neşretti. Bu beyannameye Araplar, Suriyeliler Türk aleyhine ittihada davet edildi. Beyannameye göre, Türk demek Müslümanlığın ve Araplığın düşmanı demektir ve Türkiye’nin Araplığa ve Müslümanlara düşmanlık etmekten başka işi gücü yoktur.

2- Şam’da bir de propaganda bürosu vardır; Araplık lehine haber ve fikir neşreder; Araplık lehine propaganda yapmak bir günah ve ayıp teşkil edemez. Fakat, bu büronun yaptığı neşriyat Araplık lehine değil, Türk aleyhinedir. Şam gazetelerinde son günlerde okudum ki Hatay’da Türkler bütün kiliselerin duvarlarını telvis etmeği âdet edinmişler! Pis ve menfur bir maksadla uydurulan bu kuyruklu yalan üzerinde durmaya bile mahal yoktur. Türklerin dine, akideye

ve bu arada alelilâk her mabede karşı ne dereceye kadar hürmetkâr olduklarını herkes bilir.

3- Gene bu propaganda bürosunun yaptığı neşriyata göre hani şu Fransa'nın korkup ta Hatay'ı eline teslim ediverdiği Türk ordusu yok mu? İşte bu ordu, Hatay'a gelmiş ve herkes te görmüş: Neferleri aç, çıplak ve silâhsızmış! O kadar ki silâhlarını bile onlara sonradan Fransızlar vermiş. Bu sersem Fransızlar da bu ordudan korkmuşlar, Hatay'ı onların ellerine teslim edivermişlermiş!

İşte Şam'da bugünkü hükûmetin idaresi altında bulunan ve zannedersem Araplardan ziyade Ermenilerin ellerile tahrik edilen propaganda bürosunun yaptığı neşriyatın üç nümunesi. Münafikane, pis maksadlı olduğu kadar budalaca bir propaganda!

Halbuki daha geçen gün Başvekil Cemil Bey, günün her saatinde bir başkasını irad ettiği nutuklarının birinde, Suriye'nin Hatay meselesi karşısındaki vaziyetini ve Türkiye ile münasebetlerinden bahsederken şöyle söylemişti:

“— Hatay anlaşmasını kabul etmedik ve etmiyeceğiz. Fakat, komşumuz olan Türkiye ile dostane münasebetler tesis başlıca emellerimizden biridir”

Her gün bir kaç fıçı turşu yedinden sonra yapılan bu perhizdeki samimiyetsizlik bizleri tiksindirse haklı olur. Çünkü Şam hükûmetinin yukarıda nümunelerini verdiğimiz tarzda yaptırdığı -sözüm ona- propaganda gözönünde dururken Başvekil Cemil Bey'in bu dostluk ve iyi münasebet sözlerine inanacak kadar safdil insan bulunsa bile bunun bizim aramızdan çıkacağını zannetmeyiz. Eğer Suriye başvekili ve etrafındakiler böyle bir zanna düşmüşlerse kendilerine de acırız.

Acırız; çünkü, Suriye'yi hâlâ o eski hataya ve o tarihî gaflete sürüklüyorlar. Osmanlı İmparatorluğu devrinde Türk düşmanlığı neşreden insanlar, gene hep bugünkü zümrenin o zamanki mümessilleri idi. O siyasetlerle Suriye'yi nasıl korkunç belâlara sevketmiş oldukları meydandadır. Bugün de aynı adamlar, aynı siyaseti takib ediyorlar ve Suriye'de Türk düşmanlığının yapıcılığını yapıyorlar. O günkü siyaset Suriye'yi bugünkü perişanlığa düşürdü; bugünkü siyaset te bu zavallı memleketi daha beter belâlara götürecektir.

Bir Fransız Zihniyeti

Hatay işlerinin son safhası, yani tescil muamelelerinin neticeleri ve bunlara mütealîk dedikodular, son günlerde Paris gazetelerinde bazı akisler yaptı. Ankara anlaşmasının Fransa bakımından siyasî ehemmiyetini ve Türk dostluğunun kıymetini takdir eden Fransa muhitinin umumî tavrı dürüst ve hattâ dostanedir. Bununla beraber arada falso sesler çıkaranlar da yok değildir. Bu arada “Homme Libre” -Om libr- gazetesi, Hatay meselesinin son vardığı neticelerden bahsederken Ermeniler üzerinde duruyor ve Ermenilerin Fransızlara yaptıkları yardımlardan bahsettikten sonra bunların himayelerini istiyor. Bunu isterken de şu satırları yazıyor:

“Şüphesiz bugünkü Kemalist Türkiye, o eski köhne Türkiye değildir. Türkiye Ermeniler hakkında iyi fikirler beslediğini birçok vesilelerle izhar etti ve hattâ salâhiyettar gazetelerle onların ırkan Türk olduklarını bile söyledi. Bununla beraber, istikbalde akdedilecek muahedelere Ermenilerin himayesini temin edecek bir madde konulması güç bir iş değildir”

Bugünkü Türkiye’nin o köhne Türkiye olmadığını söyleyerek bize karşı teveccüh göstermiş olmasına teşekkür etmekle beraber, maalesef söylemek mecburiyetindeyiz ki bu makaleyi yazan ve bilhassa yazdıran zihniyet, tam manasile Fransa’nın o köhne zihniyetidir.

öte taraftan şunu da düşünmek lâzım: Türkiye’nin üniversite yapma kuvvetleri

Hatay’da otuz bin, Halep’te de altmış bin Ermeni bulunduğunu hesap ederek, bunların himayelerini Fransa’nın deruhte etmesini istemek, Türkleri Ermeni yemekten zevk alan bir dev, Fransa’yı da dünyanın bütün mazlumlarını müdafaa eder bir melek zannetmektir! Bu, o mağrur ve köhne zihniyettir ki Fransızları artık kurtulmuş zannederdik; fakat, görüyoruz ki, hiç olmazsa, bir kısım Fransız muharririn kafasında bu zihniyet hâlâ yaşıyor.

Eğer o makaleyi yazan muharrirle konuşmak imkânı olsaydı ona şunları söyledim:

“— Siz Fransız muharrirleri, ne dünyanın değiştiğinin farkındasınız, ne de Fransa’nın dünyada bir sıyanet meleştiğini anlıyorsunuz. Türkiye ile istikbalde ne gibi muahedeler yapılacağı şimdilik belli değildir; fakat, eğer Hatay meselesinden bahsediyor ve bu

muahedeleri Hatay hakkında düşünüyorsanız şunu biliniz ki Türkiye ile Ermenilerin Fransa tarafından himaye edilmesi şartı üzerinde bir muahede imzalamak ne kolay, ne de güçtür; Türkiye, böyle bir fikrin ima suretile dahi ileri sürmesine bir dakika bile müsaade etmez.

“Dünyanın değiştiğinden bu derece gafil olmak iyi bir şey değildir; siz hâlâ zannediyorsunuz ki yeni Türkiye’nin karşısına köhne siyasetle çıkabilirsiniz. Sizin kafanız o kadar çürümüştür ki etrafta gelip geçen şeyleri bir türlü göremiyor ve anıyamıyor; hattâ, bu kafa Türkiye şu an on beşe zarfında dang! dang! kaç defa vurduğu halde o, bir türlü kılmıdamıyor, hissedemiyor, anıyamıyor. Bu çürümüş kafayı değiştiriniz, bay muharrir!”

Bu sözleri o muharrir söylemek iyi olurdu; fakat, acaba müsbet bir netice verir miydi? Orasını kestirmek müşküldür.

Fakat, bu köhne zihniyete karşı yalnız Türkiye’nin reaksiyon yapması kâfi değildir. Ermeniler gördüler ki, Hatay’da Türkiye’nin oturup dururlarken birdenbire tekrar Türklerle başbaşa kaldılar. Dünyanın daha kaç kalıba gireceği ve vukuatın nerelere kadar gideceği malûm olmadığına göre, bu köhne ve emperyalist zihniyetin Fransa’da hâlâ yaşıyan mümessillerine karşı sade biz Türklerin değil, bizzat Ermenilerin de mukabele etmeleri çok hayırlı olur. Sade hayır olur değil, belki de böyle bir şeye şiddetle lüzum vardır. Türklüğün menfaatleri bakımından olduğu kadar ve bundan daha fazla Ermenilerin huzur ve selâmetleri namına, böyle bir hareket temenni edilmeğe çok lâyıktır.

Türkiye bütün köhne şeyleri ve köhne zihniyetleri attı. Fransızların içinde hâlâ eski kafa ile yaşamayı rahat bulanlar varsa bu da onların bilecekleri işdir; ancak Ermenilerin arasında o köhne zihniyet devam etmemelidir. Ermeniler, Türk’ü kendilerine düşman tanımaktan ve Türkiye’yi Ermenilerin uğraşabilecekleri bir kuvvet sanmaktan vazgeçmelidirler.

Bu münasebetle şunu da söyleyelim: Hatay’da Türkler, Fransız müstemlekecilerinin yardımcılıklarını yapmış olan Ermenilerle yeniden karşı karşıya geldikleri zaman her şeye rağmen onlar hakkında dostluk gösterdiler ve göstermekte devam edecekler. Bu, Ermeniler için bir fırsattır. Bu vesileden istifade edip çürük Fransız zihniyetine karşı ne kadar kuvvetli bir reaksiyon yaparlar ve

binaenaleyh Türkiye'ye yaklaşırlarsa kendi hesaplarına o kadar iyi etmiş olurlar. Çünkü, Ermenilerin istikbali, Fransızların muahedelere koymak hulyasında bulundukları himaye ahkâmında değil, Türklerin, bizzat Türklerin elindedir!

Türkiye'nin Yavrusu, Hür Hatay'ın Doğum Günü

Hatay Meclisi Toplanıyor

Türkiye, Türk ananın doğurduğu bu çocuğun gürbüz, müstakil, bir devlet olması için üstüne düşen vazifeyi şimdiye kadar olduğu gibi bundan sonrada gerek millî sahada, gerek enternasyonal âlemde tamamen ifa edecektir. Fakat Türkiye'nin vazifeleri bitmemiş olduğu bir devirde şimdi Hataylıların vazifeleri başlıyor.

Hatay bugün istiklâl hayatına doğuyor; Türk tarihi de küçük fakat yeni bir devlet daha teşekkül ettiğini görüyor. Bugünü sevinçle ve ferahla karşıyalım; o, Türk için bir zafer günüdür ve yeni bir tarih devrinin ilk mahsulü?

Evet, Hatay, Türk ananın doğurduğu bir çocuktur; Türkiye'nin yavrusu! Türkiye, onun gürbüz, müstakil, tamamen müstakil bir devlet olması için, üstüne düşen vazifeyi, şimdiye kadar olduğu gibi, bundan sonra da gerek millî sahada, gerek enternasyonal âlemde tamamen ifa edecektir. Fakat, Türkiye'nin vazifeleri bitmemiş olduğu bir devirde şimdi Hatay'ın ve Hataylıların vazifesi başlıyor. Bunun için, Hatay'ın resmî hayata doğduğu bugünü sevinç ve ferahla selâmlarken ve Hataylılara mes'ud bir istikbal temenni ederken bu vazifeler üzerine lâhza durmamız lâzımdır.

Hatay, büyük bir Türk ekseriyetinin azmi ile ve bu ekseriyet hesabına kurulmuş bir Türk devletidir. Hatay'da Türklüğün yalnız başına büyük bir ekseriyeti olmasaydı ve Türklüğün istiklâl azmi bu ekseriyetin ruhunu canlandırmış bulunmasaydı bu devlet kurulamazdı. Şu halde, Hatay Türklerin elile ve Türklerin hesabına kurulmuş bir devlettir.

İş böyle olunca, Hatay devletinin bütün hal ve istikbal mes'uliyeti de Hatay Türklerinin sırtlarına yüklenmiş demektir. Hatay devleti muvaffak ve Hataylılar mes'ud mu olacaklar? Bunun şerefi Hatay Türklerine aiddir. Böyle değil de Hatay devleti müşkülâta ve muvaffakiyetsizliğe mi uğrıyacak? Bundan mütevellid mes'uliyet ve mahcubiyet te gene Hatay Türklerine teveccüh edecektir.

Şu halde, Hatay müstakil hayata doğarken ilk çözümünü Hatay'ın bütün istikbal, saadet ve muvaffakiyet mes'uliyetlerini omuzlarına almış olan Hatay Türklerine tevcih etmek mecburiyetindeyiz. Onlara dönecek Türkiye ve anavatan namına şu noktalara dikkati celbetmeliyiz:

Evvelâ, Hatay Türkleri için kayıd ve şartsız bir şekilde birbirlerine bağlanmak lâzımdır. Tam bir ittifak, tam bir bağlanma ve sevişme! İki Hatay Türk'ü arasında siyasî bir kanaat ihtilâfı mı var? İki Hatay Türk'ünü, geçmişle alâkadar herhangi bir şahsî dava, nefsanîyet duygusu mu ayırıyor? Yoksa Hatay'ın Mehmet'i ile Ahmet'i arasında mevki ve şeref hırsı bakımından kötü ve menfur bir duygu bir ayrılık mı vücutte getiriyor? Ne olursa olsun, nereden gelirse gelsin, bu tarzdaki bütün ihtilâflar, ayrılıklar veya farklar, Hatay davasının tam ve kâmil muzafferiyeti, Hatay istiklâlinin şerefli bir tahakkuk yolunda, başına parlak bir muvaffakiyet tacı geçirebilmesi için, mutlaka susturulmalıdır. Evet, Hatay Türklerinin ilk vazifeleri sevişmek, son vazifeleri birleşmektir. Hatay Türklerinin zulümden kurtulmaları ve istismar makinesinin dişleri arasında ezilmemeleri için her şeyi göze almış olan Türkiye, Hatay'ın bu vefakâr anası, bugün, Toros'un ötesinde yürümeğe başlayan yavruya bütün gözleri ve bütün dikkatle bakıyor. Hatay Türkleri, üzerlerine düşen sevişme ve birleşme vazifelerini tam ifa ettikleri takdirde Türkiye sevinecek ve kendisini mes'ud sayacaktır. Aksi takdirde Türkiye derdlenecek ve ancak sevişmenin ve birleşmenin hüküm sürmesi lâzım gelen bir yerde ihtilâf unsuru olanlara lanet edecektir!

İşte, Hatay'ın ilk bilmesi lâzım gelen hakikat, ilk öğrenmesi icab eden vazife budur. Bu vazifeyi iyi anlamıyan bir tek Hatay Türk'ü bulunabileceğini farzetmek bizim için elimdir. Temenni edelim ki Hatay Türkleri, bize vazifede kusur edebilen bir Hataylı bulunabileceğine tek bir misal dahi vermesinler!

Hatay Türlerinin ikinci bir vazifeleri de, bütün Hataylılar arasında, Türk, Alevi, Arap, Ermeni, Kürt, Çerkes kim olursa olsun, tam bir Hataylı dostluğu, Hatay kardeşliği tesis etmektir. Bir kısmının temini kolay, diğer bir kısmının da çok gayrete ve bilhassa dikkate muhtaç olan bu dostluk ve kardeşliğin tahakkuku uğrunda Hataylı Türk kardeşlerimiz ne kadar dikkat ve basiret gösterirler, ne kadar fedakârlık ve gayret sarfederlerse ana vatanın ve Türk âleminin o kadar sevgi ve takdirini kazanacaklardır. Hatay Türkleri bu işi yapmak için de gene evvelâ kendi aralarında sevişmeğe mecburdurlar. Aralarındaki ittifakla ve sevişmekle herkese hem güzel misal verecekler, hem de yaratacakları Hataylılık duygusu ve Hatay kardeşliği işinde kuvvet kazanmış olacaklardır.

Görülüyor ki ilk vazifelerini tam ifa etmezler veya edemezlerse, aynı derecede mühim olan ikinci vazifelerinde hiç muvaffak olamazlar. Her şeyden evvel birinci vazifenin ifası bunun için elzemdir. Bu hakikat Hataylıların kulaklarında bir küpe olmaya değer; o kadar mühimdir.

Hatay mes'ud olmalıdır, Hatay mes'ud olmaya lâyıktır, Hatay Türk'ü Türkiye'de bugün hüküm süren birlik ve kardeşlik manzarasından kâfi derecede ders almış olduğu için vazifesini hakkile ifa edecektir! Buna itimadımız vardır ve Hatay Türklerini vazife başında görmeği bekliyoruz. Bunun için, Hataylılara söylenecek sözleri başka zamana bırakarak bugün, Hatay meclisinin toplanmasını, yani Hatay'ın resmî ve müstakil hayata doğuşunu sevin. Sesleri ve mes'ud istikbal temennileri ile karşıyalım:

— Yaşasın Hatay ve mes'ud olsun Hataylılar!

Hatay Türklerinin Büyük Vazifeleri

Dün Hatay doğum günü olmak münasebetile yazdığımız yazıda Hatay Türklerinin vazifeleri üzerinde durmuş ve ilk mühim vazife olmak üzere Hatay Türklerinin evvelâ kendi aralarında sıkı bir birlik ve sevişme havası yaratmaları noktasında ısrar etmiştim. Hatay Türklerine, bu büyük tarihî günlerde, vazifelerini hatırlatmak için sarfedilecek gayret boş değildir; bugün de onların ikinci derecede mühim vazifelerinden bahsedeceğiz.

Hatay bir devlettir; bu devletin içinde birçok Hatay vatandaşı vardır. Bu vatandaşlar arasında tam bir sevgi, tam bir ahenk teessüs etmek lâzımdır ve bunun tesisi vazifesini de, Hatay'ın mutlak ekseriyetini haiz kütlesi olan, Türkler deruhte etmiş bulunuyorlar. Şu halde Hatay Türkleri bu mühim vazifeyi ifa için, devlet hâkimiyetini elde tutan unsur sıfatile, son derecede dikkatli bir siyaset takib etmeğe mecburdurlar.

Eğer Hataylılar, kuvvetle ümid ettiğimiz gibi, bu mecburiyeti tam manasile anlıyorlarsa o zaman aşağıdaki sözleri de dikkatle dinleyecekler ve ona göre çalışmaya son derecede dikkat edeceklerdir.

Hatay'da muhtelif milliyetler vardır, muhtelif din ve mezhebler arasında taksim edilmiş milliyetler. Bu milliyetler arasında bazıları, uzun zaman ecnebi propagandası tesiri altında kalarak Türkiye'ye ve Türklere karşı tahrik edilmişlerdir. Bunların aralarında bazıları Türklerin kendilerine düşman oldukları fikrine bile zahibdirler. Hatay Türkleri, Hatay Türklerinin idaresini ellerine aldıkları tarihten itibaren öyle bir siyaset takibine mecburlardır ki bu sayede, Türkleri kendilerine düşman farzeden en müteassıb ve en çok ecnebi propagandasına kapılmış unsurlar bile, nihayet bu fikirlerin yanlış olduğunu anlasınlar ve Türklerin ne kadar medenî, ne kadar tesamüh sahibi insanlar olduklarını takdir etsinler, en milliyet duygusu ve milliyet sevgisi, medenî insanlarda, başkalarının milliyet duygularına ve milliyet haklarına riayette kusur etmemekle tezahür eder. Bunun için bir Türk Hataylı Hataylı bir Arap'a ve Hataylı bir Ermeni'ye vatan kardeşi gözüle bakmaya mecbur olduğu kadar onun her nevi millî duygularına ve millî haklarına da hürmet ile mükelleftir. Hatay devletine hâkim olan Hatay Türk'ü Arap'a, Ermeni'ye, Kürt'e, Çerkes'e, hülâsa Hatay'ın bütün vatandaşlarına, bunlar bu vatandaşlığa hürmet ve riayet ettikleri müddetçe, yalnız kardeş

gözile bakmaya mecburdur. Bunun aksine hareket Hatay Türklerinin bir devlet idare etmeğe kadir, medenî bir kütle teşkil edemiyecégi tarzındaki düşman ve ecnebi iddialarına hakverdirmek demek olur ki bu, bir nevi cinayet olur.

Hatay'ın en büyük meselesi de Türklerle Aleviler arasındaki münasebetlerdir. Hatay Türkleri bu meseleyi de en kısa zamanda halletmeğe mecburdurlar. Yani Hatay'da Türklerle Aleviler arasında hiçbir mesele, ihtilâf mevzuu olabilecek hiçbir dava kalmamalıdır.

Hatay Alevilerinin büyük bir kısmı, ecdadlarile birlikte en halis Türklerdir. İçlerinde Türkçeyi unutup Arapça konuşanları da varsa da bunları da asılları arandığı zaman Türk oldukları görülür. Şu halde Alevilerle Türkler arasında Sünnilik ve Alevilik gibi bir mezheb farkından başka mesele yoktur.

Sünnilik ve Alevilik davası artık bir tarih meselesi oldu. Bunu Hatay Alevileri, kendi aralarında kapalı bir hayat yaşadıkları için, tamam anlamış olmasalar bile Hatay Türklerinin pekâlâ bilmeleri lâzımdır. Kafkasya hatıralarımı yazdığım sırada etrafı izah etmiş olduğum gibi, Kafkasya'da bugün Şiilik ve Sünnilik davası kalmamıştır. Şii, Şii camiine, Sünni de Sünni camiine giderler, fakat, Türk olarak karşı karşıya geldikleri zaman Sünniliği de, Şiiliği de unuturlar. İzaha hacet yoktur ki Şiilik Aleviliğin en kesin şeklidir.

Diğer taraftan şunu da hatırlatalım:

Şiiliğin en yüksek mümessili olan İran bile bu davadan vazgeçti. İran'ın akıllı ve büyük şahı, Şii mezhebi ile büyümüş olan oğluna ve valiahdine, Sünni bir memleketin Sünni hanedanının kızını aldı. Bununla, Sünnilik ve Şiilik davasının artık tarihe karışması icab eden meselelerden biri olduğunu gösterdi. Şiiliğin Sünnilik karşısındaki mevkii böyle olunca Aleviliğin vaziyeti büsbütün ehemmiyetsiz bir mahiyet alır. Hatay'da Alevilik ve Sünnilik davası ortadan kalkmalıdır.

Hatay Türkleri şu işe çok ehemmiyet vermelidirler: Aleviler, belki Sünnilere doğru gelmekte tereddü edebilirler; çünkü onlar, pek çok zamandanberi kendi aralarında kapalı bir hayat yaşamaya alışmışlardır. Zarar yok; varsın onlar tereddüd etsinler. Onların karşısında Sünni Türklerin vazifeleri mütemadiyen bu kardeşlere doğru gitmeğe çalışmak, samimiyetle, halis bir kardeşlik duygusile her an onlara el uzatmaktır.

İşte Hatay Türklerine hatırlanılması faydalı olan vazifelerden bir kısmı da bunlardır. Fakat, hepsi bundan ibaret olamaz. Giriştikleri davada muvaffak olmaları için dikkat edecekleri daha bir çok vazifeler vardır. Sırasile onlardan da bahsedeceğiz.

Hatay Ermenileri İçin Tarihî Bir An

Ben kendimi bildim bileli yani siyasî hayatını içerden ve dışardan dikkatle takibe başladığım zamandanberi Türkiye’de ve Türkiye haricinde Ermenileri bilhassa bir davanın peşinde koşar gördüm: Demokrasi davası. Abdülhamid’e bomba atan Ermenilerin istedikleri bu idi; bir gün ecnebi müdahalesini harekete getirmek maksadile Galata’da bir isyan hareketi çıkaran Ermeniler de aynı şeyi istiyorlardı. Beni siyaset hayatına sokan 908 inkılâbına müteakib, Cihan harbine kadar hangi Ermeni ile konuşsam ondan daima aynı sözü işitirdim: “Demokrasi isteriz; paşaların, beylerin, ağaların tahakkümlerinden bıktık, usandık. Bunlar bize zulmediyorlar” derlerdi. Bilhassa Kürtlerle karışık bir halde yaşayan Ermeniler, Kürt feodalizmine karşı şiddetle hücum ederler ve aynı zamanda gerek Abdülhamid, gerek İttihat ve Terakki rejimlerini bu paşalara, beylere, ağalara müzaheretle itham eylerlerdi. Rusya’da, İran’da ve Türkiye’de hangi Ermeni teşekkülünün programına baksanız, içinde ya sosyalizmi yahud da demokrasiyi götürdünüz. Taşnaklar, Hınçaklar, bütün Ermeni fırkaları, derece derece ya Ermeniler mahsus bir nevi millî bir sosyalizmden bahsederler, yahud da demokrasi idealini bayrak olarak taşırlardı.

Ermeni hareketini, ekseriya Ermeni münevverleri ve Ermeni burjuvaları idare etmişlerdir. Bunlar pek güçlülükle sosyalist olurlar. Bunların nüfuzları altında bulunup da kendilerini sosyalist ilân eden fırkalar için sosyalizm iyi ölçülmüş, şuurlu bir içtimâî hareket değil, belki de yalnız bir demokrasi idealinden ibaretti. Ermenilerin ağzından şu tarzda sözleri kaç defa dinledim:

— Biz Anadol’unun ve bilhassa Şarkî Anadolu’nun eşraf ve mütegalibesinin ayakları altında çiğneniyoruz. Sultanların siyaseti bizi bu surette ezdirmek oldu. İttihatçılardan aksine bir siyaset bekledik, onlar da aynı şeyi yaptılar. Bir aralık müfrit bir ittihatçı olan meşhur komiteci Pastırmacıyan, 913 nihayetine doğru, bir gün bana şöyle dedi:

“— Sizinle bizi ayıran yegâne dava demokrasidir. Biz İttihat ve Terakkiden demokrasi bekledik. Bulamadığımız için, bugün artık onun aleyhindeyiz!”

Bana sorarsanız, hakikatte Ermeniler ne istediklerini az biliyorlar ve bu arzularını elde etmek için gidilecek yolu da hiç

bilmiyorlardı. Bununla beraber, Anadolu'nun eşraf paşalarından, beylerinden, ağalarından şikâyetle haksız değillerdi. Yalnız İttihat ve Terakki rejimi, memleketi tutabilmek için meydanda bunlardan başka kuvvet göremedi. Feodalizmin kuvvetli olduğu yerlerde Ermeniler, İttihat ve Terakkiye, kütle halinde, emniyet veren bir müzaheret göstermediler. İttihat ve Terakki de onlara emniyet edemedi.

Bununla beraber İttihat ve Terakki içinde demokrasi hareketi kuvvetsiz değildi. İttihatçılık idealinin bayraktarı olan Tanin, memlekette demokrat bir neslin yetişmesi için elinden gelen gayreti gösterdi. Eğer Ermeniler iyi anlamış olsalardı, İttihat ve Terakkiyi kuvvetli olduğu ilk zamanlarda değil, harice karşı mücadeleye giriştiği harb esnasında da tutarlardı. İttihat ve Terakki de onlar kadar ve belki de onlardan daha fazla demokrasi istiyor, ancak imparatorluğu tutmak için meydanda eşraf ve mütegalibeden başka yardımcı kuvvet göremiyordu.

Olanlar oldu. Cihan harbi, bütün dünyada yaptığı gibi, Türkiye'de de demokrasi hareketini kuvvetlendirdi. İstiklâl mücadelesi ise bu harekete hâkim bir kuvvet mahiyetini verdi. Bugün Türkiye'yi eşraf ve mütegalibe değil, Halk Fırkası ve demokrat Türk devleti idare eder. Derhal söyliyelim Türkiye'de tam demokrasi hâkim midir? Gerek içtimâî ve gerek siyasî manasile eşraf nüfuzu ve tegallüb kâmilten kalkmış mıdır? Hayır. Fakat, hangi memlekette bu ruh tamamen kalkmıştır ki? İngiltere ile Fransa'da, hattâ bunlardan daha demokrat Amerika'da içtimâî ve siyasî nüfuz ve tegallüb hiç olmazsa para aristokrasisi şeklinde, hâlâ yaşamıyor mu? Bu memleketlere kıyas edilirse, Türkiye, demokrasinin hâkimiyeti yolunda ölçülemiyecek derecede mühim bir yol almıştır. Dava, rejim tarafından açıkça meydana konulmuş ve onun hâkimiyet hududu pek çok genişletilmiştir. Türkiye'de feodalizmin son ocakları da son senelerde Uzak Anadolu'da imha edilmektedir.

Varmak istediğimiz neticeyi Ermenilerin artık anlamış olduklarını tahmin ederim: Hatay demokrat Türkiye'nin yavrusudur. Oradaki Halk Fırkası da buradaki Halk Fırkasının bir çocuğundan başka bir şey değildir. Onun idealleri de aynı ideallerdir. Hatay, Suriye gibi, Şarkî Anadolu ve bilhassa Dersim gibi bir tegallüb memleketi olmakla beraber, Hatay'ın yeni devleti o devletin mesuliyetlerini

üzerine almıya hazırlanan demokrat Halk Fırkası, “Bu eşraftır! Bu değildir!” tarzında bir fikirle hareket etmiyecek, belki de Hatay’ın hayatını, herkesi karşısında aynı haklara sahip olarak gören Hatay kanunları ile tanzim ve idare edecektir.

Şu halde, eğer Ermeniler demokrasiyi seviyorlarsa, eğer hakikaten idealleri demokrasi idealleriyse, onların en tabii mevkileri şarkta demokrasi inkılâbının bayrağını omuzlarına almış ve onu, imkânın müsaadesi nisbetinde, yükseklerde dalgalandırmış olan Halk Fırkasının yanındadır. Türkiye’de feodalizmden şikâyet etmiş olan Ermeniler, Suriye’nin hakikî feodalizmi içinde, araya ecnebi karışmış olduğu için, kendilerini bir müddet rahat hissettiler. Fakat, feodal Suriye’nin müfrit nasyonalizmi kuvvet kazandıkça Ermeniler, yeni bir hataya düştüklerini görmekte gecikmiyecekler. Hatay’da ise vaziyet, bugün büsbütün başkadır. Suriye’den ayrılan bu memleket, yükselen Türk demokrasisinin hâkimiyeti eline geçmiş bulunuyor. Eğer Ermeniler demokratsalar, eğer benim otuz seneden fazla bir zaman içinde dinlediğim davalarında samimî iseler, kendileri için tarihî dakika çılmıştır: Hatay’da Türk demokrasisi ile elele vermek!

Ümid edelim ki Ermeni münevverleri bu defa olsun hataya düşmiyecekler, Ermeni politikacıları bu defa olsun doğru yolu görüp sebatla ve gayretle bu yoldan gideceklerdir!

Hatay Bayrağını Selâmlarken...

Hatay hududları içinde hâkimiyetini temsil eden yeni bayrağı, bütün Türkiye hürmetle selâmlamalı ve sevgi ile kucaklamalıdır. Çünkü, o Türk için bir muzafferiyet bayrağı ve hâkimiyet timsalidir. Yirmi senelik bir mücadelenin mahsulü olarak doğan bu bayrak, belki geniş bir hudud ile çevrilmiş büyük kıt'ayı gölgelendirmiyor; belki de Hatay küçük bir memleket; fakat, bütün bunlar onun büyük bir muzafferiyete sembol olmasına mâni olamaz. Çünkü, Hatay'ın bayrağı, Türkiye ile Avrupa arasında yirmi sene sürmüş bir mücadelenin mahsulü olarak doğdu. Onun temsil ettiği zafer, Lausanne (Lozan) zaferinin bir parçası onun yegâne eksigini tamamlayan bir hâdise teşkil eder. Kıymeti de, yirmi senelik bir mücadelenin mahsulü olmasındadır.

Hatay bayrağı Türk bayrağıdır; onu kendi bayrağımız gibi selâmlamak ve öylece sevmek te bize bir vazife olur.

Hatay bayrağı, Hatay meclisinin çatısı üzerine çekildiği gün Hatay, kendi Ana Kanunun da ilân ediyordu. Bununla, artık Hatay müstakil bir devlet olarak kendi hayatını resmen yaşamaya başlamış bulunuyor.

Daima tekrar ettiğimiz gibi bugün de, bu yeni vesile ile bir kere daha söyliyelim ki Hatay halkı ellerine geçen nimetin kıymetini takdir ile mükelleftirler. Dün bir müstemleke olan bu kıt'a, bugün müstakil bir devlettir ve haricî emniyeti Türkiye ile Fransa gibi iki memleketin garantileri altında bulunuyor. Hatay memleketinde, Hatay devletinin vatandaşı olarak yaşamak, her insana nasib olmıyan saadetlerden biridir. Çünkü, o memleketin insanlarına mes'ud olmak için çalışmaktan başka bir iş kalmıyor. Hatay vatandaşları bu vaziyetten istifade etmesini bilirler ve lâfi bırakıp kendilerini işe verirlerse bu memleket pek yakın bir zamanda bolluğun, mamurluğun ve nihayet saadetin yuvası haline gelir.

Bununla beraber Hatay, bugünkü içtimaî varlığı ile dünyaya yeni doğmuş bir memleket değildir. Eski imparatorluğun Antakya ve İskenderun sancakları, bütün tarihî hususiyetleri ile yeni bir şekil ve nizam altında toplanmışlardır. Bütün Anadolu'da göze çarpan hususiyet, bütün eski ve yeni Suriye'de mevcut olan mahallî şartlar orada kendini gösterir. Hatay'ın mahallî ve içtimaî hususiyetleri, bir taraftan Anadolu'nun, diğer taraftan da Suriye'nin tesiri altındadır.

Şu halde, Hatay Anadolu ile Suriye arasında mütevassıt bir içtimâî hususiyet arzeden ve bu hususiyeti de Osmanlı tarihinin asırlar süren tesirinden almış bulunan bir memleket demektir.

Anadolu’da yakın zamana kadar kuvvetli bir “eşraf” meselesi vardı; Suriye ise hâlâ o eski “eşraf” rejiminin içinde bulunuyor. Her biri kendi muhitinde bir hükümdar olmak istiyen bu “eşraf” rejimi Hatay hududları içinde, elbet, birdenbire yokolmaz. Halbuki Türkiye’yi ilerlemekten meneden ve Suriye’nin müstemleke vaziyetine düşmesine sebep olan tarihî âmillerin en mühimlerinden biri de bu davadır.

Bugünkü Türkiye, ortadan bu davayı büsbütün kaldırmakla meşguldür. Derebeylik devri için manası kolay anlaşılabilen bir nizamla bugünkü medeniyet hayatını yaşamaya imkân olmadığına göre Türkiye, kendi hududları içinde asrî bir millet hayatı yaşamak için “eşraflık” ve “alelâde halk” gibi mefhumları, en basit tezahürlerle de olsa, artık ortadan kaldırmıya azmetmiş ve Türk bayrağını bir millet kütesinin ve tek bir millet kanunun timsali haline getirmiştir. Hatay bayrağı da aynı şeyleri ifade eden bir timsal olmalıdır.

Şu halde Hatay Türklerinin aralarında halledecekleri meselelerden biri de bu olmak icab ediyor: “Hatay’da bir vatandaş kütesi ve bir de Hatay kanunu vardır” prensipini kuvvetle ortaya atmak ve “eşraf” namı altında halk kütesinden ayrılıp bir tarafa çekilen bir zümrenin rakib unsurları arasında sakim ve hattâ muzır mücadelelerine mâni olmak. Hataylılar, Hatay’ın bilhassa münevver olan unsurunun bu vazifeyi gözönünde tutarak ona göre hareket etmeleri lâzım geldiğini söylemeğe bilmem ki lüzum var mı? Hatay münevverleri ve bilhassa kendilerinin hususî bir şeref sahibi olduklarını iddia eden “eşraf” unsuru bu zarureti ve bu vazifeyi hakkile anlamıya mecburdurlar. Aksi yoldan gitmek Türklüğe hiyanet etmek demektir ki Türk’e hain olanların âkıbetlerini hep gördük ve biliyoruz.

Hatay bayrağını selâmlar ve Türk sıfatile, onu bütün ruhumuzla kucaklarken Hataylılara bu tavsiyeyi yapmayı da unutmuyoruz. Hatay yeni hayatına, eski kafaları geride bırakmak ve muzır duygulardan kendisini kurtarmakla başlayacaktır. Bir Türk münevveri sıfatile, uzaktan Hatay’ın hayatını takib ediyoruz. Temenni edelim ki bu bakımdan münferid bazı Hataylılar hakkında acı sözler yazmıya mecbur olmalıyım!

Türkiye ile Cenub Komşuları Arasında Fesad Çıkarmak İsteyen Gazeteciler

Geçenlerde Ankara’da bulunduğum bir sırada Suriye ve Lübnan’dan gelmiş bir takım meslektaşlara tesadüf etmiş, hattâ kendileriyle birlikte yemek yemiştım. Şundan, bundan, Türkiye’den, Suriye ve Lübnan’dan bahsettik; eski dostları, karşılıklı tanıdıkları hatırladık; Suriye ve Lübnan’a hürriyet ve istiklâl ve bunlarla beraber komşularımıza saadetler temenni ettik. Hattâ Hatay meselesi esnasında bizim aleyhimize yapılan neşriyata temas ettik ve bu arada gördüm ki bizim cenublu meslektaşlarımız, bir çok şeylerin hakikatini anlamışlar ve artık bizimle dost olmağa karar vermişler. Bu suretle iyi bir dostluk havası içinde karşılıklı saadetler ve muvaffakiyetler temenni ederek birbirimizden ayrıldık.

Aradan birkaç gün geçti. Lazkiye’de Alevi iftirakçılığı ile Alevi mabudlüğünü ve Alevi derebeyliği ile adî şakaveti birbirine karıştırıp son zamanlarda bütün Suriye matbuatını kendisinden bahsettiren Süleyman Mürşid’in El-Hâdis gazetesi sahibi İlyas Harfuş’u Ankara’dan Beyrut’a dönerken yolunu kesip dağa kaldırıldığını ve sonra da bırakıldığını Suriye ve Lübnan gazetelerinde okudum. Kendisi ile on beş gün evvel Ankara’da konuşmuş olduğum bu zatın böyle bir sergüzeşte uğradığına da teessüf ettim.

İki gün sonra bu teessüfü derin bir hayret takib etti. İlyas Harfuş, Beyrut’a varır varmaz Lübnanlılara Ankara’dan getirdiği dumani üstünde taze havadisler vermeğe başladı. El Hâdis gazetesinde okuduğum makalesinden şunları öğrendim: Es-Seyyid Harfuş, Ankara’da hiç boş durmamış; muhtelif siyaset adamlarile temas etmiş. Bunlardan bir tanesi, yani son zamanlarda beynelmilel siyaset işlerini yakından takib etmiş ve bu arada bizzat rol sahibi de olmuş, mühim bir siyaset adamı Bay Harfuş’a gayet mühim tevdiatta bulunmuş. Bu zat, o kadar mühim bir mevki sahibidir ki Harfuş Efendi onun ismini söylemeği münasib görmüyor. Yalnız tevdiatını anlatıyor.

Tevdiatın hülâsası da şudur: Eylül ayı içinde Avrupa’nın üstünden gayet şiddetli bir muharebe havası geçerken Fransa hükûmeti, bir harb zuhur ettiği takdirde Fransa’nın dostu olan Türkiye’nin kendisine yardım edip etmiyeceğini anlamak istemiş ve Türkiye hariciyesine müracaat etmiş. Türkiye’nin verdiği cavab şu olmuş:

“Evet, size yardım ederiz. Ancak bazı şartlar dahilinde: Evvelâ, Hayat’ın Türkiye’ye kayıdsız ve şartsızca ilhaki, saniyen, Suriye’nin ve Lübnan’ın, Lazkiye’si, El-Cezire’si, petrolü, falanı ve filânı ile Türkiye’ye verilmesini kabul etmek. Eğer bu şartları kabul ederse Türkiye Fransa’ya yardım edecek, aksi takdirde:

— Lâ!...

Bütün bu havadis ve malûmatın baştan başa uydurma olduğunu söylemeğe hacet bile yoktur. Beyrutlu meslekdaş, Ankara’da ne bu kadar mühim adamı, ne de bunun yarısı derecesinde ehemmiyetli mevki sahibi insan görmüş, ne de kendisine böyle bir şey söylemiştir. O, bu masalı sadece uydurmuş bulunuyor.

Acaba niçin uydurdu? Ankara’ya gidip te mühim siyaset esranı öğrenmeksizin dönmeği gazetecilik haysiyetine münafı gördüğü için mi? Kendisi gibi mühim bir şahsiyetin Ankara’da ancak çok mühim mevki sahibi şahsiyetlerle temas etmiş olabileceğini okuyucularına göstermek için mi? Mümkün. Fakat, dikkatimi celbeden nokta şudur: Kendisine kıymet ve ehemmiyet izafe etmek için bu zatın uydurma mevzular ve muhayyel büyük adamlar icad etmesi tabîî görülse de uydurduğu havadisın mahiyeti, arada başka bir maksadın da vücudünü gösterir. Bu maksad, Türkiye’yi Suriye ve Lübnan’ı yutmak için fırsat bekliyen yırtıcı ve karıcı bir kuş gibi gösterip Suriye ve Lübnan’da Türkiye aleyhinde bir hava yaratmaktan başka bir şey değildir. Binaenaleyh Harfuş Efendi, sansasyonel havadis vermek isteyen bir gazeteci değil, Türkiye ile cenub komşuları arasında fesad çıkarmak isteyen bir kundakçı rolünü oynamıştır!

Halbuki bu Lübnanlı meslekdaş, Ankara’da bizimle konuşurken ne kadar tatlı söylemiş, ne kadar Türk dostluğundan bahsetmiş ve Türkiye’nin yaptığı büyük ilerleme hamlesini ne kadar hayranlıkla yâdetmişti.

Suriye ve Lübnan bugün iki müstemleke memleket halinde bulunuyor. Başvekil Cemil Bey’in Paris’te yaptığı anlaşmalardan sonra Fransa-Suriye muahedesi parlamentoca tasdik edilse dahi bu memlekette değişen hiçbir şey olmayacaktır. Lübnan’a gelince, onun belki muahedesi bile tasdik edilmeyecek ve eğer bazı Lübnan gazetelerinin dedikleri doğru ise, bu memleketin bugünkü rejimi ortadan kalkıp yerine doğrudan doğruya Fransız hakimiyeti gelecektir.

Suriye ve Lübnan’ın şöyle veya böyle olması bizi âlâkadar

etmez. İsterse Bay Harfuş, gazetesinin başına bir de Fransız bayrağı oturtsun; bu, onun bileceği bir iştir. Bizi yalnız şu cihet alâkadar eder: Bir memleketin gazetecisi orada öyle söyler ve burada böyle derse, yahud burada yüze gülüp, ötede arkadan hançer saplamıya başlarsa o memleketin âkıbeti, Suriye ve Lübnan'da gördüğümüz âkıbetlerden başka bir şey olamaz.

Cenubda komşularımız olan bu iki memleket efkârı, bugün, ne münferid, ne de müşterek menfaatlerinin ne gibi şeylerden ibaret olduğunu anlamaktan âciz bulunuyorlarsa kabahat, Fransa da dahil olmak üzere kimsenin değildir.

İlyas Harfuş Efendi gibi gazetecileri olan memleketler için başa gelen ve gelecek olan felâketlerden kurtulmıya imkân tasavvur edilemez.

Suriye-Fransa

Suriye Başvekili Cemil Bey, Fransa'dan avdet ederek, Mısır'da kısa bir tevakkuftan sonra Beyrut'a vâsıl oldu. Fransa'ya gittiği zaman, Suriye ile Fransa arasındaki ittifak muahedesinin parlamentoca tastikini temin etmeden dönmiyeceğini söyleyen başvekil, Fransa'da tam altı ay kaldı ve bu müddet zarfında vakit buldukça, muahede meselesini takib etti. Bu takibler neticesinde hükûmetle nihayet anlaştı; muahedenin Suriye'ye tanımış olduğu haklardan bazıları üzerinde bir takım fedakârlıklar da kabul ettikten sonra muahedenin tastikini temin ettiği kanaatinde bulunarak memleketine avdet etti.

Fakat, o memleketine dönerken arkasından Fransa'nın müstemlekeci muhiti, belli başlı emperyalistleri mühim bir harekete girişmişlerdi. Suriye ile aktedilen muahedenin parlamentoca tastikine şiddetle muhalif olan bu zümre her iki mecliste de kuvvetli bir varlığa sahip bulunduğu için şimdi muahedenin, yakasını iki meclisin elinden kurtarabilmesi çok şüpheli bir vaziyete düşmüştür. Eğer hükûmet Suriye'ye vermiş olduğu son sözü tutmak için parlamentoda ısrar ederek muahedeyi tastik ettirebilirse edecek, aksi takdirde Suriye'nin istiklâli muahedesini bu defa kat'î surette suya düşmüş olacaktır. Yeni tayin edilen Komiser Pusuv, yarın için tesbit etmiş olduğu hareketi bilâ müddet tehir etmiş olduğuna göre muahedeyi suya düşmüş farzedebiliriz. Fakat, suya düşmese, hükûmet bunu meclisten kurtarabilirse dahi tatbikatta bugünkü vaziyete göre değişmiş pek az bir şey olacaktır. Hükûmet, meclisin hariciye encümenlerine bu taahhüdünü yapmadıkça, yani tatbikat esnasında muahedenin hükmünü sıfıra indirmeği taahhüd etmedikçe onu geçirmeğe muvaffak olamayacaktır.

Fransızların huyu malum; vermeği sevmeyizler. Bunun için halk cephesi hükûmetinin Suriye'ye nasılsa vermek istediği istiklâli, yeneden iştihası kabarmış olan sağ cenah ekseriyeti geri almaya karar vermiştir. Zaten halk cephesi hükûmeti de bu muahedeyi yapmakla beraber sonradan pişman olmuş ve bunun hükümlerini kıymetten düşürecek bir takım ilâveler yapmayı unutmamıştı. Halk cephesi hükûmetinin bir elle verip öbür elle alma tarzında yaptığı bu hovaralık bir aralık Suriyelileri büyük ümidlere düşürdükten sonra nihayet son haftalarda büyük bir şaşkınlık içine sevk etmişti. Sözde bir

istiklâl verecek olan bu muahedenin tastiki de şimdi suya düşecek olursa şaşkınlık azamî haddini bulacaktır.

Esasen Suriye’de şaşkınlığın azamî haddini bulması için muahedenin tastik edilmemesine de ihtiyaç yoktur. Çünkü, Fransa gerek Dürzileri, gerek Alevileri ve gerek El-Cezire’yi Suriye’den ayırmak için icab eden bütün tedbirleri almış görünüyor. Bugünkü radikal sosyalist hükûmeti bu siyaseti istemiyerek yapsa bile, nüfuz ve tesiri altında bulunduğu sağ cenah ekseriyeti, kendisini bu siyasete icbar edecektir. Suriye bunu pekâlâ hissediyor ve hattâ yakinen biliyor.

Fransa’da yeniden harekete gelen ve faaliyete geçen emperyalist ve müstemlekeci zümre, büyük bir hata içinde bulunduğuun farkında değildir. Araplık âlemi hiç olmazsa, kendisi için ana vatanı teşkil eden sahada derin bir uyanma içindedir. Nasıl İngiltere Filistin’de aldanmışsa Fransa da Suriye’de aldanacaktır. Halk Cephesi yıkıldığı gündenberi Paris’te kabarmaya başlamış olan müstemlekeci iştihası Suriye’yi yutmak isterken Fransa’nın Akdeniz’de ne kadar müşkül bir mevkide bulunduğunu bilmiyor. Alman ve İtalyan propagandası Fransa aleyhine yaptığı hamlelerde Merkezî Avrupa’da ve Balkanlar muhitinde şimdiye kadar ne derece muvaffak olmuşsa bundan sonra ve aynı derecede Suriye’de de muvaffak oluyor.

Fakat, bütün bunlar Fransa’yı alâkadar eden meselelerdir. Komşumuz olan Arap âleminin iyice uyanması için Fransa’nın bu kadar hatalı bir siyaset takib etmesi lâzım geliyorsa onu bundan menedecek herhalde bir değiliz. Uzaktan seyirci olarak ve Suriyelilerin hürriyet ve istiklâline kavuşmalarını temenni ederek, yakın zamanlarda bu memlekette inkişaf edecek hâdiseleri bekliyebiliriz.

Arada en ziyade dikkat edeceğimiz şey, yeni ve müstakil hayatı içinde yavaş yavaş inkişaf eden Hatay hayatının, Fransa’da harekete gelen emperyalist ve müstemlekeci cereyandan müteessir olmamasına dikkat etmektir. Hatay davasının mutlaka hallini istemekte Türkiye’nin ne kadar haklı olduğunu vukuat çok iyi gösterdi. Eğer biz bu meseleyi vaktile halletmemiş olsaydık, bugün Hatay Türkleri çok müşkül bir mevkide bulunacaklardı.

Suriye ve Filistin Meselelerinde Türkiye

Kahire'nin büyük bir gazetesinde, El-Mukaddam'da bir makale okudum. Bu makale, Suriye ve Filistin işlerinden ve bu arada Türkiye'nin vaziyetinden bahsediyor. Hülâsası şudur:

“Demokrasi devletlerle otoriter devletler arasında şu fark vardır ki bunlardan birincileri işlerini yavaş yavaş götürürler, diğerleri ise meseleleri bir hamlede halle taraftar olurlar. Otoriterler bu işte kuvvetlerine güvenirlir, ötekiler de siyasetlerine. Bu ikinciler, yani İngiltere ile Fransa, plânlarını tahakkuk ettirmek için beklerler, hasımlarını birbirlerine düşürürler, bozarlar. Sonra da kendileri harekete geçerler.

“Meselâ, şimali Suriye'de Fransa, cenubi Suriye'de, yani Filistin'de İngiltere aynı şeyi yapıyorlar. Şimalde Fransa Suriye ile bir muahede akdetti; bu muahede üzerine iki defa da hususî anlaşmalar yaptı; fakat ara yerde Suriyelileri birbirlerine düşürüp şimdi bu memleketi müttefiklikten tekrar esirlik mevkiine indirmek istiyor. Bunun gibi İngiltere de Filistin işinin hallini uzattıkça uzattı, Filistin içindeki bütün Arap kuvvetlerini yordu. Bugün Filistin Büyük Harb zamanında görmediği bir harablık içindedir. Şimdi İngiltere Filistin Araplarını ayırmaya çalışıyor”

Mısır gazetesi, bunları yazarken, Daily Herald gazetesinde “Türkiye'nin şimalî Suriye'nin mandasını istemekte” olduğuna dair kaydedilen bir rivayetten bahsediyor. El-Mukaddam inanmıyor. “Türkiye böyle bir şey istemiş dahi olsa, şu iki memleketin bugünkü vaziyetleri içinde, bunu istiğrabe mahal yoktur. Fakat, Türkiye devleti, Cihan Harbinin sonundan itibaren, vaktile Osmanlı İmparatorluğu'nun parçalarından ibaret olan bu memleketlerden tamamen feragat etmiş ve kendisinin tabii hududları içine çekilmiştir” diyerek Türkiye'nin, kimseden ne manda, ne de öküz istemediğini açıkça söylüyor.

Makale beni hayli düşündürdü. Hakikaten, Suriye ve Filistin üzerinde her hangi bir hak, hattâ “onlara yardımda bulunmak hak”ı gibi bir şey iddia etmek için en müsaid mevkide bulunan memleket Türkiye'dir. Böyle olduğu halde o, millî hududlarının öte tarafındaki âleme karşı siyaset bakımından lâkayddır. Şu mana ile lâkayd ki, Türkiye kendi hududları haricindeki milletler ve memleketlerden evvelâ kendisine bir fenalık gelmemesine dikkat eder,

sonra da bu şart dahilinde herkesin refah ve saadetini ister.

İşte böyle olduğu halde, Türkiye'nin ismi cenub hududlarımızın ötesinde bir nevi tedhiş vasıtası olarak kullanılır. Son zamanlarda Paris ve Beyrut mehafili bu usule tekrar mebzulen müracaat ediyorlar; Suriyelilere ikide bir:

— Ses çıkarmayın, gık demeyin, Türkiye gelir ha!... diyorlar. Bunlara göre, kâh Türkiye yalnız başına giriyor, kâh Almanları ve kâh İtalyanları beraber götürüyor! Bu saçma sapan sözleri söyleyenlerin başlarına Türkiye kadar taş düşsün mü diyeyim, ne söyleyeyim, ben de hayret ediyorum. Fakat, görüyorum ki, biz ne desek, onlar gene bildiklerini okuyorlar!

Bereket versin ki Türkiye'nin ne olduğunu ve ne yapmak istediğini Arap âlemi pekâlâ anlıyor. Onun en büyük delilini El-Mukaddam'da bu defa görüyorum. Ötedenberi, Türkiye hakkında hususî bir muhabbet beslemekle hiç te maruf olmıyan bu mühim Kahire organı, Türkiye'nin, kendi tabîi hududları içine çekilmiş ve kendi işlerle meşgul bir memleket olduğunu söylemekte tereddüd etmiyor ve bu bakımdan en küçük bir şüphe bile izhar etmiyor. Acaba, aynı kanaat Suriye'de de bu kadar kuvvetle yerleşmiş midir? Zannetmiyorum. Çünkü orada bir sürü safdil insan vardır ki Türkiye'yi hakikaten korkunç bir mahlûk zannederler. Bilhassa yeni nesiller, genç Suriyeliler, daima "Türk geliyor!" sözünü işide işide, Türkiye'yi bir hamlede Suriye'yi yutacak bir canavar olarak tasavvur edebilirler.

Bunun için, Türkiye hakkında en haklı bir itimad göstermiş olan Kahireli meslekdaşımıza burada teşekkür ederken, bu vesileden istifade ile Suriyelilere bir kaç söz söylemek istedim.

Suriyeliler emin olsunlar. Türkiye, kimsenin evine, kimsenin malına göz diken bir memleket değildir. Suriyelilere karşı en halis dostluk duyarız ve onların müstakil, hür ve mes'ud olmalarını isteriz. Suriye, Filistin ve Hicaz Arapları arasında bize karşı vaktile fenalık etmiş olanlar, bulanık suda balık avlamak isteyen bir takım derebeyleriydi. Onlar, birer birer cezalarını buldular ve bir daha bir yandan buluyorlar. Bizler, onların hareketlerinden dolayı ne bütün Arapları, ne de Suriyelileri mes'ul tutmıyarak derecede tecrübeli ve filozof bir milletiz. Ne Suriye'ye, ne de Suriyelilere karşı içimizde hiç bir kin yoktur.

Şunu da ilâve edeyim: Türkiye, hiç bir mivherin, hiçbir merkezin, hiç bir dünya kuvvetinin adamı, müttefiki veya bir başka şeyi değildir. Türkiye, Türk'ün devleti, Türk'ün müttefiki ve Türk'ün dostudur. Suriye'ye turist olarak, ticaret adamı olarak gitmeği isteriz. Fakat, siyaset bahsinde, biz Şam'a ancak sefir göndermeğe taraftarız.

Makalemizi bir de temenni ile bitirelim: Şam Suriye'si yeniden müşkül günlere doğru gidiyor. Allah onun yardımcısı olsun!

Suriye’yi Umacı ile Tutmak Siyaseti

Lübnan ve Suriye müstemlekelerini yeniden müstemleke haline getirmek vazifesile mükellef olarak Suriye’ye gönderilmiş olan Yüksek Komiser Bay Puaux Beyrut’a gelir gelmez, evvelâ Lübnanlılara sonra da Suriyelilere hitaben bir mesaj neşretti: Bu mesajları okuyunca şunları anlarız: “Fransa, Allahuteala tarafından küçük memleketlerin refah ve saadetlerini temin vazifesile halkedilmiş bir devlettir. 918 muzafferiyetinden sonra, bu devlet, Suriye ve Lübnan’ı himayesi altına almış ve bu iki memleketi mes’ud, müreffeh ve müstakil bir devletle techiz eylemeğe ahdeylemiştir. Âlicenab Fransa, bu vazifesini ifa edecek ve bu memleketleri bir gün gelip müstakil hale getirecektir. Bugünün ne zaman geleceği belli değildir; o zamana kadar her iki memleket te sabretmelidirler”

Güzel. Eğer her iki memleket te bu masalı dinler ve rahat rahat gözlerini kapayıp uykuya dalacak olurlarsa buna bizim diyecek hiç bir sözümüz yoktur. Yahud, sadece şunu söyleriz: “Bunu istediler, bunu buldular!” Böyle değil de, masal ve martaval yerine hürriyet ve istiklâl isterlerse o zaman da “Allah yumruklarına kuvvet versin!” deriz. Birinci şıkta iş Suriyelilerin ve ikinci şıkta da Fransızların bilecekleri bir şeydir. Ne halleri varsa görsünler!

Ancak bizim ehemmiyetle âlâkadar olduğumuz bir nokta var ki bunu kaydetmeğe ve hattâ evvelce de muhtelif vesilelerle kaydetmiş olduğumuz için, bu defa tekrarlamaya lüzum görürüz. Bu nokta da şudur:

Bir zamanlardanberi musırran hürriyet ve istiklâlini istiyen Şam hükûmetine karşı bin vadden sonra ahiren üçüncü defa sözünden dönen Fransa hükûmetinin Suriye’yi yeniden müstemleke yapmaya memur ettiği Bay Komiser, bu memleket halkını kurtarmak için, bahsettiğimiz mesajda, sarahaten şunu söylemiştir: “Eğer Fransa, Suriye’ye istiklâl verecek olursa, enternasyonal vaziyetin bugünkü haline nazaran, memleket istilâya uğrıyacak ve kendisini müdafaaya muvaffak olamayacaktır”

Diplomat lisanile söylenen bu sözün manası çok açık olmakla beraber, belki anlamıyan bulunur endişesile, komiserliğin organlarından biri olan Orient gazetesi derhal bu fikri tefsir ve izah ediyor. “Bu istilâ da ya Türk olacak, yahud Alman olacak, yahud da İtilayan olacak!” diyor.

Bu esas hakkındaki fikrimizi söylemezden evvel burada Orient gazetesinin bir terbiyesizliğine dikkat celbedelim. Almanların Suriyelileri istilâ etmeleri için tek bir yol vardır ki o da Türkiye’den geç-
 çer. Şu halde Almanya, ya evvelâ Türkiye’yi istilâ edecek ve ondan sonra Suriye’ye geçecek yahud da Türkiye’yi kendi emri altına alıp onu kendi namına harekete sevkeyliyecek demek olur. Türkiye’yi Kamerun veya Madagaskar farzetmekten başka manası olmıyan bu küstahlıktan dolayı hayret etmeyiz. Çünkü Orient gazetesini bu tarzda söyleten ruh, şeref ve haysiyet denilen şeyden haberi olmıyan bir ruhtur.

Bahsin esasına gelince, mesele aşikârdır: Fransız müstemleke-
 cileri Suriye’yi yarım bir istiklâl ile dahi sevindirmek istemiyorlar. Ellerini bu memleket üzerine bütün ağırlığıle tekrar oturtmak için kendilerine bir lâzımdır. Bu bahaneyi, Türkiye’yi bir umacı şeklinde göstermekte buluyorlar. “Fransa Suriye’ye istiklâlini verecek olursa Türk istilâsı hazırır!” diye Suriyelileri korkutmak, boş bir silâhı kullanmış olmakta beraber, bu silâhı kullanan eller anonim kaldıkça, yahud gayri mes’ul ellerden ibaret bulundukça gene bir şey söylemeğe lüzum göremeyiz. Fakat, bu propaganda en yüksek bir mevkide bulunan resmî bir ağızla söylendiği zaman, biz Orient gazetesi gibi terbiyesiz olmadığımız için, hayret ederiz.

Kaldı ki kullanılan bahane de manasızdır: Fransa’nın Suriye’ye vereceği istiklâl, mahud mukaveleye ve onun zeyillerine göre, Suriye’yi müdafaasız bırakacak değildir. Fransa’nın bu memleketteki vaziyeti ve alâkası be muahede ile pek az, hattâ ismen değişmiş olacaktır. Diğer taraftan, Orient gazetesi de, onun arkasında durunlar da bilirler ki Türkiye Suriye’yi istilâ etmek istiyecek olsa, Fransa kendisini bundan menedebilecek vaziyette değildir.

Sözlerimizi bitirmek için Suriyelilere bir kere daha şunu söyle-
 riz: Türkiye’nin Suriye topraklarında hiç bir gözü yoktur. Biz bu memleketin hür, müstakil ve mes’ud olmasını isteriz ve eğer böyle olmak için bizim kendisine yapabileceğimiz bir iyilik varsa ve o da bunu isterse yapmaktan çekinmeyiz. İşin bu taraftaki hakikati bundan ibaret.

Müstemlekeçilere de şunu söyleyelim: Suriye’nin gönlünü kazanmak istesenez, onu muhayyel umacılarla korkutmak yolundan gitmeyiniz. Bunun yerine evvelâ, Fransızların karınlarını Suriye’nin

ekmeğile doyurmaktan vazgeçip bu ezilmiş insanlara hak, hürriyet ve istiklâl veriniz. Sonra da, başınızdaki gaileler yetişir, bir de Türk'e sataşmaya kalkmayınız!

Hatada Israr!

Alman gazeteleri, Türk-İngiliz anlaşmasını izah edecek garib sebebler icadile meşgul!

Hata Türkiye’de değil, bizim emniyet sahamıza el uzatan Almanya’dadır

Vaziyet böyle iken Alman matbuatının yaptığı neşriyat, Alman siyasetinin Alman bakımından dahi çok ağır olan bu hatasını efkârı Umumiyyeden saklamıya çalışmaktan başka bir maksadla izah edilemez.

Her Hatanın Ağırlığı, Onun Tamirine Çalışılmadığı Müddetçe Artar

Türk-İngiliz anlaşması üzerine bu hoş gitmiyen süprizden dolayı evvelâ büyük bir hiddet göstermiş olan Alman matbuatı, sonraları bu bahsi daha sakın bir tarzda mütalea etmeğe başladı. Bazı gazetelerde bu sakın hava henüz kendisini göstermemekle beraber, diğer bazı gazeteler sakindirler. Zaman ve hâdiselerin daha serin bir ruh mütaleası, bu gazetelere tedricen lâzım olan sükûneti verecektir.

Sükûnet âlâmetleri görünmekle beraber, maalesef Almanya hâdiseleri hakikî mahiyetleri ile görebilmekten henüz çok uzaktır. Türk-İngiliz anlaşmasının sebeblerini, Almanya’nın değil, mutlaka Türkiye’nin hatalarında aramak lâzım geldiğine kani olduğu içindir ki Alman matbuatı, durup durup Türkiye’nin hatasını izah edecek sebebler icadile meşguldür. Meselâ, Deutsche Allgemeine Zeitung, son makalelerinden birinde, Türkiye’nin lüzumsuz bir panik duygusuna düştüğü ve İngiliz-Fransız propagandasına kapıldığı içindir ki son kararını verdiği fikrinde bulundu. Türkiye’nin panik yapmaz bir memleket olduğunu Almanya’nın çok iyi bilmesi kadar tabii bir şey olmazken, asıl sebebi görecektir yerde başka sebep icadı ihtiyacı bu gazeteyi böyle bir fikir müdafaasına sevketmiştir.

Alman gazetelerinde, bu mesele dolayısıyla hatayı Türkiye’ye isnad etmek üzere sarfedilen gayretlerin bir misali de başka bir vesika ile görülmüyor.

Hatay’ın Türkiye’ye kat’î surette ilhakı için cereyan etmekte olan müzakerelerden bahsederek bu meselenin bitmek üzere olduğunu ileri süren Völkischer Beobachter gazetesi, son nüshalarından birinde yazdığı bir makalede, Türk-İngiliz anlaşmasının Hatay

uğrunda aktedildiğini söylüyor. Bu gazeteye göre, Türkiye, sade Hatay'ı ilhak için kendisini satmıştır.

Bu Alman gazetesinin de ne kadar gaflet içinde olduğunu göstermek için uzun deliller iradına lüzum yoktur. Bizzat bu gazetede aylardanberi Hatay meselesine dair okuduğum muhtelif haberler ve fikirler delil vazifesini görmeğe kafidir.

Filhakika, Arabistan'ı alâkadar eden bütün meselelerle ciddî surette meşgul olan ve bu arada Hatay işinin gidişini ciddî bir alâka ile takib eden bu Alman gazetesi, Türk-İngiliz anlaşmasından çok daha evvel, artık Hatay meselesinin halledilmiş sayılabileceğini yazdı. Hem de kaç defa!

Bir taraftan Fransa ile Türkiye arasında bu hususa dair müzakereler cereyan ederken, diğer taraftan da Hatayla Türkiye arasında hududların kalktığını, gümrüklerin birleştiğini, Hatay'da doğrudan doğruya Türkiye kanunlarının tatbiki kararı verildiğini, hülâsa, Hatayla Türkiye arasında yalnız bir kelime farkından ibaret bir ayrılık kaldığını haber veren bir gazete, bu meselenin halledilip bitmiş sayılabileceğini çoktanberi yazıp duruyordu. Hattâ, sade bu gazete değil, bütün Alman gazeteleri aynı şeyleri yazdılar. Ben bizzat Arap gazetelerinde bu meseleye dair olan haberlerin en evvel D. N. B. nin radyo neşriyatı vasıtile intişar etmiş olduğunu da çok iyi hatırlarım. Şu halde, bütün Alman gazeteleri gibi Völkischer Beobachter'de Hatay meselesinin son anlaşmasından çok evvel hal yoluna girmiş, hattâ fiilen halledilmiş bir vaziyette bulunduğunu bilirken bugün Türkiye'nin kararını bu sebeble izah etmek, hakikati görmemek için göz yummanın bile kâfi gelmesinden neş'et eden bir hareket değil midir?

Almanya'nın görmemek istediği şey, Alman siyasetinin, devir devir, düşmekten bir türlü kendisini kurtaramadığı büyük hatalardan biridir: Almanya, Türkiye'nin emniyet sahasına el uzattı; hata buradadır; bunu Alman efkârından saklamıya çalışmaktan başka bir maksadla izah edilemez. Hakikat bundan ibarettir.

Almanya'nın hayat sahasına -Lebensraum- mukabil, Türkiye'nin de bir hayat sahası -Sicherheitsraum- olduğunu, gayet dostane ve nazik kelimelerle bundan çok evvel ilk defa olarak ortaya ben attım. Almanya'da, Alman menfaatlerinin hakikî istikametlerini iyi anlayacak insanlar bulunduğunu ümid ettiğim için, Türkiye

için bu emniyet sahası ihtiyacının hatırlatılması, Almanya'nın Balkanlara teveccüh eden siyaset akınını durdurmaya kâfi geleceğini zannediyordum. Halbuki Almanya, Türkiye'ye o sıralarda o kadar az emniyet atfetti ki bu "emniyet sahası" tabiri Alman matbuatında yeni yeni görülmektedir. Şimdi, "Türkiye'nin emniyet sahasının neresi olduğunu biz ne bilelim?" tarzında neşriyat yapan Alman gazeteleri görüyorum. Bunlar, çok iyi bilmek mecburiyetinde idiler ki bir memleket, kendi hayat sahasını bildiği kadar başkalarının da emniyet sahalarını bilmeğe mecburdurlar. Almanya bunu ya hiç bilmedi, yahud da bilmek istemedi. Arnavutluk'a İtalyan askeri çıkmazdan evvel Yugoslavya ile konuşmayı ihmal etmiyen Almanya aynı tarihte Ankara'yı sefirsiz bırakmakta mahzur görmüyordu. İşte, hata buradadır. Fakat, hatanın en büyüğü orada değil, bugün hâlâ onun anlamamış olduğunu gösteren bu neşriyatta olduğunu ilâve etmeği de unutmamalıyız. Çünkü her hatanın ağırlığı onun tamirine çalışılmadığı müddetçe artar.

Türk-Fransız Anlaşması

Evvelki gün Büyük Millet Meclisinde, Fransa ile Türkiye müna-sebetlerini yepyeni bir devre sokan iki mühim hâdise cereyan etti. Bunlardan biri Hatay'ın Türkiye'ye kat'î surette teslimini ifade eden bir anlaşmanın imzası, diğeri de iki memleket arasında karşılıklı bir yardım paktı aktine ait beyanettir.

Birinci hâdise, iki memleket arasında on yedi senedenberi mu-allâkta kalmış ve iki seneden fazla bir zaman zarfında muhtelif saf-halardan geçtikten sonra uzun müzakerelere mevzu olmuş bir me-selenin nihayet kat'î surette halledilmiş olmasından ibarettir. Millet Meclisi bu haberi büyük bir memnuniyetle karşıladı. Millî Tür-kiye'nin, uzun bir zamandanberi neticelenmesini beklediği bir işin tamamlanmış olması, bu memnuniyetin esasını teşkil eder. Yakın bir zamanda Hatay'ın gerek fiilen ve hukukan anavatana iltihakı hâdisesi tamamen tekemül etmiş olacak ve bununla Türkiye ile Fransa arasında ötedenberi bir ihtilâf mevzuu teşkil etmiş olan yegâne mesele de tarihe karışmış bulunacaktır. Bu hâdise, bizi iki bakımdan memnun eder: Evvelâ, Hatay'ın anavatana kavuşması, sonra da Türkiye ile Fransa arasında artık ihtilâf mevzuu kalmamış olması. Her ikisi de, her iki taraftan memnuniyetle karşılanacak hâdiselerdir.

Hatay meselesi bizim için çok mühim olmakla beraber daha zi-yade millî bir meseledir. Türkiye ile Fransa arasında aktedilen kar-şılıklı yardım anlaşmasına gelince, bu, enternasyonal manası çok mühim olan bir dünya hâdisesidir. Öyle bir hâdise ki, bunun tahak-kuku sayesinde dünyada bundan insanlığın hayır ve menfaati na-mına kurulması matlub olan yüksek sulh binasına kuvvetli bir te-mel daha ilâve edilmiş bulunuyor. Bundan dolayı, anlaşmayı her iki memleketin parlamentosunda, aynı günün aynı saatinde aynı hara-retle alkışlamış olan milletler, gerek kendilerini yakından alâkadar eden meseleler bakımından, gerek dünyanın sulhü ve insanlığın hu-zuru bakımından kendi kendilerini tebrik etmekte haklı olurlar.

Bundan böyle Akdeniz sulhü kat'î surette temin edilmiş bulu-nuyor. Türk-İngiliz anlaşmasını gerek Türkiye, gerek İngiltere taraf-larından ikmal etmiş olan bu yeni anlaşma, nihayet üç memleket arasında karşılıklı bir "Akdeniz sulh ittifakı" vücade getirmiş bulun-maktadır ki bu üç ayaklı sulh ittifakının bu kadar sıkı ve kuvvetli bir

surette tesisinden sonra artık Akdeniz’de hiçbir harb endişesi kalmış olamaz. Bu endişenin bertaraf edilmiş olması, sade bütün Akdeniz milletleri için değil, belki de bütün dünya için ferah verici bir hâdisedir; çünkü, bugünkü küçük dünyada çıkacak her hangi bir harb, çıktığı yerde kalacak ve orada sönecek bir harb değildir. Şimdi, bütün dünya bu kabustan kurtulmuş oluyor.

Yapılan anlaşmanın ve bu anlaşmayı takib edecek kat’î mukavelelerin tek bir gayesi vardır ki dünyaca malûm bulunuyor: Sulh. Şu halde, bundan memnun olmayacak kimse bulunmamak iktiza eder. Hattâ, Akdeniz ufuklarına doğru lüzumundan fazla cenkcuyene nutuklar söylemiş olanlar bile, kendilerini herhangi bir sergüzeşte atmak için spekülasyon imkânları verecek âmillerin ortadan kalkmış bulunmasından dolayı memnun olmalıdırlar. Çünkü, bugünkü dünya şartları içinde sulh, hattâ her nevi fütuhattan daha kıymetli ve daha aziz bir nimettir!

Türk-İngiliz anlaşmasını tamamlayan Türk-Fransız anlaşmasından memnun olmayacak milletler varsa bunlar, mutlaka kendilerinin harb istediklerini, fütuhât emelleri peşinde koştuklarını itirafa mecburdurlar. Ancak, bu şart ile ki, Türk-İngiliz anlaşmasına karşı olduğu gibi be defaki anlaşmaya da itiraz edebilir. İnsanlığın huzuru namına temenni etmek isteriz ki Avrupa’da böyle milletler bulunmasın ve herkes bizimle beraber bu yeni sulh havasını rahat rahat teneffüs etsin.

İki mühim mevzu üzerinde Türkiye ile Fransa arasında akte edilmiş olan bu iki anlaşmayı böyle geniş ve ferah ve huzur havası içinde meserretle selâmlarken yeni devrin üç büyük haricî muvaffakiyetini teşkil eden son mühim anlaşmayı akte muvaffak olduğundan dolayı Dr. Refik Saydam ve arkadaşlarını tebrik etmeği de unutmıyalım. Yaptıkları iş, bir taraftan Türkiye’nin halini ve istikbalini emniyet altına almak, diğer taraftan da cihanın sulhünü temin eylemek gibi iki büyük gayeyi birden tahakkuk ettiren hayırlı ve güzel bir şeydir. Uzun müzakerelerin ve derin hesapların mahsulü olan bu neticeler Türkiye’nin haricî siyasetinde yeni bir devir açıyorsa bu devri açmak şerefi Refik Saydam hükûmetine teveccüh eder. Hükûmeti bu mes’ud neticelerden dolayı, tebrik ederken daha birçok hayırlı işlerde muvaffak olması temennilerini de unutmıyacağız.

Hatay Davasının Sonu

Hatay'ın Türkiye'ye iadesi münasebetile Hariciye Vekilimizin Millet Meclisinde verdiği kısa, fakat etraflı izahatı ve onu müteakib hatiblerin nutuklarının ve bilhassa aziz adaşımın yüksek belâgatini dinliyenler veya okuyanlar anlamışlardır ki Hatay'ın Türkiye'ye kat'î surette iadesi evvelâ Türkiye tarihinin mühim bir hâdisesidir. Oraya ilk defa olarak askerlerimiz girerken de söylemişim ki bu hâdis: “Salibin girdiği yere hilâl bir daha giremez” tarzındaki eski bir Avrupa kaidenin cenaze merasiminden başka bir şey değildir. Son hâdis ise bu cenazenin resmî işini tamamlamış oluyor. Demek ki Hatay'ın istirdadı sade millî bir misak siyasetinin yüzde yüz tahakkukunu değil, aynı zamanda Türkiye ile dünya medeniyeti arasındaki siyaset münasebetlerine iki asırdan fazla bir zarfında hâkim olan menhus prensibin yıkılıp gitmesidir.

Hatay mukavelelerinin tetkiki arasında şunu da gördük: Fransa ile Türkiye'nin karşı karşıya geçerek üzerinde aylarca münakaşa etmiş oldukları mevzu her iki taraf için de çok güzel işlenmiştir. Dostluğu kantarla, alış verişi de miskalle ölçen eski Türk sözü burada da kendisini göstermiş, Fransa Hatay'dan çıkarken alması mümkün ve caiz olan her şeyi almış, Türkiye de verilmesi caiz olmıyan hiçbir şeyi vermemiştir. Pazarlık çetin olmuş, münakaşa uzun sürmüş, fakat neticede her iki taraf ta oyunda berabere kalan iki pehlivan gibi birbirlerinin ellerini sıkarak dost kalmıştır. Hattâ dost kalmakla da iktifa etmiyerek Avrupa'da günden güne davasını genişletmekte olan sulh ittifakı sahasında bayraklarını yanyana dikmişlerdir.

Hatay davasının bu suretle neticelenmesi iki türlü bir zaferdir. Evvelâ Türkiye istemiş ve almış olduğu için tam bir siyasî zafer kazanmıştır. Fakat bu, aynı zamanda iki Avrupa milletinin birbirleriyle akıl ve mantık dairesinde konuştukları zaman geç ve güç te olsa neticede gene anlaşabileceklerini iddia eden sulh dili ile konuşma ve sulh yolile uzlaşma prensibinin de parlak bir muzafferiyetini teşkil etti. Milletlerin anlaşmaları ve uzlaşmaları için mutlaka silâh kullanmak lâzım gelmediğini gösteren bu misal, temenni edelim ki, bütün davaların halli için bir ölçü ve nümune olsun. Bu nümuneyi verirken Türkiye'nin de, Fransa'nın da devlet adamları cidden büyük bir medenî cidal kudreti gösterdiler. Onlar da vermek istemediklerini mutlaka almak için uğraşmak vazifesile ortaya atılan Türk

devlet adamları, başta Atatürk ve İsmet İnönü oldukları halde dostça ve medenice bu mücadeleyi devir devir ileri sürüp götürdüler.

Davayı hükûmet reisi olarak ilk defa ortaya atan İsmet İnönü, Millî Şef olarak tamamlamak vazifesile karşılaştığı zaman Hatay'ın mukadderatını kat'î surette halledecek olan son ve en müşkül devirlerin geldiğini görmüştür. Bu müşkül devrin bütün siyasî faaliyetlerini idare etmek vazifesi de bu defa Başvekil olarak Doktor Saydam ve Hariciye Vekili olarak Saraçoğlu'na düştü. Yorucu, üzücü, hattâ yıpratıcı müzakereler ve münakaşalar arasında nihayet bu devreyi de geçtik. Şimdi iş son merasime kalmış, yani sıra idaresinin doğrudan doğruya cumhuriyet valisi tarafından deruhde edilmesine gelmiştir. Kısa bir zaman içinde bu iş te tamamlanmış olacaktır.

Fransızlar derler ki: "Her iyi biten şey iyidir" Hatay bu Fransız sözünün de doğruluğunu gösteren bir misal oldu. Başladığı zaman her iki taraf için de binbir müşkülât ile çevrilmiş görünen bu davanın bu surette neticelenmesi cidden ve yarın için bütün Avrupa'ya ümit ve ferah verici bir hâdisedir.

Toprak alıp vermek ve nihayet dost kalmağı ve hattâ müttefik olmayı bilmek marifettir. Bu marifeti bilhassa Türk devlet adamları, bu davanın son safhasında gösterdi.

Hatay Davası ve İtalya

Hatay davasının açtığımız zaman memnun görünen İtalyanlar şimdi niçin kıyametler koparıyor?

Hatay'ın Türkiye'ye iadesi İtalyan matbuatını küplere bindirdi. Kıyametleri koparıyorlar. Evvelâ, Fransa'ya hücum ettiler; dediler ki:

“— Fransa, bir karış toprağını kimseye verecek değildir. Halbuki Hatay gibi koskoca bir toprağı Türkiye'ye vermekte tereddüd etmedi. Çünkü Fransa, İtalya'ya bir şey vermek istemiyordu. Bunu yapabilmek için de Hatay'ı Türklere vermeyi kabul etti”

Sonra, dönüp bize hücum ettiler; o kadar hiddet ve tehevvirle dolu bir hücum ki, bize küfretmek için kullanmakta tereddüd etmediler ve hattâ “müteaffın” bile dediler.

Ben, dünyada küfrün herhangi bir münakaşada hak kazandırabilecek bir silâh olabileceğini zannetmiyorum. Bunun için İtalyan matbuatının küfürlerine misli ile mukabele etmek yolundan gitmiyeceğim ve sadece, umumî efkâr huzurunda İtalya'nın Hatay siyasetini kısa bir münakaşadan getireceğim.

Biz Hatay davasını açtığımız zaman İtalya çok memnundu; bizim Hatay'da Türklere hususî haklar iddia etmemizin hususî haklar almak istememizin sade doğru ve haklı olduğunu söylemekle iktifa etmiyorlar, belki de daha ileri gidiyorlardı. Ellerini ovuştura, ovuştura yanımıza sokuluyorlar ve dostane tebessümlerile yüzümüze gülerek:

“— Canım, efendim, kardeşlerimize hak temin etmek için bin bir dereden su getirerek, şunu ve bunu münakaşa etmeğe ne lüzum var? Şu kuvvetli ordumuz için, Hatay'ı iki günde işgal etmek ve eğer Fransızlar mukavemet gösterirlerse on günde bütün Suriye ve Lübnan'ı temizleyivermek işten bile değildir. Bunu böylece halledip işin içinden çıkıvermek için uzun uzadıya uğraşmakta ne mana var?”

Eğer biz onların dedikleri gibi yapmış olsaydık, İtalyanların keyiflerine payan olmazdı. Türkiye ve Fransa çarpışacaklar, dünya biraz daha karışmış olacak, İtalya da bundan kendisine bir menfaat hissesi çıkarmanın çarelerini arayacaktı. Fakat, biz, Hatay davasını ordu kuvvetile gayet kolay halledebilecek vaziyette olduğumuzu İtalyanlardan çok iyi bildiğimiz halde, asla o yoldan gitmedik. O yol, asla, insanlık ve medeniyet yolu değildi. Bunun için aksini yapmaya

kat'î zaruret olmadığı müddetçe, yalnız siyasetin silâhını kullanmayı tercih ettik.

İtalya meyus oldu. Vakta ki, Fransa zaruretleri hakikî miktarlarla ölçmek icab ettiğini anlıyarak bizimle dostça münakaşalar yapmaya başladı; o zaman da İtalya, Suriyelilere dönerek mütemadiyen dedi ki:

“— Görüyor musunuz şu Fransa'yı? Kendi menfaatlerinin iktizası olarak Türkiye'nin dostluğunu ve hattâ ittifakını kazanmak için sözleri feda ediyor. Göreceksiniz: Yakında evvelâ Hatay'ı, sonra da bütün Suriye'yi sizin tarihî cellâdlarınıza teslim edecek!”

İşte İtalya'nın dostluk siyaseti bundan ibaretti. Kimin tarafından gelirse gelsin, hangi ağızdan çıkarsa çıksın, manasız ve hedefi bizce malûm olan bu siyaset oyunlarına karşı lâkayd kalmayı Cumhuriyet Türkiye'si çok iyi bildi. Ne, bidayetteki İtalyan teşvikleri, ne de sonradan veçhesini değiştirip başka yola geçen tezvir siyaseti, bizim üzerimizde fazla bir tesir yapmadı. Hatay'ı istedik ve aldık. Başka bir emelimiz olmadığı için de, Fransa'nın en müşkül zamanlarında dahi, metalibimize bir harf dahi ilâve edemedik.

Şimdi Fransa da, Türkiye de İtalya'nın karşısında kabahatli ve hattâ mücderimdirler. Cürümlerinin ne olduğunu ise herkes bilir: Birbirine karşı silâh çekmediler; kan dökmediler; bilâkis, pazarlık ettiler, çekiştiler, neticede, birbirlerinin ellerini sıkarak sade dost değil, müteffik te oldular. Hangi ittifak, ne için? Sulh davasını müdafaa etmek için.

Evet, İtalya, biliriz, cürmümüz çok büyük: Sulh istiyoruz!

Hatay ve Suriye

Hatay'ın Türkiye'ye iadesi kararını Suriye bütün teferrüatle öğrendi. Çoktanberi bu neticeyi zaten beklemekte olan Suriye, bu meseleye aid olan tafsîlâtı bizimle birlikte, aynı günde ve aynı saatte haber aldı. Türkiye ile Fransa arasındaki anlaşmaların imza edildiğinden bahsederek bunlara aid bütün tafsîlâtı okuyucularına bildiren ilk Lübnan ve Suriye gazetelerinden bazılarını gözden geçirdim. Şimdiki halde gördüğüm gazeteler, tam manasile sakindirler. Bir vakitler, bize küfür edenler, Hatay'ın Suriye'ye aid olduğunu isbat için müracaat etmedikleri hukuk kitabı bırakmıyan, coğrafyanın başını yarıp milletler tarihinin gözlerini çıkaranlar, şimdi ortadan kaybolmuştur. Demek oluyor ki, Suriye biraz kendisine gelmiş, Türkiye'nin ne istediğini ve kendisinin de neyi istemek hakkı olmadığını anlamıştır.

Evet, Suriyeliler gördüler ki Türkiye, ne Suriye'nin kendisini, ne de onun hakkını istedi. Bizim istediğimiz şey, sade Türkiye'nin ve Türklüğün hakkı idi. Suriyeliler artık bunu anladılar. Bunu anlamalarının sebebi şudur: Türkiye, eğer Suriye'nin kendisine ve onun haklarına tecavüz etmek isteseydi, dünyanın bugünkü vaziyetinde onu bu fikrinden menedecek hiç bir kuvvet yoktu. Hayır, Türkiye ne Beyrut'u, ne Şam'ı, ne de Hama ve Hums'u istedi; hattâ, Türkiye, nüfusunun yarısı Türk ve hepsi de Türkiye'ye geçmek isteyen Halep'i bile istemedi. Halbuki, Suriyeliler, Türkiye'nin Halep'i isteyeceğine çok inanmışlardı. Sade isteyeceğine değil, belki de istediğine kani idiler. Son zamanlarda Halep'in Türk müddeiyatının haricinde kalmış olduğunu öğrendikleri zaman hayret ettiler; ve ancak o zaman "Demek ki Türkiye başka bir şey istememiş, yalnız kendi hakkını almak gayresile iktifa eylemiş!" diye düşündüler. Ben bunu iyice takib ettiğim Arap gazetelerinin neşriyatı arasında çok güzel gördüm.

İşte, Suriye'nin kafasında bir takım fikirlerin değişmesi, bir kere bu sebebdan ileri geldi. Diğer taraftan da Suriye son zamanlarda çok elim tecrübelerle anladı ki henüz kendi kendisini idareye kadir değildir. Binbir mücadeleden sonra Fransa'dan bir suretle elde etmiş olduğu hakları gene elden çıkaran Suriye, müstakil bir hayat yaşamıya kadir olmadığını ve müstakil bir millet gibi hak iddiasına kudretli kifayet etmiyeceğini son bir sene içinde çok güzel tecrübe etti.

Bugün, bu bakımdan Suriye meyustur.

Suriye'nin bu yeisine acırız. Fakat, Suriyeliler kabahati ne Fransızlarda, ne Türklerde, ne de başkalarında aramalıdırlar. Bir millet, istiklâl yolunda, son ferdine kadar ölmeği göze almadıkça müstakil olamaz. Suriye ile Çekoslovakya arasında pek az fark vardır ve bu da bir keyfiyet farkı değil, bir kemmiyet farkı. Suriye Osmanlı İmparatorluğu'nun bir vilâyeti olmaktan çıktığı gün Fransa'nın müstemlekesi oldu. Çekler de Avusturya'nın vilâyeti olmaktan çıktıktan sonra aynı neticeye varmak için yirmi sene bir istiklâl hayatı geçirdiler. Suriye Osmanlı İmparatorluğu'na karşı ne yapmışsa, Çekler de Avusturya İmparatorluğu'na karşı aynı şeyi yapmışlardı. Her iki millet te arkadan vurmaya becerdiler, fakat göğüs göğüse harbetmeği beceremediler!

Tarih ve hayat böyledir: Aynı sebebler, aynı âmiller, aynı neticeleri verir.

Suriye matbuatında, hattâ bu ilhak münasebetile sakın ve ma-kul yazılar bile gördüm. Meselâ, Şam'da çıkan Fat el Arap gazetesi, Hatay hâdiselerinden bahsederek yazdığı uzun bir makaleyi şu çok manalı cümlelerle bitiriyor:

“Tarihin ilk zamanlarındanberi Türklerle birlikte yaşamış ve onlara gayet kuvvetli rabitalarla bağlanmış olan Araplar düşünürler ve hattâ inanırlar ki, bu mesele münasebetile arayerde cereyan etmiş olan hâdiseler ne olursa olsun, bunlardan herhangi bir eser kalacak değildir. Gene kanidirler ki, orada hâkim olanlar Türk olsunlar veya gayri Türk olsunlar, İskenderun bundan böyle de emniyet ve selâmet içinde yaşıyacaktır. Çünkü, Türkiye’de, İsmet İnönü gibi, şianı insanlar arasında taavün hükün sürmesini istemekten ibaret olan iyi kalbli bir şef bulunuyor.

İki buçuk senelik mücadeleden sonra bir Arap gazetesinde bu yolda yazılar okumak, beni cidden memnun etti. Çünkü, ben bu gazetelerde evvelceler neler okumamıştım! Demek oluyor ki Hatay'ın son perdesi kapanırken karşımızdaki manzara şudur: Türk anne, kızı Hatay'ı kucaklamış, bağrına basıyor ve öte tarafta da gerek Suriye, gerek Fransa, bu manzarayı dostlukla seyrediyorlar. Hattâ al-kışlıyorlar da, diyebiliriz!

Fakat el-Arap'daki makalenin son cümleleri çok manalıdır: Millî Şef, bir zamanlar Hatay meselesini masanın üstüne koymuş, onu

şiddetle müdafaa etmiş ve nihayet birinci ve ikinci hal safhalarını tahakkuk ettirmiş olan Başvekildi. O zaman Suriye matbuatı mütemadiyen bağırıp çağırırlardı. Aradan zaman geçti, o zamanki Başvekilimiz bugün Türkiye'nin devlet reisi oldu ve Refik Saydam hükûmeti de aylarca süren mücadeleden sonra Hatay'ı Türkiye'ye iade eden mukaveleleri imzaladı. Dünkü hasımlar bugün hep birden dost oldular. Diyelim ki, Fransa'nın bir siyaseti vardı. Ya Suriye'nin? Şimdi, görüyoruz ki biz Hatay'ı alırken, bu işte kendisini yalnız mağdur hissetmesi lâzım gelen Suriye de, kalbini bize uzatmakta tereddüd etmiyor!

Türkiye bu netice ile iftihar etmelidir: Hiçbir enternasyonal ihtilâf, bu kadar tatlı bir hal neticesine bağlanmış değildir!

Yeni Ermeni Muhacereti

Beyrut Fransız matbuatının Türkiye'ye Türklere karşı bir türlü sempati duyamıyan maruf muharriri D. Tosbaht, Hatay'dan hicret eden Ermenilere karşı çok acıyan kalbi ile, gidip onları görmüş, aralarında dolaşmış, bu yeniden muhacir olan bedbaht insan kütlesinin halini tasvir ediyor:

“... Erkeklerle gelince, onlar da işsizlik içinde fena halde muztaribdirler. Bazılarının bakışlarında bir huşunet var. Kin içlerini kemiyor, fakat, kimseye açılmak istemiyorlar. Neye yarar?”

“Antakyalı bir dişi, hüznün ve teessür içinde, bana dedi ki:

— Altıncı defadır ki hayata yeniden başlıyorum. 1914 de Ankara'da bir diş muayenehanesi kurmuştum. Her şeyi orada bırakmaya ve çekilip gitmeye mecbur oldum. 919 da Ankara'ya tekrar geldim; fakat, çok kalamıyarak tekrar ayrılıma mecbur oldum; çünkü benim arkamdan, bir müddet sonra Kemal gelmişti.

“Oradan ayrıldıktan sonra muayenehanemi bu defa da İzmir'de kurdum. Fakat, bir müddet sonra da bu muayenehaneyi bırakıp İstanbul'a iltica etmek icab etti. Orada kalabildim mi? Hayır, oradan da kalkıp Antakya'ya iltica ettim. Burada hayata bir daha başladım. Lâzım gelen alâti ve eşyayı aldım, muayenehanemi kurdum, çalıştım. İyi yaşıyor, güzel kazanıyordum... Şimdi, haydi bakalım, yeniden!..

“Zannetmeyiniz ki cesaretin kalmadı; hayır cesurum. Fakat, artık şunu öğrenmek istiyorum: Beyrut bizim için son istasyon mudur?”

Manasız bir propaganda yüzünden, Türkleri, kendileri için bir nevi umacı olarak tasavvur ettikleri için Hatay Ermenilerinin mühim bir kısmı yeniden muhacir oldu.

Bu defaki muhaceretin birkaç türlü âmili vardır: Evvelâ, Suriye ve Lübnan'da yabancı nüfusun çoğalmasını, bilhassa Ermeniler gibi bir ekalliyetin büyümesini isteyenler teşvikatta bulundular. Bunların başlarında Tosbath ve arkadaşları vardır. Saniyen, bu Ermeniler arasında müteneffiz mevkiinde olanlar ve bu sıfatla, Hatay'ın dünkü hâdiselerinde, yabancı siyaseti tutmak üzere, Türklere karşı cephe aldıkları için artık orada kalmayı ihtiyata muvafık bulmıyanlar, hicrete kalkarken koyun sürülerini de beraber götüren göçebeler gibi, bir sürü masum insanı da beraberlerine almak istediler. Bunlar,

onlara lâzımdır: Bu siyasetle hiç alâkaları bulunmayan masum insanlar olmazsa, ötekiler kendilerini “müteneffiz” olarak satamazlar. Üçüncü, sebep olmak üzere de bu muhacir sürüsünün asıl kütle ve sürü kısmı, her şeyden bihaber olduğu gibi, Türklerin yamyam olmadıklarından da bihaberdirler. Bunun için bazıları şu sebeble teşvik, bazıları da bu sebeble tahrik ettiler, binlerce insan, yeniden muhacir oldular, muhacirliğin ızdırabını çekiyorlar, biz Türkler de, onların gittikleri yerde, aleyhimizde kendi kendisine yapılan bir propagandanın manevî zararlarından müteessir olacağız.

Fakat, hayatın ve tarihî inkişafın zaruretleri önüne geçilemez. Olan şeyler olur ve her olan şeyin bir tesir hududu vardır; her tesir oraya kadar gider ve nihayet kuvvetini kaybeder, ölür. Yirmi beş sene içinde birkaç defa hicret edenler, nihayet bir tarafa yerleşip orada hayatlarının günlerini doldururlar ve yerlerini yeni nesillere bırakırlar. Bunun gibi, aleyhimizde kendi kendisine yapılacak olan propaganda da nihayet bir müddet yaşar ve günün birinde, Türklerin durup dururken hiç kimseye fenalık etmek istiyecek insanlardan olmadıklarını herkes öğrenir.

Bununla beraber, Ermenilerin uğradıkları bu son hicret bizatihi hazin bir şeydir. Onların hicretleri Hatay Araplarınınki gibi değil; çünkü Araplar, yanı başlarında duran kendi memleketlerine gidiyorlar; Ermeniler ise, beraber yaşamaya daha çok alıştıkları Türklerin içinden çıkarak Arap'ın ekseriyete, Fransa'nın da sahib olduğu geniş bir memleket sahasına yayılıyorlar. Hayata tekrar başlayacaklar, tekrar hayat kurbanları verecekler ve orada kendilerini, uzun müddet yabancı hissedecekler.

Evet, bu defaki hicret hazindir; çünkü sebebsizdir. Cumhuriyet devrinin bütün imtidadı içinde Türkiye'de hiçbir Ermeni'nin burnu kanamış değilken, onlara kendi kardeşlerimiz gibi muamele ettiğimizde hiç şüphe yokken ve geçmişin bütün şeylerini unutmak ve unutturmak için her şeyi yaptığımız muhakkakken, Hatay Ermenilerinin, sırf teşvik ve propaganda yüzünden, yeniden muhaceret ve ızdırab hayatına başlamaları elbet manasızlığı nisbetinde hazin olur. Şu kadar var ki, bu defaki harekette biz mes'ul değiliz. Onlar, yanlış gördüler, yanlış düşündüler, yanlış hareket ettiler. Hayatlarından bizzat mes'ul olanlar gene kendileridir.

Muayenehanesini altıncı defa olarak Beyrut'ta yeniden kuracak

olan dışçı soruyor:

“— Bu defaki altıncı hicret, fakat artık bilmek isteriz, acaba bu sonuncu hicret midir?”

Hakikaten bir ömür içinde, altı defa hayata yeniden başlamak küçük bir şey değildir; dışçı bu suali sormakla, içindeki endişeyi çok doğru ve çok düzgün olarak ifade etmiştir. Bunun için, istedim ki, ben kendisine, bu merakını izale için, düşündüğüm şeyleri söyleyeyim:

Dışçı ve onun gibi meslek, iş ve çalışma cesaretine sahip bütün Ermeniler, Hatay’da olduğu gibi Beyrut’ta, Beyrut’ta olduğu gibi Hatay’da sükûn ve huzur içinde çalışıp, nesil yetiştirmeğe, pekâlâ muvaffak olurlar ve hiçbir zaman hicret afetine uğramazlar. Bunun tek bir şartı vardır: Hangi memlekette yaşıyorlarsa evvelâ, memleketin ekseriyetinin hayatını ve onun hâkimiyetini kabul etmek lâzımdır. Son yirmi beş sene içinde Ermenilerin başlarına gelen belalar, hep bu kaideye riayet etmemiş olmalarındandır. Kendilerini bu defa da Lazkiye’ye, Beyrut’a, Şam’a davet etmiş olanlar, orada onlara bir takım siyasî roller oynatmak istiyceklerdir. Eğer Ermeniler, ekseriyet menfaatlerine muhalif olan bu siyaset oyunlarına kendilerini bir kere daha kaptıracak olurlar, yani geçmişten kâfi derecede ders almamış bulunurlarsa Antakyalı dışçı için yedinci hicret devri daha gelmesi çok mümkündür!

Lüzumsuz Olduğu Kadar Manasız Bir Edebiyat

Öyle bir devirde yaşıyoruz ki yarının ne olacağı belli değildir. Yaratıcı kuvvetleri arttığı nisbette tahrib kuvvetleri de azamî dereceyi bulmuş bir medeniyetin sahibleri olan milletler, kıymet ölçülerinin altı üstüne gelmiş bir dünya içinde, huzursuz, emniyetsiz, yarının ne getireceğini bilmeksizin, tetkik üstünde günlerini gün etmekle meşguldürler. Belki yarın, bütün dünya iki hasım ordu halinde birbirile karşı karşıya gelecek ve tarihin hiç tanımadığı bir tahrib kuvvetile vuruşacak.

Böyle bir dünya içinde, Türkiye, sulh davasını müdafaa eden milletler grubuna iltihak etti ve onlarla beraber, sulh ordusunun ilk saflarında cephe tuttu. Bu esnada, Fransa ile aramızda mevcut olan on yedi senelik bir davayı da hallettikten sonra Fransızlarla Türkler arasında tabii surette mevcut olması lâzım gelen dostluk münasebetlerini bir nevi mukadderat birliğine kadar giden bir anlaşmaya ve hattâ bir ittifaka kalbettik. Tarihte birbirleriyle hemen ekseriya dostluk halinde yaşamış olan Fransız ve Türk milletleri, eğer korkunç ihtimallerle dolu duran şu günlerde, sulh uğrunda silâhlarının kuvvetlerini kullanma mevkiinde kalacak olurlarsa, aynı safta birlikte kan dökmeleri mümkündür.

Böyle olduğu halde, görüyoruz ki bir kısım Fransız muharrirleri henüz eski zihniyeti muhafaza etmekte ve yaşadığımız günlerin azameti ile mütenasib olmıyan yazılar yazmaktadırlar. Burada, bilhassa Hatay meselesine ötedenberi lüzumundan fazla ehemmiyet vermiş olan çok hararetlı bir müstemlekeci, Paul du Véon yeni bir eser neşretmiş. Bu esere aid küçük bir hülâsayı, Beyrutlu dostumuz Orient gazetesinde, gene ötedenberi dostluğunun derecesini zaman zaman yazdığı yazılarla çok fena bir surette izhar eden D. Tosbath'ın bir makalesinden öğreniyorum.

Şarkta çok dolaşmış, Cenub hududlarımızın istilâ ve işgalleri esnasında oralarda bulunmuş ve şimdi Fransa'da Orta Şark mütehassısı geçinen bu zat, bundan evvel "Kilikya'nın ihtarı" ünvanlı bir kitap yazmış, bunda bize hayli verıştirdikten sonra, adetâ bu Kilikya dediği memleketin Fransız İmparatorluğunun bir parçası olduğunu söylemişti. O kitabda "Kilikya'nın ne olduğunu hatırlıyor musunuz?" diyordu; onun kiliselerini, ölülerini, pamuk ovalarını ve ormanlarını, nihayet Fransa'ya "büyük anne" gözüle bakan halkını

hatırlıyor musunuz?”

“Musa dağının Hristiyanları tehlikede!” diye yazdığı ikinci kitabında da çok eski tarihtenberi “Fransa’nın bir vilâyeti olmuş bulunan Antakya’nın kurtarılmasından” bahsediyor. “Antakya bir Fransız vilâyetidir, diyor; hattâ eğer daha fazla değilse, Normandie, Flandre, Anjon, Provence, Alsace vilâyetleri kadar olan Fransız vilâyeti!” Bunun sebebi de meşhur ehlişalib hareketi esnasında Antakya’da bir Fransız şövalyesinin hüküm sürmüş bulunmasıdır. Yalnız bu hal, bütün bu ateşli edebiyatın yapılabilmesine kifayet ediyor ve muharrir bütün Fransızlara öğretmeğe çalışıyor ki Kilikya ve Antakya, Fransa İmparatorluğunun şarktaki ilk şehri olan Halep, Fransa’nın kızı olan El Cezire, Fransız İmparatorluğunun tarihî parçalarındandır!

Biz biliyoruz ki Fransa, her nevi hürriyetlerin hududlarını gayet geniş tutan bir memleket. Orada insanlarda her nevi fikirler bulunur ve herkes bu fikirleri serbestçe söyler. Gene pekâlâ biliriz ki bu Orta Şark işlerini muharrir Paul de Véon’un gözüle gören Fransızların miktarı çok değildir. Bunun için, bu çirkin neşriyattan dolayı, toplu olarak kimseyi mes’ul tutmayız. Türk kulaklarını çok nahoş bir surette tırmalıyacak olan bu çirkin edebiyattan dolayı yalnız onun muharririni ve biraz da bu fikirlere yakın fikirler müdafaa eden “Akdeniz Cemiyeti”ni mes’ul görürüz. Herkesin istediği fikre sahip olması ve onu dilediği tarzda ifade etmesi ne kadar tabii bir hak olursa olsun, Paul du Véon’un bu tarzda neşriyat yapması herhalde bir hatadır. Bir kere şunun için hatadır: Müdafaa ettiği fikirler, sulh cephesinin, mukabil cepheye karşı müdafaa ettiği fikirlerle taban tabana zıd şeylerdir. İkinci derecedeki hata da şuradadır: Paul du Véon’un neşriyatı, ne kadar şahsî bir şey olursa olsun, evvelâ, biz Türkler üzerinde çok fena bir tesir yapar. Aynı zamanda, bu gibi neşriyat, Fransa’da da bir kısım efkârı olsun, hâdiseleri yanlış görmeğe ve yanlış anlamaya sevkeden kütü bir propaganda rolünü oynar.

Bütün bu sebeplerden dolayıdır ki, gerek bu muharrir, gerek buna benziyen diğerleri, artık şu köhne ve kızgın fikirlerle dolu edebiyata nihayet verseler ve bilhassa bu işleri bugünün realiteleri halinde, du Véon’lardan başka tarzda görenler de hakikatin bu merkezde olmadığını Fransızlara anlatmayı vazife bilseler çok iyi olur.

İki millet arasında tesisi matlub olan dostluk duyguları bakımından olduğu kadar, iki devlet arasında kurulmuş olan mukadderat birliği bakımından da bu mühim noktaya işaret etmeği bir samimiyet borcu biliyoruz. Çünkü bu edebiyat, lüzumsuz olduğu kadar zamansız, zamansız olduğu kadar da tarihin ve günün realitelerinden uzak, dipsiz ve kuru bir gürültüden başka bir şey değildir.